

Dyskretny urok miast i miasteczek.

Dokąd przeprowadzają się
mieszkańcy metropolii?

Autorzy:
dr Marta Borowska-Stefańska
mgr Michał Kowalski
dr hab. Szymon Wiśniewski

Wstęp:
Michał Kot

Partner:

Łódź, 2023

 @instytutpokolenia

 @IPokolenia

www.instytutpokolenia.pl

ISBN 978-83-968580-1-6

Instytut POKOLENIA

Al. Jana Pawła II 29

00-867 Warszawa

tel. +48 729 058 740

NIP: 7011067862

REGON: 520851132

Spis treści

1. Wstęp. Inspiracja do badania	4
2. Wprowadzenie – cel, zakres czasowy i przestrzenny badań	7
3. Migracje wewnętrzne w Polsce – przyczyny i konsekwencje	11
4. Metody i materiały źródłowe – dobór obszarów i zasada zbierania oraz agregacji danych	13
5. Charakterystyka dużych aglomeracji miejskich w Polsce – studia przypadków . . .	17
6. Wyniki.	29
6.1. Migracje z Warszawy	34
6.2. Migracje z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej.	40
6.3. Migracje z Wrocławia.	45
6.4. Migracje z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej.	51
6.5. Migracje z Trójmiasta	56
6.6. Migracje z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej	61
7. Charakterystyka migrantów	66
7.1. Emigranci z całej aglomeracji warszawskiej	66
7.2. Emigranci z całej aglomeracji wrocławskiej	78
7.3. Emigranci z całej aglomeracji trójmiejskiej.	90
8. Atraktory – wybrane cechy społeczno-gospodarcze	102
8.1. Charakterystyka społeczno-demograficzna	102
8.2. Infrastruktura społeczna	111
8.3. Planowanie przestrzenne.	116
8.4. Gospodarka mieszkaniowa	119
8.5. Bezrobocie	124
8.6. Wydatki budżetów gmin	127
8.7. Migracje wewnętrzne	130
9. Wnioski i rekomendacje	132

1 Wstęp. Inspiracja do badania

Jednym z kluczowych projektów Instytutu Pokolenia jest stworzenie koncepcji rozwoju wspólnoty lokalnej „Rodzina, rozwój, demografia”, opartej na modelu zarządczym 6 Obszarów Funkcjonowania Rodzin (6 OFR). W roku 2023 wdrożenia odbywały się w 25 gminach w całej Polsce. Jednym z głównych założeń tego modelu jest oparcie rozwoju wspólnoty gminnej na potrzebach rodzin i takim ukierunkowaniu działań, by je zaspokoić. W trakcie warsztatów wdrożeniowych wielokrotnie spotykaliśmy się z przykładami osób, które po wieloletnim pobycie w jednej z dużych aglomeracji postanowiły wrócić do miasta, z którego pochodzą, i w nim budować swoją przyszłość. Większość tych przykładów to historie sukcesów (zarówno w dużym mieście, jak i po powrocie). Powyższe zjawisko, chociaż z nieco innej perspektywy (niższe koszty życia i ceny nieruchomości w małych i średnich miastach), było opisywane również w prasie, na portalach i w publicystyce.

Postanowiliśmy zbadać, na ile są to pojedyncze przypadki, a na ile początek większego trendu, który właśnie się rozpoczyna. Trend ów można by opisać następująco: upowszechnienie się pracy zdalnej i hybrydowej w trakcie pandemii COVID-19, coraz lepsza sieć transportowa w Polsce i rekordowo niskie bezrobocie w całym kraju powodują, że coraz więcej osób może budować swoją przyszłość i sukces w mniejszych miejscowościach położonych peryferyjnie, co może stać się szansą rozwojową dla małych i średnich miejscowości położonych z dala od największych aglomeracji.

Innymi słowy, postawiono pytania: Czy dotychczasowe trendy migracyjne ulegają odwróceniu? Czy w ostatnich latach możemy obserwować częstsze migracje ludności z ośrodków centralnych i ich aglomeracji do mniejszych miejscowości położonych względem nich peryferyjnie?

Istotnym wyzwaniem było pozyskanie danych, które mogłyby tę tezę potwierdzić lub sfalsyfikować. Oficjalne dane Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) dotyczące zameldowań i wymeldowań są obciążone dużym błędem związanym z tym, że „przemeldowanie” nie zawsze towarzyszy faktycznej wyprowadzce. W kwestii migracji z dużych aglomeracji do mniejszych miejscowości moglibyśmy mieć do czynienia z dwoma rodzajami zaburzeń. Po pierwsze osoby, które wyprowadzają się z dużego miasta, w dalszym ciągu są w nim zameldowane. Po drugie w przypadku osób, które przeprowadziły

się do dużego miasta kilka lat wcześniej i jeszcze się w nim nie zameldowały, nawet jeśli zameldują się w nowym miejscu, to zmiana ta nie będzie widziana jako wyprowadzka z dużej aglomeracji.

Dlatego postanowiono oprzeć się na danych gromadzonych za pomocą telefonów komórkowych użytkowników. Dane te pozyskano dzięki współpracy z firmą Selectivv, specjalizującą się w pozyskiwaniu danych z telefonów komórkowych.

Miejsce zamieszkania zostało zdefiniowane jako strefa, w której telefon loguje się w godz. 22:00-6:00.

Skala badanego przez nas zjawiska (liczby migrantów) w wielu przypadkach okazała się zdecydowanie wyższa niż oficjalne statystyki. Pojawiła się wątpliwość, czy dane nie duplikują użytkowników posiadających więcej niż jeden aparat telefoniczny. Wydaje się to mało prawdopodobne z dwóch powodów. Po pierwsze dostawca danych stosuje różnego rodzaju techniki przypisywania urządzeń do użytkowników na podstawie ich lokalizacji. Jeśli 2 telefony przez większość czasu znajdują się w tej samej lokalizacji (innej w dzień, innej w nocy), to są identyfikowane jako jeden użytkownik (szczegóły w przypisie).^{*} Po drugie porównano szacunki dostawcy dotyczące liczby osób przebywających w strefie nocnej poszczególnych dzielnic Warszawy oraz liczby osób dorosłych przebywających w strefie nocnej na terenie 32 wybranych gmin województwa mazowieckiego z danymi na temat liczby mieszkańców z Narodowego Spisu Powszechnego (NSP 2021).

W przypadku Warszawy szacunki na podstawie danych GPS były 7% wyższe niż dane ze spisu powszechnego, a w przypadku 32 wybranych gmin o 9% wyższe.

Różnice mogą wynikać z niedoszacowania danych z NSP 2021 (spis był realizowany w trakcie trwania pandemii COVID 19). Może również świadczyć o tym, że stosowana

---

* Na podstawie pasywnie zebranych danych firma profiluje użytkowników urządzeń mobilnych, stosując algorytmy uczenia maszynowego lub heurystyki - algorytmów uczenia się lub reguł heurystycznych. Algorytmy firmy Selectivv, mogą przewidzieć do 360 zmiennych na temat indywidualnego użytkownika. Jednakże, jest ona funkcją aktywności użytkownika, tzn. w miarę wytwarzania i gromadzenia większej ilości informacji i zbieranych, obserwuje się lepszą dokładność. Mimo że magazyn zgromadzonych informacji jest bogaty, nie zawiera on żadnych danych osobowych, takich jak imię, nazwisko czy identyfikator osobisty, z wyjątkiem charakterystyki użytkownika. Selectivv wykorzystuje również algorytmy do identyfikacji użytkowników wielu urządzeń (prywatnych i biznesowych) na podstawie lokalizacji GPS i sygnałów Wi-Fi. W 2022 roku baza Selectivv, po deduplikacji identyfikatorów smartfonów (GAID, IDFA) zawierała około 30,9 mln polskich użytkowników 18+ co jest zbliżone do około 31,2 mln obywateli polskich 18+ w rejestrze ludności (PESEL). [Szczegółowy opis technik stosowanych przez dostawcę można znaleźć na jego stronie internetowej.](#)

przez nas metoda nieco przeszacowuje faktyczną liczbę osób, jednak różnica jest niewielka i nie przekracza 10%.

Warto podkreślić, że skala zjawiska opisanego w niniejszej pracy jest zaskakująco wysoka i wszystkie wnioski byłyby prawdziwe nawet gdyby rzeczywiste liczby migrantów okazały się 10% niższe.

Na tej podstawie oszacowano liczbę osób (wraz z ich charakterystyką), które przed wybuchem pandemii COVID-19 (rok 2019) zamieszkiwały na terenie 3 wybranych aglomeracji (warszawska, wrocławska, trójmiejska), a po jej zakończeniu (rok 2022) mieszkały poza nią. Określono również kierunek migracji. Na podstawie pozyskanych danych stwierdzono występowanie zjawiska migracji z 3 badanych aglomeracji (miast i ich „obwarzanków”). Łącznie dotyczy to ponad 180 tys. osób. W przypadku aglomeracji warszawskiej skala zjawiska jest zdecydowanie większa niż rejestrowana. W pozostałych aglomeracjach – nieco wyższa.

Osoby migrujące z aglomeracji warszawskiej migrują zarówno wewnątrz województwa mazowieckiego, jak i do innych województw; w pozostałych aglomeracjach – głównie wewnątrz własnego województwa.

Kierunki migracji nie odpowiadają sieci osadniczej – niektóre miejsca przyciągają „migrantów” zdecydowanie bardziej niż inne. Różnic nie wyjaśniają „typowe” zmienne analizowane w teorii migracji (zarobki, bezrobocie, sieć transportowa, żłobki itp.).

Migranci to osoby młode i w średnim wieku, w dobrej sytuacji materialnej, niedojeżdżające regularnie do dużego miasta, natomiast odwiedzające w nim sporadycznie centra biurowe (praca zdalna).

Opisywane zjawisko jest szansą dla samorządów położonych peryferyjnie na zatrzymanie depopulacji, pod warunkiem stworzenia dobrych warunków do życia dla osób „zmęczonych” dużymi miastami. ■

2 Wprowadzenie – cel, zakres czasowy i przestrzenny badań

Mobilność mieszkańców może dotyczyć różnych form ich aktywności. Zachodzi ona w określonym środowisku społeczno-gospodarczym, w którym ważną część stanowią dwa systemy: osadniczy i transportowy. Pierwszy z nich organizuje przestrzennie miejsca skupisk ludności i funkcji wpływających na mobilność rozumianą w szerokim sensie. Drugi z jednej strony organizuje mobilność o charakterze krótkoterminowym, z drugiej – bywa ważnym czynnikiem określającym zasięg jednego z typów mobilności długoterminowej (*residential mobility*). Przedstawione badania dotyczą migracji, a więc tej formy mobilności, którą Kaufman (2002) nazywa *long duration mobility*. Zasadniczo wyróżnia się dwa typy takiej mobilności. Pierwszy dotyczy zmiany domów, a więc zjawisk mających długoterminowe konsekwencje, które zachodzą w pewnym określonym obrębie miejsca zamieszkania (np. w obrębie tego samego miejskiego obszaru funkcjonalnego). Drugi to mobilność długoterminowa na zewnątrz regionu zamieszkania. Konsekwencją obu form mobilności, odtąd nazywanych wspólnie migracjami, jest nie tylko ilościowa zmiana przestrzennej alokacji ludności, lecz także idąca za nią zmiana krajobrazu społeczno-gospodarczego.

Teoretyczny zasięg tych migracji, które dotyczą zmiany domów, bywa określany za pomocą badań antropologicznych prowadzonych przez Zahaviego (1979), wyznaczających instynktownie wyczuwalny dyskomfort podczas realizacji codziennych podróży. Zastosowanie wyników wspomnianych badań przez Marchettiego (1994), który przyjął stałą w swoich badaniach, określoną w metryce czasowej i wynoszącą jedną godzinę, bywa często określane jako teoretyczny zasięg migracji wewnątrz swojego regionu zamieszkania. Innymi słowy, generalnie można przyjąć za Marchettim, że mieszkańcy wykazują skłonność do przeprowadzki na te tereny, które znajdują się w izochronie jednej godziny od pracy, szkoły itp. Takie ujęcie zasięgu przestrzennego migracji z jednej strony pozwala wyznaczyć obszary, na których zachodzi konkurencja o nowych mieszkańców, z drugiej strony ułatwia zrozumienie tego zjawiska i lepsze planowanie konsekwencji osadniczych wynikających z usprawnienia systemu transportowego (usprawnienie systemu transportowego prowadzące do zwiększenia szybkości poruszania się środków transportu nie wpływa na czas podróży, gdyż może sprzyjać zmianie miejsca zamieszkania osoby podróżującej na bardziej odległe, w metryce euklidesowej, od celu podróży). Takie przestrzenne rozważania pozwalają poznać zasięg migracji, nie wskazują jednak całego zestawu innych, kluczowych z punktu widzenia migracji czynników. Dlatego ich

identyfikacja jest niezwykle ważna w kontekście prognozowania kierunków migracji i odpowiedniej, wczesnej reakcji w celu ograniczenia jej negatywnych skutków.

Problematyka migracji wewnętrznych, a więc tych dokonywanych wewnątrz państw, staje się szczególnie ważkim tematem badań w krajach Europy Środkowej i Europy Wschodniej. Wynika to z faktu, że na przełomie XX i XXI wieku była jednym z najbardziej widocznych procesów restrukturyzacji społeczno-przestrzennej (Ravbar, 1997; Timár i Váradi, 2001; Brown i Schafft, 2002; Tammaru *et al.*, 2004; Sýkora i Novák, 2007; Winiarczyk-Rażniak i Raźniak, 2012). Z jednej strony w tym regionie motywacjami migracji jest praca (główna przyczyna migracji dalekich), z drugiej – chęć subiektywnej poprawy jakości życia. Dość duże trudności sprawia ustalenie charakteru współczesnego procesu migracji bliskich. Próbuje się go wyjaśniać modelami ugruntowanymi na podstawie obserwacji i doświadczeń krajów Europy Zachodniej i Ameryki Północnej. W efekcie model miejskiego cyklu życia (van den Berg *et al.*, 1982; Klaassen *et al.*, 1981) oraz koncepcja urbanizacji Geyera i Kontuly (1993) miały największy wpływ na prowadzenie współczesnych badań miejskich w Europie Środkowo-Wschodniej. Wydaje się, że wiele cech suburbanizacji w stylu zachodnim, opisanych w tych modelach, można obecnie zaobserwować w Polsce. Rozwój polskich aglomeracji w ostatnich latach był związany z postępującą suburbanizacją, co można brać za część wspólnego modelu przemian miejskich, które w porównaniu z tym, co wydarzyło się w krajach Europy Zachodniej, zostały „odroczone” przez okres centralnego planowania (Tammaru, 2001; Michalski, Szafrąńska 2000; Potrykowska, Śleszyński, 2001). Oprócz podobieństw w przemianach miejskich między Europą Zachodnią i Europą Wschodnią obserwuje się także cechy migracji charakterystyczne dla Europy Środkowo-Wschodniej (Ladányi, Szelényi, 1998). Należą do nich odziedziczone zasoby mieszkaniowe i historyczne (będące następstwem okresu socjalistycznego), rozmieszczenie społeczno-przestrzenne ludności, niż demograficzny, depopulacja, szybka restrukturyzacja gospodarcza i związane z nią dostosowania na rynku pracy, restytucja mienia i wiele innych czynników, które są ważne w kontekście współczesnej suburbanizacji w Europie Środkowo-Wschodniej (Nuisl, Rink, 2005; Blinnikov *et al.*, 2006; Hirt, 2007).

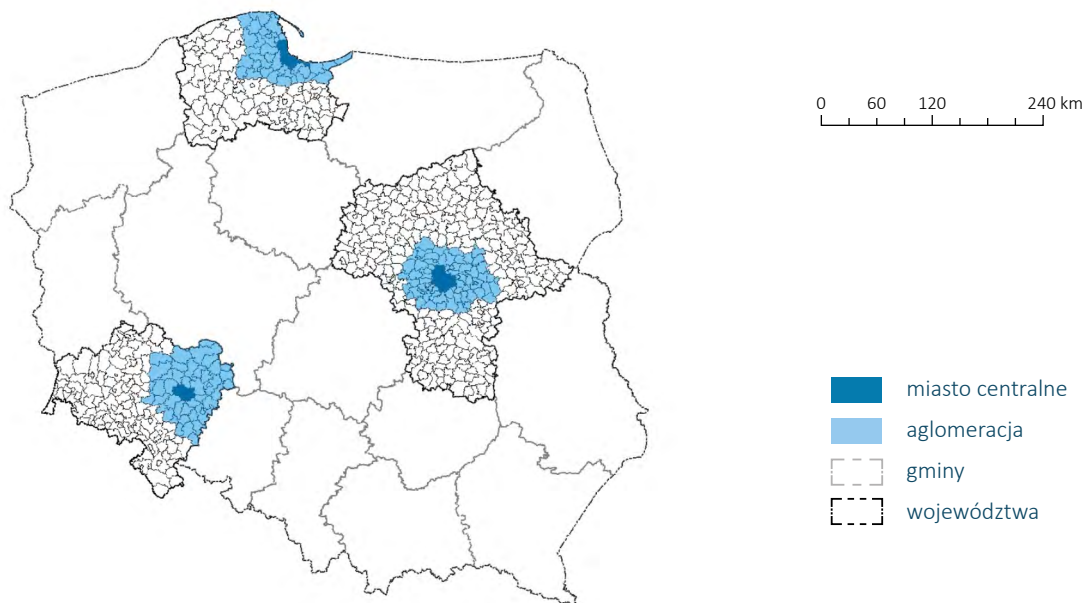
Transformacja polskiej gospodarki i kryzys gospodarczy z nią związany i rozlewający się po kraju dotyczył w szczególności małych, peryferyjnych ośrodków. Między innymi to zjawisko przyczyniło się do ukształtowania stałego trendu migracji z kierunku peryferii do dużych aglomeracji. W ostatnich latach szczególnie wyróżniającym się centrum napływu ludności były obszary miejskie Warszawy, Wrocławia, Krakowa, Poznania i Trójmiasta. Przy czym na wspomnianych obszarach nazywanych przez Śleszyńskiego (2016)

„wielką piątką” obserwowano spowolnienie w zakresie migracji z obszaru aglomeracji do jej miasta centralnego względem pozostałych obszarów miejskich. Śleszyński (2016) z pewną dozą ostrożności wskazuje, że może to świadczyć o uruchomieniu się procesów związanych z dokończeniem niepełnej urbanizacji wspomnianych miast. Wskazuje on jednocześnie, za Korcellim (2008), że przesłanką takiego, a nie innego obrazu migracji wewnętrznych w Polsce mogą być procesy związane z gwałtownym przyspieszeniem zmian strukturalnych w rolnictwie. Wyżej wskazane tendencje wymagają ponownego przemyślenia w dobie zmian, jakie zaszły w Polsce w pierwszych dekadach XXI wieku. Należą do nich m.in. długotrwały okres prosperity mającej swe konsekwencje na rynku pracy (zmiany demograficzne oraz wzrost zapotrzebowania na pracę doprowadziły do znaczącego spadku bezrobocia oraz transformacji rynku pracy z „ryнку pracodawcy” na „rynek pracownika”) i we wzroście zamożności rodzin, poprawa sieci transportu samochodowego (samochód w Polsce jest wciąż dominującym środkiem transportu w strukturze modalnej podróży), gwałtowny postęp w zakresie cyfryzacji społeczeństwa znacząco przyspieszony w dobie pandemii COVID-19 i coraz powszechniejszego doświadczenia pracy zdalnej. Jak sygnalizuje Instytut Pokolenia (2022) w dokumencie „Jak gminną moc moc wzmóc”, wyżej wspomniane przemiany mogą stać się szansą dla małych i położonych peryferyjnie gmin na rozwój w obszarze konkurencyjności i w zakresie funkcjonowania w nich małych, dobrze działających społeczeństw o wykształconych silnych więziach społecznych. Dodatkowo jednym z czynników emigracji z dużych miast na przedmieścia bywa, często przytaczana w dyskusjach publicznych, kwestia ceny nieruchomości, która w dużych ośrodkach jest zniechęcająca dla tych gospodarstw domowych, których mieszkańcy oczekują większych powierzchni mieszkaniowych. Niższe ceny gruntów na zewnątrz ośrodków centralnych sprzyjają budownictwu mieszkalnemu oferującemu większe powierzchnie mieszkaniowe.

W obliczu wymienionych zjawisk pojawia się potrzeba sprawdzenia, jak wyglądają współcześnie obserwowane migracje wewnętrzne w Polsce. Dlatego celem badań jest przyczynienie się do zrozumienia zjawiska migracji wewnętrznej w trzech dużych aglomeracjach w Polsce: w Warszawie, we Wrocławiu i w Trójmieście (ryc. 1). Obrazowanie migracji z i do wymienionych ośrodków przeprowadzono dla lat 2019–2022, a więc od chwili pojawienia się pandemii COVID-19. Aby zrealizować cel, postawiono pytanie badawcze: Czy dotychczasowe trendy migracji ulegają odwróceniu polegającemu na częstszych migracjach ludności z ośrodków centralnych i ich aglomeracji do mniejszych miejscowości położonych względem nich peryferyjnie? Celami szczegółowymi badania są: ukazanie skali zjawisk emigracji z wybranych aglomeracji do mniejszych ośrodków oraz charakterystyka społeczno-demograficzna migrujących w tym kierunku.

Ryc. 1. Położenie obszarów badań

Źródło: opracowanie własne.

Badaniami objęto trzy duże polskie aglomeracje: warszawską, wrocławską oraz trójmiejską. Analizowano migracje, które dotyczyły emigracji z wymienionych aglomeracji w rozbiciu na migracje z ich ośrodków centralnych (tj. Warszawy, Wrocławia i Trójmiasta) oraz powiatów ziemskich je otaczających (pozostałych części aglomeracji).

W celu uproszczenia nomenklatury użytej w opisie badanych zjawisk w dalszych częściach opracowania posłużono się skrótem „aglomeracja” oznaczającym aglomerację bez ośrodków centralnych. ■

3 Migracje wewnętrzne w Polsce – przyczyny i konsekwencje

W badaniach rozpatrywano w szczególności migracje wewnętrzne, czyli przemieszczanie się ludności w obrębie kraju (np. przyjazdy i wyjazdy). Te przepływy migracyjne nie tylko regulują liczbę i strukturę populacji, lecz także wpływają na rozwój regionalnych rynków pracy itp. Migracje mają charakter przepływów z obszaru początkowego (źródła) do obszaru docelowego, przy czym, w zależności od punktu odniesienia, każdy region może być regionem zarówno źródłowym, jak i docelowym (Wilk, Pietrzak, 2013). Należy również podkreślić, że migracje stanowią jeden z istotnych czynników rozwoju regionalnego. Dlatego tak ważne jest rozpoznanie determinant tego zjawiska, a także siły i kierunku oddziaływania (Iglicka *et al.*, 2005). Głównych przyczyn migracji wewnętrznych w Polsce należy upatrywać w aspektach zarówno ekonomicznych, jak i pozaekonomicznych. Zalicza się do nich m.in. pracę, sprawy rodzinne czy warunki mieszkaniowe (Lewandowska-Gwarda, Antczak, 2015).

Migracje wewnętrzne mają zarówno pozytywne, jak i negatywne strony. Do korzyści wynikających z przemieszczania się ludności wewnątrz kraju zaliczamy przede wszystkim lepszą alokację zasobów siły roboczej, co prowadzi do wzrostu gospodarczego oraz zmniejszenia bezrobocia. Ponadto przemieszczanie się ludności przyczynia się do wzrostu dochodów jednostek oraz poprawy ich warunków życiowych. Należy jednak zauważyć, że ruchy ludności, szczególnie emigracja, mają także negatywne skutki demograficzne. Duży odpływ ludności prowadzi do wyludnienia niektórych obszarów, co może mieć konsekwencje dla rozwoju tych regionów. Dodatkowo opuszczanie jednostek terytorialnych przez młodych ludzi przyspiesza proces starzenia się społeczeństwa oraz powoduje spadek przyrostu naturalnego. W związku z powyższym, chociaż przemieszczanie się ludności wewnątrz kraju przynosi wiele korzyści, należy równocześnie zwrócić uwagę na negatywne skutki demograficzne, jakie mogą wyniknąć z takiego ruchu ludności. Współczesne społeczeństwo powinno podjąć odpowiednie środki mające na celu zarządzanie tym procesem w taki sposób, by osiągać korzyści ekonomiczne i jednocześnie minimalizować negatywne skutki dla społeczności lokalnych (Lewandowska-Gwarda, Antczak, 2015).

W ostatnich latach do istotnych czynników mających wpływ na migracje i mobilność ludności zaliczamy pandemię COVID-19, która została ogłoszona przez WHO 11 marca 2020 r. Rządy państw podejmowały, w szczególności na początkowym jej etapie,

drastyczne działania w celu ograniczenia jej negatywnych konsekwencji. Wiele krajów wprowadziło zakazy i ograniczenia podróży zarówno krajowych, jak i międzynarodowych (również w Polsce). W rezultacie wiele osób nie mogło podróżować, a migracja zarówno tymczasowa, jak i długoterminowa zostały wstrzymane. Ograniczenia podróży, zamknięcie granic i inne środki mające na celu zapobieżenie rozprzestrzenianiu się wirusa spowodowały zmiany w sposobie, w jaki ludzie podróżują, w tym również w zakresie migracji wewnętrznych. Dlatego 2020 rok będzie z pewnością zapamiętany jako czas, w którym migracja ludzi została poważnie ograniczona i wiązała się z wieloma wyzwaniami (Łukaszewska-Bezulska, 2022; Borowska-Stefańska *et al.*, 2022).

Na podstawie badań prowadzonych przez naukowców stwierdzono, że pandemia wpłynęła nie tylko na intensywność migracji, lecz także na jej wzorce przestrzenne (Jeffrey *et al.*, 2020). Organizacja pracy i nauki zdalnej spowodowała, że wiele osób, w tym ludzi młodych, np. studentów, nie przyjeżdżało do dużych miast ani w nich nie pozostawało. To właśnie ludzie młodzi (dorośli) mają tendencję do przeprowadzania się głównie do obszarów miejskich (Dittrich-Wesbuer *et al.*, 2008; Gans, 2017). Jednocześnie motywacje do emigracji z obszarów miejskich mogły się zwiększyć w trakcie pandemii z kilku powodów. Niższe koszty utrzymania mieszkań na przedmieściach czy obszarach wiejskich stanowiły zachętę do przeprowadzki, zwłaszcza dla rodzin z dziećmi (Stawarz *et al.*, 2021). Ponadto na skutek wprowadzonej polityki pozostania w domu (w tym pracy zdalnej) ludzie byli zmuszeni do spędzania w nim więcej czasu, co stanowiło wyzwanie szczególnie dla tych, którzy mieszkają na obszarach miejskich o ograniczonym dostępie do terenów zieleni. W rezultacie pandemia spowodowała większe zainteresowanie mieszkaniem zlokalizowanym w pobliżu terenów zieleni czy z własnym ogrodem (Dolls, Mehles, 2021). To z kolei również przyczyniło się do przenoszenia się ludzi na przedmieścia i obszary wiejskie (Bauer *et al.*, 2005). Jednocześnie to właśnie praca zdalna, która stała się bardziej popularna przez pandemię, zapewniła większą elastyczność gospodarstwom domowym pod względem wyboru miejsca zamieszkania (Haslag, Weagley, 2022). Dlatego można przypuszczać, że pandemia COVID-19 tylko nasiliła procesy suburbanizacji (Stawarz *et al.*, 2022). ■

4 Metody i materiały źródłowe – dobór obszarów i zasada zbierania oraz agregacji danych

Dla określenia kierunków i wielkości migracji ludności w trzech aglomeracjach w Polsce (które zostały wybrane do badania spośród aglomeracji tzw. wielkiej piątki do dalszych analiz) wykorzystano dane z nocnych logowań telefonów komórkowych. Analizy zostały przeprowadzone za lata 2019–2022, w okresie sprzed pandemii koronawirusa (2019) oraz po niej (2022). Logowania te sprawdzano na początku wskazanego okresu i na końcu. Do wyznaczenia strefy nocnej (zamieszkania) wzięto pod uwagę najczęściej występującą lokalizację (na podstawie danych GPS) w godz. 22–6. Dla przykładu jeśli było 200 danych lokalizacyjnych użytkownika X z 12 miesięcy w godz. 22–6, w tym 130 danych dotyczyło lokalizacji nr 1, 30 danych – lokalizacji nr 2, 20 – lokalizacji nr 3, 10 – lokalizacji nr 4 i 10 – lokalizacji nr 5, to strefa nocna takiego użytkownika została określona jako lokalizacja nr 1. Gdy liczebności najliczniej reprezentowanych lokalizacji nie różniły się znacząco (np. lokalizacja 1 – 90 danych lokalizacyjnych, lokalizacja 2 – 85), wtedy brano pod uwagę ostatnią lokalizację (w tym przypadku, jeśli lokalizacja 1 pojawiała się w okresie styczeń–lipiec, a lokalizacja 2 – w okresie sierpień–grudzień, to strefę nocną wskazano jako lokalizację nr 2).

Dostawcą danych do analizy jest firma Selectivv, która wykorzystuje platformę reklamy programmatic do monitorowania około 350 000 używanych aplikacji mobilnych i ponad 17 milionów stron mobilnych odwiedzanych przez ponad 30 milionów użytkowników smartfonów w Polsce.

Ponadto w badaniach wykorzystano dane pochodzące z GUS zarówno w odniesieniu do opisu sytuacji społeczno-gospodarczej badanych aglomeracji, jak i w kontekście migracji (ich wielkości i kierunku) oraz uwarunkowań społeczno-gospodarczych gmin, do których migrują mieszkańcy. Wyniki uzyskane na podstawie tych analiz zaprezentowano na poziomie gminnym, powiatowym bądź w odniesieniu do obszarów aglomeracji. W zakresie zmian miejsca zamieszkania dane GUS ukazują migracje zaewidencjonowane, a dane GPS pozwalają zobrazować zjawisko, które zaszło, nawet jeśli migrujący nie zdążyli zmienić oficjalnego adresu zamieszkania. Z tego punktu widzenia dane ewidencyjne mogą cechować się niedoszacowaniem w obliczu nagłych zmian.

W badaniach wykorzystano także analizy transportowe. Ze względu na dominujący w kraju podział modalny w zakresie codziennych podróży analizy te oparto głównie na pomiarach dotyczących oporu stawianego przez przestrzeń transportowi samochodowemu. Dla możliwie najwierniejszego odzwierciedlenia odległości posłużono się odległościami rzeczywistymi (po istniejącej sieci dróg). Jako że sama odległość nie jest w pełni obiektywną miarą w obliczu różnie rozwiniętej infrastruktury drogowej, w analizach posługiwano się metryką czasową. W tym celu zbudowano model prędkości ruchu pojazdów poruszających się po sieci drogowej. Przyjęto, że prędkość poruszania się po poszczególnych odcinkach dróg jest zależna od wielu czynników. Po pierwsze bazą do modelowania były prędkości kodeksowe oraz parametry techniczne drogi (prędkości wykorzystywane w modelowaniu symulacyjnym ruchu przy założeniu braku ich obciążenia). Następnie dla każdego odcinka drogowego analizowano zestaw danych modyfikujących wyższe prędkości. Znajdowały się w nim: liczba mieszkańców, powierzchnia zabudowy w pobliżu drogi oraz stopień swobody ruchu opisywany przez liczbę skrzyżowań na jednostkę długości odcinka drogi. Wspomniane informacje modyfikowały prędkość o wartość maksymalną nie większą niż zaprezentowane w tab. 1 wartości, przy czym natężenie zjawiska wpływającego na ograniczenie stopnia swobody ruchu (i tym samym prędkości) nie ma w modelu charakteru liniowego, gdyż wprowadzono w nim funkcję sigmoidalną.

Tab. 1. Maksymalny wpływ na ograniczenie prędkości (gdzie 1 = 100%, czyli całkowite zatrzymanie ruchu) trzech cech opisujących w modelu stopień swobody ruchu na zmniejszenie prędkości na poszczególnych rodzajach dróg

	Rodzaj drogi	Gęstość skrzyżowań	Gęstość zabudowy	Liczba mieszkańców	Razem
autostrada	teren niezabudowany	0	0,05	0,09	0,14
	teren mieszany	0	0,06	0,1	0,16
	teren zabudowany	0	0,1	0,14	0,24
droga ekspresowa	teren niezabudowany	0	0,05	0,091	0,141
	teren mieszany	0	0,06	0,105	0,165
	teren zabudowany	0	0,1	0,15	0,25
droga pierwszorzędna	teren niezabudowany	0,01	0,15	0,175	0,335
	teren mieszany	0,15	0,1	0,1	0,35
	teren zabudowany	0,32	0,01	0,05	0,38

	Rodzaj drogi	Gęstość skrzyżowań	Gęstość zabudowy	Liczba mieszkańców	Razem
droga drugorzędna	teren niezabudowany	0,0825	0,154114	0,204167	0,440781
	teren mieszany	0,2375	0,102743	0,12	0,456909
	teren zabudowany	0,3775	0,010274	0,06	0,448191
droga trzeciorzędna	teren niezabudowany	0,155	0,162014	0,221181	0,538194
	teren mieszany	0,325	0,108009	0,13	0,559398
	teren zabudowany	0,435	0,010801	0,0813	0,527051
drogi lokalne I poziomu	teren niezabudowany	0,251667	0,201597	0,235196	0,68846
	teren mieszany	0,441667	0,134398	0,13	0,710462
	teren zabudowany	0,511667	0,01344	0,2063	0,731356
drogi lokalne II poziomu	teren niezabudowany	0,275833	0,226597	0,239996	0,742426
	teren mieszany	0,470833	0,151065	0,14	0,759039
	teren zabudowany	0,530833	0,015106	0,2167	0,762606
drogi lokalne III poziomu	teren niezabudowany	0,3	0,251597	0,244796	0,796393
	teren mieszany	0,5	0,167731	0,14	0,807615
	teren zabudowany	0,55	0,016773	0,2271	0,793856
inne drogi	teren niezabudowany	0,2275	0,176597	0,230396	0,634493
	teren mieszany	0,4125	0,117731	0,13	0,661886
	teren zabudowany	0,4925	0,011773	0,1229	0,62719

Źródło: opracowanie własne.

W analizie obejmującej profilowanie emigrantów z badanych aglomeracji posłużono się wskazaniami GPS telefonów komórkowych (badania zachowań przestrzennych) oraz wykorzystywanych przez użytkowników telefonii komórkowej aplikacji (w badaniach nad profilami społecznymi). Wskazania GPS były ważne z perspektywy określenia zachowań przestrzennych i komunikacyjnych m.in. w zakresie miejsca zamieszkania, odwiedzania dworców i stacji kolejowych (częstotliwość w tych miejscach), odbywania podróży obligatoryjnych (częstotliwość wykonywania podróży cyklicznych z tego samego źródła do celu co najmniej trzy razy w tygodniu), wizyt w miejscach kultu, spędzania czasu podczas świąt czy wizyt w centrach biurowych w rdzeniu aglomeracji. Dane z aplikacji służyły do określenia profilu społecznego emigrantów i były związane z posiadaniem

przez użytkownika określonych aplikacji (np. aplikacji lojalnościowych sklepów z artykułami dziecięcymi lub aplikacji do kontroli rodzicielskiej, które wskazywały na posiadanie przez jego użytkownika dzieci). O ile wskazania oparte na logowaniach w punktach POI dają niemal pełny obraz zachowań przestrzennych emigrantów, o tyle należy mieć świadomość ułomności danych o profilu społecznym migrantów. Dlatego wyniki te należy rozpatrywać li tylko w kategoriach relatywnych (większy/mniejszy udział emigrantów o określonym profilu społecznym, którzy wyjechali w określonym kierunku) i nie można w sposób bezpośredni zestawiać ich z danymi o charakterze bezwzględnym, chyba że wyraźnie odnosząc takie zestawienia do wspomnianego ograniczenia. ■

5 Charakterystyka dużych aglomeracji miejskich w Polsce – studia przypadków

Liczba ludności to jeden z podstawowych mierników rozwoju lokalnego. Jej wzrost może być bowiem traktowany jako pochodna wzrostu gospodarczego czy atrakcyjności otoczenia, a także świadczy o potencjale ekonomicznym obszaru oraz warunkach bytowych (Bigoszewski, 2012).

Aglomeracja warszawska jest położona w województwie mazowieckim, a jej ośrodek centralny to Warszawa. Według danych Narodowego Spisu Powszechnego 2021 (NSP 2021) stolica Polski to największe pod względem liczby ludności miasto w naszym kraju, w którym liczba mieszkańców wynosiła 1 860 281. W skład aglomeracji warszawskiej wchodzi 69 gmin satelickich, w których liczba ludności według danych NSP 2021 wynosiła 1 377 921. Najmniejszą pod względem liczby ludności gminą aglomeracji warszawskiej jest Strachówka, położona na północnym wschodzie analizowanego obszaru (2644 osoby), a największą (poza Warszawą) – Piaseczno (95 064 osoby), zlokalizowane bezpośrednio na południe od Warszawy.

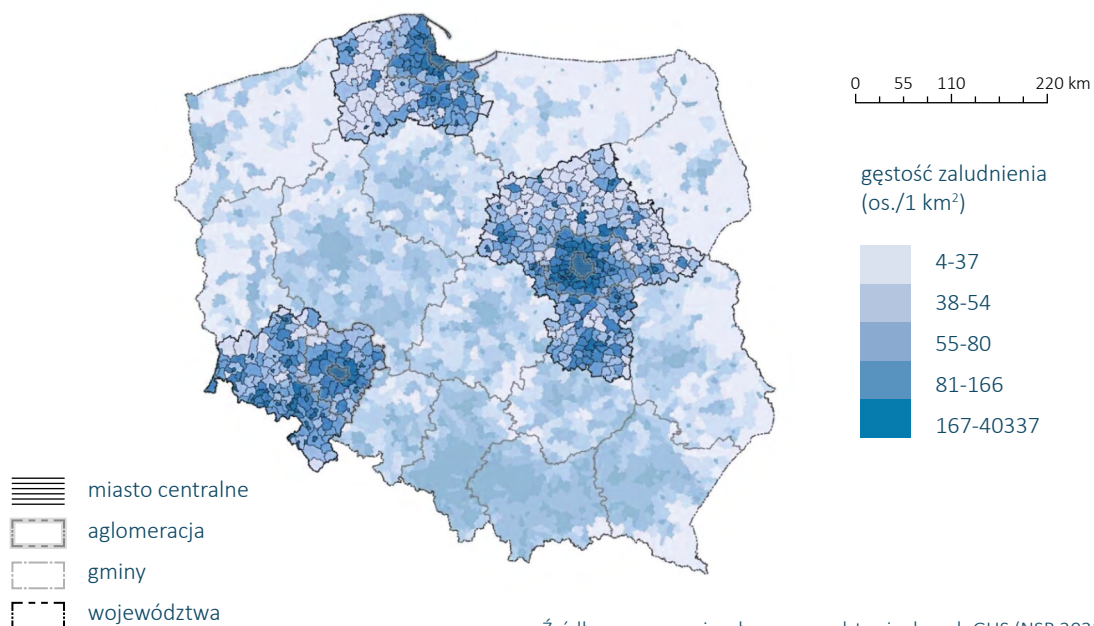
Aglomeracja wrocławska jest położona w południowo-zachodniej części Polski, w województwie dolnośląskim, a jej ośrodek centralny to Wrocław. Według danych NSP 2021 stolica Dolnego Śląska to trzecie pod względem liczby ludności miasto w Polsce, w którym liczba mieszkańców wynosiła 672 929. W skład aglomeracji wrocławskiej wchodzi 43 gminy satelickie, w których liczba ludności według danych NSP 2021 wynosiła 629 147. Najmniejszą pod względem liczby ludności gminą aglomeracji wrocławskiej jest Jordanów Śląski, położony na południowym zachodzie analizowanego obszaru (3277 osób), największą zaś (poza Wrocławiem) – Długotęka (41 052 osoby), zlokalizowana na wschód od Wrocławia.

Aglomeracja trójmiejska jest położona na północy Polski w województwie pomorskim, a ośrodkiem centralnym są w tym przypadku trzy miasta: Gdańsk, Gdynia i Sopot. Według danych NSP 2021 (GUS 2023) stolica województwa pomorskiego – Gdańsk – to szóste pod względem liczby ludności miasto w Polsce, w którym liczba mieszkańców wynosiła 486 022. Z kolei Gdynia zajmuje pod tym względem 12. miejsce z 245 222 mieszkańcami, a Sopot jest na 170. – to najmniejszy z tych ośrodków (będących miastami).

mi centralnymi aglomeracji), gdyż liczba ludności wyniosła w nim 32 962 (NSP 2021). W skład omawianej aglomeracji, poza Trójmiastem, wchodzi jeszcze 38 gmin, w których liczba ludności według danych NSP 2021 wynosiła 623 471. Najmniejszą pod względem liczby ludności gminą aglomeracji trójmiejskiej jest Krynica Morska, położona na wschodzie analizowanego obszaru (1172 osoby), a największą (poza miastami centralnymi) – Rumia (51 879 osób), granicząca bezpośrednio z Gdynią.

Przy analizie wskaźnika gęstości zaludnienia w badanych gminach zauważa się, że jest on najwyższy w przypadku gmin położonych w województwie mazowieckim – w dwóch z nich wartość ta przekracza 4000 os./km². Są to dwa miasta: Ząbki – 4036,9 os./km² i Piastów – 4017,4 os./km². W przypadku Trójmiasta średnia arytmetyczna wartość gęstości zaludnienia wynosi 1853,86 os./km². W przypadku pozostałych miast centralnych badanych aglomeracji wartość wynosi dla Wrocławia 2302,8 os./km², a dla Warszawy – 3601,9 os./km². W przypadku pozostałych gmin (bez miast centralnych) aglomeracji trójmiejskiej gęstość zaludnienia wynosi średnio 333,54 os./km², aglomeracji wrocławskiej – 155,58 os./km², a aglomeracji warszawskiej – 560,04 os./km². Generalnie można zauważyć, że wraz z oddalaniem się od miasta centralnego spada gęstość zaludnienia gmin wchodzących w skład aglomeracji (ryc. 2).

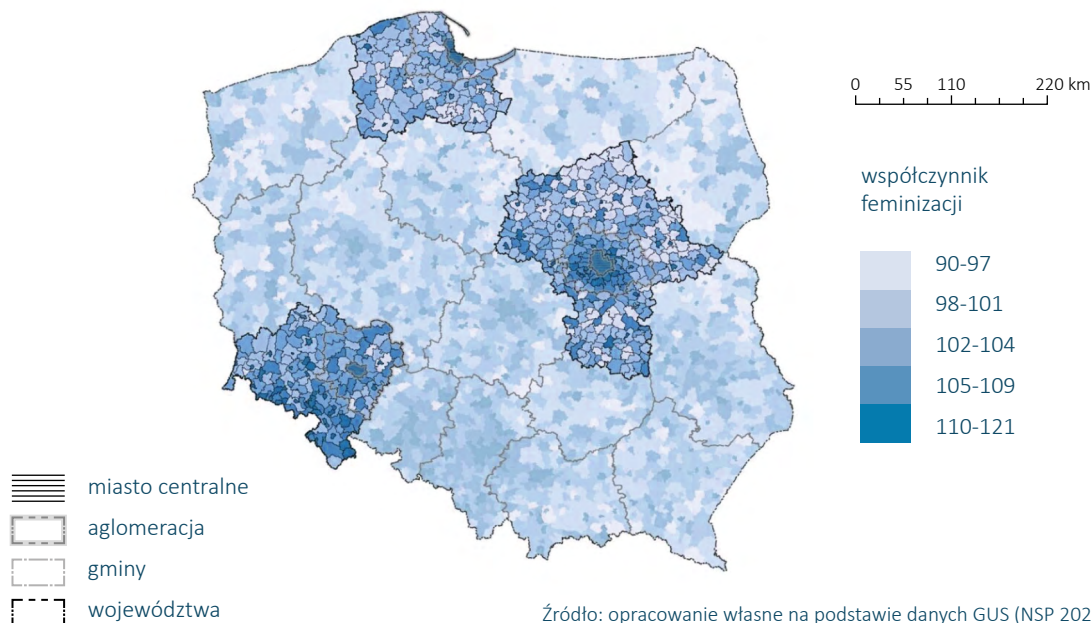
Ryc. 2. Gęstość zaludnienia według gmin w Polsce w 2021 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (NSP 2021).

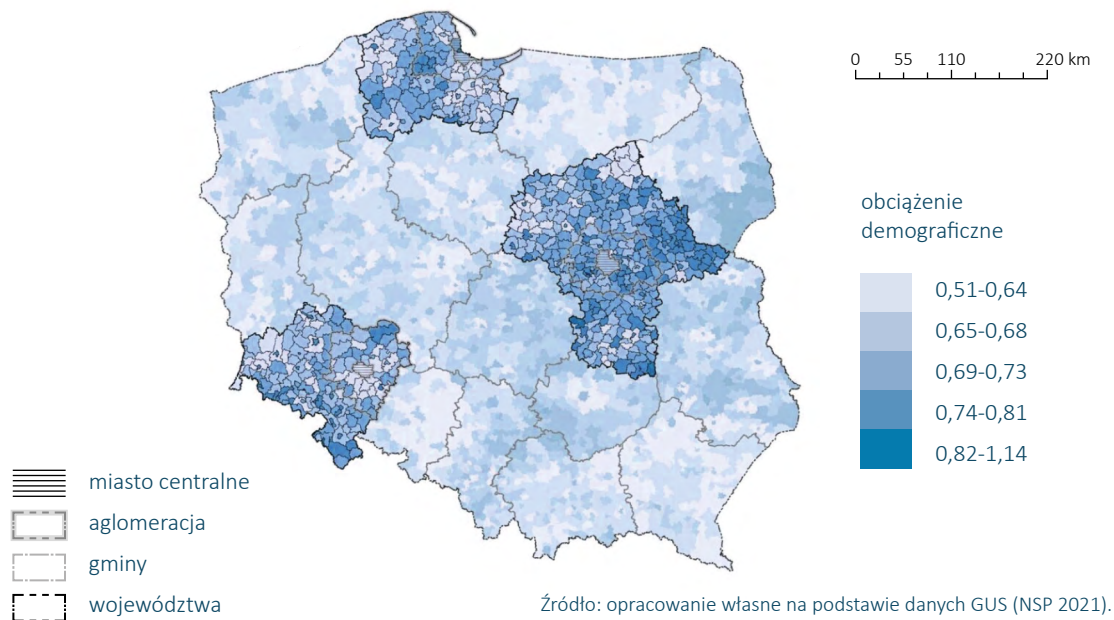
W badanych aglomeracjach liczba kobiet przewyższa liczbę mężczyzn. Wyjątek stanowi 17 gmin aglomeracji trójmiejskiej, 9 gmin aglomeracji wrocławskiej i 7 gmin aglomeracji warszawskiej, we wszystkich przypadkach są to gminy wiejskie (ryc. 3).

Ryc. 3. Współczynnik feminizacji według gmin w Polsce w 2021 roku

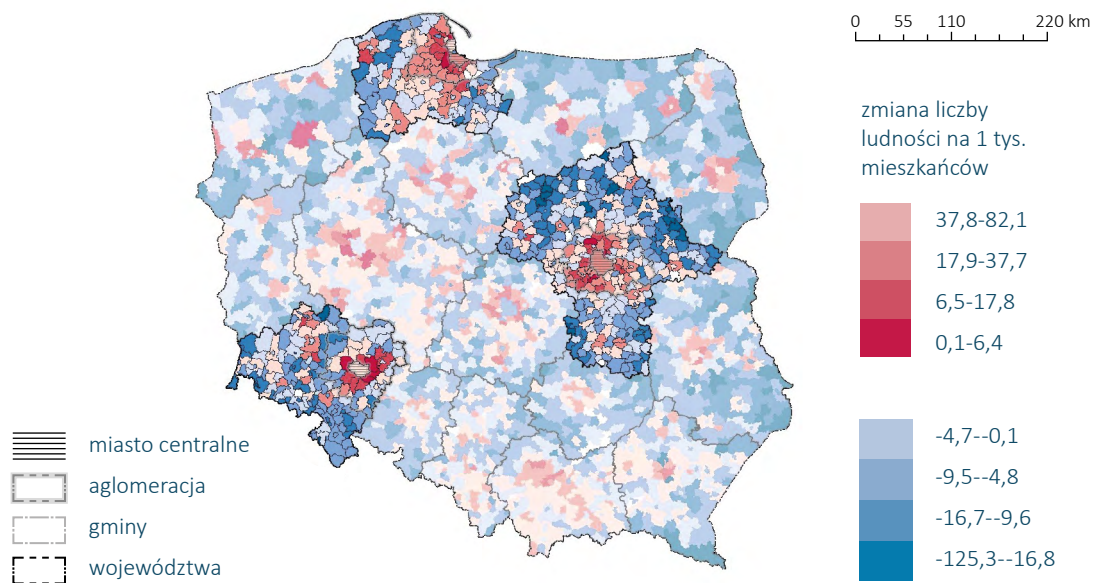
Kolejną analizowaną cechą jest współczynnik obciążenia demograficznego ludności. Miara ta pokazuje, ile osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) przypada na ludność w wieku produkcyjnym przy założeniu, że ludność ta w całości jest aktywna zawodowo (Szukalski, 2010; Borowska-Stefańska, Wiśniewski, 2019). W Warszawie wartość wskaźnika obciążenia demograficznego wyniosła w 2021 roku 0,67, a w pozostałych gminach aglomeracji warszawskiej średnia arytmetyczna tej cechy przyjęła wartość 0,71. Przy czym należy podkreślić, że w dwóch gminach aglomeracji warszawskiej wartość tego wskaźnika jest naprawdę wysoka – dotyczy to gmin miejskich Józefów (0,8) i Podkowa Leśna (0,9). W przypadku Wrocławia według danych NSP 2021 wskaźnik ten wynosił 0,62, średnia arytmetyczna wartość omawianego wskaźnika dla pozostałych gmin aglomeracji wrocławskiej to zaś 0,67. W przypadku miast centralnych aglomeracji trójmiejskiej średnia arytmetyczna dla omawianego wskaźnika to 0,73, przy czym najkorzystniejsza sytuacja dotyczy Gdańska (wartość wskaźnika – 0,66). W pozostałych gminach tej aglomeracji średnia arytmetyczna tego wskaźnika wynosi 0,67 (ryc. 4).

Ryc. 4. Obciążenie demograficzne według gmin w Polsce w 2021 roku

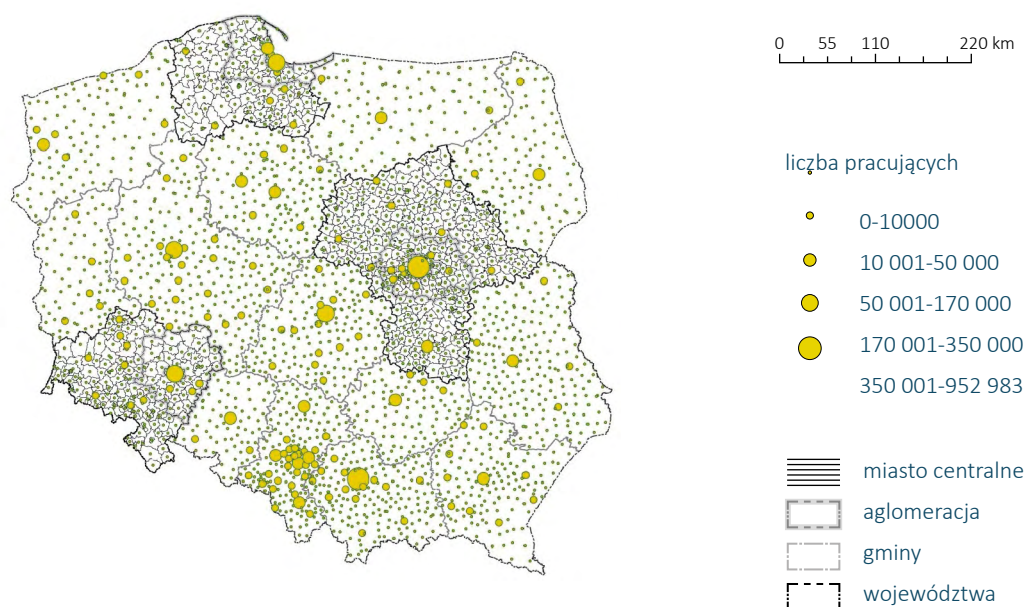
Generalnie, jak pokazują dane zawarte na ryc. 5, w miastach centralnych analizowanych aglomeracji wzrasta liczba ludności, przy czym proces ten jest bardziej widoczny w szczególności w gminach bezpośrednio z nimi sąsiadujących.

Ryc. 5. Zmiana liczby ludności względem roku ubiegłego według gmin w Polsce w 2019 roku

Na ryc. 6 umieszczono dane o liczbie osób pracujących w podziale na gminy. Można zauważyć, że rynki pracy w miastach centralnych są znacznie bardziej rozwinięte niż pozostałe. Oczywiście największym rynkiem pracy w Polsce jest Warszawa, a na dalszych miejscach plasują się Wrocław i Gdańsk. Jak stwierdzają Śleszyński i Wiedermann (2020), wynika to z procesów kumulacji oraz koncentracji potencjału gospodarczego w miastach rdzeniowych aglomeracji.

Ryc. 6. Liczba pracujących według gmin w Polsce w 2018 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

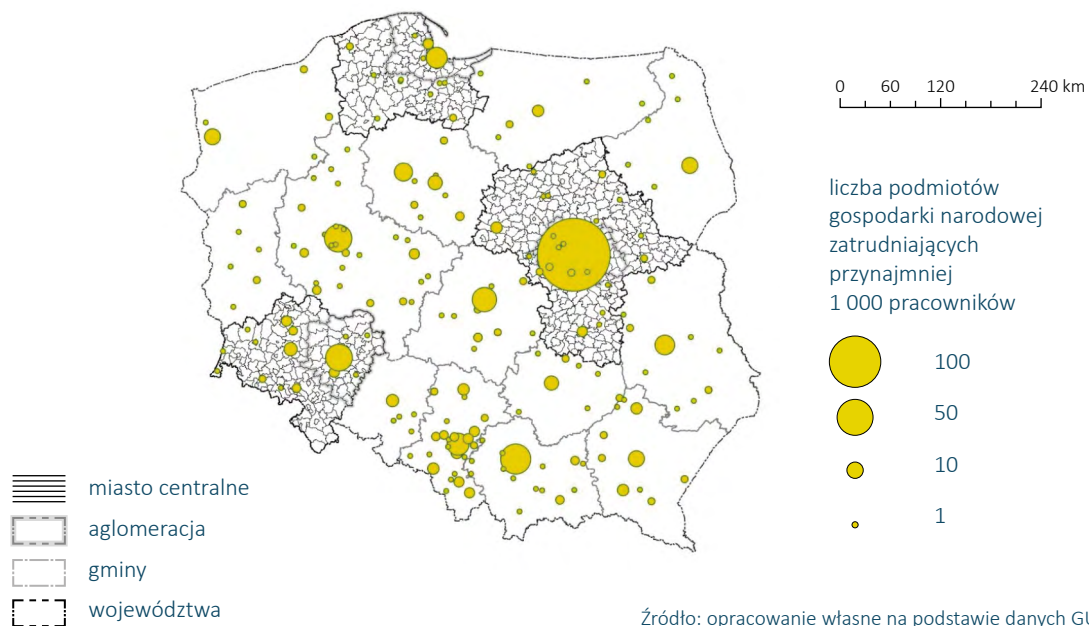
Dane zaprezentowane w tab. 2 wskazują na duże dysproporcje przestrzenne w zakresie rozwoju analizowanych aglomeracji. Zdecydowanie największą liczbę podmiotów gospodarczych skupiają Warszawa i aglomeracja warszawska. W 2020 roku we wszystkich analizowanych gminach przeważały mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na duże dysproporcje pomiędzy Warszawą i pozostałymi gminami, również w kwestii liczby największych podmiotów gospodarki narodowej zatrudniających od 1000 osób (tab. 2 i ryc. 7).

Tab. 2. Podmioty gospodarki narodowej w badanych aglomeracjach i miastach centralnych według liczby pracujących w 2020 roku

Obszar	Liczba podmiotów według ich wielkości					Ogółem
	0–9	10–49	50–249	250–999	1000 i więcej	
Warszawa	459 191	12 534	2 784	572	206	475 287
pozostałe gminy aglomeracji warszawskiej	194 591	4 942	826	94	12	200 465
Wrocław	123 834	2 905	627	123	27	127 516
pozostałe gminy aglomeracji wrocławskiej	72 177	1 859	382	53	6	74 477
Trójmiasto	130 259	3 353	713	125	20	134 470
pozostałe gminy aglomeracji trójmiejskiej	77 023	1 787	345	16	3	79 174

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

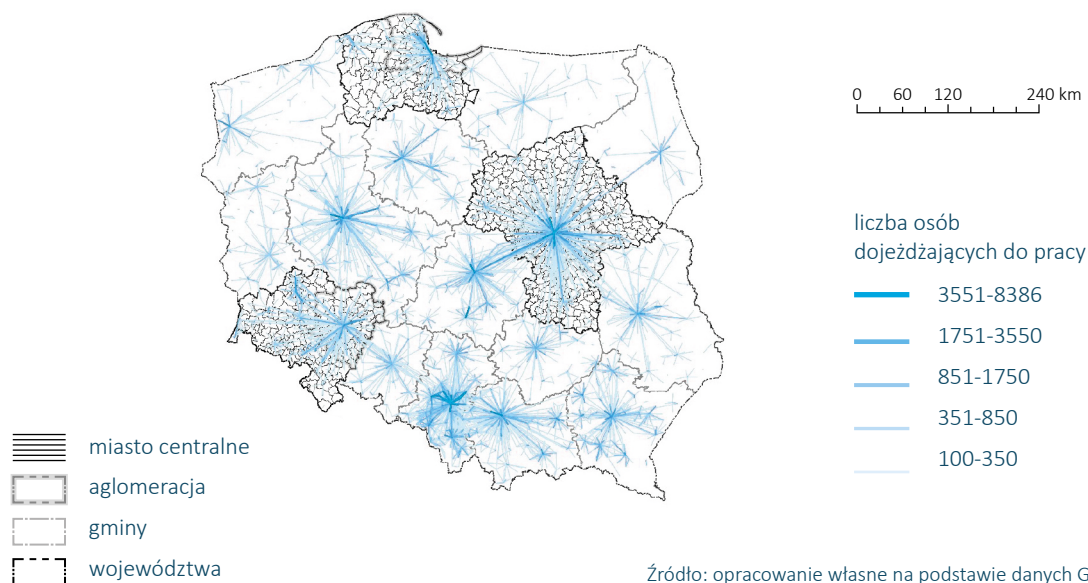
Ryc. 7. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zatrudniających 1000 i więcej pracowników według gmin w Polsce w 2018 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na ryc. 8 zaprezentowano wielkość i kierunek dojazdów do pracy w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem badanych aglomeracji. Na tym tle zdecydowanie najbardziej wyróżnia się Warszawa, do której zbiegają się wektory przemieszczeń osób z różnych części kraju, co było również widoczne w latach wcześniejszych (por. Śleszyński, 2012a). Drugą kategorię stanowią kierunki przemieszczeń do miast regionalnych (głównie ośrodków wojewódzkich). Do grupy miast o największym oddziaływaniu w zakresie przejazdów pracowniczych zaliczamy m.in. Wrocław i Trójmiasto (Śleszyński, 2012a).

Ryc. 8. Liczba osób dojeżdżających do pracy w Polsce w 2016 roku (wyłączono przemieszczenia poniżej 100 osób i trwające dłużej niż 120 minut przy założeniu, że środkiem transportu jest samochód osobowy)

W globalnej gospodarce koszty pracy stanowią o atrakcyjności rynku pracy, a ich najważniejszym składnikiem są wynagrodzenia (Komornicki *et al.*, 2013). Wynagrodzenia za pracę są niezwykle ważną kategorią ekonomiczną. Pełnią one bowiem różne funkcje, w tym konsumpcyjną, motywacyjną, kosztową czy społeczną. Dla znacznej części społeczeństwa są podstawowym źródłem dochodu, a od ich wysokości zależy zarówno poziom życia osób pracujących, jak i ich status społeczny. Zróżnicowanie poziomu wynagrodzeń jest uzależnione od wielu czynników, m.in. od tych ekonomicznych, związanych z poziomem rozwoju gospodarczego danego kraju oraz sytuacją na lokalnym rynku pracy. Jest ono również ściśle uzależnione od struktury działalności gospodarczej.

Prowadzenie analiz z zakresu przestrzennego zróżnicowania wynagrodzeń jest ważne, ponieważ umożliwia wskazanie regionów o bardziej lub mniej atrakcyjnym rynku pracy (Ręklewski, 2022). Na ryc. 8 zaprezentowano zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń według powiatów w Polsce w stosunku do średniej krajowej. Można zauważyć, że w przypadku aglomeracji warszawskiej i wrocławskiej zarówno miasta centralne, jak i część powiatów w ich sąsiedztwie cechują się przeciętnymi wynagrodzeniami przewyższającymi średnią krajową (tab. 3 i tab. 4). Wyjątek pod tym względem stanowi jedynie Trójmiasto, gdzie te wynagrodzenia są również wyższe (w stosunku do średniej krajowej), ale już w powiatach sąsiadujących sytuacja jest odwrotna (tab. 5). We wszystkich trzech przypadkach widać jednak, że miasta centralne odgrywają rolę najważniejszych ośrodków rozwoju społeczno-gospodarczego aglomeracji (Ręklewski, 2022). W przypadku województwa dolnośląskiego można również zauważyć rolę powiatu lubińskiego (położonego poza obszarem aglomeracji wrocławskiej) w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu (ryc. 9).

Tab. 3. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto dla powiatów aglomeracji warszawskiej w 2021 roku

Powiaty	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w stosunku do średniej krajowej (Polska = 100)
powiat m.st. Warszawa	7687,58	128,1
powiat grodziski	6355,26	105,9
powiat legionowski	5512,45	91,9
powiat miński	5091,06	84,8
powiat nowodworski	6814,66	113,6
powiat otwocki	5622,45	93,7
powiat piaseczyński	5664,7	94,4
powiat pruszkowski	6773,28	112,9
powiat warszawski zachodni	6524,02	108,7
powiat wołomiński	5451,36	90,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tab. 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto dla powiatów aglomeracji wrocławskiej w 2021 roku

Powiaty	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w stosunku do średniej krajowej (Polska = 100)
powiat m. Wrocław	6693,9	111,5
powiat milicki	4848,85	80,8
powiat oleśnicki	5113,77	85,2
powiat oławski	5467,98	91,1
powiat strzeliński	5671,21	94,5
powiat średzki	5761,88	96
powiat trzebnicki	5235,04	87,2
powiat wołowski	6793,03	113,2
powiat wrocławski	6489,25	108,1

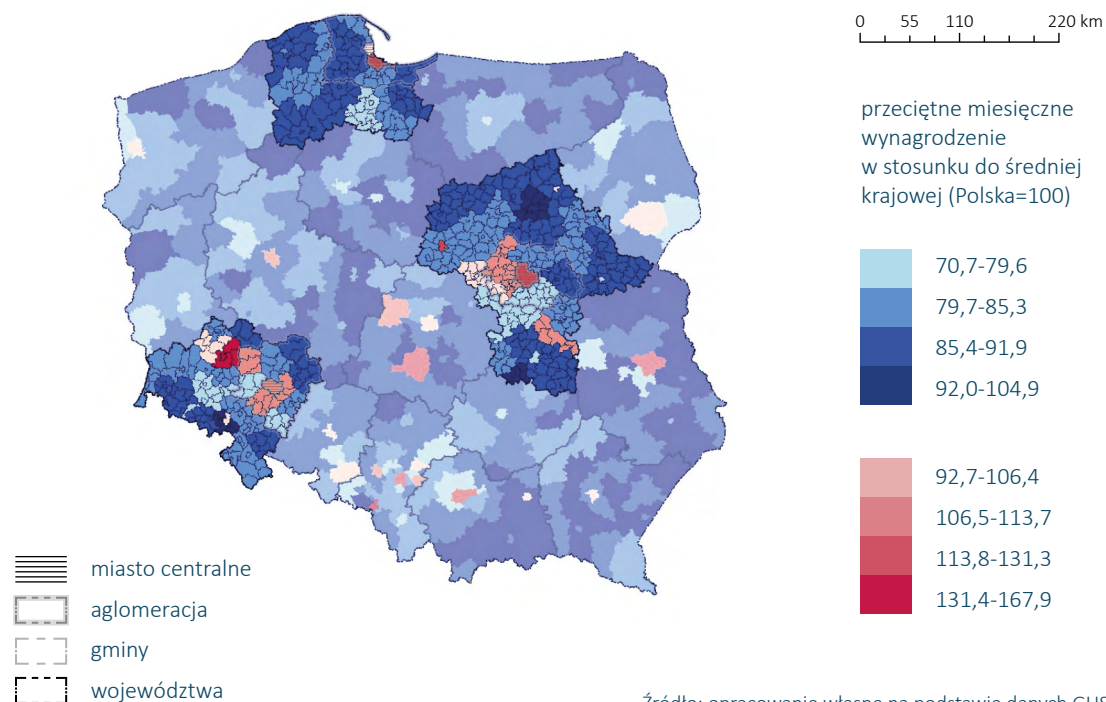
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tab. 5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto dla powiatów aglomeracji trójmiejskiej w 2021 roku

Powiaty	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w stosunku do średniej krajowej (Polska = 100)
powiat m. Gdańsk	7084,42	118,1
powiat m. Gdynia	6298,57	105
powiat m. Sopot	7331,15	122,2
powiat gdański	5484,63	91,4
powiat kartuski	4933,56	82,2
powiat nowodworski	5077,72	84,6
powiat pucki	5205,94	86,8
powiat wejherowski	5056,01	84,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ryc. 9. Zróżnicowanie przestrzenne wysokości miesięcznych wynagrodzeń według powiatów w Polsce w 2021 roku

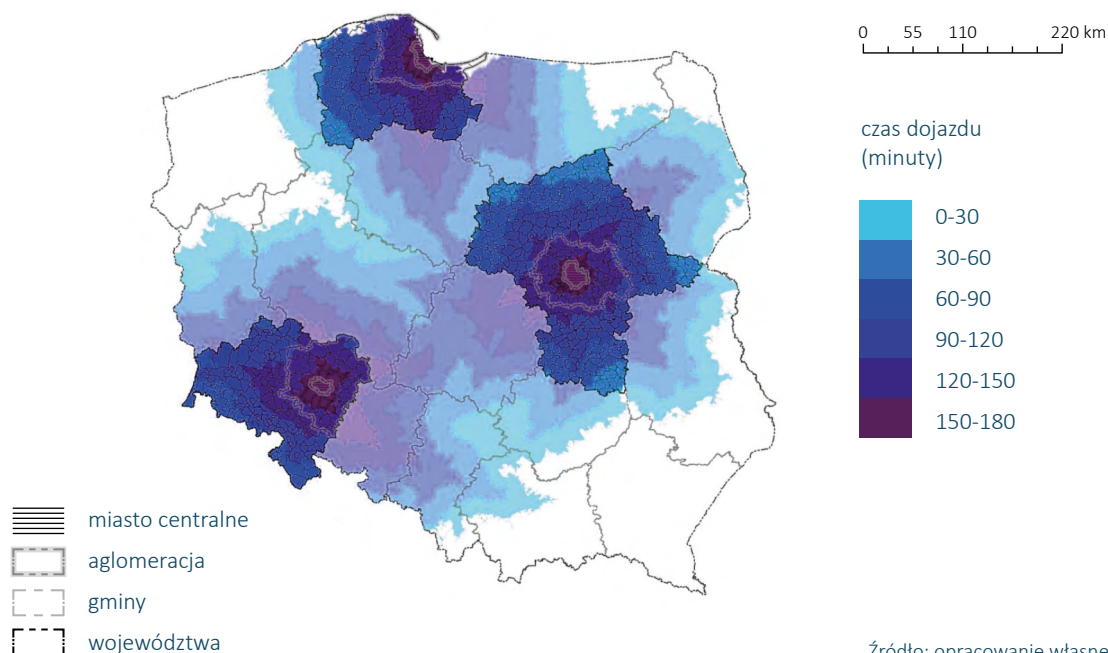

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jak stwierdzają Komornicki *et al.* (2013), dostępność dużych rynków pracy daje mieszkańcom większą szansę na znalezienie pracy, która będzie odpowiadała ich kwalifikacjom i aspiracjom zawodowym. Przy analizie dostępności transportem indywidualnym należy stwierdzić, że w obrębie izochrony 60-minutowej od warszawskiego rynku pracy znajdują się wszystkie gminy wchodzące w skład aglomeracji warszawskiej. Podobna sytuacja dotyczy aglomeracji zarówno wrocławskiej, jak i trójmiejskiej – również w izochronie 60-minutowej znajdują się rynki pracy miast centralnych (ryc. 10).

Dochody własne gmin stanowią najważniejsze źródło finansowania samorządów lokalnych. To właśnie dzięki nim gminy mogą świadczyć usługi publiczne dla mieszkańców, a także podejmować działania prorozwojowe. Są one uzależnione od lokalnej bazy ekonomicznej, decydują o zakresie autonomii dochodowej oraz są źródłem finansowania inwestycji samorządowych (Kossowski, Motek, 2021). W przypadku gmin aglomeracji warszawskiej (wyłączając Warszawę) gminą o najwyższych dochodach własnych w przeliczeniu na mieszkańca była w 2021 roku gmina wiejska Michałowice (dochód na po-

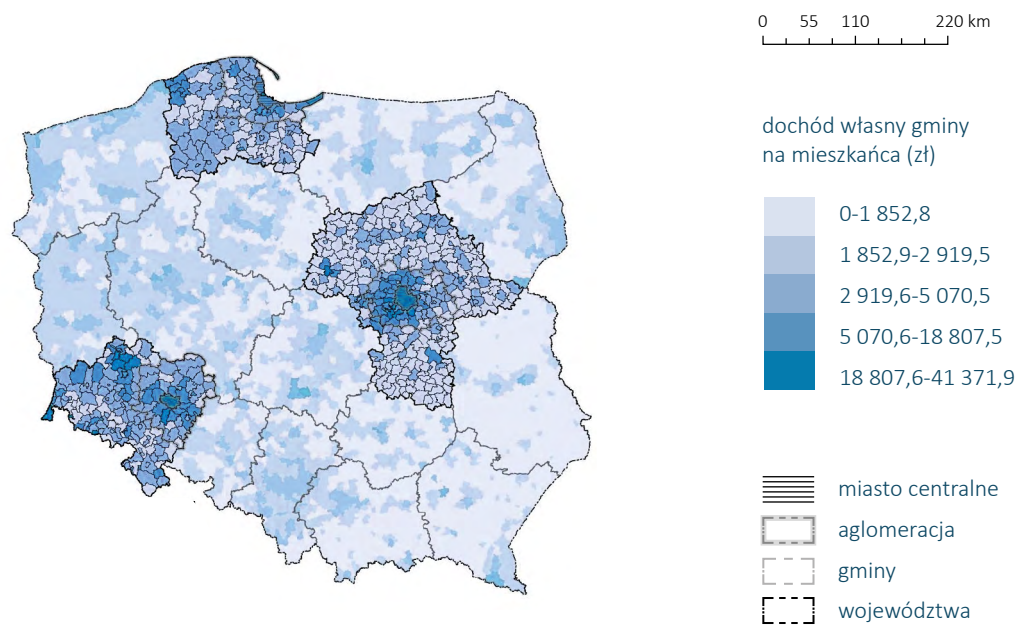
Ryc. 10. Dostępność transportowa samochodem z miast centralnych badanych aglomeracji

Źródło: opracowanie własne.

ziomie 7329,6 zł/mieszk.), a o najniższych – gmina wiejska Jadów (1686,69 zł/mieszk.). Z kolei dochód własny Warszawy w 2021 roku wyniósł 7932,09 zł/mieszk. W przypadku gmin aglomeracji wrocławskiej (wyłączając Wrocław) gminą o najwyższych dochodach własnych w przeliczeniu na mieszkańca jest gmina wiejska Kobierzyce (dochód na poziomie 9957,31 zł/mieszk.), a najniższe dochody własne w 2021 roku miała gmina wiejska Przeworno – 1636,89 zł/mieszk. Z kolei dochód własny Wrocławia w 2021 roku wyniósł 6031,68 zł/mieszk. W przypadku gmin aglomeracji trójmiejskiej (wyłączając Trójmiasto) gminą o najwyższych dochodach własnych w przeliczeniu na mieszkańca jest miasto Krynica Morska (dochód na poziomie 12 680,62 zł/mieszk.), najniższe zaś dochody własne w 2021 roku miała gmina wiejska Lina (1834,98 zł/mieszk.). Z kolei średnia arytmetyczna dla Trójmiasta wynosi 6460,16 zł/mieszk., z czego zdecydowanie najwyższe dochody własne ma Sopot – 8983,94 zł/mieszk. (ryc. 11). Zatem w grupie miast centralnych zdecydowanie wybijają się Sopot oraz Warszawa pod względem dochodów własnych w przeliczeniu na mieszkańca. Generalnie, jak potwierdzają badania, zauważalna jest koncentracja jednostek o wysokich dochodach własnych w obrębie największych aglomeracji miejskich – w tym Warszawy, Wrocławia i Trójmiasta (Kossowski, Motek, 2021; Ossowska, Ziemska, 2010).

Ryc. 11. Dochód własny gminy na mieszkańca według gmin w Polsce w 2021 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

6 Wyniki

W niniejszych analizach skupiono się wyłącznie na emigracji mieszkańców z badanych obszarów. Wyniki w nich zaprezentowane nie ukazują bilansu migracji, lecz jedynie tę jej część, która dotyczy emigracji. Skala emigracji z dużych aglomeracji miejskich w Polsce jest zróżnicowana. W ciągu analizowanych czterech lat z Warszawy wyjechało przeszło 180 000 mieszkańców, z Wrocławia – 48 688 mieszkańców, a z Trójmiasta – 27 407 (kolejno: 10%, 7,2% i 3,6% ogółu ludności tych ośrodków według stanu z 2021 roku). W analizowanym okresie z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej wyjechało 104 459 osób, aglomeracji wrocławskiej – 24 372 i aglomeracji trójmiejskiej – 26 203 osoby (tab. 6). Stanowiło to odpowiednio 8%, 4% i 4% ogółu ludności tych ośrodków według stanu z 2021 roku.

Generalnie większość wspomnianych emigrantów osiedlających się w Polsce wybiera to samo województwo (tab. 7). W tej grupie osób dostrzega się jednak zdecydowane różnice pomiędzy aglomeracjami. O ile jest zauważalny bardzo duży odsetek tych osób w przypadku rozpatrywanych obszarów aglomeracji trójmiejskiej i wrocławskiej, o tyle w przypadku aglomeracji stołecznej więcej emigrantów z niej wyjeżdżających osiedla się poza województwem mazowieckim. W każdej z badanych aglomeracji obserwuje się również zjawiska: z jednej strony emigracji z rdzenia w kierunku przedmieść i z drugiej – z przedmieść w kierunku rdzenia. O ile w Trójmieście bilans wspomnianych migracji jest wyrównany, o tyle w przypadku dwóch pozostałych aglomeracji zauważa się zdecydowanie większą liczbę osób przeprowadzających się z ośrodka centralnego na przedmieścia względem kierunku z przedmieść do głównego miasta. Szczególną uwagę warto zwrócić na następujące gminy*, do których migrowali mieszkańcy Warszawy i aglomeracji warszawskiej: Grójec, Garwolin, Ciechanów i Gostynin. Otóż migranci, stanowią ponad 5% mieszkańców danego regionu, zaś w przypadku Grójca jest to ponad 10% obecnych mieszkańców (w przypadku Garwolina niewiele mniej – 9,3%).

Dalsze szczegółowe analizy emigracji mają na ogół charakter względny – będą ukazywać obraz emigracji z sześciu rozpatrywanych obszarów (trzech aglomeracji w podziale na ich rdzeń i bezpośrednie zaplecze). Ukazywane zjawisko emigracji będzie rozpatrywane względem udziałów w grupie różnych typów ośrodków. Zaprezentowane analizy

* Tam gdzie mowa o dwóch gminach mamy 2 gminy o tej samej nazwie (miejską i otaczającą ją wiejską), traktujemy łącznie.

ilościowe mają na celu zobrazować skalę migracji dla lepszego zrozumienia ich tendencji rozpatrywanych w ujęciach względnych. Jednocześnie dostarczają informacji o najważniejszych ośrodkach imigracji, które w dalszej części analiz zostaną scharakteryzowane. W dalszej części opracowania dokonano analiz i porównań w różnym stopniu agregacji przestrzennej. Wszędzie, gdzie użyto sformułowania „powiaty województwa”, jest mowa o wszystkich powiatach województwa niewchodzących w skład całości aglomeracji.

Tab. 6. Podstawowe charakterystyki ilościowe emigracji z badanych obszarów

w tys.	z Warszawy	z „obwarzanka”	razem	udział migrantów w liczbie mieszkańców
Migranci razem	181	104		
za granicę	38	47		
Razem migracje krajowe	142	58	200	
Migracje krajowe poza aglomeracje	114	40	154	
do drugiej części aglomeracji (Warszawa -> obwarzanek lub "obwarzanek" Warszawa)	28,3	18,3	46,5	1,0%
Grójec	2,1	0,7	2,8	10,5%
Garwolin	2,8	0,1	2,9	9,3%
Ciechanów	2,5	1,6	4,2	8,4%
Gostynin	1,6	0,1	1,7	5,9%
Sochaczew	1,6	0,5	2,0	4,4%
Radom	4,6	0,4	4,9	2,5%
Płock	1,1	0,4	1,4	1,3%
Województwo mazowieckie reszta	30,9	5,9	36,8	2,1%
inne województwa w tym:	67,0	30,0	97,1	0,3%
Białystok i jego strefa podmiejska	10,24	3,0	13,26	3,3%
Lublin i jego strefa podmiejska	7,98	3,6	11,58	2,2%

w tys.	z Wrocławia	z „obwarzanka”	razem	udział migrantów w liczbie mieszkańców
Migranci razem	49	24		
za granicę	14	17		
Razem	34	8	42	
Razem (bez aglomeracji)	18	3	20	
do drugiej części aglomeracji (Wrocław -> obwarzanek lub „obwarzanek” -> Wrocław)	16,9	5,2	22,0	0,8%
Jelenia Góra	1,8	0,6	2,4	3,2%
Kłodzko	0,9	0,1	0,9	2,2%
Strzegom	0,5	0,0	0,5	2,2%
Nowa Ruda	0,4	0,2	0,6	1,8%
Legnica	1,4	0,0	1,4	1,5%
Świdnica	1,0	0,0	1,0	1,4%
Lubin	0,7	0,2	0,9	1,0%
Województwo dolnośląskie reszta	5,5	1,1	6,6	0,6%
inne województwa:	5,3	0,5	5,8	0,0%

w tys.	z Trójmiasta	z „obwarzanka”	razem	udział migrantów w liczbie mieszkańców
Migranci razem	27			
za granicę	13	16		
Razem	15	10	25	
Razem (bez aglomeracji)	7	1	8	
do drugiej części aglomeracji (Trójmiasto -> obwarzanek lub „obwarzanek” -> Trójmiasto)	8,3	8,5	16,8	1,1%
Starogard Gdański	0,4	0,1	0,5	1,2%
Tczew	0,4	0,1	0,5	0,6%
Kościerzyna	0,2	0,0	0,2	0,5%
Malbork	0,1	0,0	0,2	0,4%
Chojnice	0,2	0,0	0,2	0,3%
Słupsk	0,3	0,0	0,3	0,3%
Województwo pomorskie reszta	2,8	0,6	3,4	0,6%
inne województwa:	2,3	0,5	2,8	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia oraz NSP 2021.

Tab. 7. Wielkość emigracji z badanych aglomeracji do poszczególnych województw

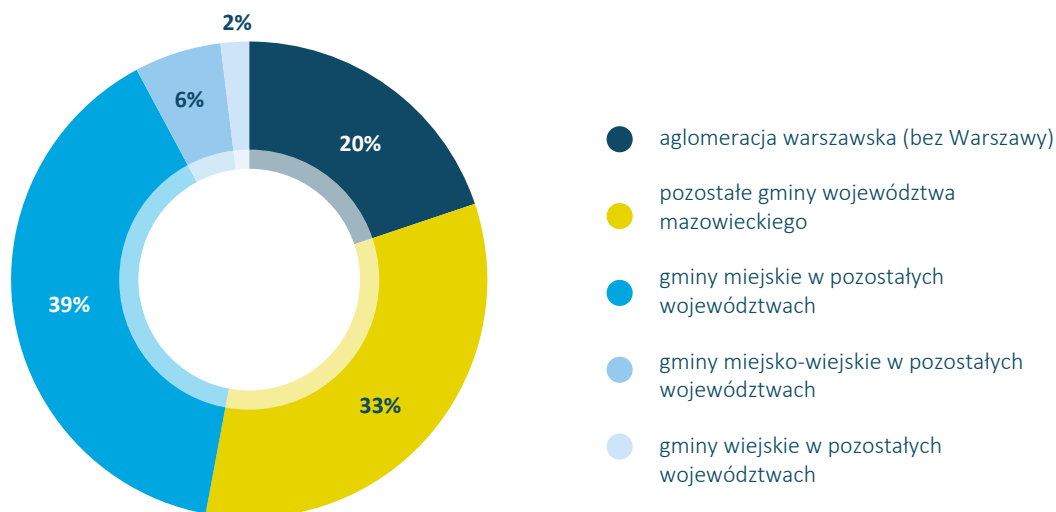
Emigracja Imigracja	Warszawa	Aglomeracja warszawska bez Warszawy	Wrocław	Aglomeracja wrocławska bez Wrocławia	Trójmiasto	Aglomeracja trójmiejska bez Trójmiasta
województwo dolnośląskie	5 695	2 245	29 094	7323	126	13
województwo kujawsko-pomorskie	2 931	1 394	407	88	889	226
województwo lubelskie	8 933	4 625	41	9	36	7
województwo lubuskie	202	86	184	26	0	0
województwo łódzkie	5 308	2 945	42	5	27	9
województwo małopolskie	4 664	1 821	80	4	36	12
województwo mazowieckie	75 384	27 849	3 935	216	273	30
województwo opolskie	152	81	114	24	0	0
województwo podkarpackie	379	148	14	1	0	0
województwo podlaskie	11 168	3 711	0	0	167	43
województwo pomorskie	2 628	1 428	27	5	12 531	9 479
województwo śląskie	7 061	3 124	70	15	131	28
województwo świętokrzyskie	6 513	3 088	0	0	0	0
województwo warmińsko- mazurskie	5 341	2 607	63	17	473	98
województwo wielkopolskie	4 396	2 110	181	29	14	0
województwo zachodnio- pomorskie	1 665	612	178	28	136	0

Źródło: dane Instytutu Pokolenia.

6.1. Migracje z Warszawy

Mieszkańcy Warszawy w latach 2020–2022, którzy wyprowadzali się z miasta do innych miejsc w Polsce, osiedlali się w głównej mierze na terenie województwa mazowieckiego (53%) (ryc. 12). Większość tej grupy stanowili mieszkańcy osiedlający się poza aglomeracją warszawską (ponad 62%), a niespełna 38% z nich przeprowadziło się do miejscowości znajdujących się w strefie zewnętrznej Warszawy. Wspomniane wartości pochodzące z monitoringu GPS nie są zbieżne z danymi GUS (ryc. 15 i ryc. 16).

Ryc. 12. Struktura kierunków emigracji krajowej z Warszawy

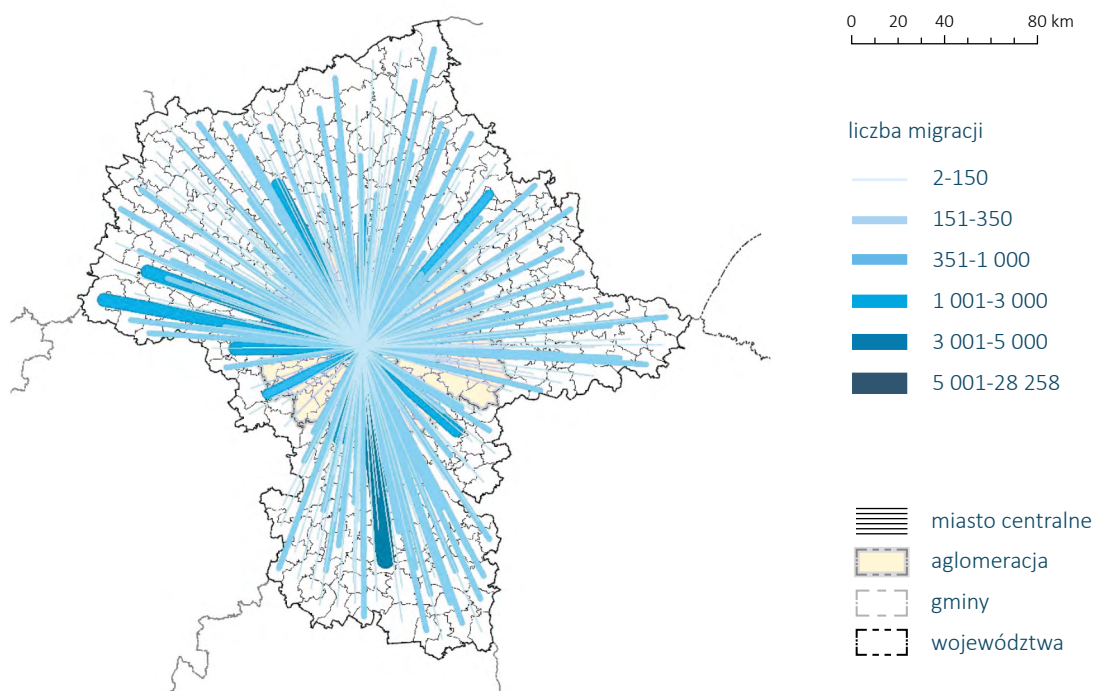
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Głównymi kierunkami migracji z Warszawy, poza jej aglomeracją, były miasta*: Radom, Garwolin, Ciechanów, Grójec, Gostynin, Sochaczew i Płock (przeniósł się do nich kolejno: 9,73%, 5,95%, 5,4%, 4,48%, 3,36%, 3,31% i 2,26% ludności zmieniającej miejsce zamieszkania poza aglomeracją warszawską i osiedlającej się w obrębie województwa mazowieckiego) (ryc. 13 i ryc. 14). Do pozostałych gmin wyjechało 65,5% mieszkańców ze wspomnianej grupy. Większość zmieniających miejsce zamieszkania z Warszawy poza jej aglomerację w województwie mazowieckim przeprowadziła się do miejscowości zamieszkałych przez mniej niż 50 tys. mieszkańców (87,5%), z czego 77,7% osiedliła

* W przypadku gdy dane miasto jest siedzibą gminy miejskiej oraz gminy ziemskiej otaczającej miasto pod pojęciem „miasto” należy rozumieć obydwie gminy.

się w małej miejscowości (gminie poniżej 20 tys. mieszkańców). W efekcie mazowieckie miejscowości zamieszkałe przez mniej niż 20 tys. mieszkańców położone poza aglomeracją warszawską zostały ogółem zasilone przez 32 052 nowych mieszkańców przybywających do nich z Warszawy. Z punktu widzenia roli terytoriów w sieci osadniczej nie dostrzega się decydującej ich roli w kształtowaniu się krajobrazu migracji z Warszawy (ryc. 14).

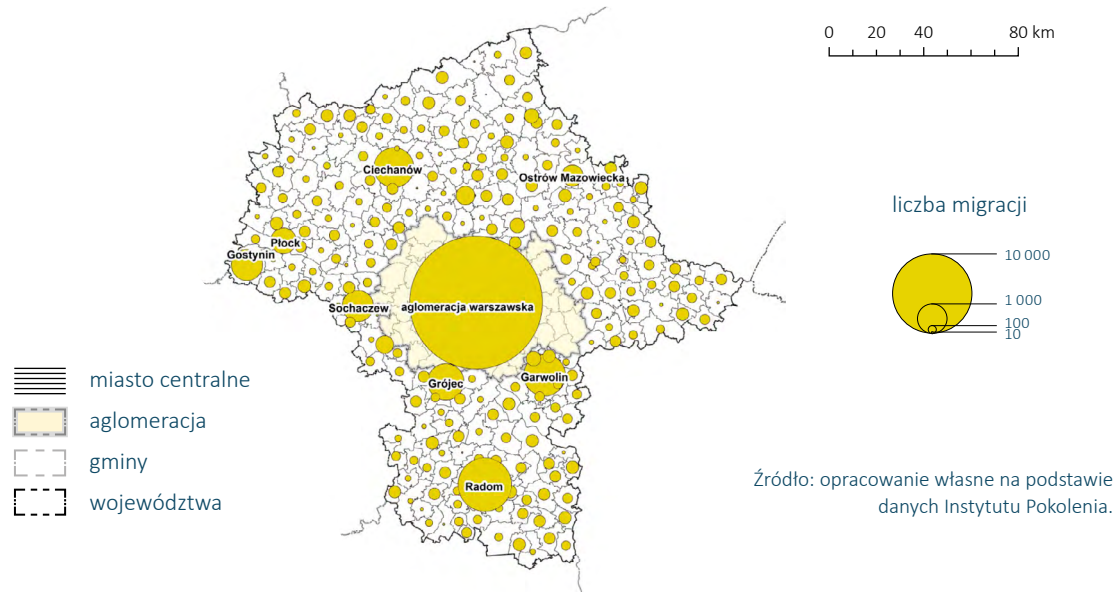
Ryc. 13. Kierunki i natężenie migracji z Warszawy do gmin województwa mazowieckiego

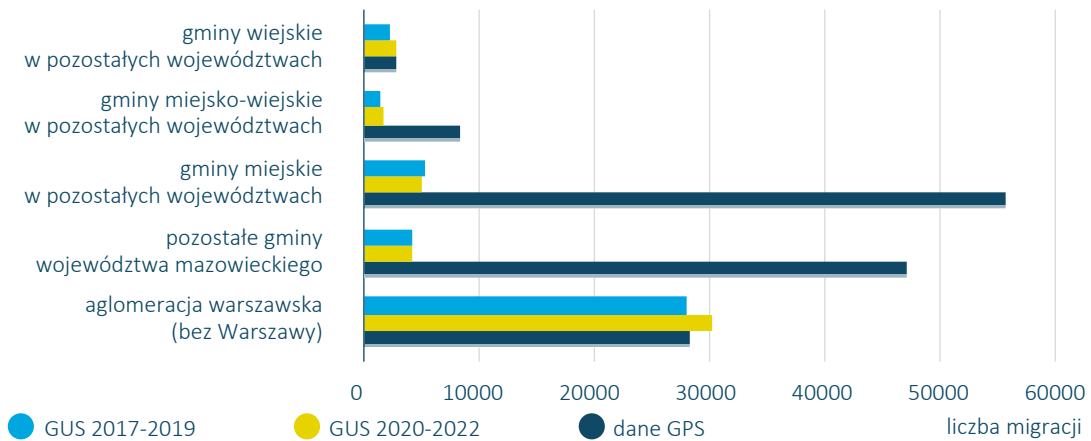
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ogólna charakterystyka typu gminy, do której przeprowadzali się mieszkańcy Warszawy wybierający inne województwa wskazuje, że na ogół przeprowadzali się oni do większych ośrodków, o czym świadczy zdecydowana dominacja pozawojewódzkich gmin miejskich względem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich w strukturze imigracji (ryc. 15 i ryc. 16).

Ryc. 14. Wielkość migracji z Warszawy do gmin województwa mazowieckiego

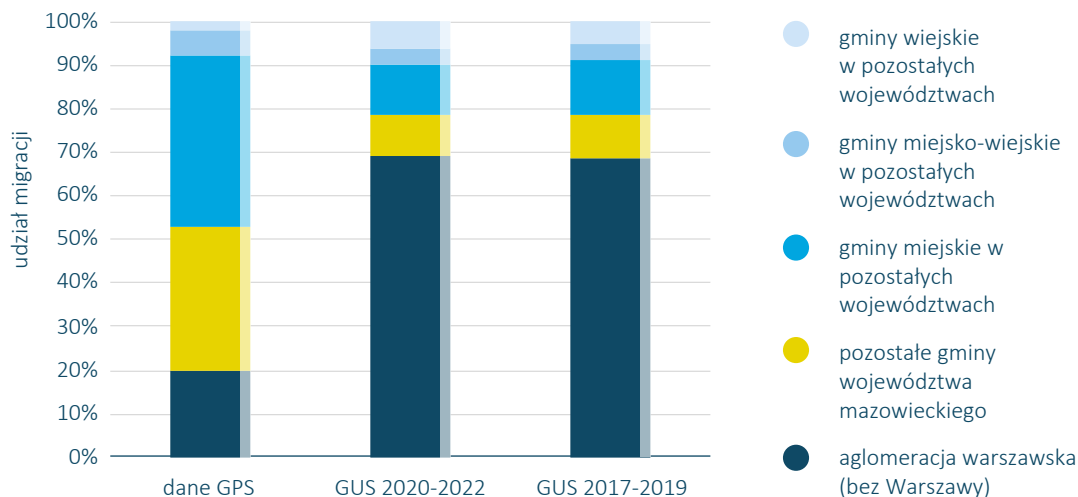

Ryc. 15. Emigracja krajowa z Warszawy według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

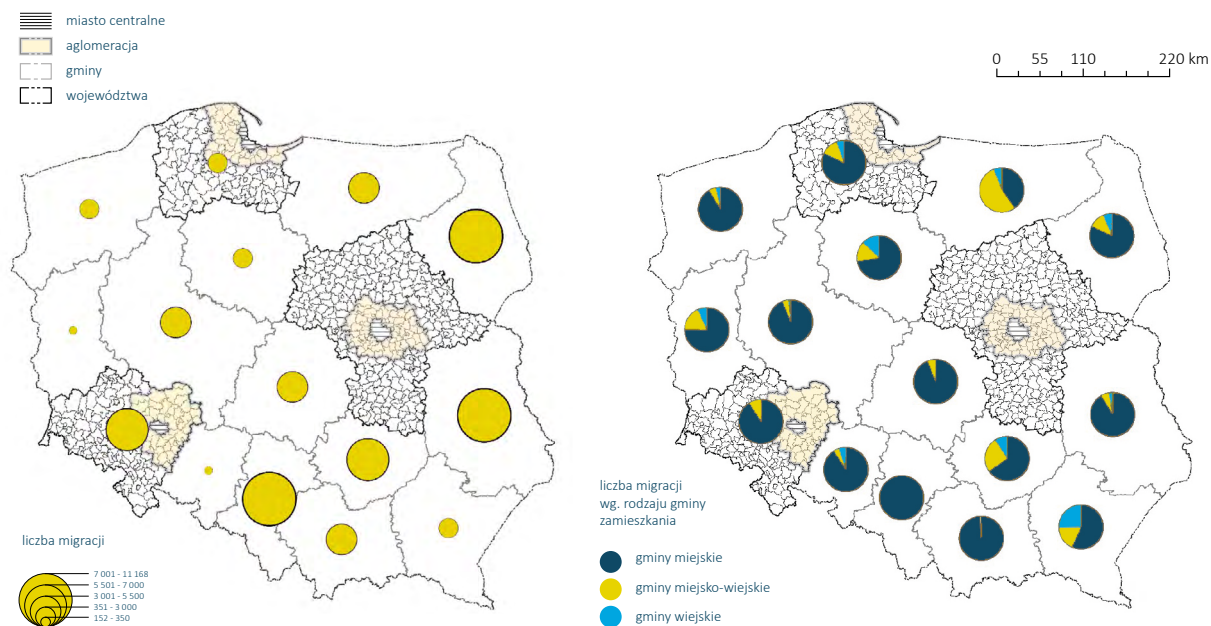
Przestrzenny rozkład tego zjawiska (ryc. 17) pozwala dostrzec pewne prawidłowości. Emigrujący z Warszawy do województwa warmińsko-mazurskiego przeprowadzali się najczęściej do mniejszych jednostek. Stosunkowo często mniejsze jednostki osadnicze stały się także celem migracji z Warszawy do województw świętokrzyskiego i podlaskiego.

Ryc. 16. Struktura emigracji krajowej z Warszawy według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

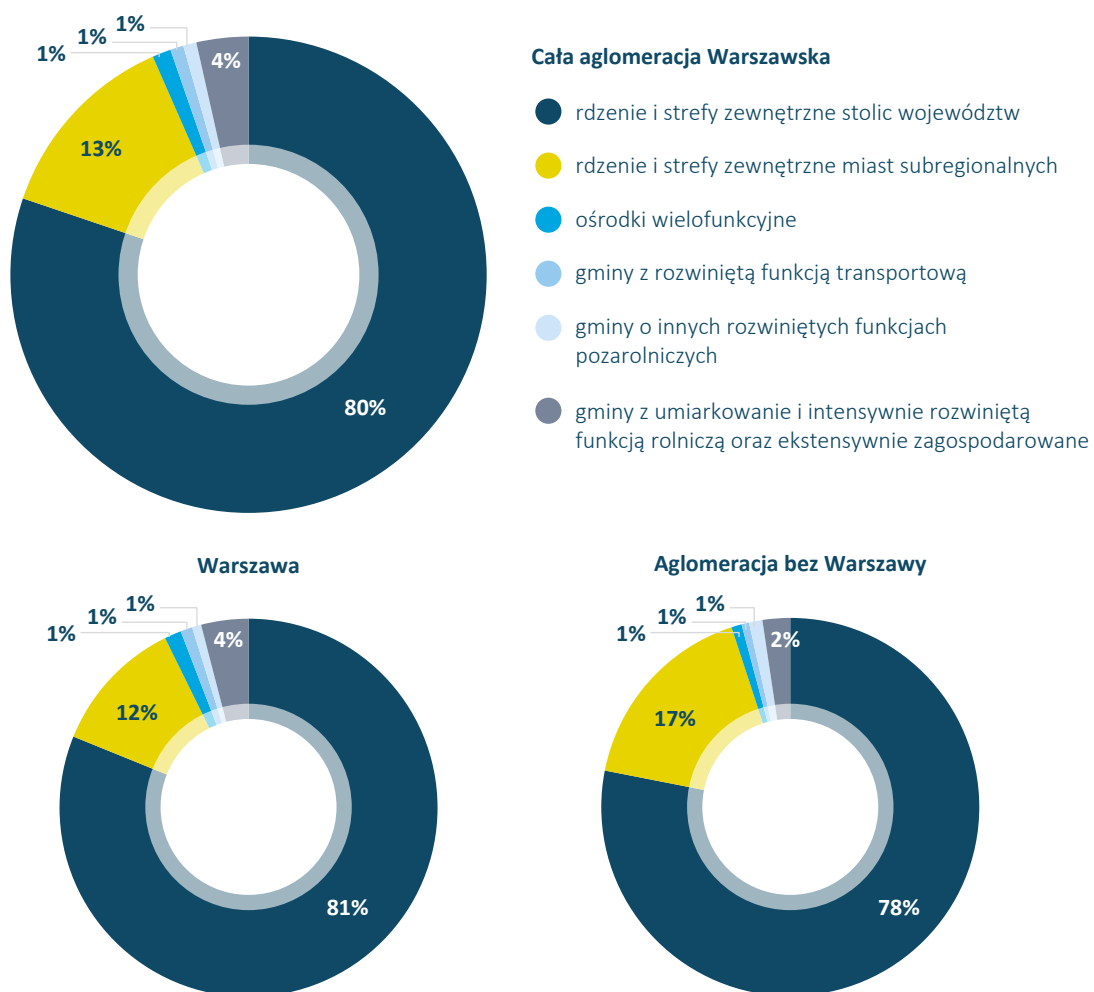
Ryc. 17. Wielkość (lewa mapa) i struktura (prawa mapa) emigracji krajowej z Warszawy poza województwo mazowieckie według rodzaju gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Emigranci wyjeżdżający z całej aglomeracji warszawskiej poza województwo mazowieckie rzadko przeprowadzali się do gmin o dominującej funkcji rolniczej i gmin ekstenywnie zagospodarowanych. Na ogół ich głównym celem migracji były ośrodki miejskie o charakterze regionalnym lub ich strefy zewnętrzne (ryc. 18). Obserwacje dla tej grupy emigrantów nie zależą od miejsca źródła migracji.

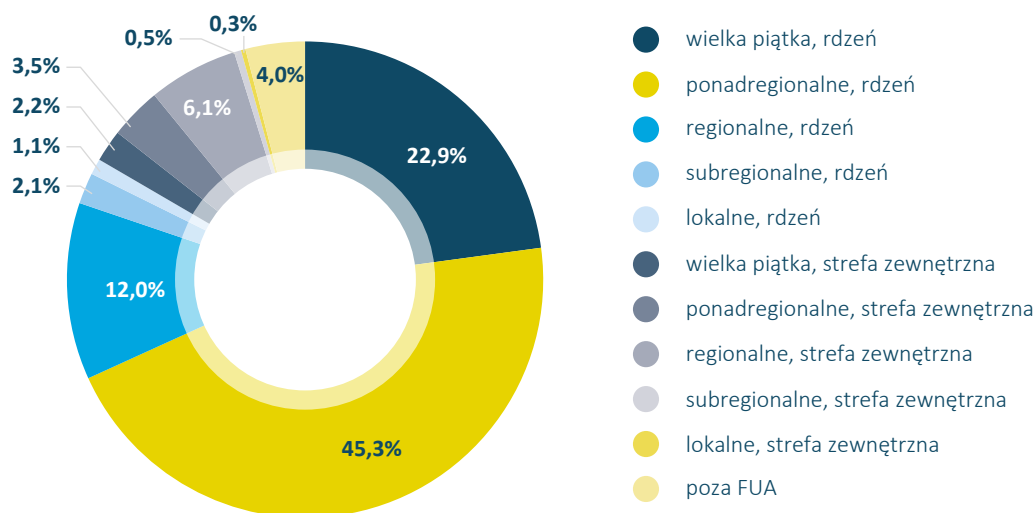
Ryc. 18. Struktura emigracji krajowej poza województwo mazowieckie z całej aglomeracji warszawskiej, Warszawy i obszaru aglomeracji bez Warszawy według typów (kategorii) funkcjonalnych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ogólny obraz krajowych migracji z Warszawy poza województwo mazowieckie wskazuje, że ich kierunki są silnie zdeterminowane przez strukturę osadniczą. 68,2% emigracji w tym kierunku znajduje swój cel w rdzeniu miast ponadregionalnych*. W tej grupie najliczniej wybierane na nowe miejsca zamieszkania są takie ośrodki, jak: Białystok i Lublin, rzadziej zaś miasta z tzw. wielkiej piątki. Generalnie dominują kierunki do rdzeni ośrodków różnego szczebla w hierarchii osadniczej, na peryferia (poza ośrodki stanowiące ponadregionalne, regionalne i lokalne bieguny wzrostu i ich strefy zewnętrzne) przeprowadziło się zaś 4 na 100 mieszkańców Warszawy opuszczających województwo mazowieckie (ryc. 19).

Ryc. 19. Struktura migracji krajowej poza województwo mazowieckie z Warszawy według hierarchii osadniczej

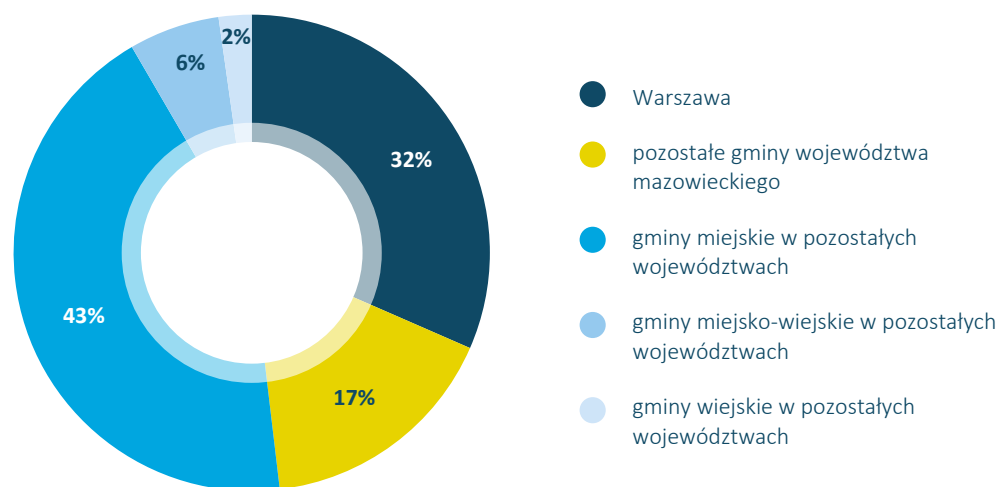
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

* Rdzenie miast ponadregionalnych – główne miasta stanowiące ośrodki centralne o znaczeniu regionalnym w hierarchii sieci osadniczej Polski.

6.2. Migracje z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej

Mieszkańcy powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej w 2019 roku, którzy w latach 2020–2022 wyprowadzali się z aglomeracji do innych miejsc w Polsce, osiedlili się najczęściej na terenie województwa mazowieckiego (49%) (ryc. 20). Większość tej grupy stanowili mieszkańcy osiedlający się w Warszawie (ponad 65%), a 35% z nich przeprowadziło się do miejscowości znajdującej się poza aglomeracją. Wspomniane wartości pochodzące z monitoringu GPS nie są zbieżne z danymi GUS (ryc. 23 i ryc. 24).

Ryc. 20. Struktura kierunków emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej

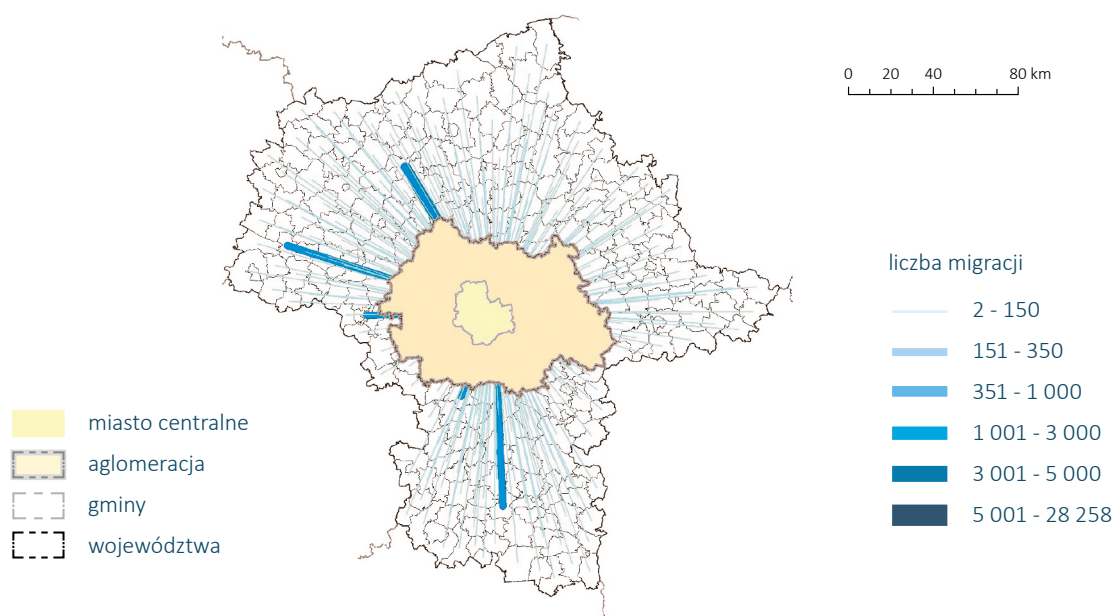
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Głównymi kierunkami migracji z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej do województwa mazowieckiego, poza Warszawą, były miasta: Ciechanów, Grójec, Sochaczew, Płock i Radom (przeniósł się do nich odpowiednio: 16,97%, 6,8%, 4,78%, 3,94% i 3,73% ludności zmieniającej miejsce zamieszkania w obrębie województwa ma-

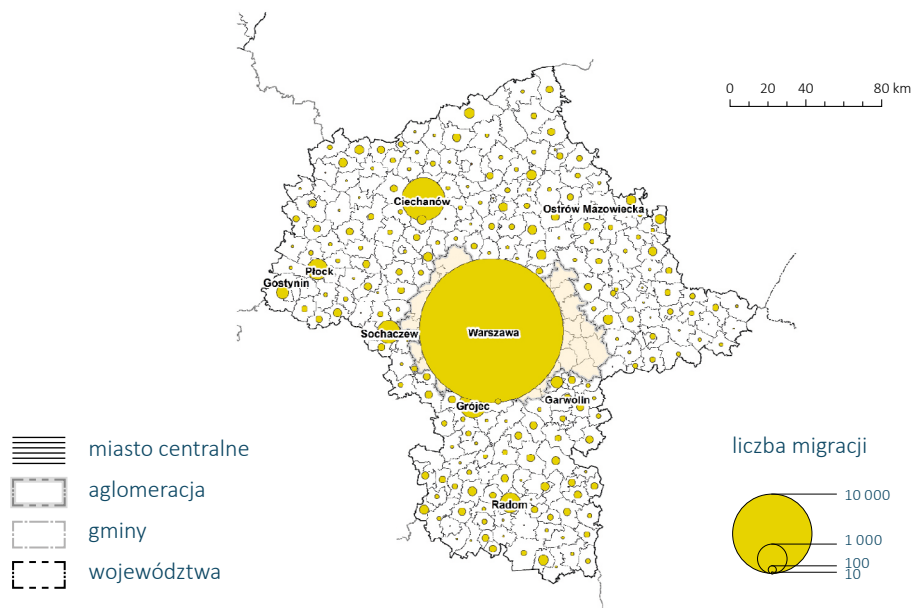
zowieckiego bez Warszawy) (ryc. 21 i ryc. 22). Do pozostałych gmin wyjechało 63,8% mieszkańców ze wspomnianej grupy. Większość zmieniających miejsce zamieszkania z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej poza jej aglomerację w województwie mazowieckim przeprowadziła się do miejscowości zamieszkałych przez mniej niż 50 tys. mieszkańców (92%), z czego 66% osiedliło się w małej miejscowości (gminie poniżej 20 tys. mieszkańców). W efekcie mazowieckie miejscowości zamieszkałe przez mniej niż 20 tys. mieszkańców położone poza aglomeracją warszawską zostały ogółem zasilone przez 5829 nowych mieszkańców przybywających do nich z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej, co stanowi 10% wszystkich osób zmieniających powiaty ziemskie aglomeracji warszawskiej na inną polską lokalizację. Z perspektywy roli terytoriów w sieci osadniczej nie dostrzega się ich decydującego znaczenia w kształtowaniu się krajobrazu migracji z obszaru aglomeracji warszawskiej (ryc. 22).

Ryc. 21. Kierunki i natężenie migracji z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej do gmin województwa mazowieckiego

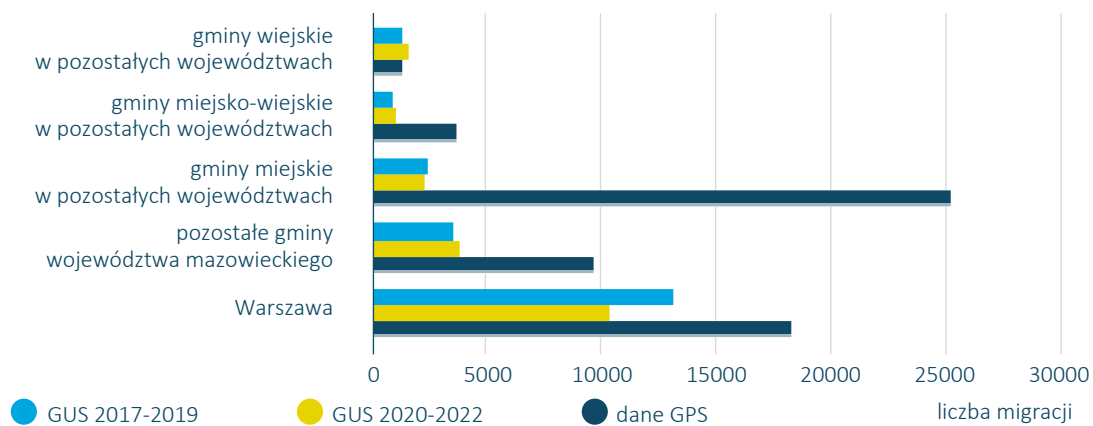
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 22. Wielkość migracji z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej do gmin województwa mazowieckiego

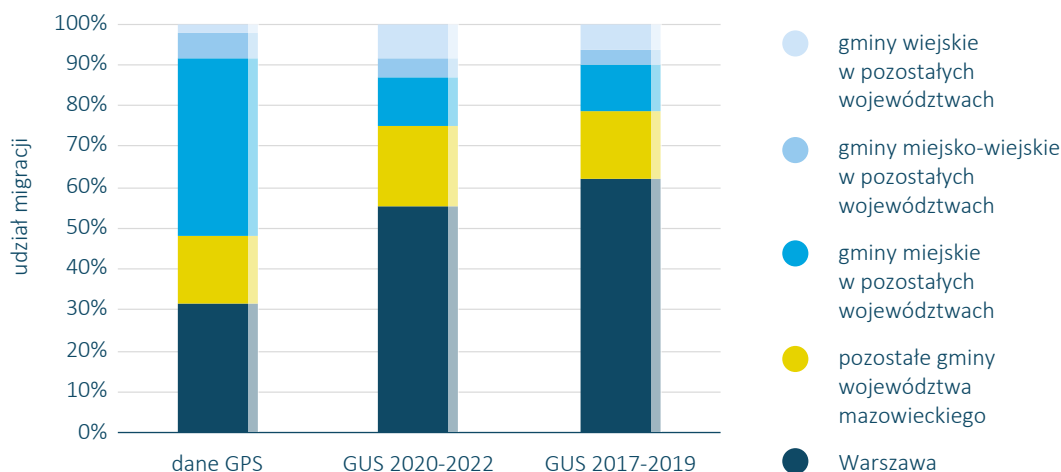
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 23. Emigracja krajowa z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 24. Struktura emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

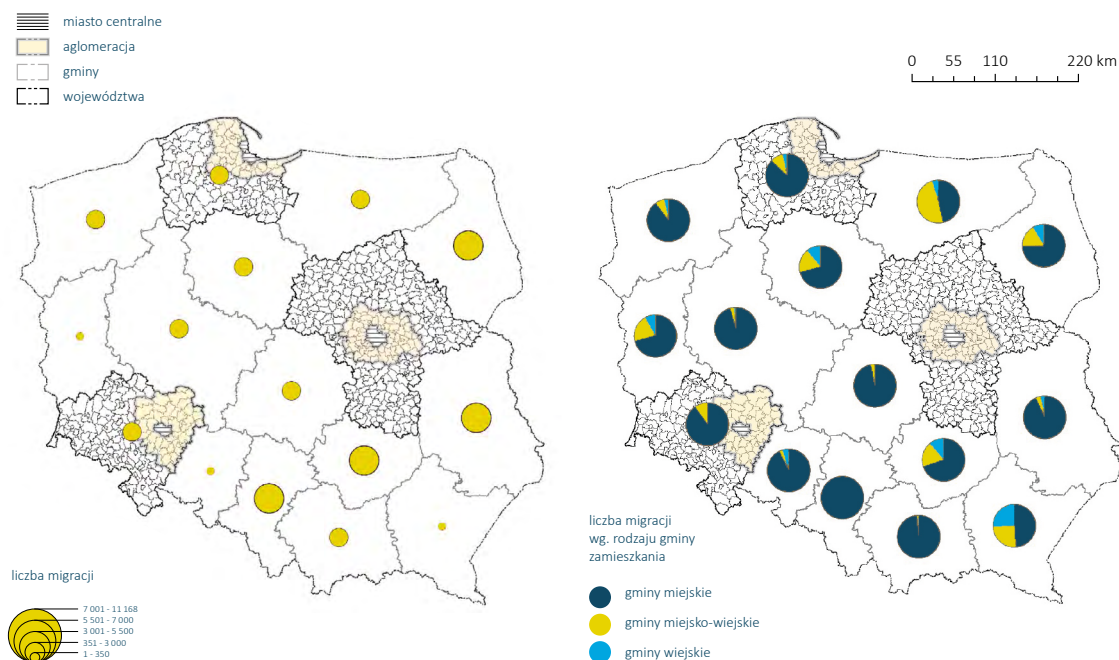
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Charakterystyka administracyjna gmin wskazuje, że emigranci z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej na ogół przeprowadzali się do miast. Dowodem tego jest zdecydowana dominacja gmin miejskich nad gminami miejsko-wiejskimi i wiejskimi (ryc. 23 i ryc. 24).

Przestrzenny rozkład tego zjawiska (ryc. 25) pozwala dostrzec pewne prawidłowości podobne do obserwacji emigracji z Warszawy. Otóż emigrujący z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej do województwa warmińsko-mazurskiego przeprowadzali się najczęściej do mniejszych jednostek. Stosunkowo często mniejsze jednostki osadnicze stały się celem migracji z aglomeracji warszawskiej do województw świętokrzyskiego i podlaskiego.

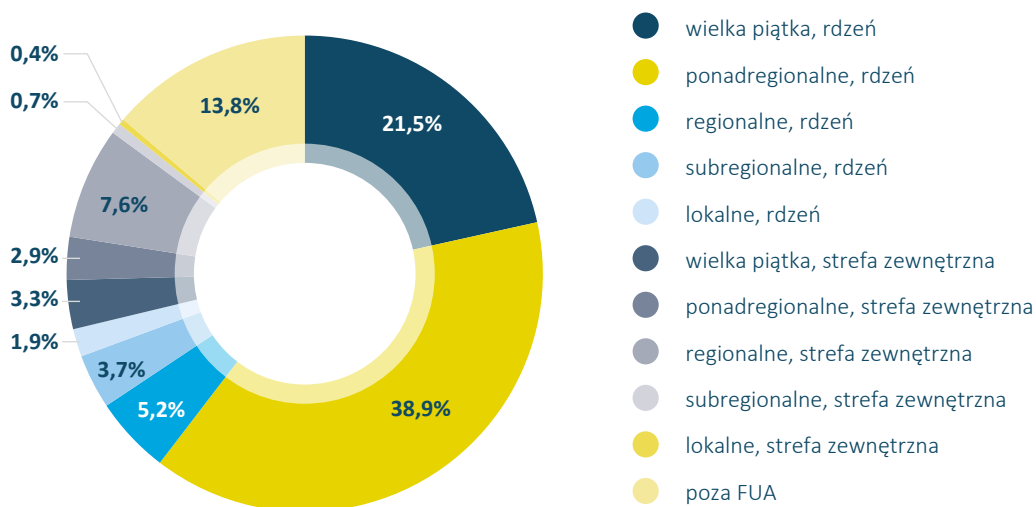
Ogólny obraz krajowych migracji z aglomeracji warszawskiej (bez Warszawy) poza województwo mazowieckie wskazuje, że ich kierunki są silnie zdeterminowane strukturą osadniczą. 60,4% emigracji w tym kierunku znajduje swój cel w rdzeniu miast ponadregionalnych. Najliczniej z tej grupy mieszkańcy osiedlają się w Lublinie, Białymstoku, Katowicach i Łodzi. 35,6% z nich osiedla się w rdzeniu z tzw. wielkiej piątki. W strukturze kierunków migracji krajowej z badanej aglomeracji poza województwo dominują kierunki do rdzeni ośrodków różnego szczebla, a na peryferia (poza ośrodki stanowiące ponadregionalne, regionalne i lokalne bieguny wzrostu i ich strefy zewnętrzne) przeprowadziło się 14 na 100 mieszkańców (ryc. 26).

Ryc. 25. Wielkość (lewa mapa) i struktura (prawa mapa) emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej poza województwo mazowieckie według rodzaju gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 26. Struktura migracji krajowej poza województwo mazowieckie z Warszawy według hierarchii osadniczej

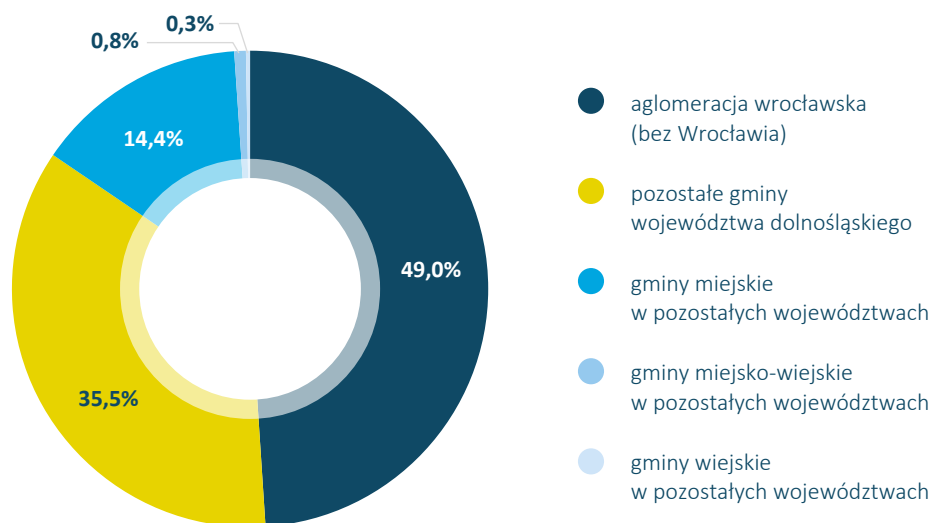

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

6.3. Migracje z Wrocławia

Mieszkańcy Wrocławia, którzy wyprowadzali się z miasta do innych miejsc w Polsce, osiedlali się w głównej mierze na terenie województwa dolnośląskiego (84,5%) (ryc. 27). Choć większość tej grupy stanowili mieszkańcy osiedlający się na bezpośrednim zapleczu miasta (niespełna 58%), to ponad 42% z nich wyjechało do dalszych zakątków Dolnego Śląska. Wspomniane wartości pochodzące z monitoringu GPS nie są zbieżne z danymi GUS (ryc. 30 i ryc. 31).

Ryc. 27. Struktura kierunków emigracji krajowej z Wrocławia

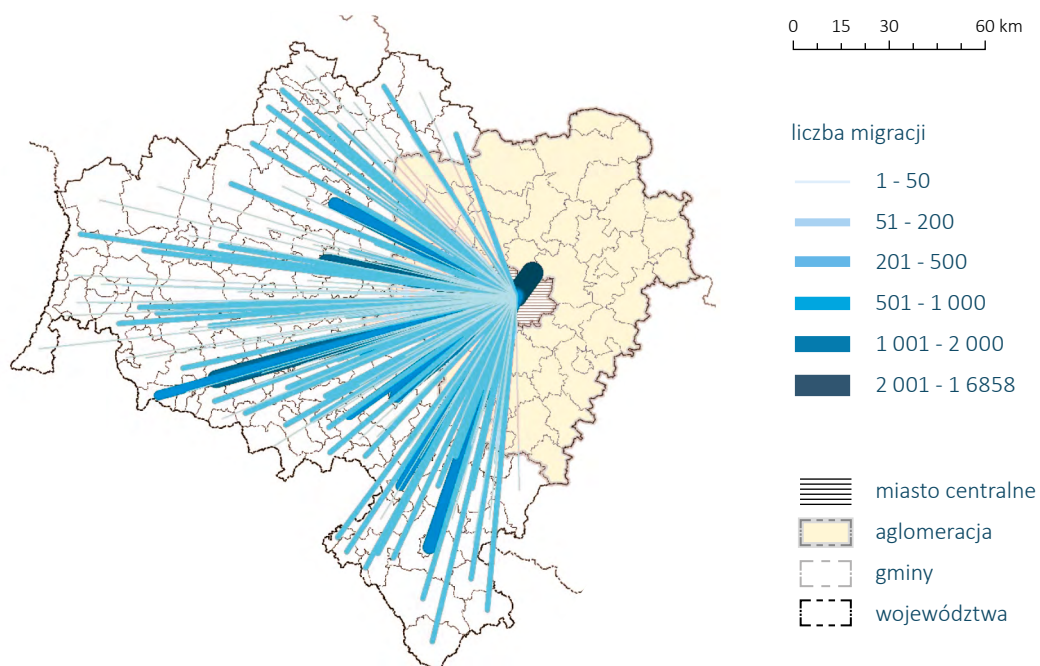
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Głównymi kierunkami migracji regionalnych z Wrocławia, poza jego aglomeracją, były gminy: Jelenia Góra, Legnica, Świdnica, Kłodzko, Lubin, Strzegom, Nowa Ruda, Wałbrzych, Szklarska Poręba i Dzierżoniów (przeniósł się do nich odpowiednio: 14,9%, 11,6%, 8,1%, 7%, 5,6%, 4,1%, 3,5%, 2,4%, 1,9% i 1,7% ludności zmieniającej miejsce zamieszkania w obrębie województwa dolnośląskiego bez aglomeracji wrocławskiej)* (ryc. 28 i ryc. 29). Do pozostałych gmin wyjechało 39% mieszkańców ze wspomnianej grupy (tj. 4813 mieszkańców). Większość zmieniających miejsce zamieszkania

* Kolejno było to: 1825, 1415, 985, 858, 685, 502, 425, 288, 235, 205 mieszkańców.

z Wrocławia poza jego aglomerację w województwie dolnośląskim przeprowadziła się do miejscowości zamieszkałych przez mniej niż 50 tys. mieszkańców (57,2%), z czego 67,9%, a więc przeszło co trzecia osoba z ogółu analizowanej zbiorowości (38,8%), osiedliło się w małej miejscowości (poniżej 20 tys. mieszkańców). W efekcie dolnośląskie miejscowości zamieszkałe przez mniej niż 20 tys. mieszkańców położone poza aglomeracją wrocławską zostały ogółem zasilone przez 4749 nowych mieszkańców przybywających do nich z Wrocławia, co stanowi niespełna 10% wszystkich wyprowadzających się z Wrocławia.

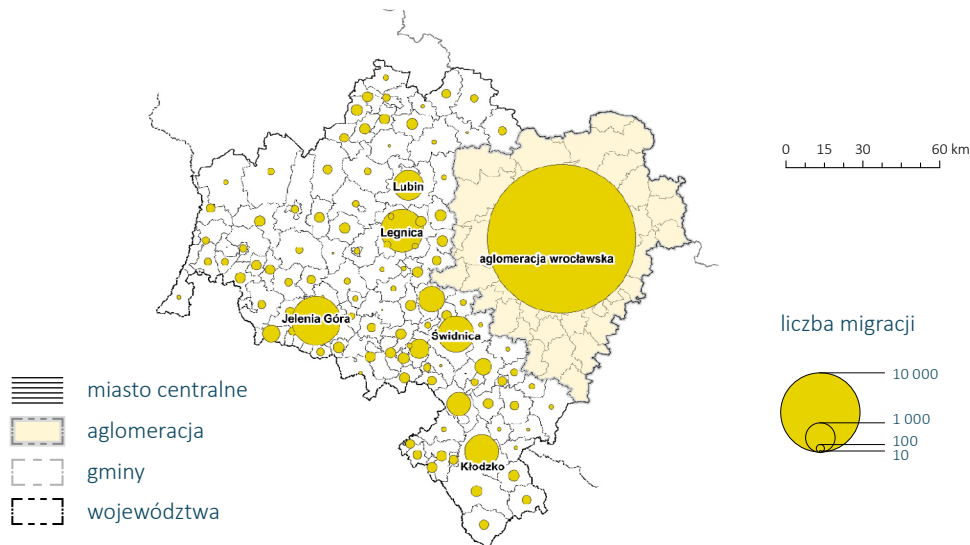
Ryc. 28. Kierunki i natężenie migracji z Wrocławia do gmin województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Z perspektywy roli terytoriów w sieci osadniczej największą skalą imigracji z Wrocławia charakteryzują się ośrodki subregionalne i regionalne położone na zachód i południowy zachód od Wrocławia. Dominują przy tym rdzenie wspomnianych ośrodków; wyjątkiem od tej reguły jest rdzeń wałbrzyskiego ośrodka regionalnego, do którego migracja nie wybija się znacząco ponad ukształtowaną wokół strefę zewnętrzną. Na pozostałym obszarze nie dostrzega się wpływu pozycji w hierarchii osadniczej Dolnego Śląska na wielkość obserwowanych migracji z Wrocławia (ryc. 29).

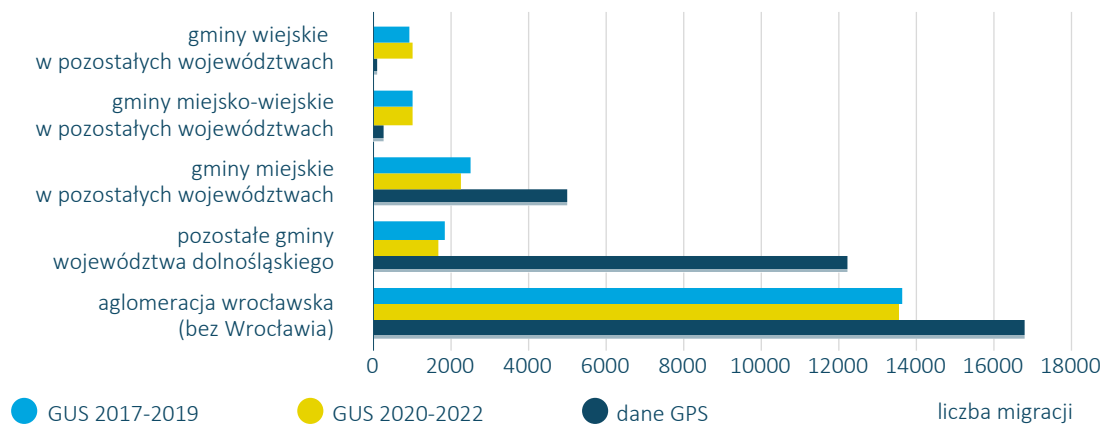
Ryc. 29. Wielkość migracji z Wrocławia do gmin województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Dla ponad 15% (5336 osób) krajowych migracji z Wrocławia celem był ośrodek poza województwem dolnośląskim. Ogólna charakterystyka typu gminy, do której migrowali wrocławianie poza województwo dolnośląskie, wskazuje, że na ogół przeprowadzali się oni do większych ośrodków, o czym świadczy zdecydowana dominacja pozawojewódzkich gmin miejskich nad gminami miejsko-wiejskimi i wiejskimi (ryc. 30 i ryc. 31).

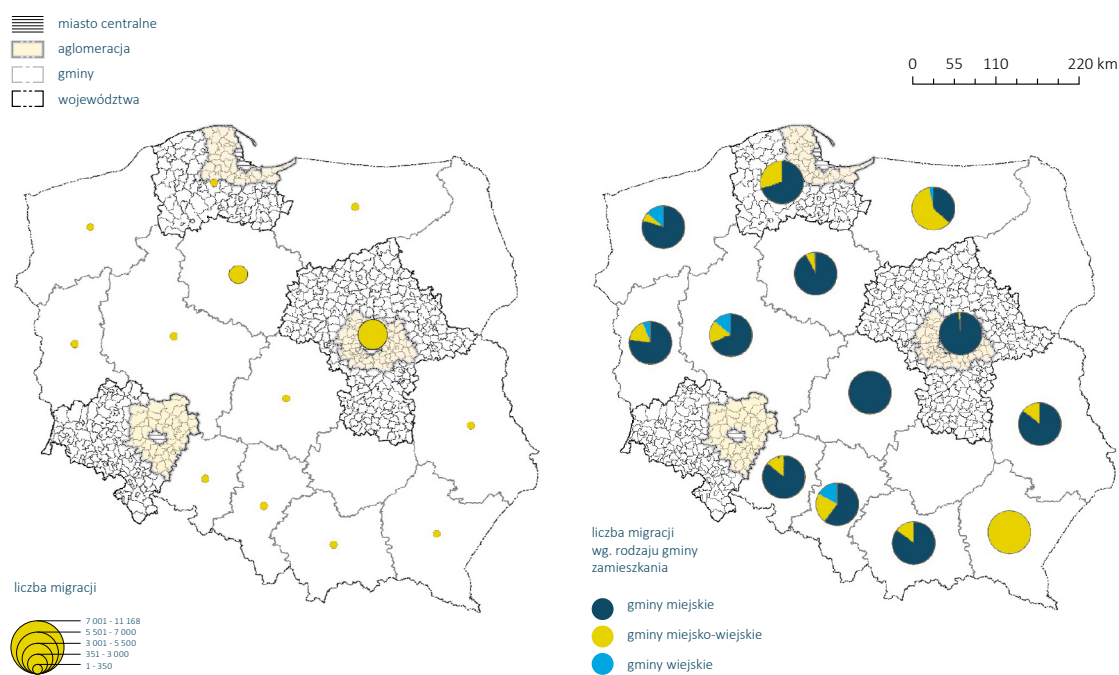
Ryc. 30. Emigracja krajowa z Wrocławia według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Przestrzenny rozkład tego zjawiska (ryc. 32) pozwala dostrzec, że osoby migrujące do województw sąsiadujących z województwem dolnośląskim częściej wybierały gminy miejsko-wiejskie i wiejskie, względem ogółu migrantów osiedlających się w dalszych zakątkach Polski.

Ryc. 32. Wielkość (górna mapa) i struktura (dolna mapa) emigracji krajowej z Wrocławia poza województwo dolnośląskie według rodzaju gminy

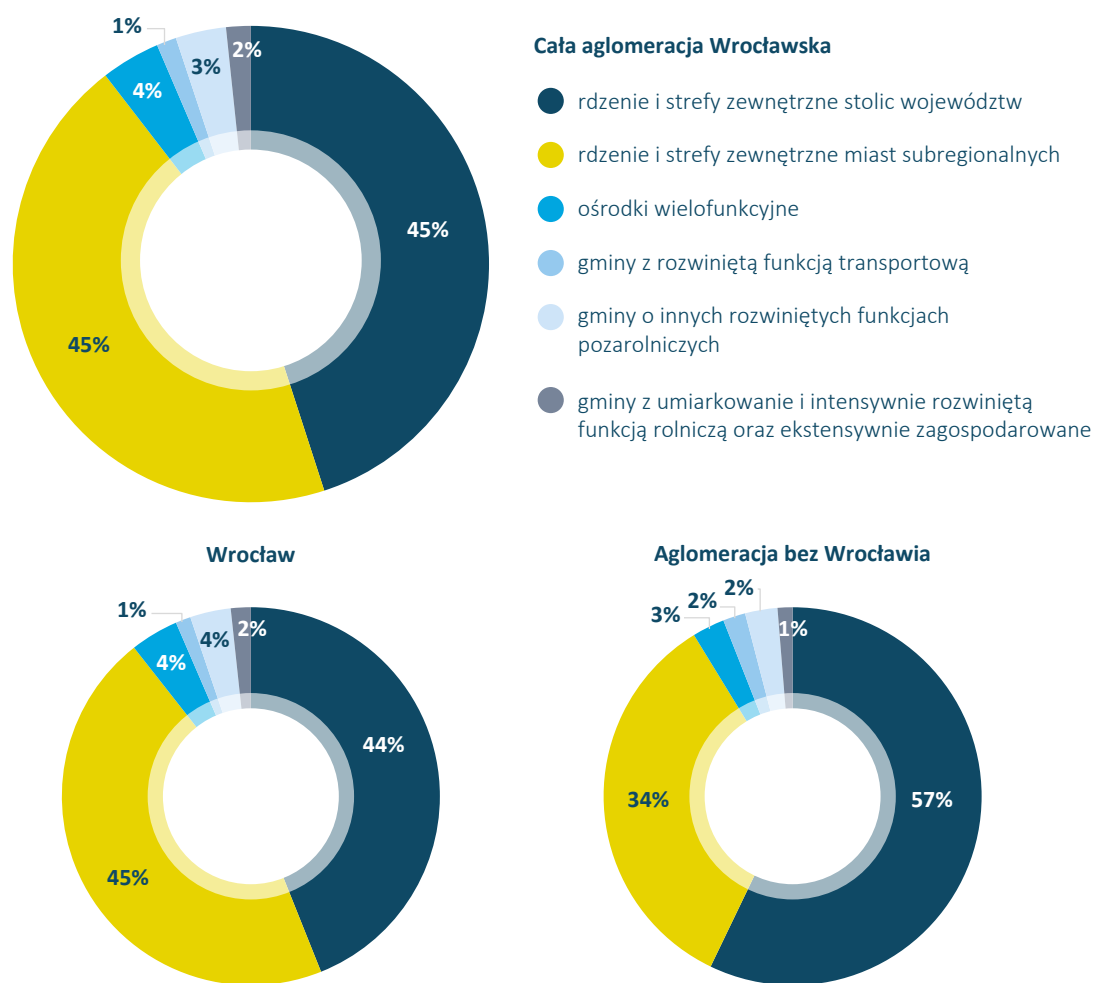
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Emigranci wyjeżdżający z całej aglomeracji wrocławskiej poza województwo dolnośląskie (5805 osób) rzadko przeprowadzali się do gmin o dominującej funkcji rolniczej i gmin ekstensywnie zagospodarowanych. Na ogół ich głównym celem migracji były ośrodki miejskie o charakterze regionalnym lub subregionalnym wraz z ich strefami zewnętrznymi (ryc. 33) (5198 osób). Obserwacje dla tej grupy emigrantów w pewnym stopniu różnicują się w zakresie źródła pochodzenia emigrantów. Mieszkańcy z Wrocławia nieznacznie częściej przeprowadzający się poza Dolny Śląsk osiedlali się w ośrodkach subregionalnych i ich strefach zewnętrznych (2425 osób) niżli w ośrodkach re-

gionalnych (2345 osób). Z kolei emigranci z pozostałego obszaru aglomeracji częściej osiedlali się w stolicach województw i ich strefach zewnętrznych (268 osób) niżli na obszarach funkcjonalnych ośrodków subregionalnych (160 osób). Należy przy tym zauważyć, że skala emigracji pozawojewódzkich z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej jest niewielka.

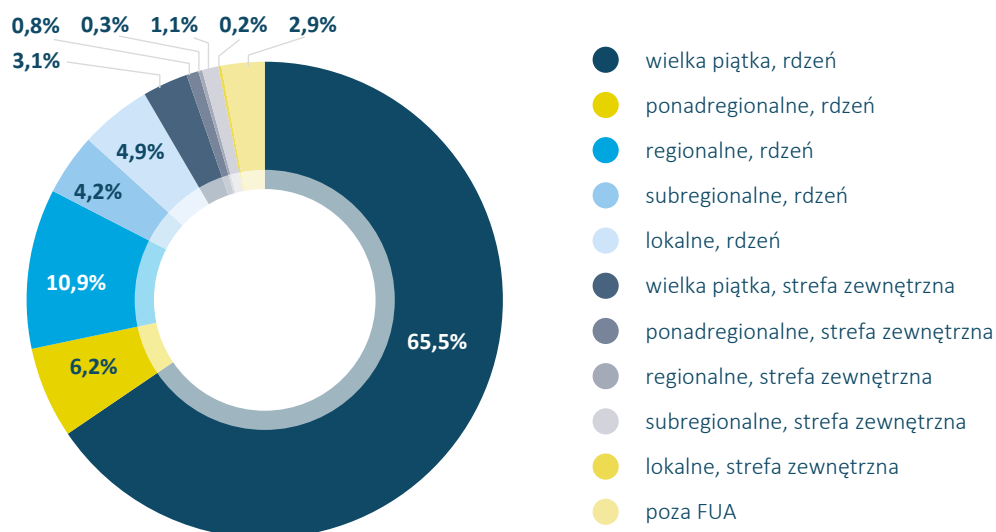
Ryc. 33. Struktura emigracji krajowej poza województwo dolnośląskie z całej aglomeracji wrocławskiej, Wrocławia i obszaru aglomeracji bez Wrocławia według typów (kategorii) funkcjonalnych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ogólny obraz krajowych migracji z Wrocławia poza województwo dolnośląskie wskazuje, że ich kierunki są silnie zdeterminowane strukturą osadniczą. Ponad połowa zmian miejsc zamieszkania w tym kierunku dotyczy lokalizacji w rdzeniach tzw. wielkiej piątki. Należy zwrócić uwagę, że udział ten w ogóle emigracji krajowej z Wrocławia wynosi jedynie nieco ponad 10%, z czego Warszawa stała się nowym miejscem zamieszkania dla ponad 91% emigrantów osiedlających się w kraju poza województwem dolnośląskim. Jeśli obszar aglomeracji wrocławskiej rozpatrywać jako jeden cel emigracji, to Warszawa byłaby drugim ośrodkiem, zaraz po niej, do którego przeprowadzali się wrocławianie. Pozostałe kierunki migracji pozaregionalnych (poza Warszawą) charakteryzują się stosunkowo niewielkimi wartościami natężeń (ogółem poza region dolnośląski wyprowadziło się 2149 osób, nie wliczając Warszawy). Generalnie dominują kierunki do rdzeni ośrodków różnego szczebla, a na peryferie (poza ośrodki stanowiące ponadregionalne, regionalne i lokalne bieguny wzrostu i ich strefy zewnętrzne) przeprowadziło się niepełna 3 na 100 mieszkańców Wrocławia opuszczających województwo dolnośląskie (ryc. 34). ■

Ryc. 34. Struktura migracji krajowej poza województwo dolnośląskie z Wrocławia według hierarchii osadniczej

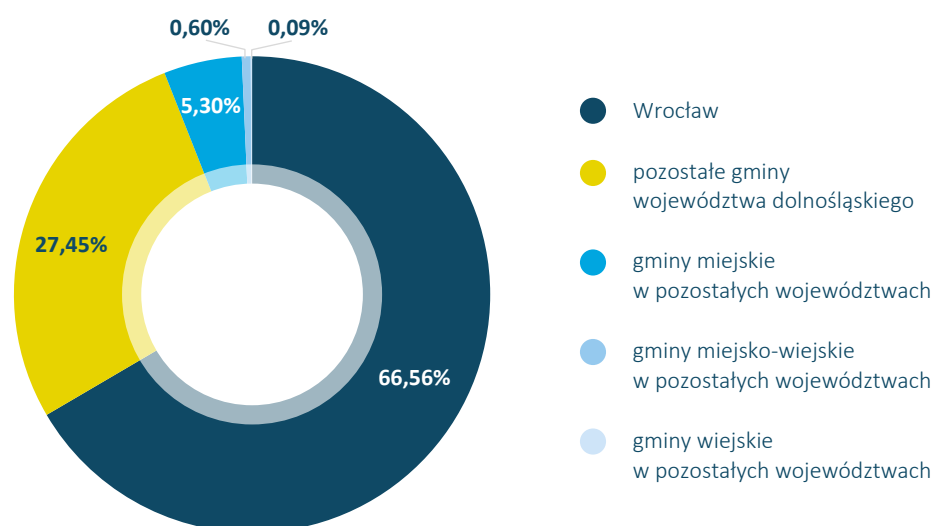

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

6.4. Migracje z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej

Mieszkańcy aglomeracji wrocławskiej bez Wrocławia, którzy w latach 2019–2022 wyprawdzali się z miasta do innych miejsc w Polsce, osiedlali się w głównej mierze na terenie województwa dolnośląskiego (94%) (ryc. 35). Większość tej grupy stanowili mieszkańcy osiedlający się w mieście centralnym (Wrocławiu) (66,5%), a ponad 27% z nich wyjechało do innych miejscowości dolnośląskich nieznajdujących się w aglomeracji wrocławskiej. Wspomniane wartości pochodzące z monitoringu GPS wykazują lepsze, niż to jest w przypadku Wrocławia, dopasowanie do oficjalnej ewidencji GUS w zakresie bliskich migracji (w obrębie województwa).

Ryc. 35. Struktura kierunków emigracji krajowej z aglomeracji wrocławskiej bez Wrocławia

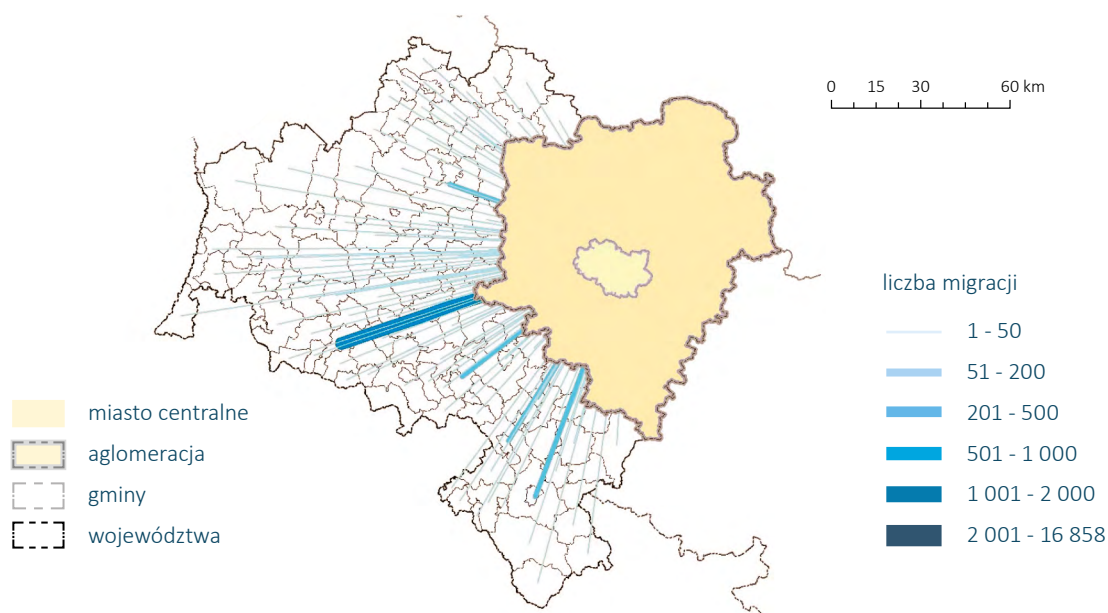

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Głównymi kierunkami migracji z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej, poza jego aglomeracją, były miasta: Jelenia Góra, Lubin i Nowa Ruda (przeniósł się do nich odpowiednio: 29,1%, 9,3% i 7% ludności zmieniającej miejsce zamieszkania w obrębie województwa dolnośląskiego bez aglomeracji wrocławskiej) (ryc. 36 i ryc. 37). Do

pozostałych gmin wyjechało 54,6% mieszkańców ze wspomnianej grupy. Większość zmieniających miejsce zamieszkania z aglomeracji wrocławskiej bez Wrocławia poza jego aglomerację w województwie dolnośląskim przeprowadziła się do miejscowości zamieszkałych przez mniej niż 50 tys. mieszkańców (58,1%), z czego 69%, a więc przeszło co trzecia osoba z ogółu analizowanej zbiorowości (40,1%), osiedliło się w małej miejscowości (poniżej 20 tys. mieszkańców). W efekcie dolnośląskie miejscowości zamieszkałe przez mniej niż 20 tys. mieszkańców położone poza aglomeracją wrocławską zostały ogółem zasilone przez 858 nowych mieszkańców przybywających do nich z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej, co stanowi zaledwie 3,5% wszystkich wyprawiających się z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej.

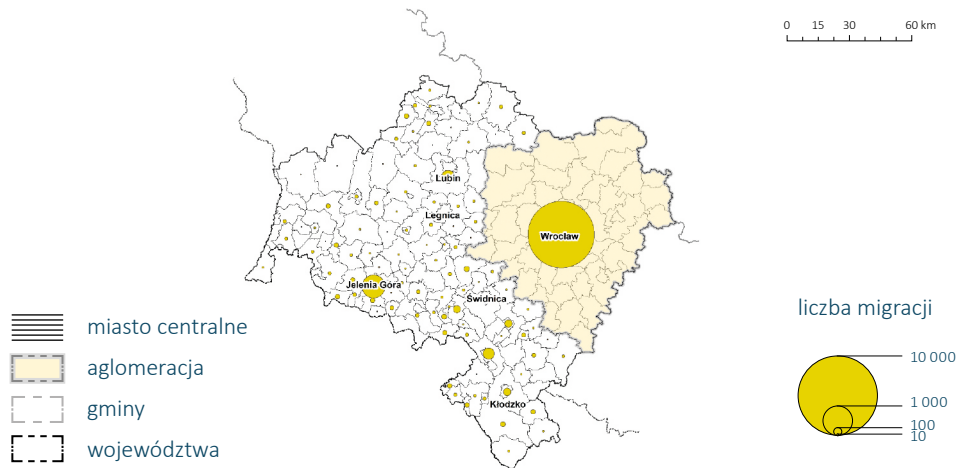
Ryc. 36. Kierunki i natężenie migracji z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej do gmin województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Nie dostrzega się wpływu pozycji w hierarchii osadniczej Dolnego Śląska na wielkość obserwowanych migracji z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej (ryc. 37). Brak szczególnie uwidaczniających się trendów w tym zakresie wskazuje, że w głównej mierze na kierunki migracji wpływają lokalne czynniki atraktorów.

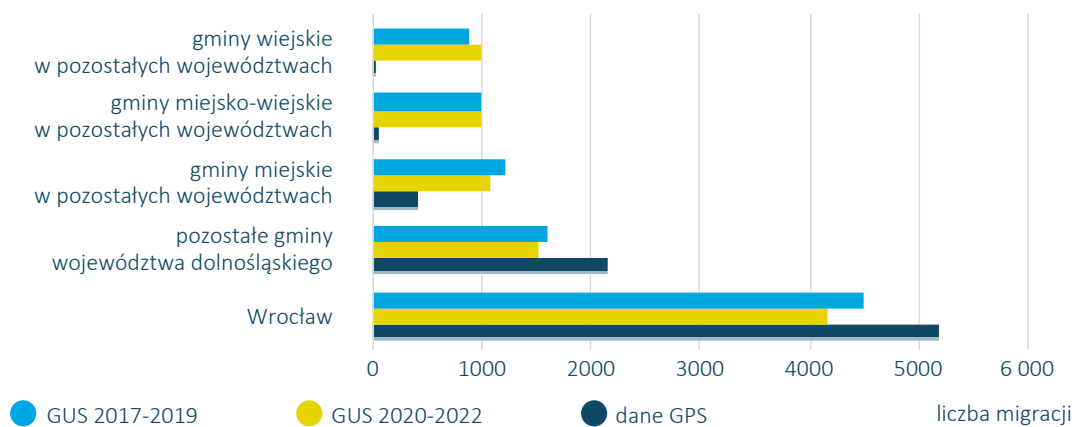
Ryc. 37. Wielkość migracji z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej do gmin województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

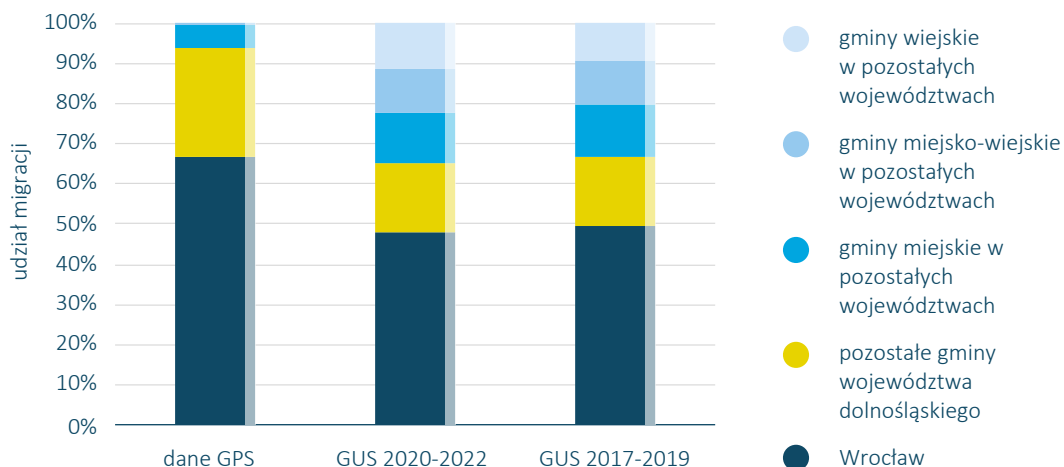
Ogólna charakterystyka typu gmin wskazuje, że na ogół mieszkańcy powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej przeprowadzali się do większych ośrodków, o czym świadczy zdecydowana dominacja pozawojewódzkich gmin miejskich nad gminami miejsko-wiejskimi i wiejskimi (ryc. 38 i ryc. 39).

Ryc. 38. Emigracja krajowa z Wrocławia według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

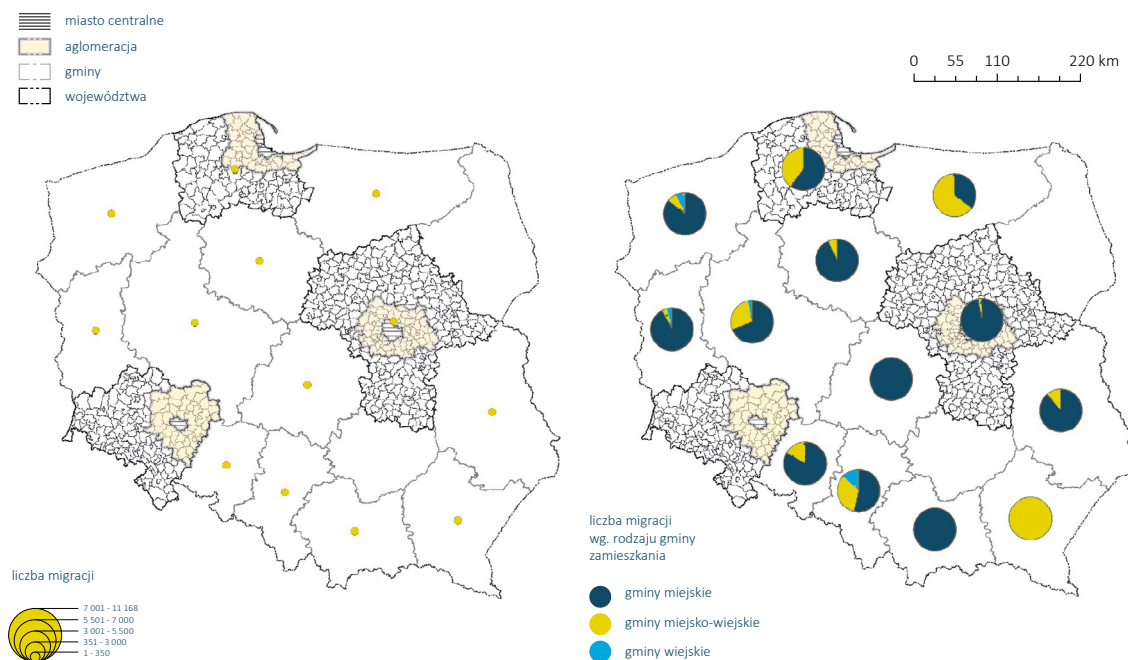
Ryc. 39. Struktura emigracji krajowej z Wrocławia według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

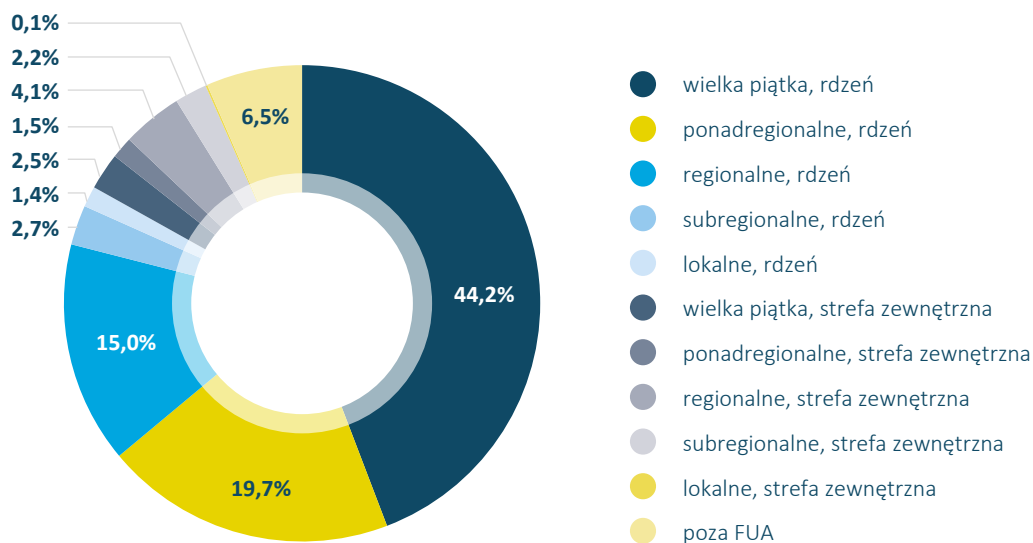
Przestrzenny rozkład tego zjawiska (ryc. 40), ze względu na niskie natężenie zjawiska, jest jednak trudny do interpretacji ze względu na duże znaczenie możliwych przypadków anegdotycznych. Dlatego przy analizie struktury należy zwrócić uwagę na bardzo małą skalę migracji pozaregionalnej (ryc. 40) (zaledwie 467 osób, a więc 2 osoby na 100 emigrujące z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej, wyjechało do innej niż Dolny Śląsk części Polski). Ogólny obraz krajowych migracji z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej poza województwo dolnośląskie wskazuje, że ich kierunki są zdeterminowane strukturą osadniczą. Na ogół emigranci z badanego obszaru wyprowadzający się poza województwo osiedlają się w dużych miastach (ryc. 41).

Ryc. 40. Wielkość (górna mapa) i struktura (dolna mapa) emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej poza województwo dolnośląskie według rodzaju gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 41. Struktura migracji krajowej poza województwo dolnośląskie z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej według hierarchii osadniczej

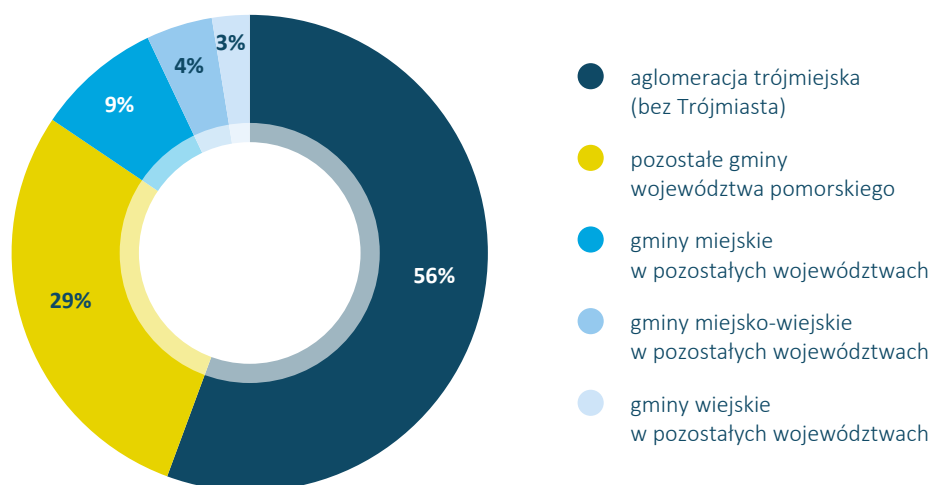

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

6.5. Migracje z Trójmiasta

Mieszkańcy Trójmiasta, którzy wyprowadzali się w latach 2000–2022 do innych miejsc w Polsce, osiedlali się w głównej mierze na terenie województwa pomorskiego (85%). Większość tej grupy stanowili mieszkańcy osiedlający się w aglomeracji trójmiejskiej (66%), a 33% z nich przeprowadziło się do pozostałych miejscowości województwa pomorskiego (ryc. 42). Wspomniane wartości pochodzące z monitoringu GPS nie są zbieżne z danymi GUS.

Ryc. 42. Struktura kierunków emigracji krajowej z Trójmiasta

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

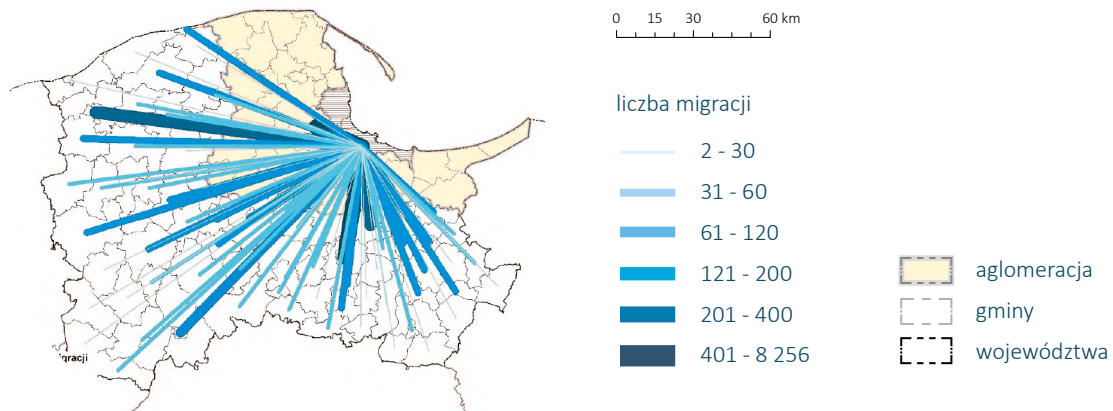
Głównymi kierunkami migracji wewnątrzregionalnych z Trójmiasta, poza jego aglomeracją (gdzie wyjechało ponad 65% migrantów wewnątrzregionalnych), były gminy: Starogard Gdański, Tczew, Słupsk, Chojnice, Kościerzyna i Malbork (przeniosło się do nich odpowiednio: 9,68%, 8,37%, 6,67%, 4,4%, 3,79% i 2,69% ludności zmieniającej miejsce zamieszkania w obrębie województwa pomorskiego bez aglomeracji trójmiejskiej*) (ryc. 43 i ryc. 44). Do pozostałych gmin wyjechało 64,4% mieszkańców z grupy opuszczających całość aglomeracji (2753 osoby). Zdecydowana większość zmieniających miejsce zamieszkania z Trójmiasta poza jego aglomerację w województwie pomorskim przeprowadziła się do miejscowości zamieszkałych przez mniej niż 50 tys. mieszkańców (85%), z czego 69,5% osiedliła się w małej miejscowości (poniżej 20 tys. mieszkańców).

* Były to kolejno: 414, 358, 285, 188, 162, 115 osób.

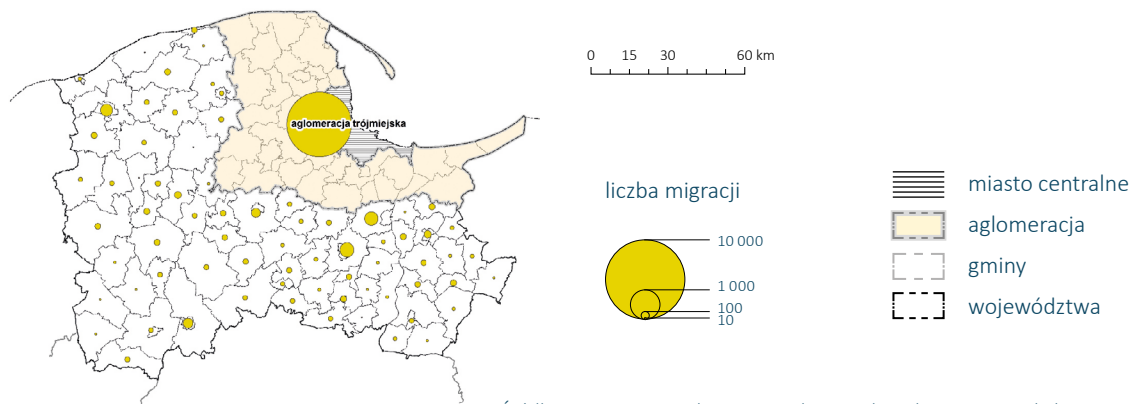
W efekcie miejscowości z województwa pomorskiego zamieszkane przez mniej niż 20 tys. mieszkańców położone poza aglomeracją trójmiejską zostały ogółem zasilone przez 2526 nowych mieszkańców przybywających do nich z Trójmiasta, co stanowi 17% wszystkich osób zmieniających Trójmiasto na inną polską lokalizację. Z perspektywy roli terytoriów w sieci osadniczej dostrzega się ogromną rolę powiatów otaczających rdzeń aglomeracji (ryc. 44). Wskazuje na to fakt, że ponad 65% migracji z Trójmiasta było skierowanych właśnie do strefy zewnętrznej aglomeracji. Pozostałe kierunki migracji są stosunkowo równomiernie rozłożone na pozostałe jednostki administracyjne, przy czym należy zauważyć, że nieco częściej niż pozostałe destynacje były wybierane te znajdujące się w rdzeniach i ich otoczeniu ośrodków subregionalnych i regionalnych.

Ryc. 43. Kierunki i natężenie migracji z Trójmiasta do gmin województwa pomorskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

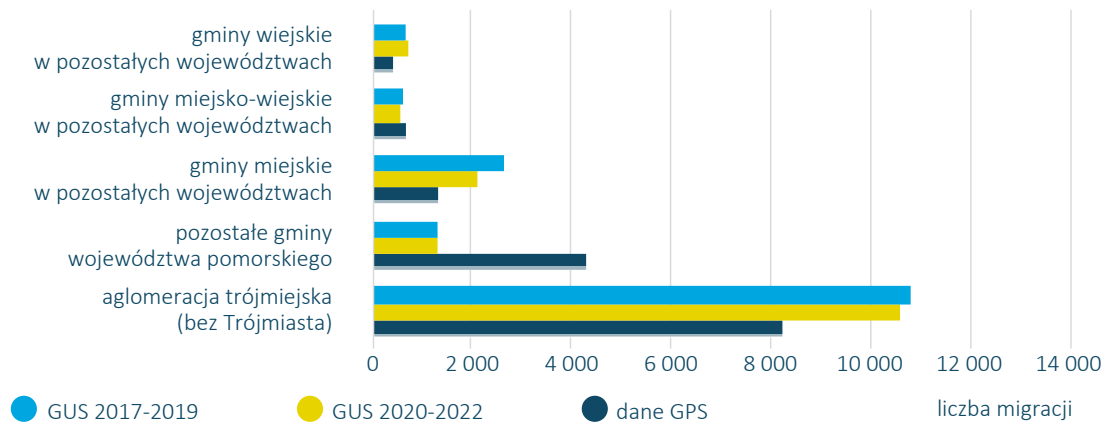
Ryc. 44. Wielkość migracji z Trójmiasta do gmin województwa pomorskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Dane GPS pozwalają zaobserwować, że emigrujący z Trójmiasta poza województwo pomorskie częściej, niż to jest w pozostałych aglomeracjach, przeprowadzają się do gmin miejsko-wiejskich i wiejskich (ryc. 45, ryc. 46 i ryc. 48). Należy jednak zwrócić uwagę na stosunkowo małą skalę migracji pozaregionalnych (2308 osób, co stanowi 15% ogółu emigracji krajowej z tego ośrodka). 39,3% migracji poza województwo pomorskie z Trójmiasta było skierowanych do obszarów rdzeniowych ośrodków ponadregionalnych (w tej grupie zaledwie 28% przeprowadza się do rdzenia miasta z tzw. wielkiej piątki). Korespondującą w pewien sposób ze strukturą administracyjną celów migracji obserwacją jest to, że wiele osób wyprowadzających się z Trójmiasta poza województwo osiedliło się w miejscowościach położonych peryferyjnie i na obszarach stref zewnętrznych ośrodków o ponadlokalnym znaczeniu (620 osób) (ryc. 49).

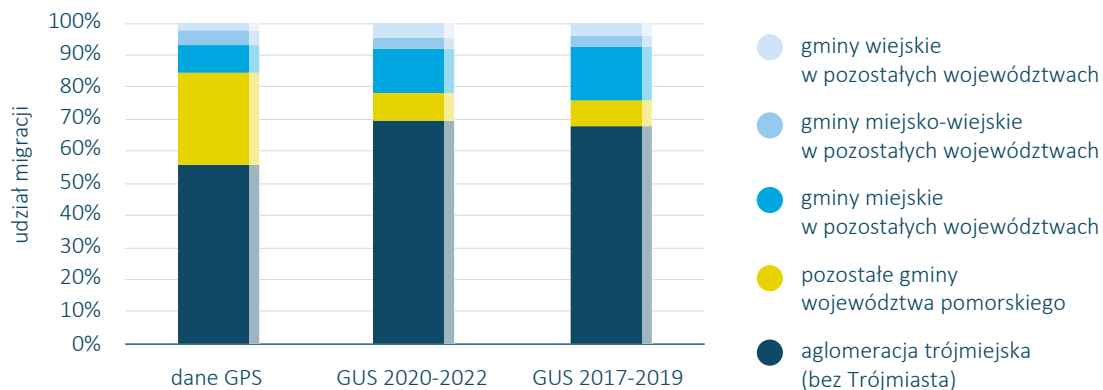
Ryc. 45. Emigracja krajowa z Trójmiasta według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

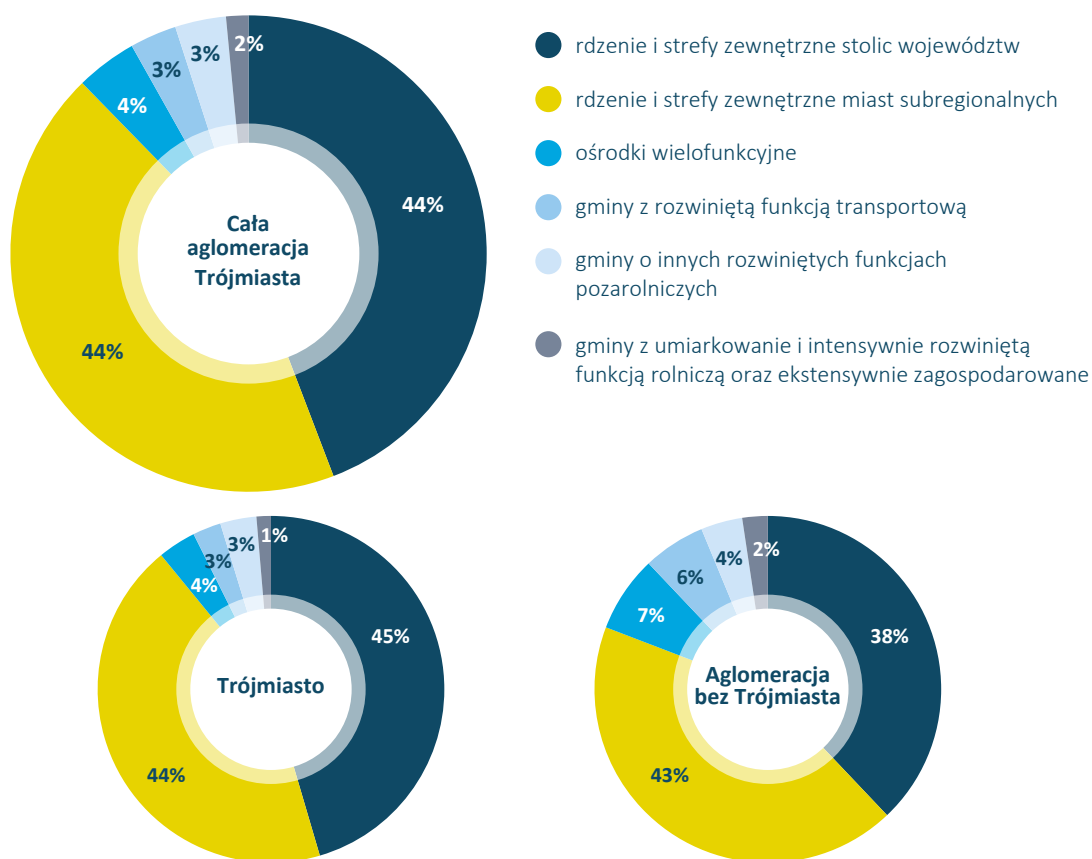
Emigranci wyjeżdżający z całej aglomeracji trójmiejskiej poza województwo pomorskie (2772 osoby, z czego 2308 osób z Trójmiasta i 464 osoby z pozostałej części aglomeracji) rzadko przeprowadzali się do gmin o dominującej funkcji rolniczej i gmin ekstenywnie zagospodarowanych (42 osoby) (ryc. 47). Obserwacje dla tej grupy emigrantów w pewnym stopniu różnicują się w zakresie źródła pochodzenia emigrantów. Mieszkańcy z Trójmiasta częściej przeprowadzający się poza województwo pomorskie osiedlali się w ośrodkach regionalnych i ich strefach zewnętrznych (1049 osób) niżli w ośrodkach subregionalnych (1007 osób). Z kolei emigranci z pozostałego obszaru aglomeracji częściej osiedlali się w ośrodkach subregionalnych i ich strefach zewnętrznych (199 osób). Mieszkańcy Trójmiasta wyprowadzający się poza region na ogół wyjeżdżają do województwa kujawsko-pomorskiego (1115 osób) i warmińsko-mazurskiego (571 osób).

Ryc. 46. Struktura emigracji krajowej z Trójmiasta według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

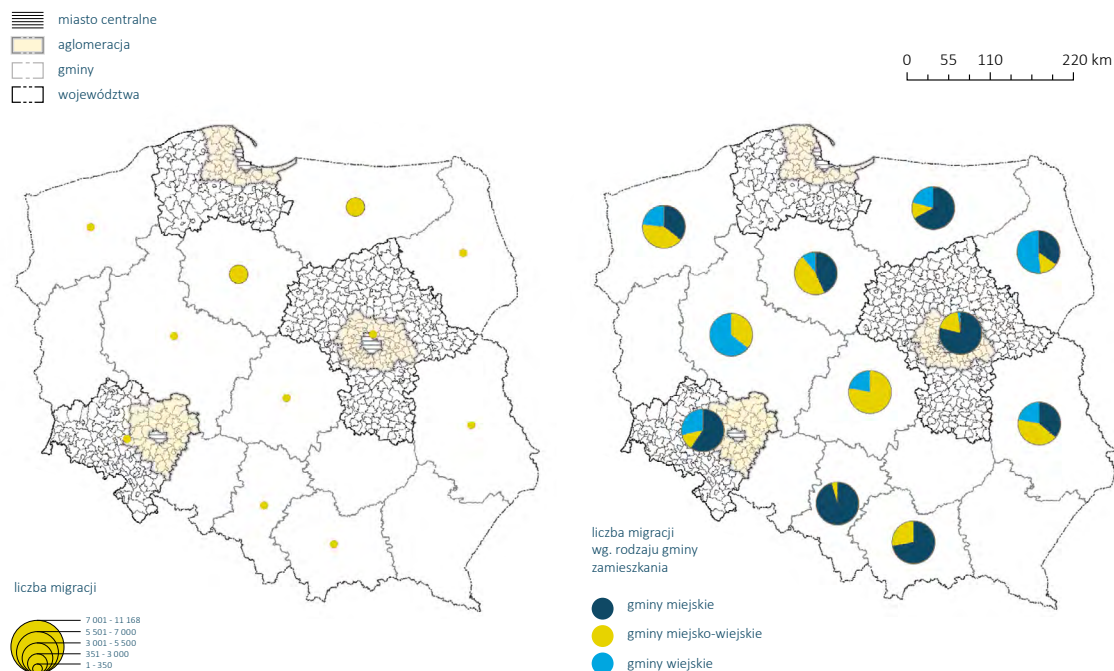
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 47. Struktura emigracji krajowej poza województwo pomorskie z całej aglomeracji trójmiejskiej, Trójmiasta i obszaru aglomeracji bez Trójmiasta według typów (kategorii) funkcjonalnych gmin

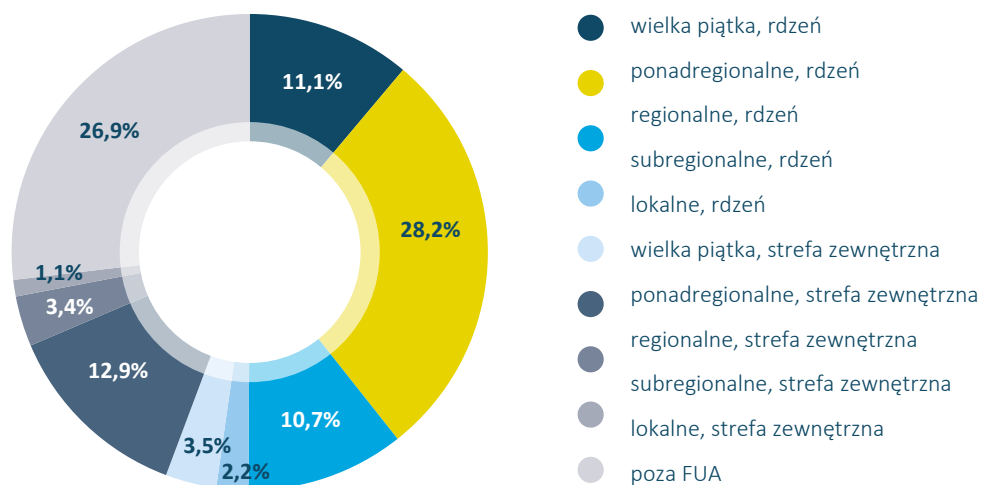
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 48. Wielkość (lewa mapa) i struktura (prawa mapa) emigracji krajowej z Trójmiasta poza województwo pomorskie według rodzaju gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 49. Struktura migracji krajowej poza województwo pomorskie z Trójmiasta według hierarchii osadniczej

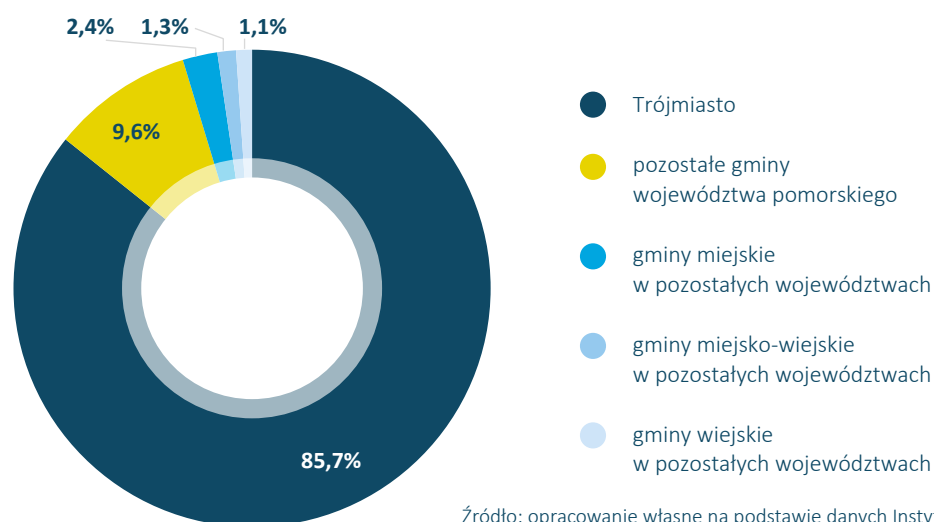

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

6.6. Migracje z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej

Mieszkańcy powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej, którzy w latach 2020–2022 wyprowadzali się z nich do innych miejsc w Polsce, osiedlali się w głównej mierze na terenie województwa pomorskiego (9479 osób, co stanowi 95,3% ogółu emigracji krajowej) (ryc. 50). Większość tej grupy stanowili mieszkańcy osiedlający się w Trójmieście (90%)*, a pozostałe 10% z nich przeprowadziło się do miejscowości znajdujących się w strefie zewnętrznej aglomeracji trójmiejskiej. Wspomniane wartości pochodzące z monitoringu GPS nie są zbieżne z danymi GUS.

Ryc. 50. Struktura kierunków emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

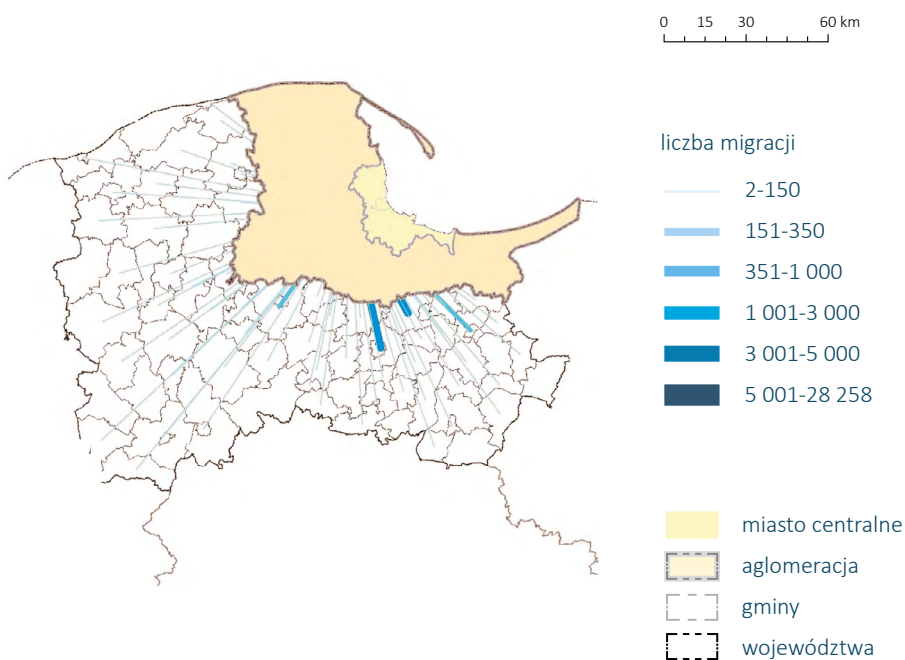
Głównymi kierunkami migracji z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej poza aglomerację były miasta: Starogard Gdański i Tczew (przeniosło się do nich odpowiednio: 12% i 11% ludności zmieniającej miejsce zamieszkania w obrębie województwa pomorskiego bez aglomeracji trójmiejskiej)** (ryc. 51 i ryc. 52). Do pozostałych gmin wyjechało 735 osób, co stanowi 77% mieszkańców ze wspomnianej grupy. Zdecydowana większość (820 osób) zmieniających miejsce zamieszkania z powiatów ziemskich

* 8525 osób.

** Kolejno 112 i 107 osób.

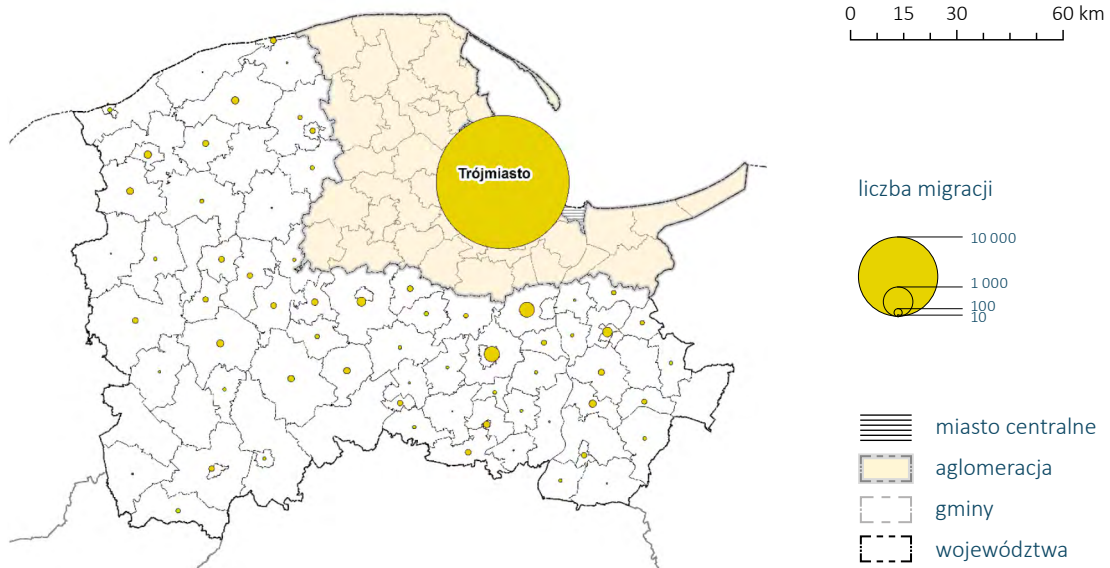
aglomeracji trójmiejskiej poza jego aglomerację w województwie pomorskim przeprowadziła się do miejscowości zamieszkiwanych przez mniej niż 50 tys. mieszkańców (86%), z czego 70,1% osiedliło się w małej miejscowości (gminie poniżej 20 tys. mieszkańców). W efekcie miejscowości z województwa pomorskiego zamieszkałe przez mniej niż 20 tys. mieszkańców położone poza aglomeracją trójmiejską zostały ogółem zasilone przez 575 nowych mieszkańców przybywających do nich z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej, co stanowi 5,8% wszystkich osób zmieniających powiaty ziemskie aglomeracji trójmiejskiej na inną polską lokalizację. Z perspektywy roli terytoriów w sieci osadniczej dostrzega się ogromną rolę rdzenia aglomeracji trójmiejskiej (ryc. 52). Wskazuje na to fakt, że niemal 90% migracji z obszarów aglomeracji trójmiejskiej było skierowanych właśnie do strefy centralnej aglomeracji. Pozostałe kierunki migracji są stosunkowo równomiernie rozłożone na pozostałe jednostki administracyjne.

Ryc. 51. Kierunki i natężenie migracji z aglomeracji trójmiejskiej (bez Trójmiasta) do gmin województwa pomorskiego

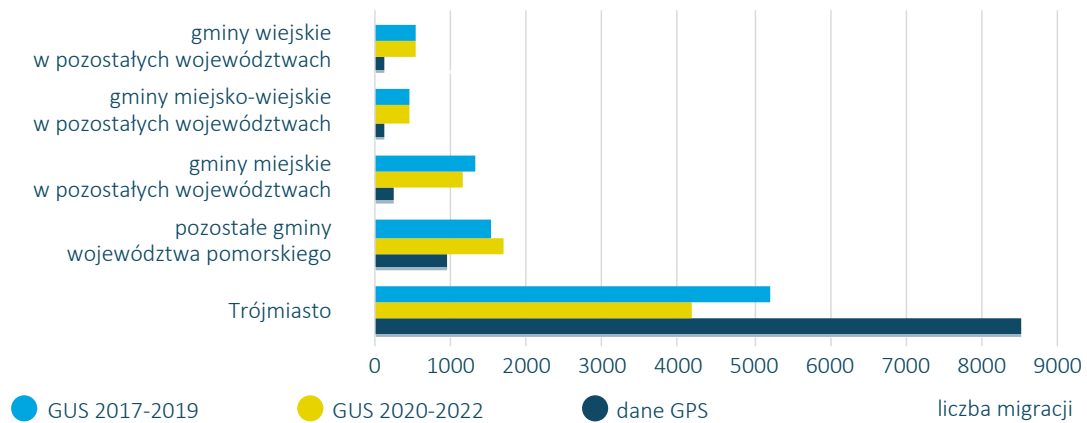
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 52. Wielkość migracji z aglomeracji trójmiejskiej (bez Trójmiasta) do gmin województwa pomorskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

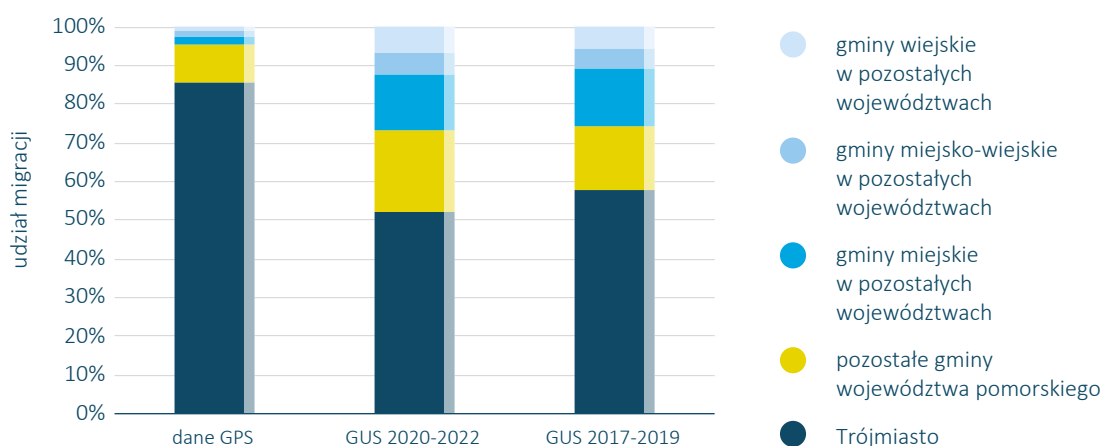
Ryc. 53. Emigracja krajowa z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Dane GPS pozwalają zaobserwować trend migracji mieszkańców z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej poza województwo pomorskie (należy przy tym zwrócić uwagę na bardzo małą bezwzględną liczbę tych emigracji – 466 osób), częściej niż to jest w pozostałych badanych aglomeracjach, do raczej mniejszych ośrodków. Wskazuje na to fakt, że zdecydowanie większy udział (niż w pozostałych badanych aglomeracjach) migracji z kierunku aglomeracji Trójmiasta bez Trójmiasta znajduje swój cel w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich (ryc. 53, ryc. 54 i ryc. 55). Zaledwie 10% migracji poza województwo pomorskie z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej docierało do obszarów rdzeniowych ośrodków ponadregionalnych. Szczególnie interesującą obserwacją jest ta, że stosunkowo duży udział osób wyprowadzających się z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej poza województwo osiedlił się w miejscowościach znajdujących się w strefie zewnętrznej ośrodków z tzw. wielkiej piątki i ośrodków regionalnych (ryc. 56).

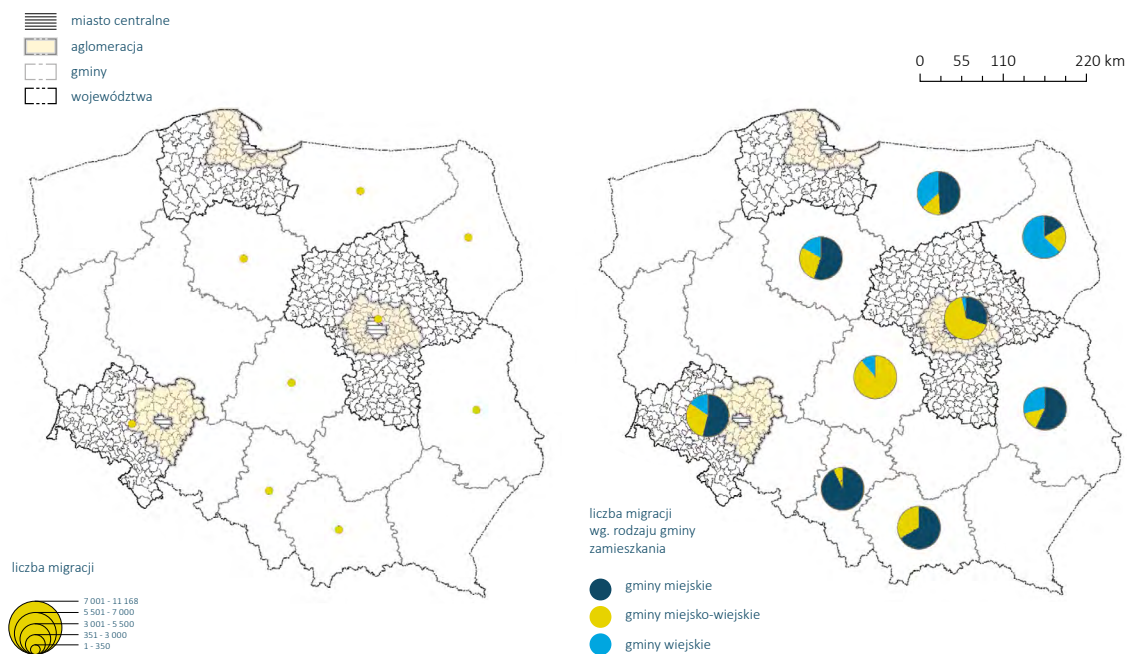
54. Struktura emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

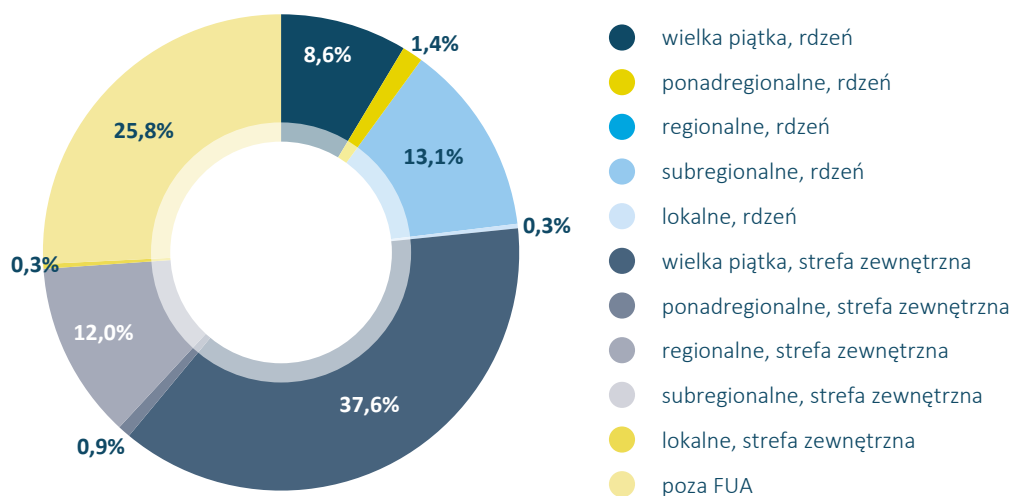

Ryc. 55. Wielkość (górną mapą) i struktura (dolną mapą) emigracji krajowej z aglomeracji trójmiejskiej bez Trójmiasta poza województwo pomorskie według rodzaju gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 56. Struktura migracji krajowej poza województwo pomorskie z aglomeracji trójmiejskiej bez Trójmiasta według hierarchii osadniczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

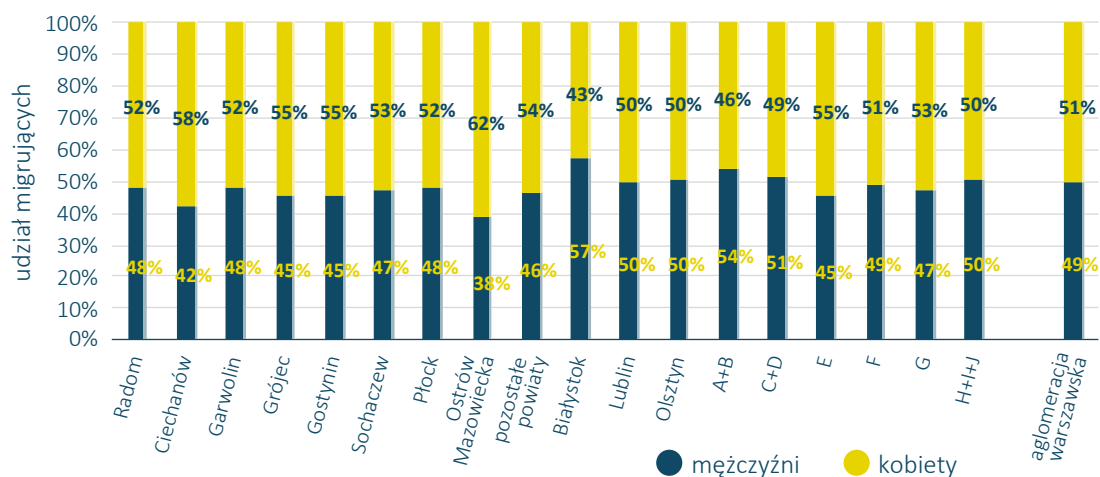
7 Charakterystyka migrantów

7.1. Emigranci z całej aglomeracji warszawskiej

Płeć

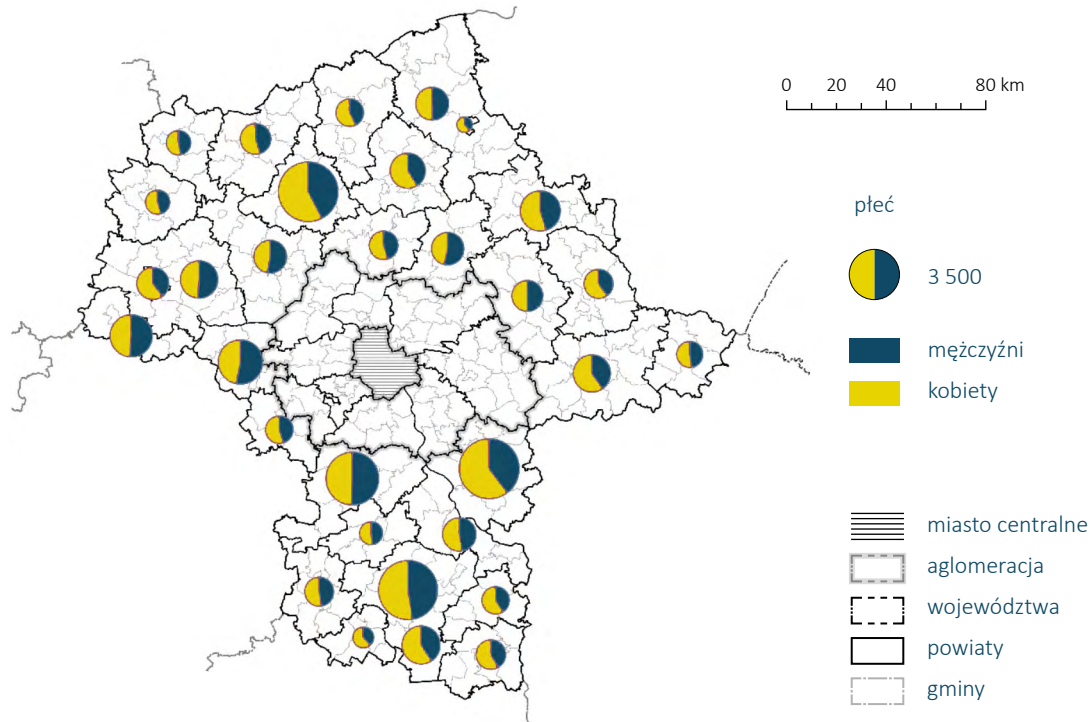
O ile z Warszawy w analizowanym okresie wyjechało więcej mężczyzn niż kobiet (wśród migrantów udziały według płci kształtowały się odpowiednio na poziomie 51% i 49%), o tyle z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej wyjeżdżały częściej kobiety (46,2% mężczyzn i 53,8% kobiet). Nie obserwuje się znaczących różnic w zakresie struktury imigracji pochodzących z aglomeracji warszawskiej w poszczególnych miejscowościach i typach lokalizacji (ryc. 57 i ryc. 58). Podobnie niewielkie różnice są obserwowane w zakresie struktury płci emigrantów z aglomeracji warszawskiej i tejże struktury obserwowanej w całej populacji badanego obszaru (ryc. 59). Zestawienie to pokazuje, że w Warszawie występuje wyższe prawdopodobieństwo emigracji mężczyzn, a w gminach ziemskich aglomeracji – kobiet.

Ryc. 57. Struktura płci imigrantów z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą w wybranych miastach i typach powiatów

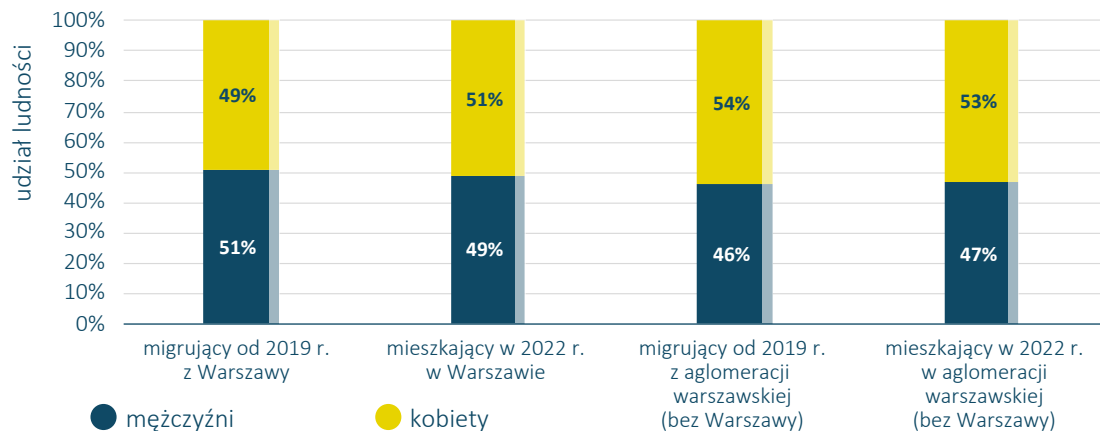
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 58. Wielkość imigracji do powiatów województwa mazowieckiego z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą i jej struktura według płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 59. Struktura płci osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

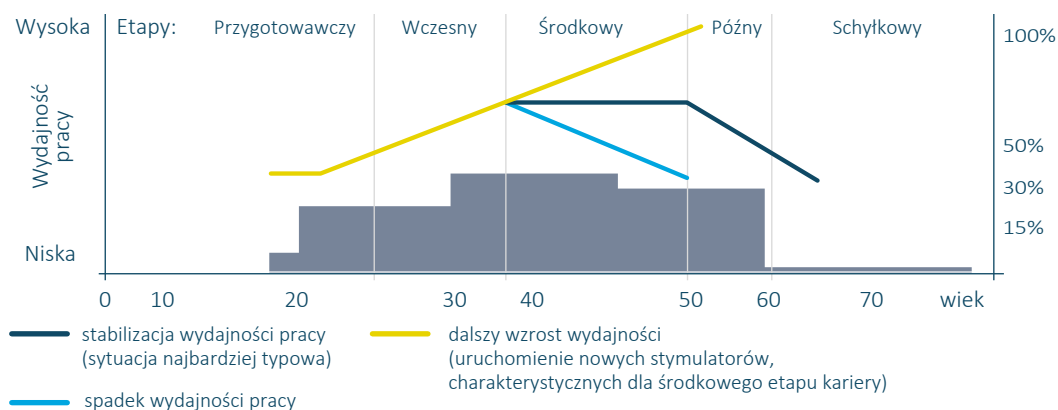
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Wiek i status materialny

Podjęcie decyzji o migracji często jest związane z dużymi zmianami w codziennym życiu. Dlatego warto się przyjrzeć, jaka grupa migrantów znajdowała się w modelowym przebiegu kariery zawodowej według Halla (1976). Model ten dzieli etapy kariery zawodowej na podstawie zmian wydajności pracy. Na schemat modelu w granatowych kolumnach naniesiono udziały poszczególnych grup migrantów w ogólnej ich grupie. Umożliwia to pokazanie, w jakim okresie rozwoju zawodowego mieszkańcy poszczególnych aglomeracji podejmują decyzję o emigracji.

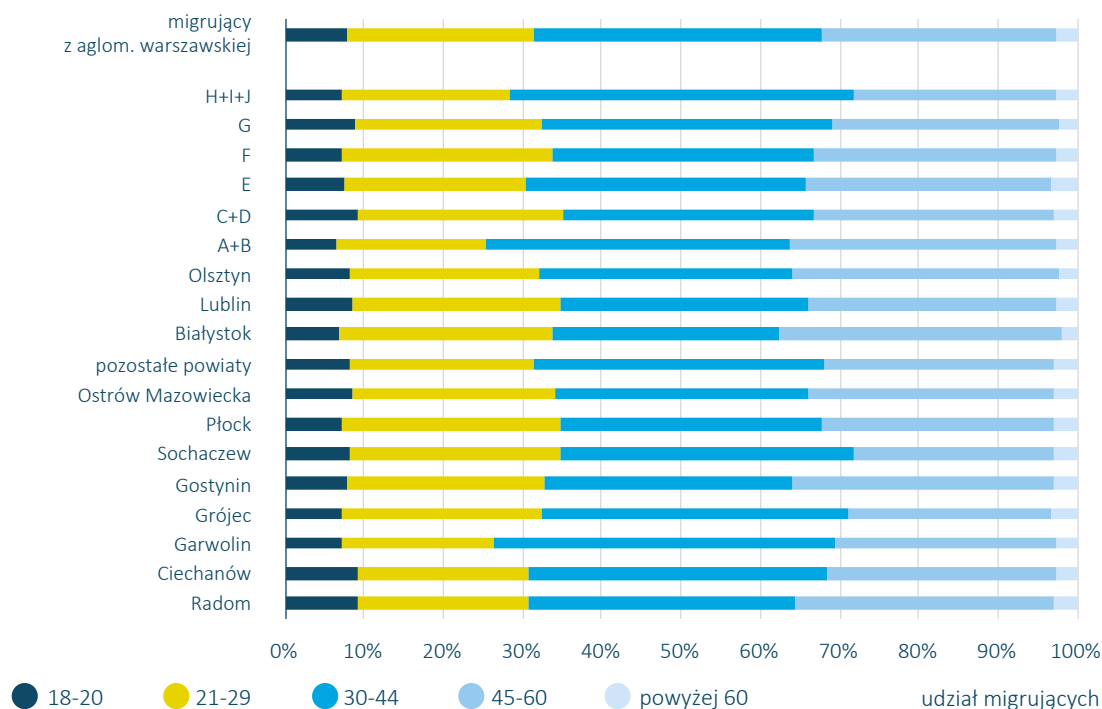
Emigrujący z aglomeracji warszawskiej (zarówno ci z Warszawy, jak i z powiatów ziemskich okalających to miasto) znajdowali się na ogół na środkowym i późnym etapie rozwoju kariery. Oznacza to, że z obszarów tych częściej emigrują mieszkańcy o względnie ustabilizowanej sytuacji zawodowej. Jest to zjawisko często obserwowane w krajach wysokorozwiniętych, w których występuje zjawisko suburbanizacji w grupie osób o ustabilizowanej na względnie wysokim poziomie sytuacji zawodowej i materialnej. Stanowi to mniejsze zagrożenie dla źródła emigracji niż w przypadku większej emigracji osób znajdujących się na wczesnym etapie rozwoju kariery zawodowej. Obserwowana sytuacja jest korzystna dla ośrodków, w których wspomniani migranci się osiedlają, gdyż może to prowadzić do zwiększenia obrotów na lokalnych rynkach ze względu na prawdopodobnie większy kapitał, jakim dysponują (ryc. 60). Podobnie jak to jest w przypadku struktury płci emigrantów nie dostrzega się wyraźnych tendencji w zakresie wieku imigrantów z aglomeracji warszawskiej do wybranych miast i rodzajów powiatów (ryc. 61 i ryc. 62). Co znamienne, większe prawdopodobieństwo opuszczenia aglomeracji warszawskiej jest obserwowane w produkcyjnych grupach wiekowych (ryc. 63).

Ryc. 60. Struktura wieku emigrantów z Warszawy na etapach kariery zawodowej i wydajności pracy

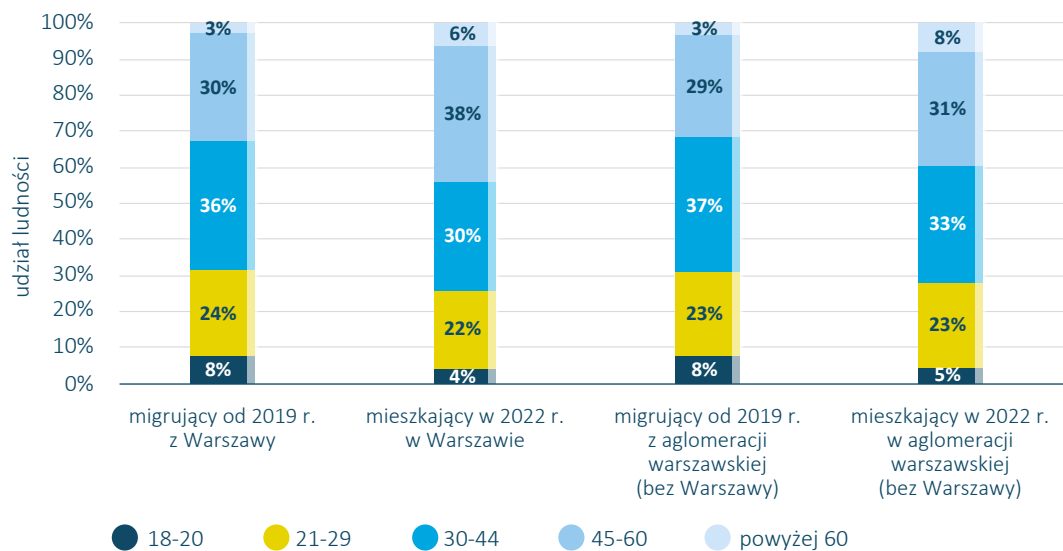
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 62. Wielkość imigracji do powiatów województwa mazowieckiego z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą i jej struktura według wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

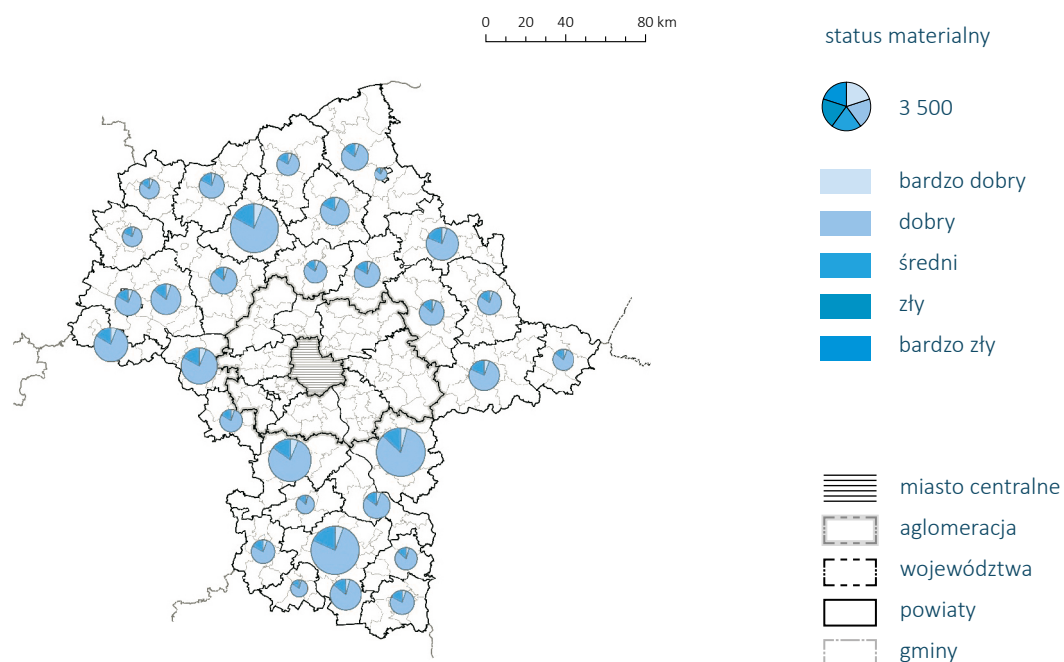
Ryc. 63. Struktura wieku osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

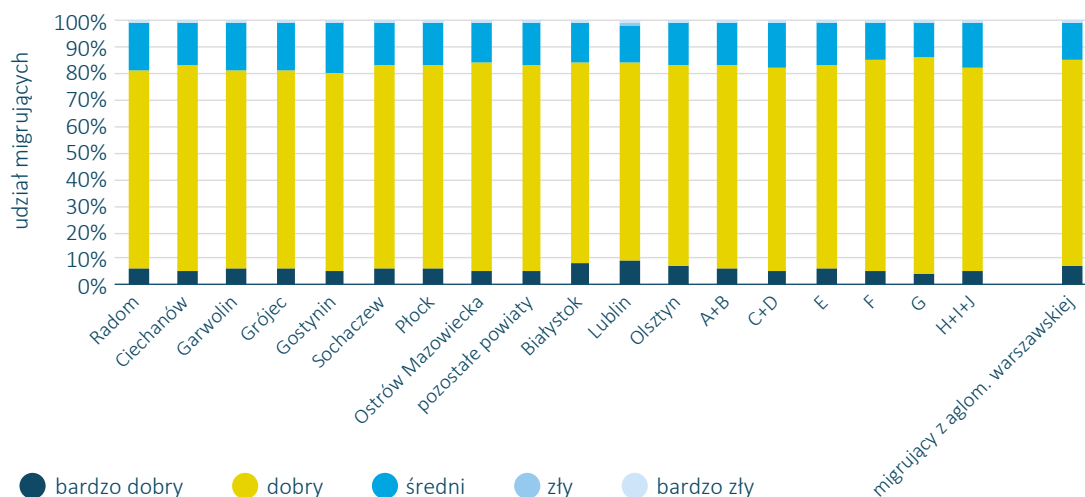
Na ogół aglomerację warszawską opuszczają osoby o bardzo dobrym i dobrym statusie materialnym (86,2% emigrantów z Warszawy i 83,9% opuszczających powiaty ziemskie aglomeracji warszawskiej). Struktura statusu materialnego imigrantów zarówno w powiatach województwa mazowieckiego (ryc. 64), jak i w ośrodkach ich wzmożonego napływu (ryc. 65) nie wykazuje przestrzennego zróżnicowania. Zauważalny jest odpływ ludności lepiej sytuowanej, na co wskazuje porównanie charakterystyki osób wyjeżdżających z ogółem populacji (ryc. 66).

Ryc. 64. Wielkość imigracji do powiatów województwa mazowieckiego z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą i jej struktura według statusu materialnego

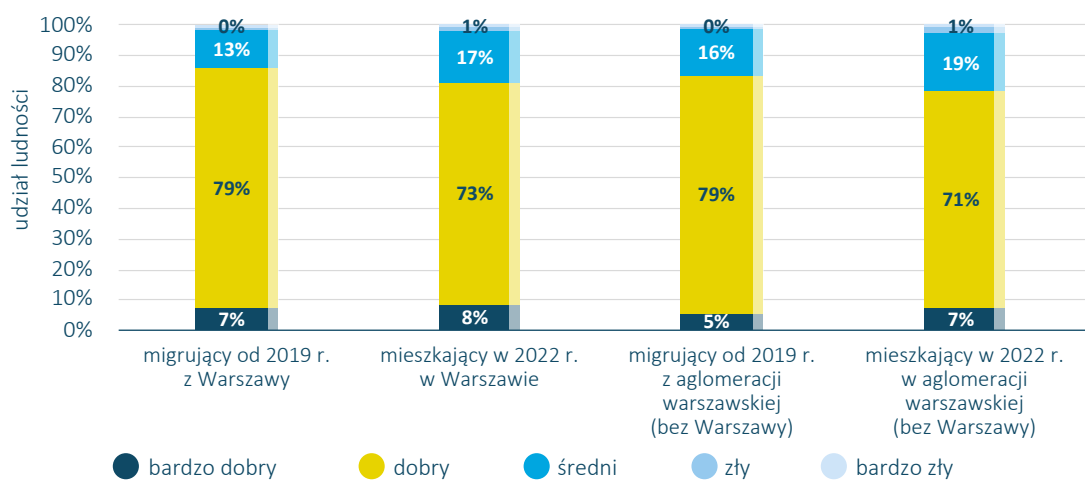
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 65. Struktura imigrantów według ich statusu materialnego z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą w wybranych miastach i typach powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 66. Struktura statusu materialnego osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

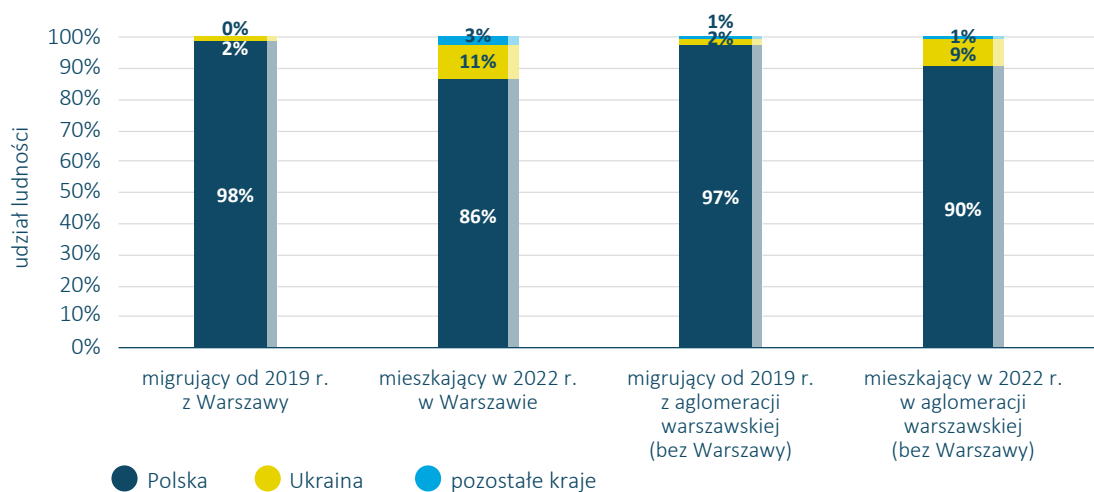

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Narodowość

Zdecydowana większość emigrantów z analizowanej aglomeracji to Polacy (98,4% emigrantów z Warszawy i 97,2% z jej aglomeracji z wyłączeniem miasta centralnego), pomimo że 14% mieszkańców Warszawy i 10% mieszkańców pozostałych części jej aglomeracji jest cudzoziemcami (ryc. 67).

Ryc. 67. Struktura narodowości osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

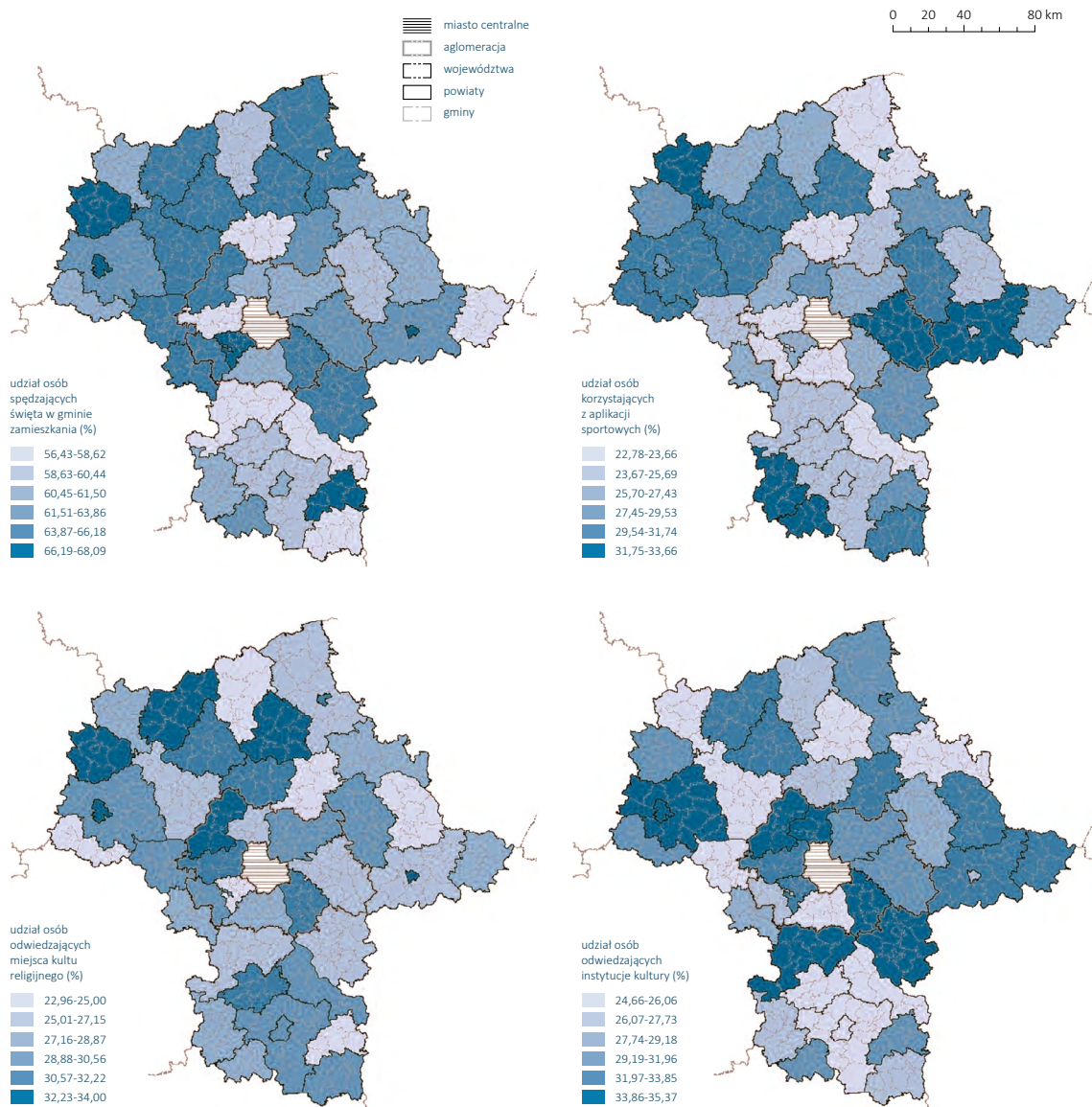
Zachowania przestrzenne z elementami charakterystyki społeczności

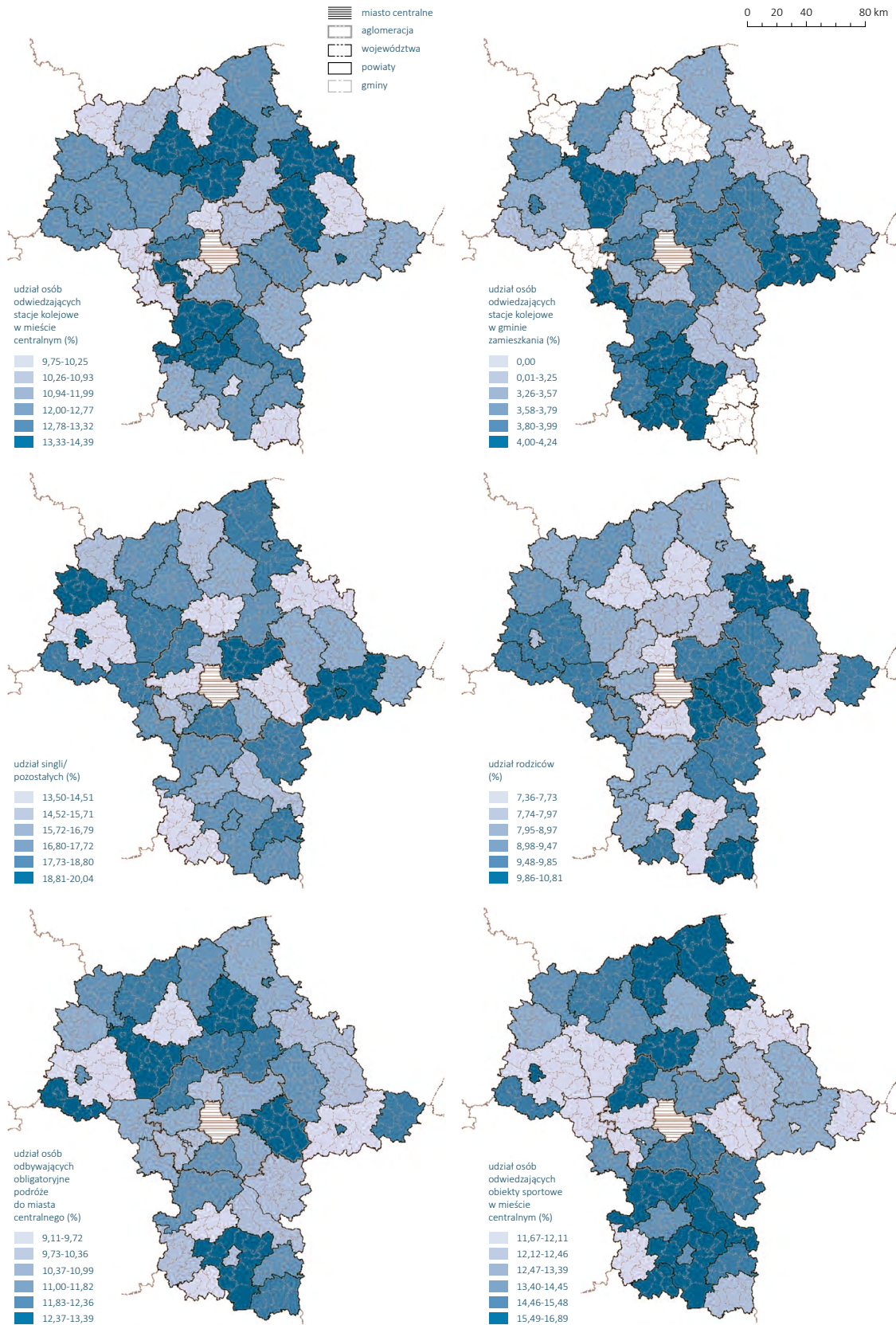
Imigranci z aglomeracji warszawskiej osiedlający się na pozostałym obszarze województwa mazowieckiego na ogół mają podobny, dość niski, poziom powiązania z miastem metropolitalnym. Zaledwie 11,25% emigrantów z Warszawy i 19,58% emigrantów z pozostałych obszarów aglomeracji odbywa częste podróże obligatoryjne do Warszawy po zmianie miejsca zamieszkania. Emigranci z aglomeracji warszawskiej nie wykazują się wysokim poziomem mobilności realizowanej przez kolejowe środki transportu. Ich wizyty na stacjach kolejowych w metropolii są związane z liczbą ich powiązań z aglomeracją mierzonych podróżami obligatoryjnymi do Warszawy. Niewielki udział imigrantów z aglomeracji warszawskiej korzysta ze stacji kolejowych zlokalizowanych w gminach ich zamieszkania, a struktura przestrzenna odwiedzających stacje w gminie zamieszkania

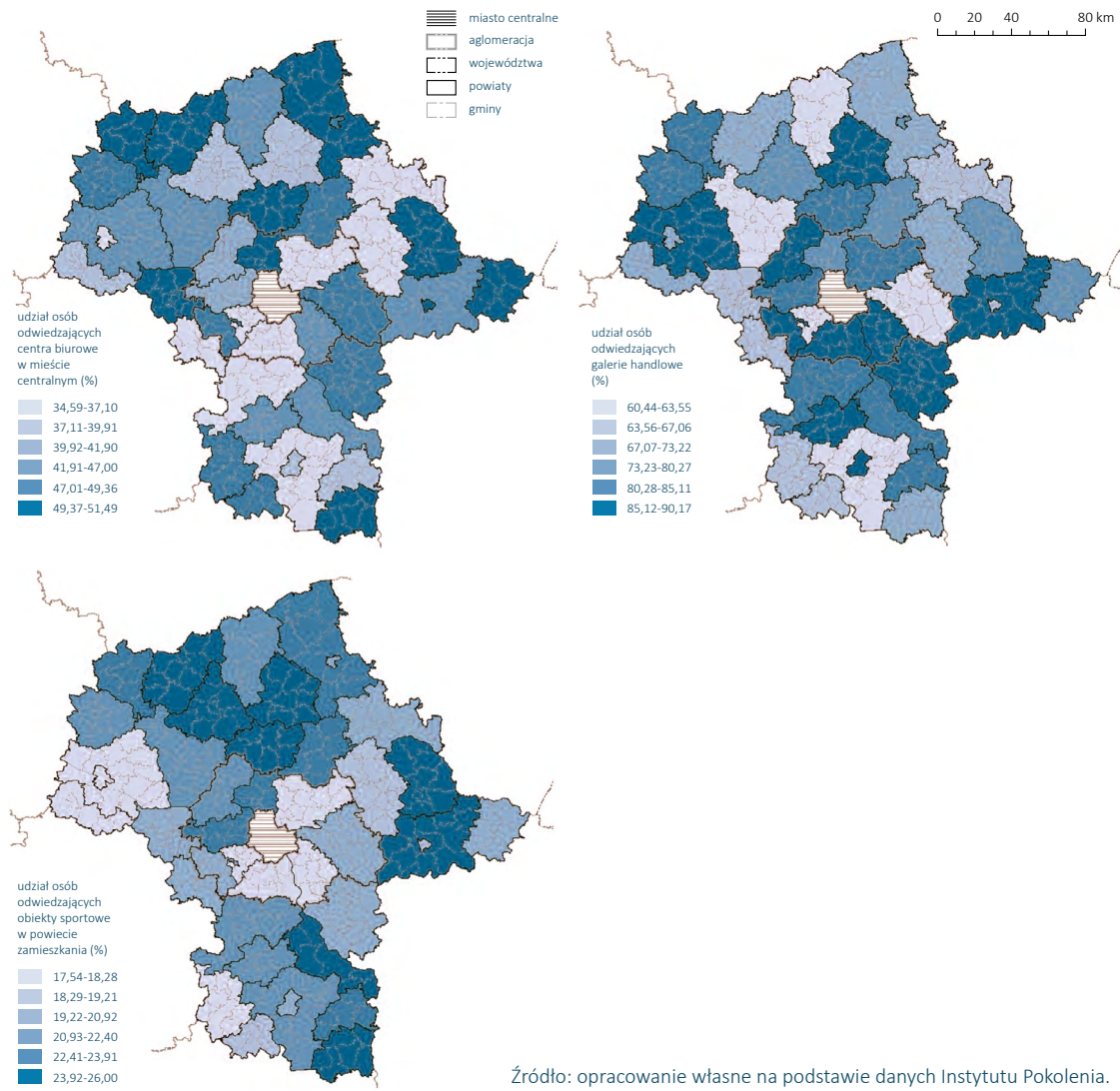

jest silnie zdeterminowana dostępnością sieci kolejowej w gminie zamieszkania. Największy udział imigrantów z aglomeracji warszawskiej, którzy przyjeżdżali do centrów biurowych w mieście centralnym, jest obserwowany w powiatach położonych na północ od Warszawy (ryc. 68).

Ryc. 68. Wybrane charakterystyki społeczne i zachowań imigrantów z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą w powiatach województwa mazowieckiego

Pomimo ukazanej wcześniej charakterystyki demograficznej emigrantów z aglomeracji warszawskiej obserwuje się stosunkowo mały udział migrantów będących rodzicami (zaledwie 9,17% emigrantów z Warszawy i 12,58% migrantów z pozostałych części aglomeracji jest rodzicem). Są to stosunkowo niewielkie wartości, zważywszy na to, że około połowa osób w Polsce w wieku od 25 do 34 lat ma dzieci, a w grupie od 35 do 44 lat zaledwie 11% nie ma żadnego dziecka (CBOS, 2019). Inne dane wskazują na to, że 49,7% rodzin w Polsce ma dzieci (GUS). Należy przy tym wyraźnie zaznaczyć, że powyższe porównanie ma na celu ukazanie jedynie pewnego szerszego tła, gdyż ze względu na różny sposób pozyskiwania informacji nie można przedstawionych danych ze sobą bezpośrednio łączyć. Znacznie więcej osób żyjących samotnie (singli, wdów i wdowców itp.) opuściło

Warszawę (16,84%) niż jej obszar funkcjonalny (11,25%). Nie obserwuje się wyraźnej różnicy w zakresie udziałów rodziców wśród emigrantów w ogólnym udziale rodziców w ośrodku emigracji (w Warszawie na podstawie tych samych danych zamieszkuje 9,78% rodziców, w aglomeracji zaś – 12,71%). Rodzice stanowią większy udział imigrantów do powiatów położonych na wschód od Warszawy, ale generalnie zróżnicowanie przestrzenne w tym zakresie jest znikome (ryc. 65).

Nieco inaczej jest w przypadku singli, których największe udziały są obserwowane wśród imigrantów osiedlających się w powiatach: wołomińskim, siedleckim i sierpeckim oraz miastach Siedlce i Płock (ryc. 65). Bycie singlem zmniejsza prawdopodobieństwo emigracji z Warszawy (przy udziale 18,2% singli żyjących w Warszawie ich udział w strukturze emigrantów wyniósł 16,8%). W przypadku aglomeracji warszawskiej sytuacja prezentuje się odmiennie, tj. udział singli w strukturze emigrantów jest wyższy (11,3%) niż w ogóle społeczności (10,2%).

Średnio 76 na 100 imigrantów z aglomeracji warszawskiej osiedlających się w województwie mazowieckim odwiedza centra handlowe. Przy czym najrzadziej centra są odwiedzane przez imigrantów zasiedlających powiaty: miński (61,4%), płoński (60,4%), pruszkowski (63,4%), przasnyski (63,5%) i radomski (63,2%), a więc strefy zewnętrzne istotne z perspektywy sieci osadniczej ośrodków (ryc. 65). Najczęściej centra handlowe są odwiedzane przez imigrantów osiedlających się w powiatach garwolińskim (90,2%), grodziskim (88,7%) i makowskim (88,4%).

Spośród emigrantów z Warszawy 28,6% odwiedza miejsca kultu religijnego, a udział osób o podobnych zachowaniach emigrujących z pozostałych obszarów aglomeracji warszawskiej wynosi 32,1%. Zdecydowanie większy udział imigrantów z aglomeracji warszawskiej odwiedzających miejsca kultu religijnego jest obserwowany w powiatach grodzkich (Płock, Siedlce, Ostrołęka) oraz powiatach ziemskich położonych na północny zachód od Warszawy (ryc. 65). Imigranci docierający do stolic województw (badano jedynie miasta: Białystok, Lublin i Olsztyn) z reguły rzadziej odwiedzali miejsca kultu religijnego. Dostrzega się niewielką różnicę w strukturze mieszkańców ogółu aglomeracji warszawskiej względem struktury emigrantów wskazującą na to, że udziały praktykujących religijnie wśród emigrantów są nieco wyższe niż w ogóle społeczności.

Podobne udziały migrantów odwiedza instytucje kultury (ryc. 65). Dostrzega się także odwrotną zależność w zakresie migrantów przeprowadzających się do wspomnianych trzech miast wojewódzkich. Otóż w ich przypadku obserwuje się większy udział korzy-

stających z tego typu placówek (wyjątkiem w tej grupie jest Olsztyn). Można też zaobserwować niewielką różnicę w strukturze mieszkańców ogółu aglomeracji warszawskiej względem struktury emigrantów, wskazującą na to, że udziały osób odwiedzających instytucje kultury w ogólnej populacji badanej aglomeracji są nieco większe od tej samej struktury w grupie emigrantów.

Migranci zdecydowanie częściej korzystali z obiektów sportowych zlokalizowanych w powiecie nowego miejsca zamieszkania niż w metropolii. Przy czym dostrzega się częstsze odwiedzanie obiektów sportowych w metropolii emigrantów z Warszawy (14,5% odwiedziło te obiekty) względem pozostałych powiatów aglomeracji (7,9%). Większa grupa emigrantów z Warszawy korzystała z aplikacji sportowych (28,1%) w porównaniu z emigrantami z pozostałej części aglomeracji (21,3%) (ryc. 65).

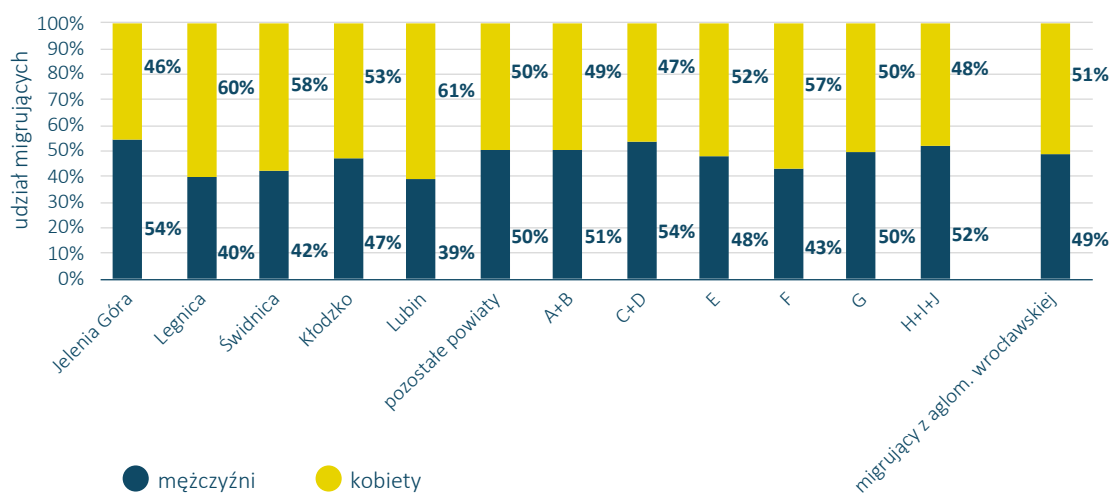
Patrząc przez pryzmat kontekstu kulturowego, ciekawym wskaźnikiem związania emigrantów z nowym miejscem osiedlenia jest analiza miejsca spędzania przez nich czasu w okresie świątecznym. Oczywiście należy przy interpretacji tego wyniku założyć, że pełne wnioskowanie nie jest możliwe, ale miejsce spędzania świąt w polskiej tradycji bywa utożsamiane często z miejscem zamieszkania seniorów rodziny, antenatów, rodziców. Na podstawie wspomnianych wyników można z pewną ostrożnością założyć, że spędzanie świąt poza powiatem zamieszkania wskazuje, że więzy rodzinne emigrantów pozostały w miejscu emigracji, z kolei spędzanie świąt w powiecie zamieszkania może wskazywać na to, że chodzi o remigrację. W przypadku Warszawy i powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej mamy do czynienia z większym udziałem osób spędzających święta na miejscu w ogóle społeczności badanych ośrodków niżli w grupie emigrantów. ■

7.2. Emigranci z całej aglomeracji wrocławskiej

Płeć

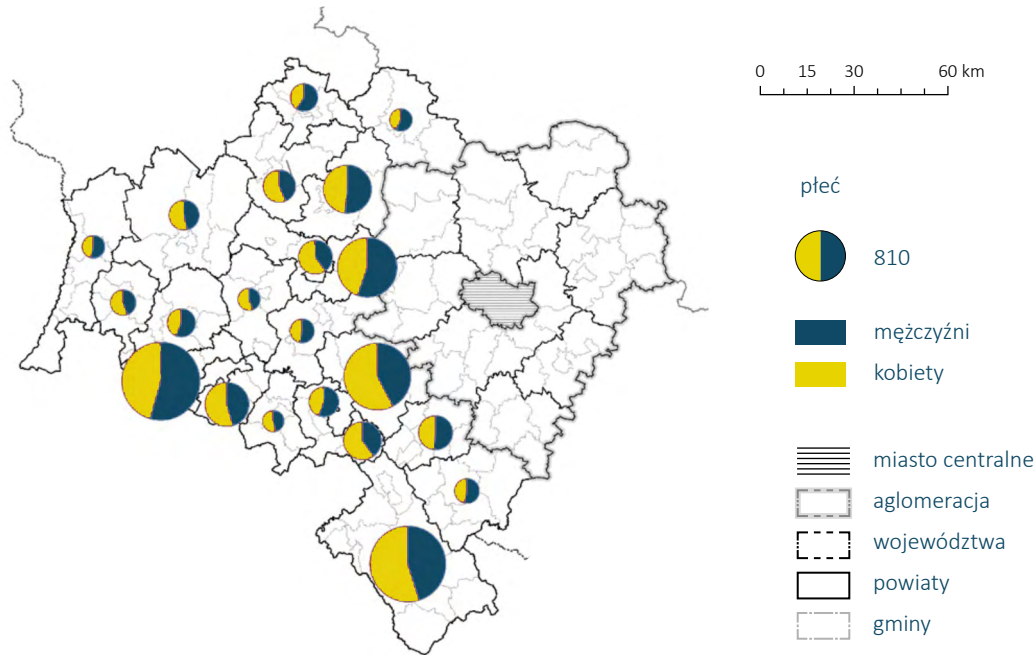
Wśród emigrantów z aglomeracji wrocławskiej więcej jest kobiet (ryc. 69). Z Wrocławia 50,5% migrantów jest kobietami, a z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej – 53,3%. Zdecydowanie większy udział kobiet migrujących z aglomeracji wrocławskiej obserwuje się w powiecie kłodzkim, ziemskim wałbrzyskim, świdnickim i karkonoskim. Na szczególne podkreślenie zasługują obserwacje z powiatów świdnickiego i kłodzkiego, a więc z tych, gdzie generalnie obserwuje się stosunkowo dużo imigrantów z badanej aglomeracji. W nich są zdecydowanie bardziej zaburzone proporcje (udział kobiet w ogóle migrantów jest dużo wyższy). W pozostałych powiatach, w których migracje były szczególnie nasilone, w strukturze imigrantów dominowali mężczyźni (ziemski legnicki, Jelenia Góra) (ryc. 70.) (ryc. 74 i ryc. 75). Struktura wieku emigrantów z aglomeracji wrocławskiej pokrywa się z obrazem całości jej populacji w 2022 roku (ryc. 71).

Ryc. 69. Struktura płci imigrantów z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem w wybranych miastach i typach powiatów

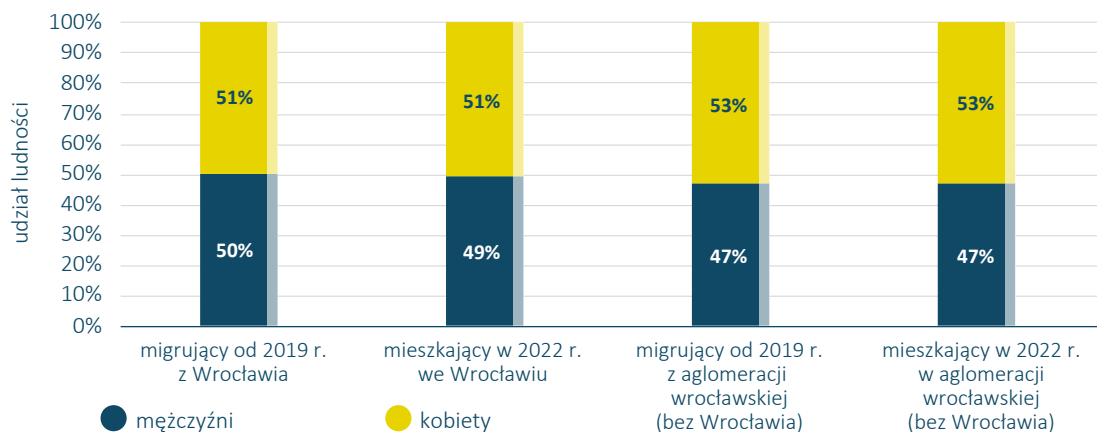
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 70. Wielkość imigracji do powiatów województwa dolnośląskiego z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem i jej struktura według płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 71. Struktura płci osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

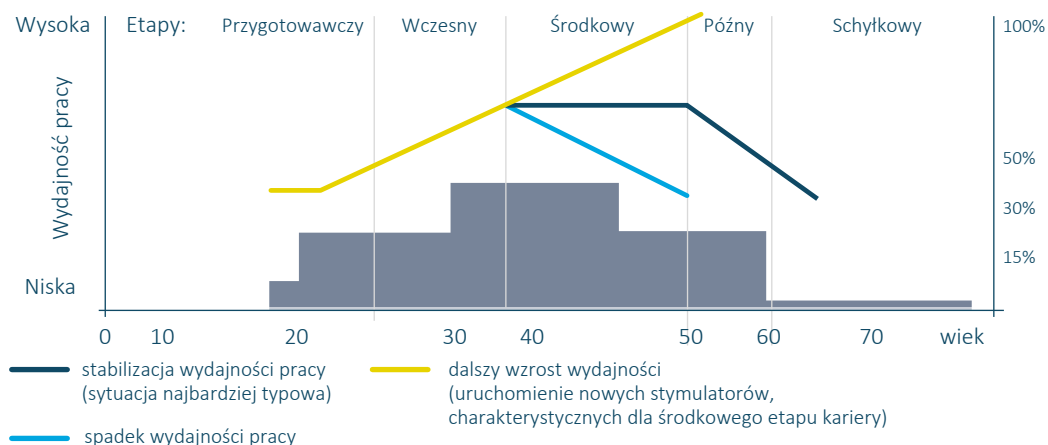

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Wiek i status materialny

Emigrujący z aglomeracji wrocławskiej (zarówno ci z Wrocławia, jak i z powiatów ziemskich okalających to miasto) znajdowali się na ogół na środkowym i późnym etapie rozwoju kariery. Oznacza to, że z obszarów tych częściej emigrują mieszkańcy o względnie ustabilizowanej sytuacji zawodowej. Niemniej emigrujący z Wrocławia są młodszy od emigrantów z Warszawy. Największy udział imigrantów w dojrzałym wieku (powyżej 45 lat) z badanej aglomeracji obserwuje się w powiatach lwóweckim (31,4%), ząbkowickim (31,45%) oraz w Legnicy (31,51%). Są to powiaty o stosunkowo niewielkim nasileniu imigracji z badanego obszaru. Na terenach o znacznej imigracji największy udział tej grupy wiekowej jest obserwowany w powiecie legnickim. Z kolei obszary o dużym natężeniu ruchu i stosunkowo młodej strukturze migrantów to powiaty lubiński (40,81% osób poniżej 30 lat) i świdnicki (40,17%) (ryc. 74). Struktura wiekowa emigrantów z aglomeracji wrocławskiej do obszarów oddziaływania miast subregionalnych, ośrodków wielofunkcyjnych i gmin z rozwiniętą strukturą transportową jest generalnie podobna do siebie. (ryc. 73).

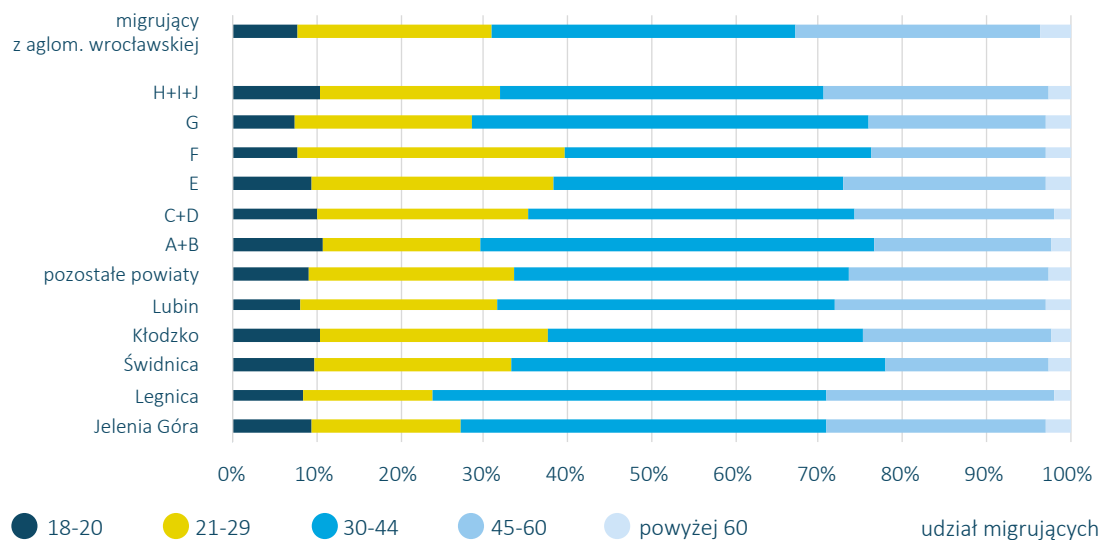
Ryc. 72. Struktura wieku emigrantów z Wrocławia na etapach kariery zawodowej i wydajności pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

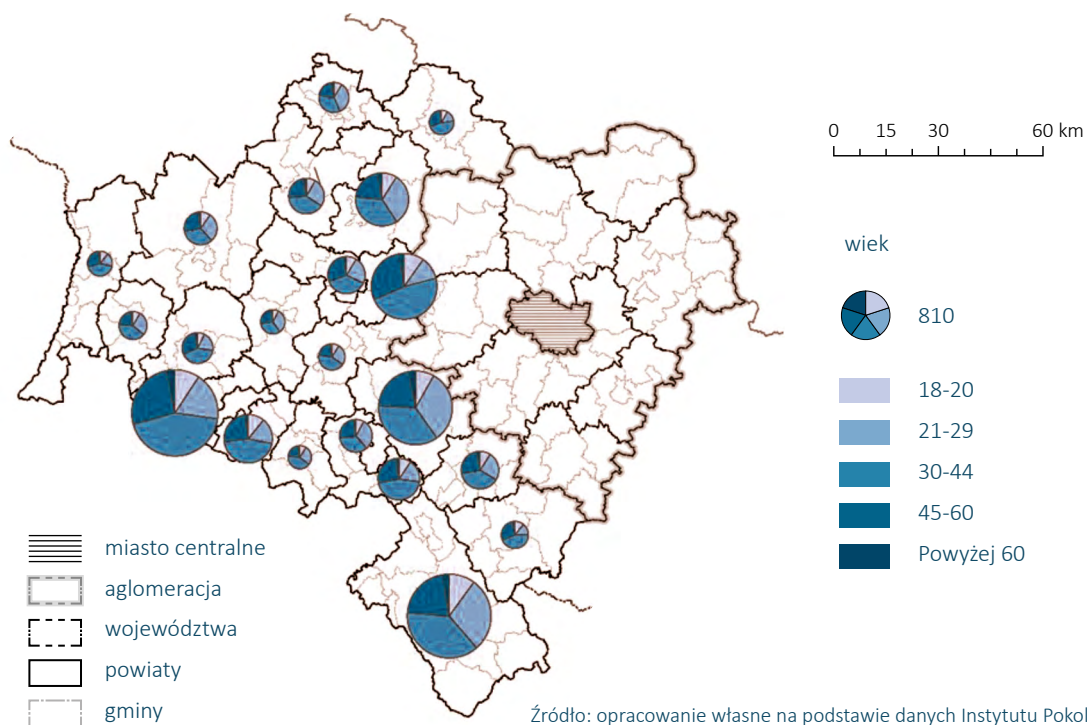

Ryc. 73. Struktura wieku imigrantów z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem w wybranych miastach i typach powiatów

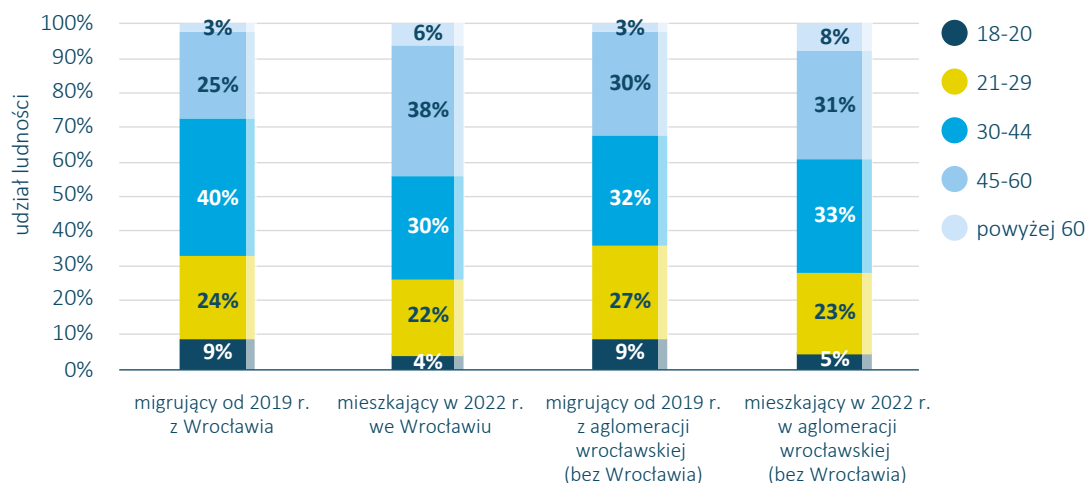
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokoleń.

Ryc. 74. Wielkość imigracji do powiatów województwa dolnośląskiego z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem i jej struktura według wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokoleń.

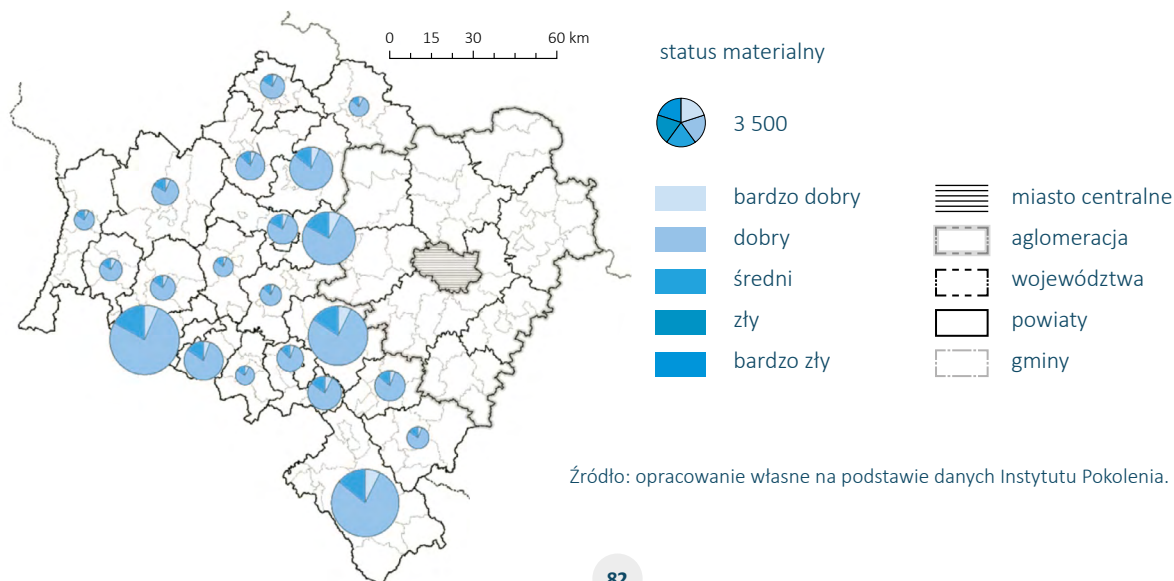
Ryc. 75. Struktura wieku osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

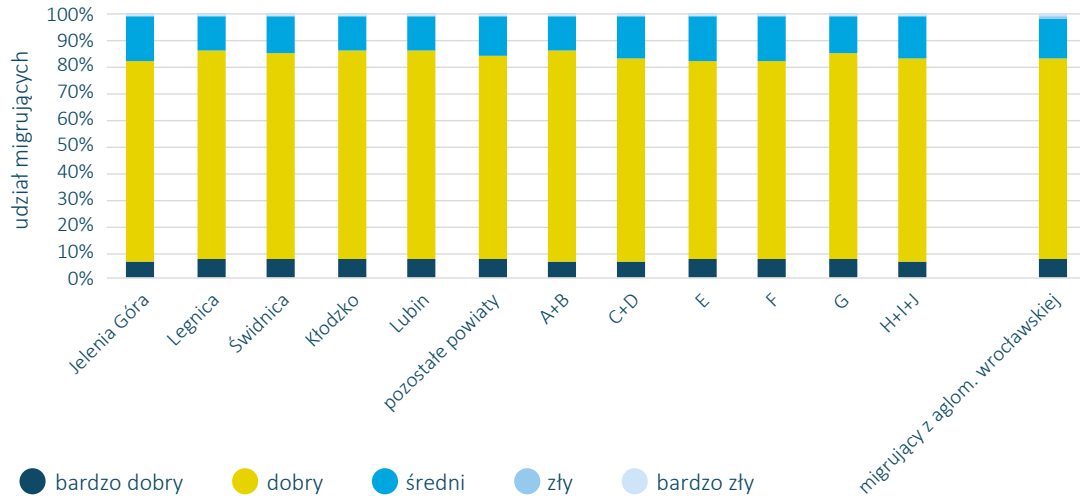
Na ogół aglomerację wrocławską opuszczają osoby o bardzo dobrym i dobrym statusie materialnym (85,1% emigrantów z Wrocławia i 81,8% opuszczających powiaty ziemskie aglomeracji wrocławskiej). Struktura statusu materialnego imigrantów zarówno w powiatach województwa dolnośląskiego (ryc. 76), jak i w ośrodkach ich wzmożonego napływu (ryc. 77) nie wykazuje przestrzennego zróżnicowania. Zauważalny jest odpływ ludności lepiej sytuowanej, na co wskazuje porównanie charakterystyki osób wyjeżdżających z ogółem populacji (ryc. 78).

Ryc. 76. Wielkość imigracji do powiatów województwa dolnośląskiego z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem i jej struktura według statusu materialnego

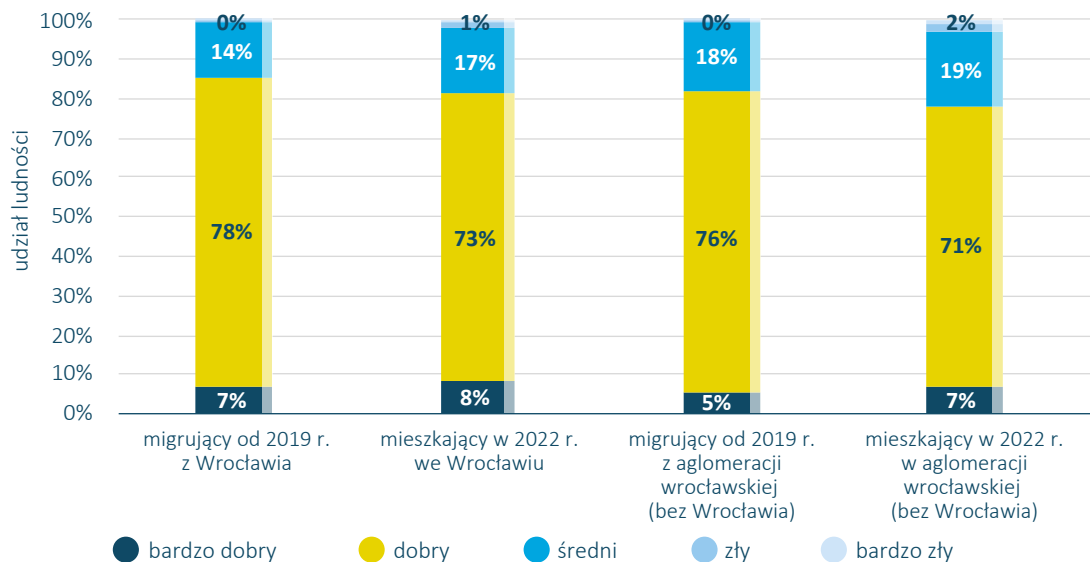
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 77. Struktura imigrantów według ich statusu materialnego z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem w wybranych miastach i typach powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 78. Struktura statusu materialnego osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

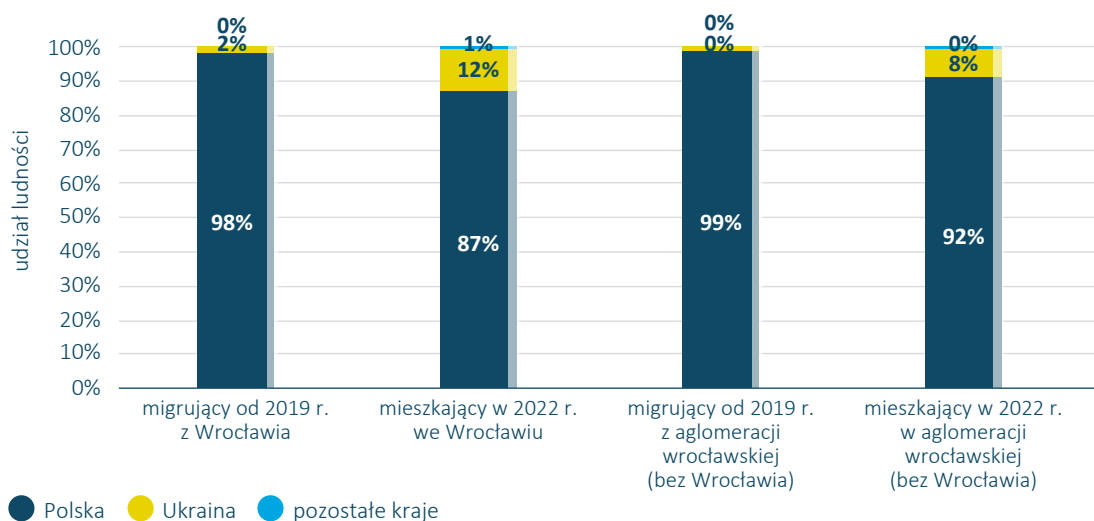

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Narodowość

Zdecydowana większość emigrantów z analizowanej aglomeracji to Polacy (98,2% emigrantów z Wrocławia i 98,9% z jego aglomeracji z wyłączeniem miasta centralnego), pomimo że 13% mieszkańców Wrocławia i 8% mieszkańców pozostałych części jego aglomeracji jest cudzoziemcami (ryc. 79).

Ryc. 79. Struktura narodowości osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

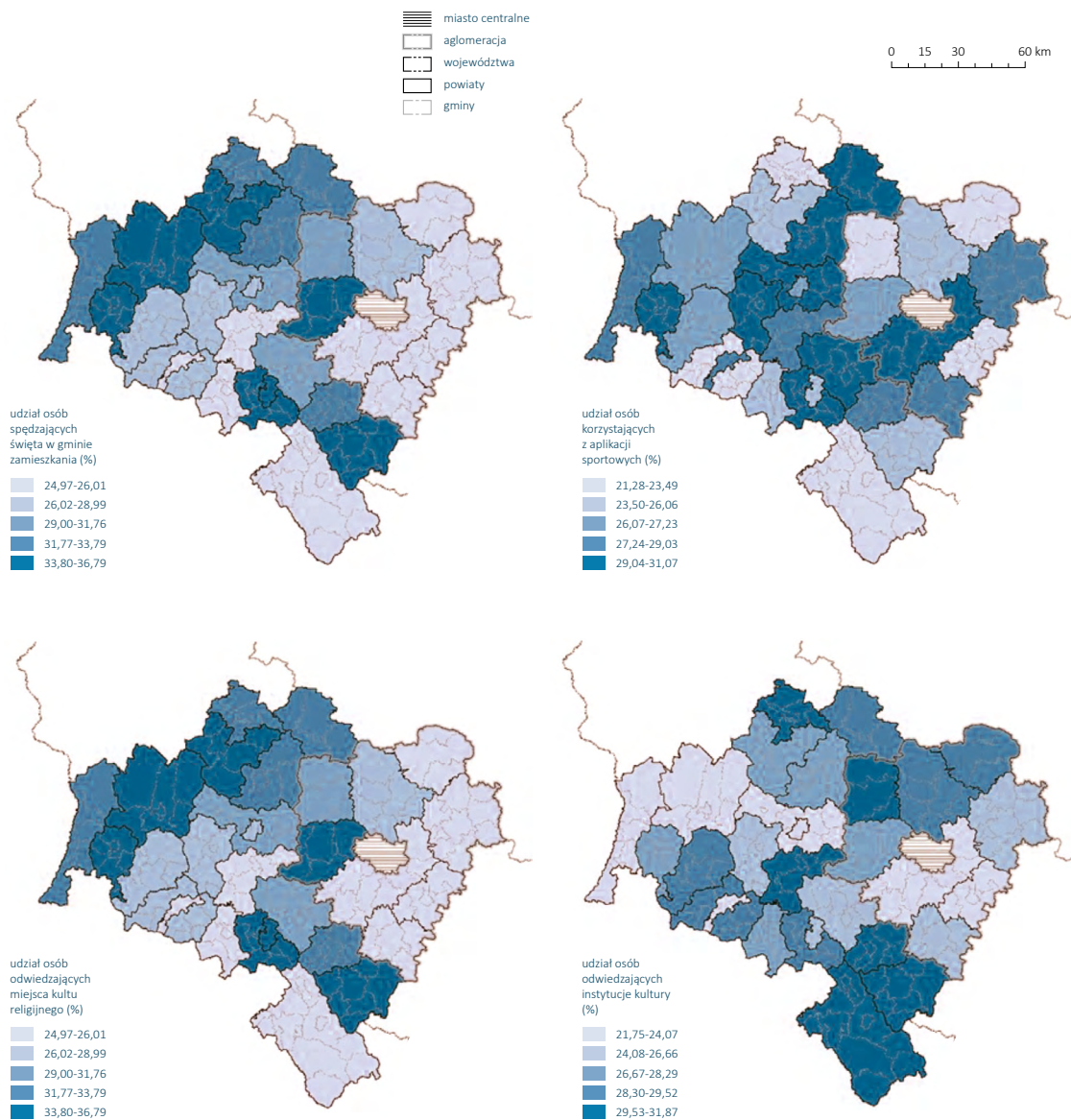
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

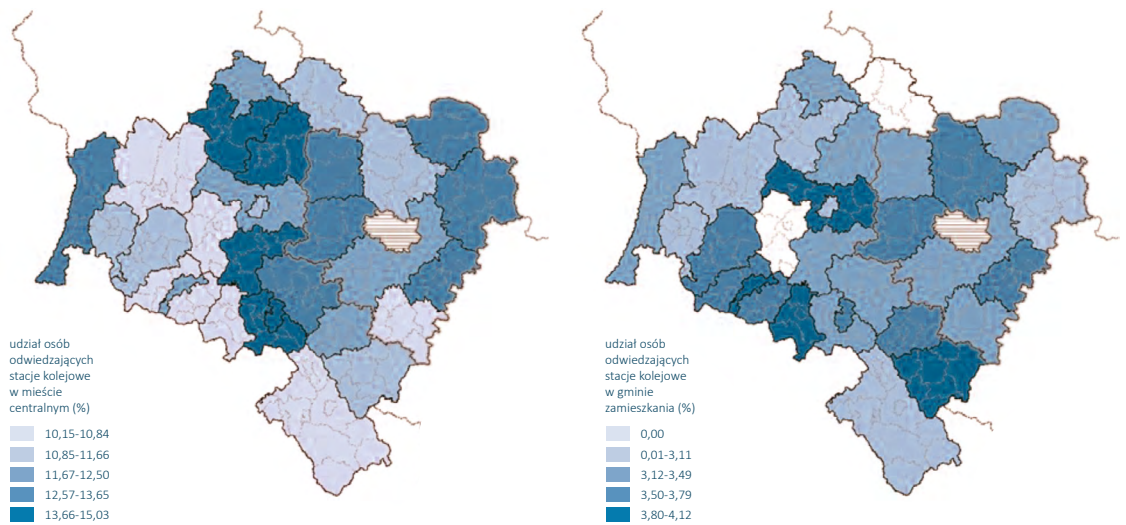
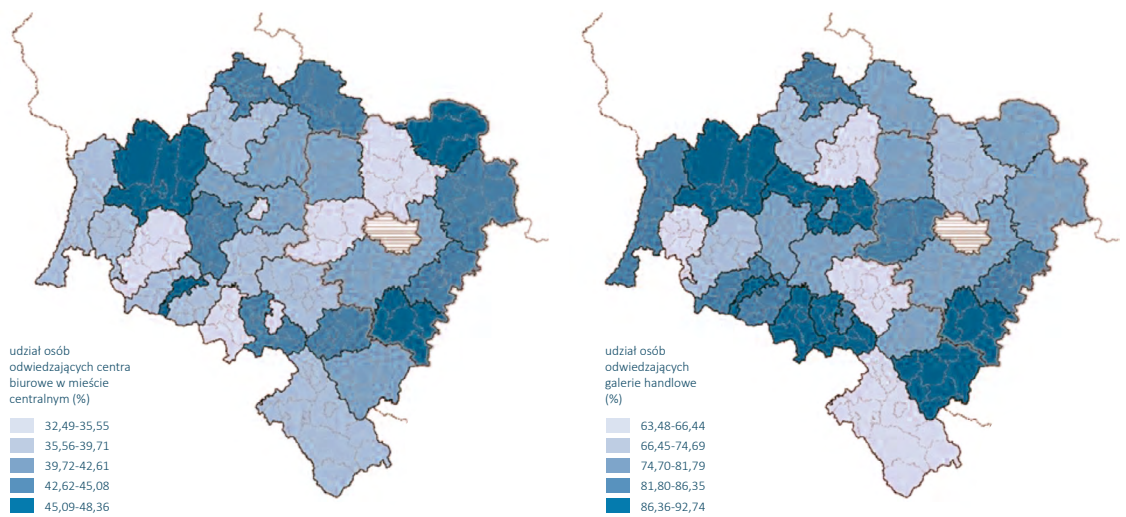
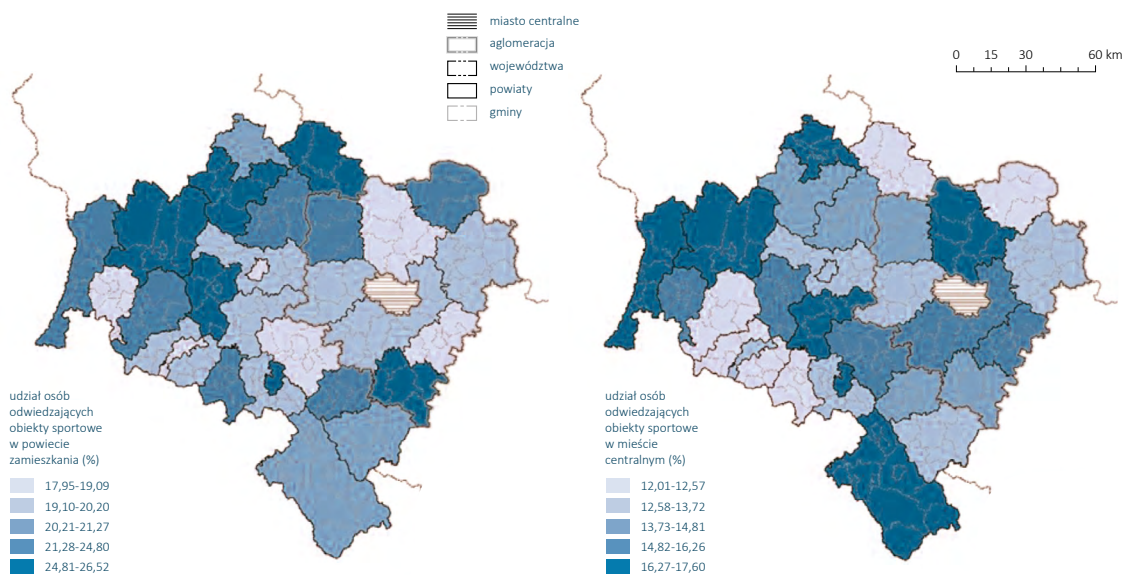
Imigranci z aglomeracji wrocławskiej osiedlający się na pozostałym obszarze województwa dolnośląskiego na ogół mają podobny, dość niski, poziom powiązania z miastem metropolitalnym. Zaledwie 11,96% emigrantów z Wrocławia i 18,14% emigrantów z pozostałych obszarów aglomeracji odbywa częste podróże obligatoryjne do miasta centralnego po zmianie miejsca zamieszkania.

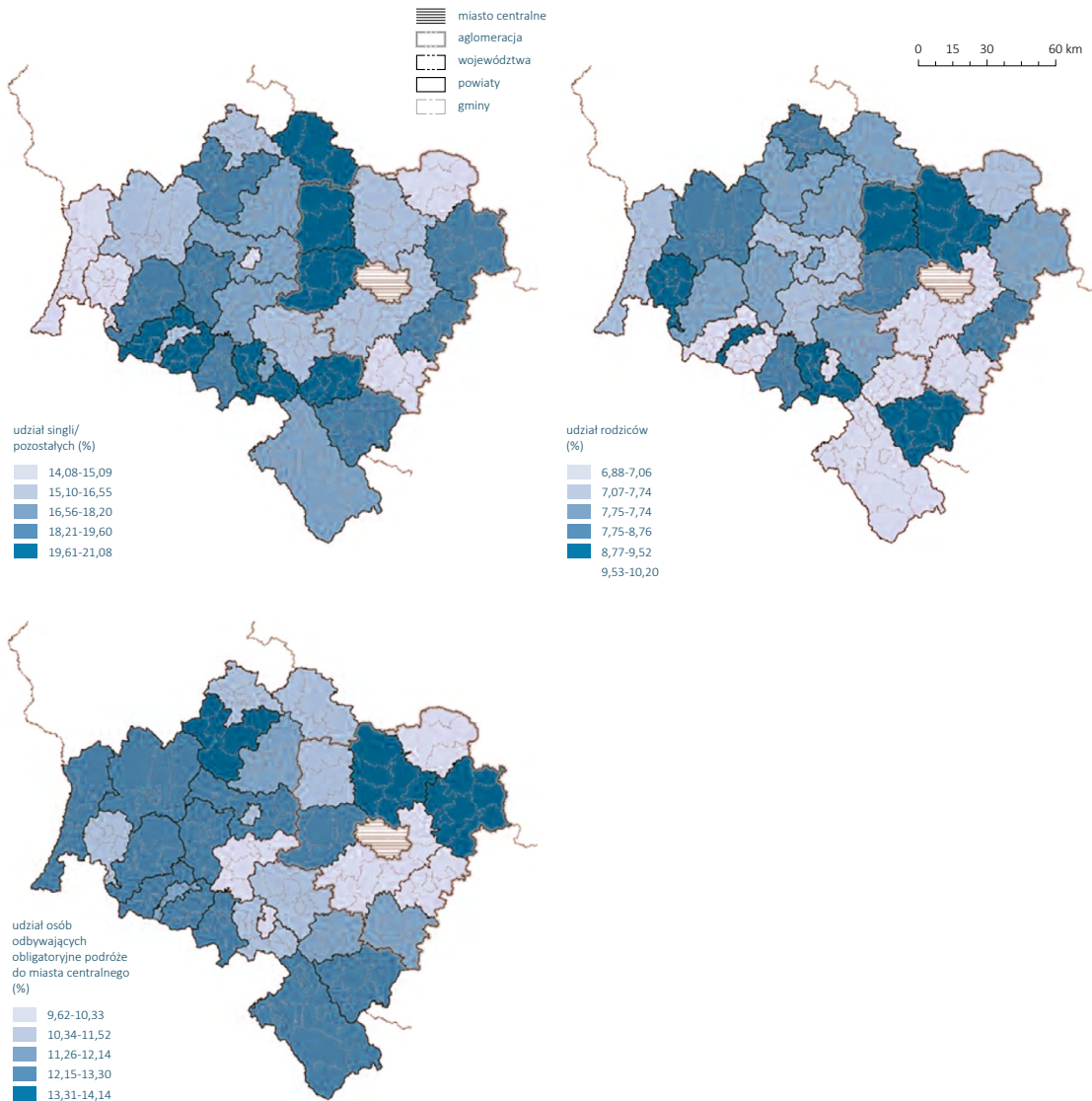
Emigranci z aglomeracji wrocławskiej nie wykazują się wysokim poziomem mobilności realizowanej przez kolejowe środki transportu. Ich wizyty na stacjach kolejowych w metropolii są związane z liczbą ich powiązań z aglomeracją mierzoną podróżami obligatoryjnymi do Wrocławia. Niewielki udział imigrantów z aglomeracji wrocławskiej korzysta ze stacji kolejowych zlokalizowanych w gminach ich zamieszkania.

Nie dostrzega się wyraźnych prawidłowości w zakresie udziałów imigrantów odwiedzających centra biurowe w metropolii, choć na podkreślenie zasługuje stosunkowo duża liczba imigrantów osiedlających się w Jeleniej Górze, którzy bardzo często przebywają we wrocławskich biurach (ryc. 80).

Ryc. 80. Wybrane charakterystyki społeczne i zachowań imigrantów z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem w powiatach województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Pomimo zaprezentowanej wcześniej charakterystyki demograficznej emigrantów z badanego obszaru obserwuje się bardzo mały udział migrantów będących rodzicami (zaledwie 8,54% emigrantów z Wrocławia i 12,68% migrantów z pozostałych części aglomeracji jest rodzicem). Ze względu na charakter danych nie można na tej podstawie wyciągać jednoznacznych wniosków. Warto podkreślić jednak to, że udział rodziców w ogóle społeczności Wrocławia (9%) jest większy niż ich udział w ogóle emigrantów. Świadczy to o tym, że rodzice rzadziej podejmują decyzję o emigracji z tego miasta. Inaczej sytuacja wygląda w przypadku powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej, gdzie udział rodziców w ogóle społeczności wynosi 11,5%. Rodzice stanowią większy

udział imigrantów do powiatów bezpośrednio sąsiadujących z Wrocławiem na północy i Jeleniej Góry. Należy zauważyć, że generalnie zróżnicowanie przestrzenne w tym zakresie nie wykazuje, poza wymienionymi przypadkami, wyraźnych prawidłowości.

Znacznie większy udział osób żyjących samotnie (singli, wdów i wdowców itp.) obserwowano w grupie emigrantów z Wrocławia (17,57%) niż jego zaplecza (11,56%). Udział singli w ogóle wrocławskiej populacji jest większy niż w grupie emigrantów (18,1%), co wskazuje, że statystycznie rzadziej podejmują oni decyzję o wyprowadzce poza miasto. Z kolei statystyka dla singli emigrujących z powiatów ziemskich pokazuje, że są to osoby chętniej podejmujące decyzję o wyjeździe z obszaru aglomeracji (w ogóle populacji obserwuje się 10,64-procentowy udział singli).

Zdecydowana większość emigrantów z aglomeracji wrocławskiej odwiedza centra handlowe. Średnio aż 80 na 100 imigrantów z badanej aglomeracji osiedlających się w województwie dolnośląskim odwiedza centra handlowe. Przy czym najrzadziej centra są odwiedzane przez imigrantów zasiedlających powiaty: karkonoski (69,6%), kłodzki (66,2%), lubański (63,5%), lubiński (64,2%) i świdnicki (66,4%). Najczęściej centra handlowe są odwiedzane przez imigrantów osiedlających się w powiatach bolesławieckim (91,5%), kamiennogórskim (91,2%), legnickim (92,7%) i wałbrzyskim (92,3%).

Spośród emigrantów z Wrocławia 30,8% odwiedza miejsca kultu religijnego i ich udział jest podobny do udziału osób o podobnych zachowaniach emigrujących z pozostałych obszarów aglomeracji wrocławskiej (30,6%). Zdecydowanie większy udział imigrantów z aglomeracji wrocławskiej odwiedzających miejsca kultu religijnego jest obserwowany w zachodnich i północno-zachodnich powiatach województwa dolnośląskiego oraz w powiatach sąsiadujących z Kotliną Kłodzką.

Nieco mniejsze udziały migrantów odwiedzają instytucje kultury. Z dużą dozą ostrożności można wskazać, że w rejonach imigracji, w których osiedlają się mieszkańcy rzadziej korzystający z miejsc kultu religijnego, dostrzega się nieco większe udziały osób korzystających z instytucji kultury. Wyjątkiem na tym tle są powiaty sąsiadujące z Kotliną Kłodzką.

Migranci zdecydowanie częściej korzystali z obiektów sportowych zlokalizowanych w powiecie nowego miejsca zamieszkania niż w metropolii. Przy czym dostrzega się znacznie częstsze odwiedzanie obiektów sportowych w metropolii emigrantów z Wrocławia (14,8% odwiedziło te obiekty) względem pozostałych powiatów aglomeracji (3,7%).

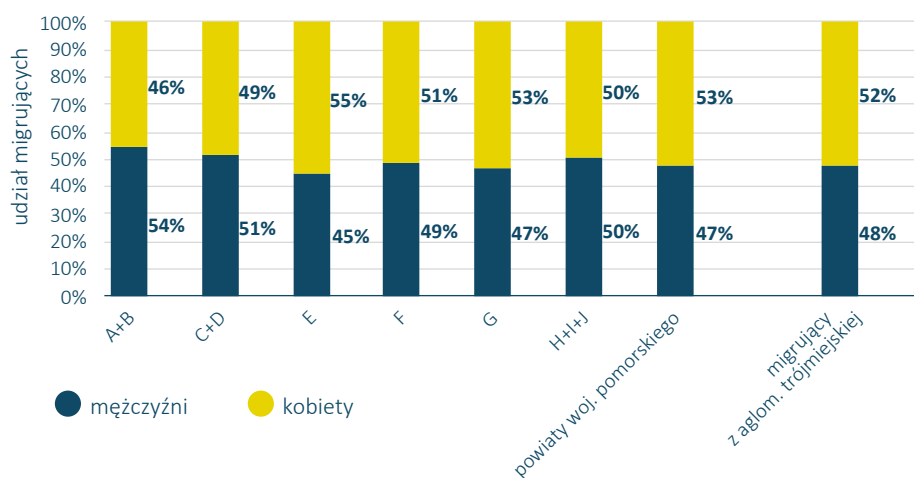
Większa grupa emigrantów z Wrocławia korzystała z aplikacji sportowych (26,3%) niż emigrantów z pozostałej części aglomeracji (22,3%) (ryc. 80).

Patrząc przez pryzmat kontekstu kulturowego, ciekawym wskaźnikiem związania emigrantów z nowym miejscem osiedlenia jest analiza miejsca spędzania przez nich czasu w okresie świątecznym. Przy interpretacji tego wyniku należy założyć, że pełne wnioskowanie nie jest możliwe, ale miejsce spędzania świąt w polskiej tradycji bywa utożsamiane często z miejscem zamieszkania seniorów rodziny, antenatów, rodziców. Przy analizie wspomnianych wyników można z pewną ostrożnością założyć, że spędzanie świąt poza powiatem zamieszkania wskazuje, że więzy rodzinne emigrantów pozostały w miejscu emigracji, z kolei spędzanie świąt w powiecie zamieszkania może wskazywać na to, że mamy do czynienia z remigracją. W przypadku Wrocławia udział osób spędzających święta na miejscu w ogóle społeczności jest większy niżli w pozostałej grupie emigrantów. Z kolei w grupie emigrantów z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej większy odsetek mieszkańców spędza święta w gminie zamieszkania, niż ma to miejsce w ogóle ich społeczności. ■

7.3. Emigranci z całej aglomeracji trójmiejskiej

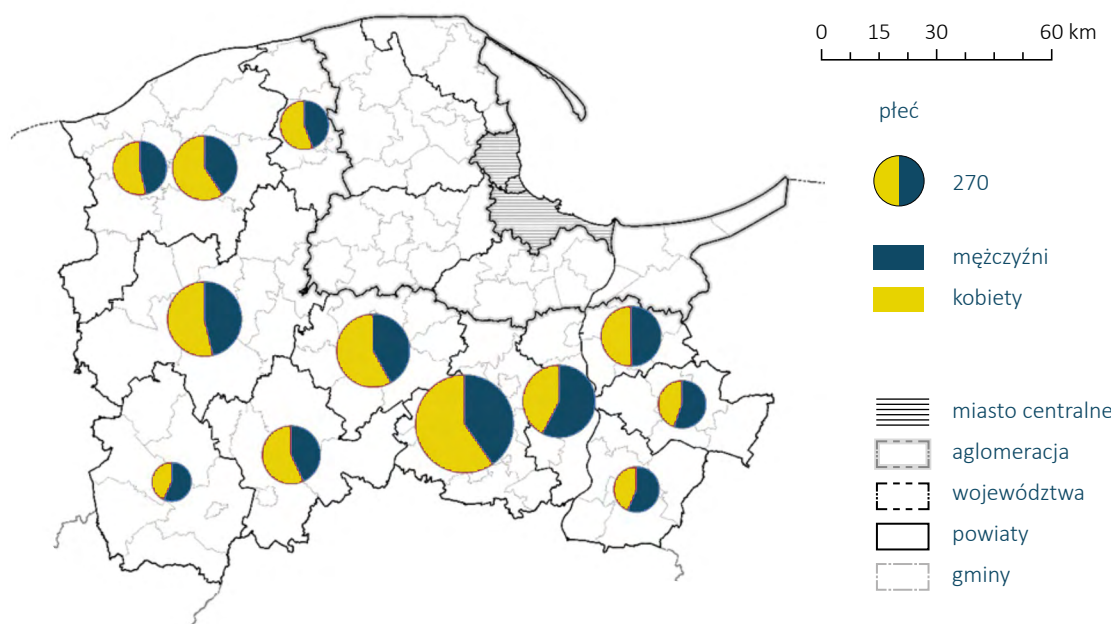
Wśród emigrantów z aglomeracji trójmiejskiej więcej jest kobiet (ryc. 81). Z Trójmiasta 51,2% migrantów jest kobietami, a z powiatów ziemskich jego aglomeracji – 53,3%. Jedynymi obszarami, gdzie obserwuje się nadwyżkę mężczyzn w ogóle osiedlającej się tam ludności pochodzącej z aglomeracji Trójmiasta, są powiaty człuchowski, kwidzyński, tczewski i sztumski (odpowiednio: 56,9%, 56,3%, 57,6% i 55,5%). Tak duży udział mężczyzn w tych powiatach i zdecydowana przewaga kobiet wśród imigrantów z aglomeracji trójmiejskiej w pozostałych powiatach (ryc. 82) pozwalają przyjąć, że istnieją czynniki, które mogą determinować tak duży stopień zróżnicowania tego wskaźnika. Wskaźnik nie wydaje się związany ze strukturą wiekową imigrantów (ryc. 87). Struktura płci emigrantów z aglomeracji trójmiejskiej jest zbieżna z obrazem całości jej populacji w 2022 roku (ryc. 83).

Ryc. 81. Struktura płci imigrantów z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem w wybranych typach powiatów

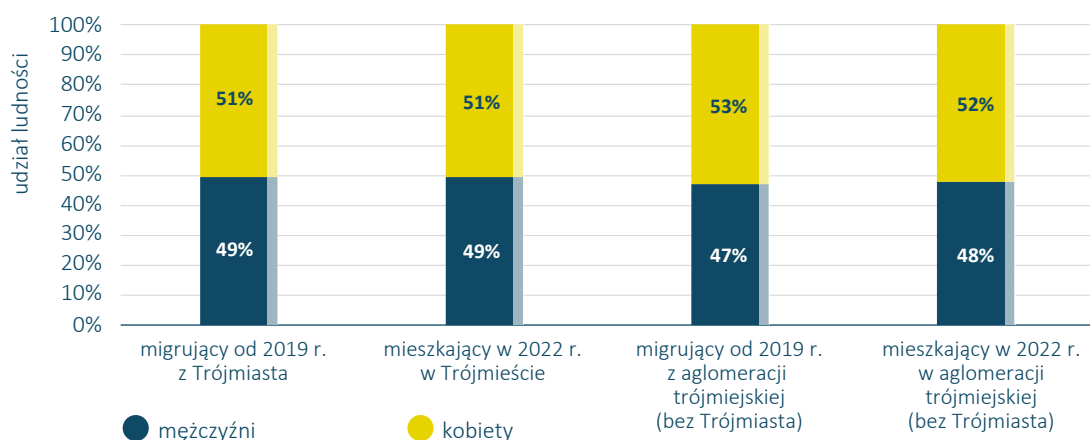
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 82. Wielkość imigracji do powiatów województwa pomorskiego z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem i jej struktura według płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

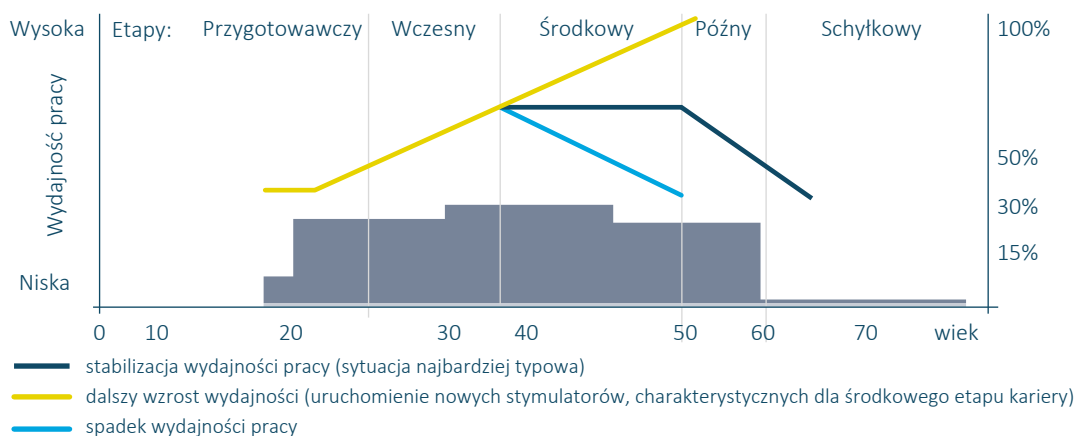
Ryc. 83. Struktura płci osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

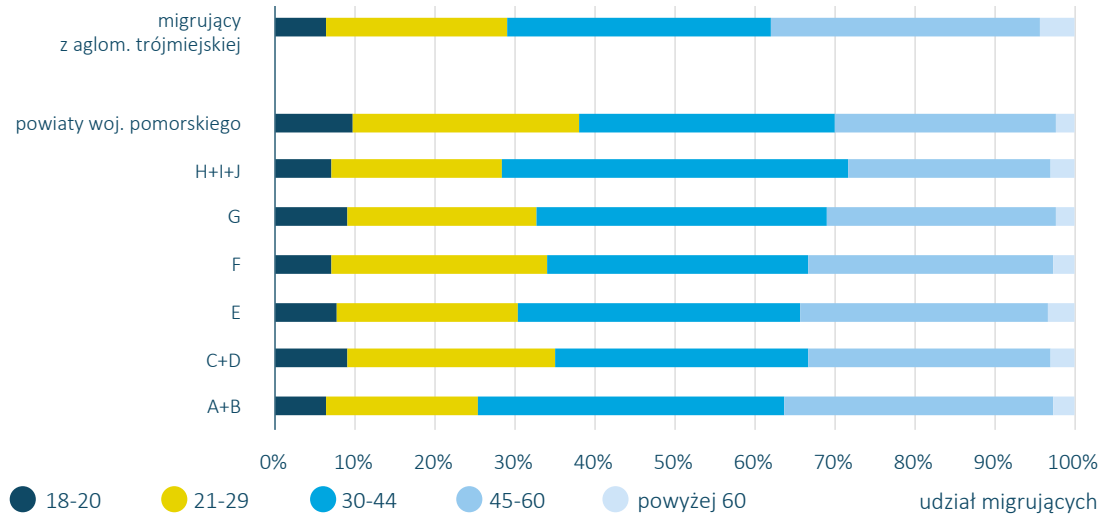
Emigrujący z aglomeracji trójmiejskiej (zarówno ci z Trójmiasta, jak i z powiatów ziemskich dookoła) znajdowali się na ogół na wczesnym i środkowym etapie rozwoju kariery (ryc. 84). Struktura wiekowa emigrantów z Trójmiasta jest zgoła odmienna od struktury migrantów z pozostałych analizowanych aglomeracji. Występuje w niej zdecydowanie większy udział osób młodych do 30 lat (37,7% emigrujących z Trójmiasta) kompensujący mniejsze udziały osób w wieku od 30 do 44 lat (32,8%). Jednocześnie struktura wieku ogółu mieszkańców wskazuje na większe udziały osób starszych, niż to jest w grupie emigrantów. Trójmiasto częściej opuszczają ludzie młodszy, w tym te osoby, które są na początku swojej kariery zawodowej. Osoby opuszczające aglomerację trójmiejską znajdujące się na początku swojej kariery zawodowej stanowią największy udział imigrantów z analizowanego kierunku w powiatach: bytowskim, malborskim, starogardzkim i sztumskim (odpowiednio ich udziały wynoszą: 32,8%, 32,6%, 31,6% oraz 31,9%). Wymienione powiaty należą do głównych ośrodków imigracji z aglomeracji trójmiejskiej (ryc. 86) (ryc. 85).

Ryc. 84. Struktura wieku emigrantów z Trójmiasta na etapach kariery zawodowej i wydajności pracy

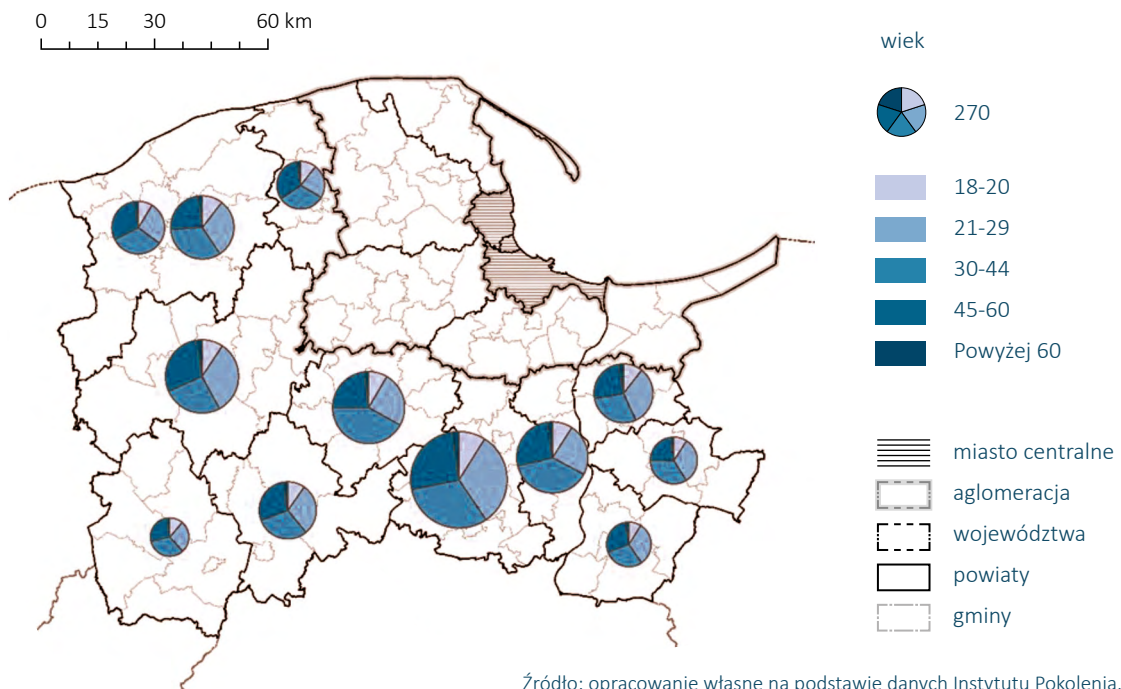
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 85. Struktura wieku imigrantów z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem w wybranych typach powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

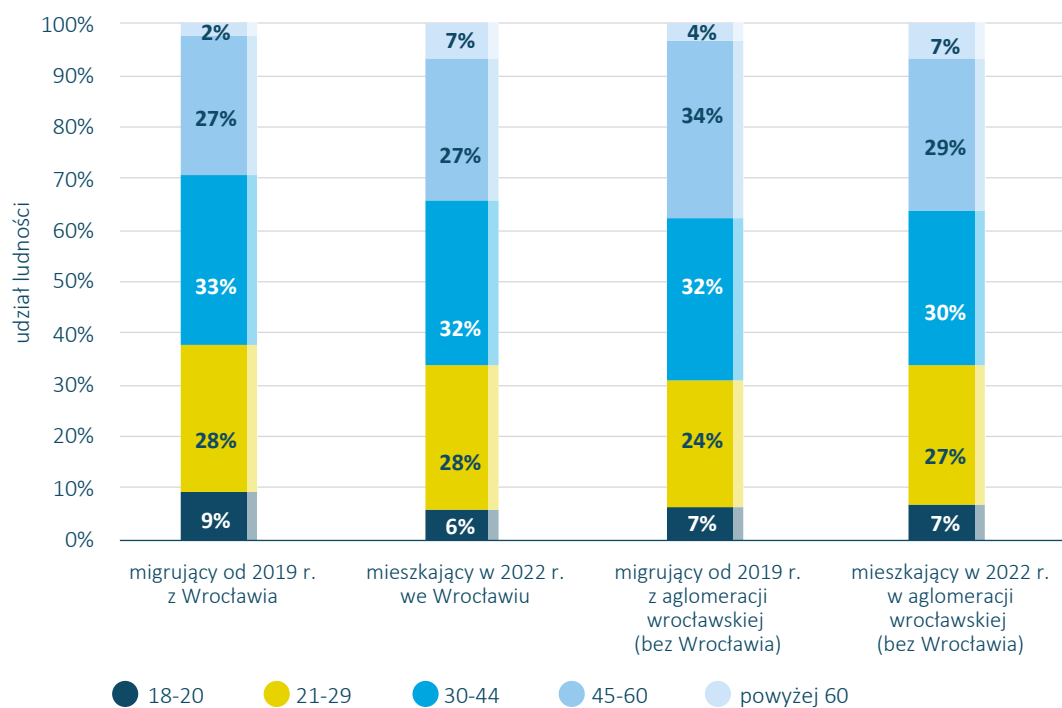
Ryc. 86. Wielkość imigracji do powiatów województwa pomorskiego z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem i jej struktura według wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

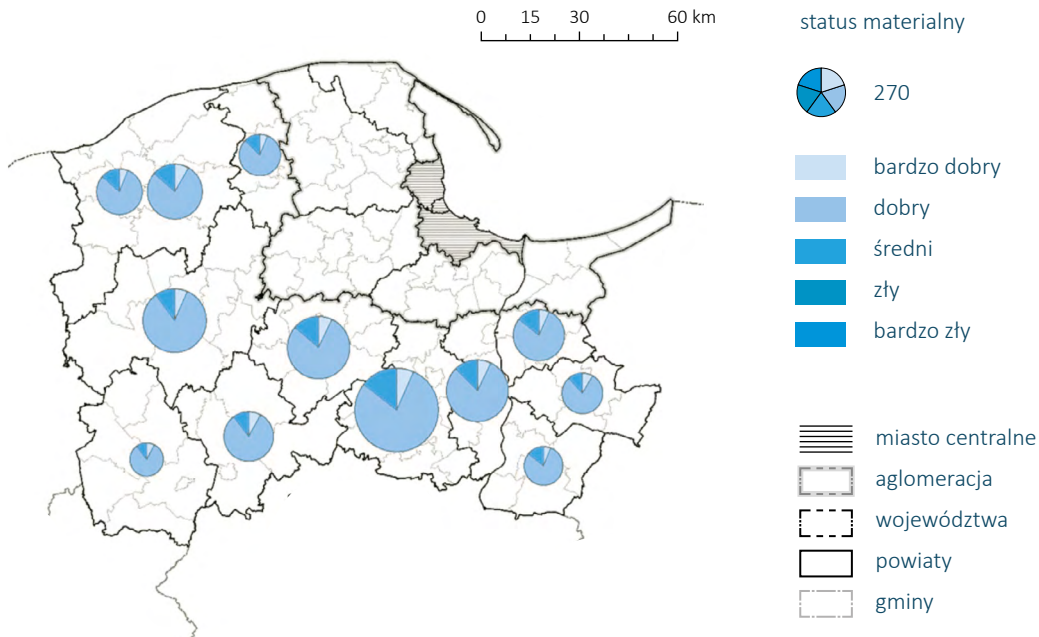
Na ogół aglomerację trójmiejską opuszczają osoby o bardzo dobrym i dobrym statusie materialnym (87,1% emigrantów z Trójmiasta i 86,9% opuszczających powiaty ziemskie jego aglomeracji). Struktura statusu materialnego imigrantów zarówno w powiatach województwa pomorskiego (ryc. 88), jak i w różnego typu gminach (ryc. 89) nie wykazuje przestrzennego zróżnicowania. W Trójmieście jest zauważalny odpływ ludności lepiej sytuowanej, na co wskazuje porównanie charakterystyki osób wyjeżdżających z ogółem populacji (ryc. 90). W przypadku powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej zjawisko to jest mniej nasilone. Zdecydowana większość emigrantów z analizowanej aglomeracji to Polacy (98,4% emigrantów z Trójmiasta i 98,6% z jego aglomeracji z wyłączeniem miasta centralnego), pomimo że 10% mieszkańców Trójmiasta i 6% mieszkańców pozostałych części jego aglomeracji jest cudzoziemcami (ryc. 91).

Ryc. 87. Struktura wieku osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

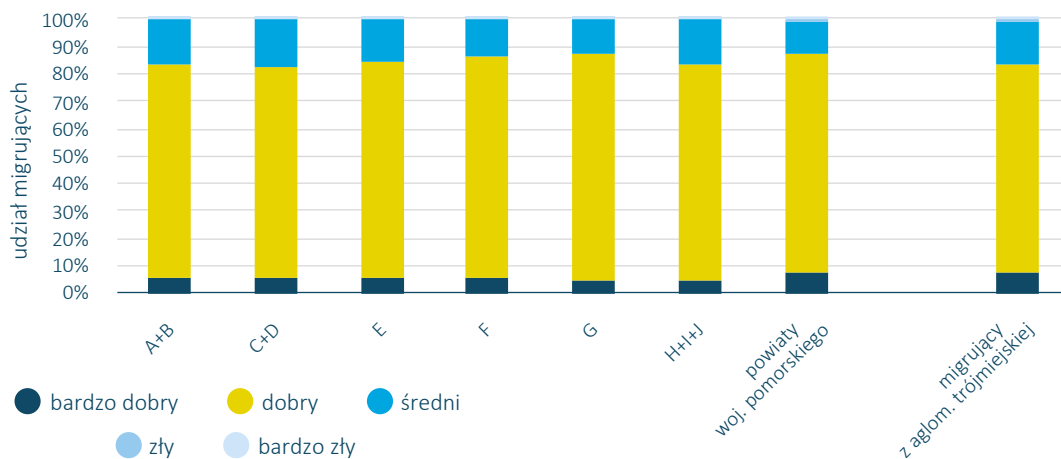
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 88. Wielkość imigracji do powiatów województwa pomorskiego z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem i jej struktura według statusu materialnego

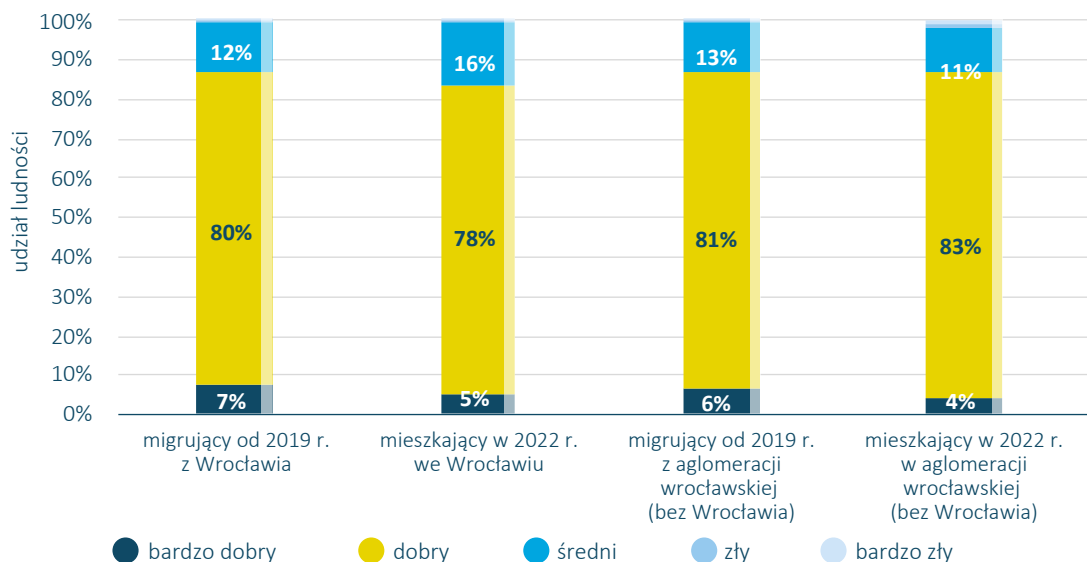
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 89. Struktura imigrantów według ich statusu materialnego z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem w wybranych typach powiatów

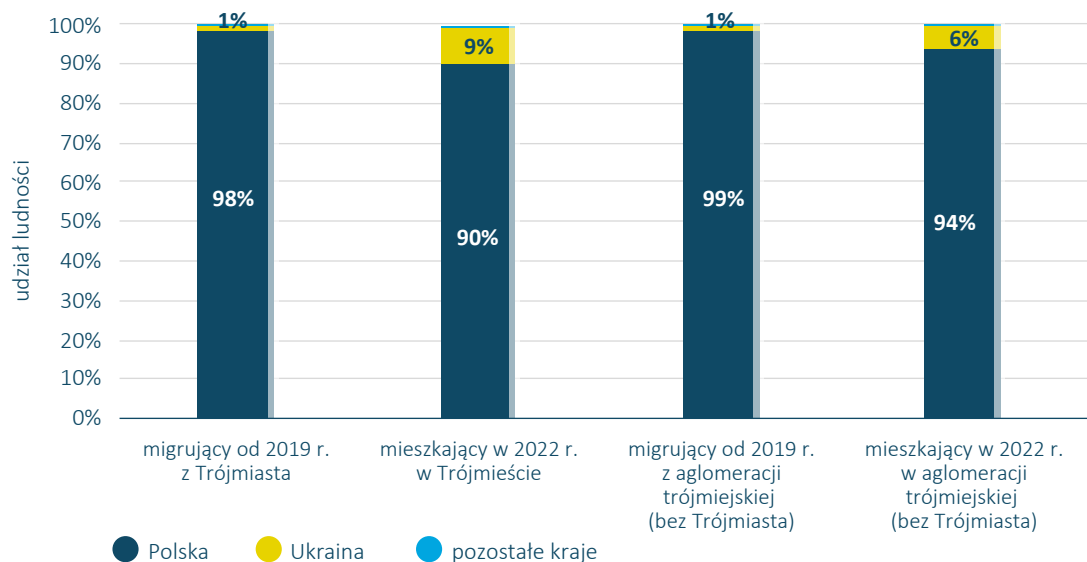
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 90. Struktura statusu materialnego osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 91. Struktura narodowości osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

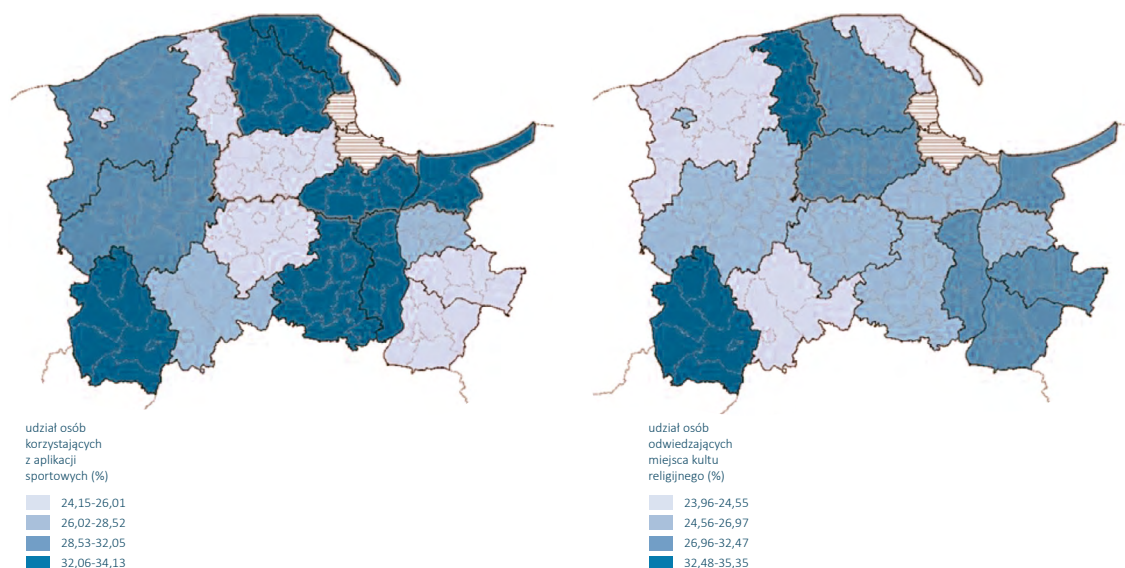

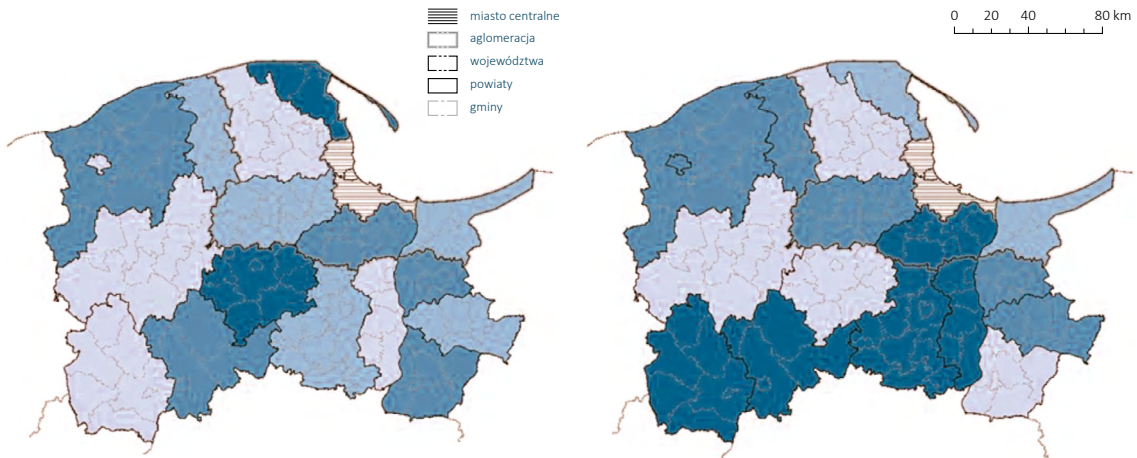
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

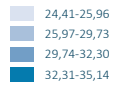
Imigranci z aglomeracji trójmiejskiej osiedlający się na pozostałym obszarze województwa pomorskiego na ogół mają podobny, dość niski, poziom powiązania z miastem metropolitalnym. Zaledwie 10,54% emigrantów z Trójmiasta i 19,01% emigrantów z pozostałych obszarów aglomeracji wykonuje częste podróże obowiązkowe do miasta centralnego po zmianie miejsca zamieszkania. Paradoksalnie w lokalizacjach oddalonych od metropolii udział osób odbywających podróże obowiązkowe do Trójmiasta w grupie imigrantów z tego miasta jest największy. Emigranci z aglomeracji trójmiejskiej nie wykazują się wysokim poziomem mobilności realizowanej przez kolejowe środki transportu. Ich wizyty na stacjach kolejowych w metropolii są związane z liczbą ich powiązań z aglomeracją mierzoną podróżami obowiązkowymi do Trójmiasta. Niewielki udział imigrantów z aglomeracji trójmiejskiej korzysta ze stacji kolejowych zlokalizowanych w gminach ich zamieszkania. Nie dostrzega się wyraźnych prawidłowości w zakresie udziałów imigrantów odwiedzających centra biurowe w metropolii, choć na podkreślenie zasługuje stosunkowo duża liczba imigrantów osiedlających się w powiecie tczewskim, którzy przebywają w trójmiejskich biurowcach (ryc. 92).

Ryc. 92. Wybrane charakterystyki społeczne i zachowań imigrantów z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem w powiatach województwa pomorskiego

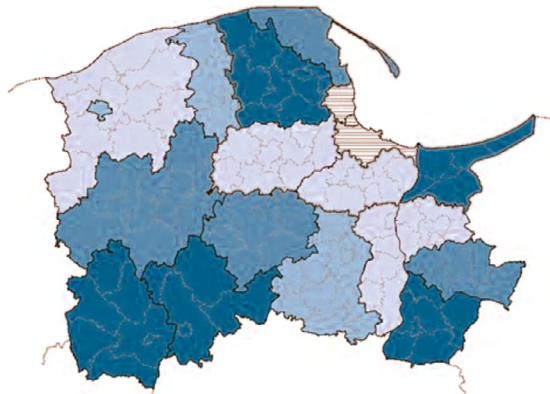
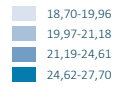

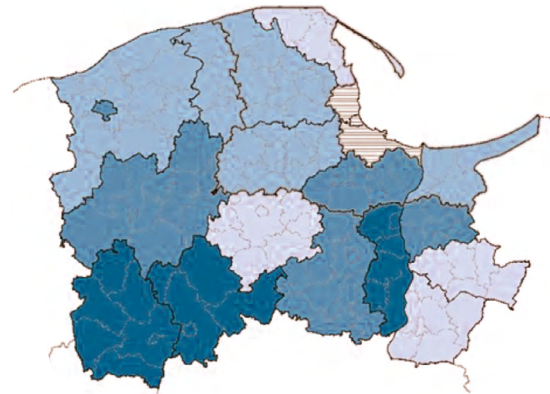
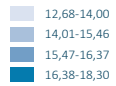
udział osób odwiedzających instytucje kultury (%)

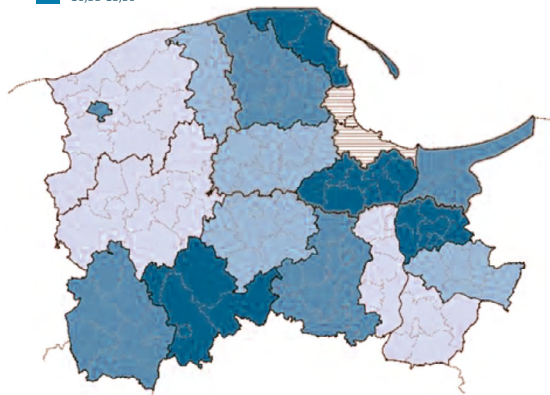
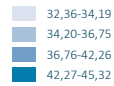
udział osób odwiedzających obiekty sportowe w powiecie zamieszkania (%)

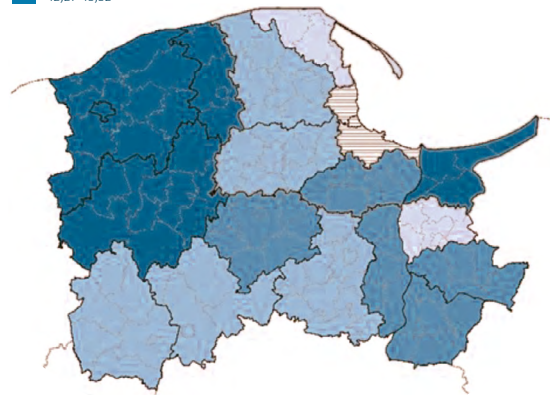
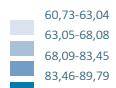
udział osób odwiedzających obiekty sportowe w mieście centralnym (%)

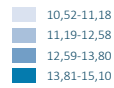
udział osób odwiedzających centra biurowe w mieście centralnym (%)

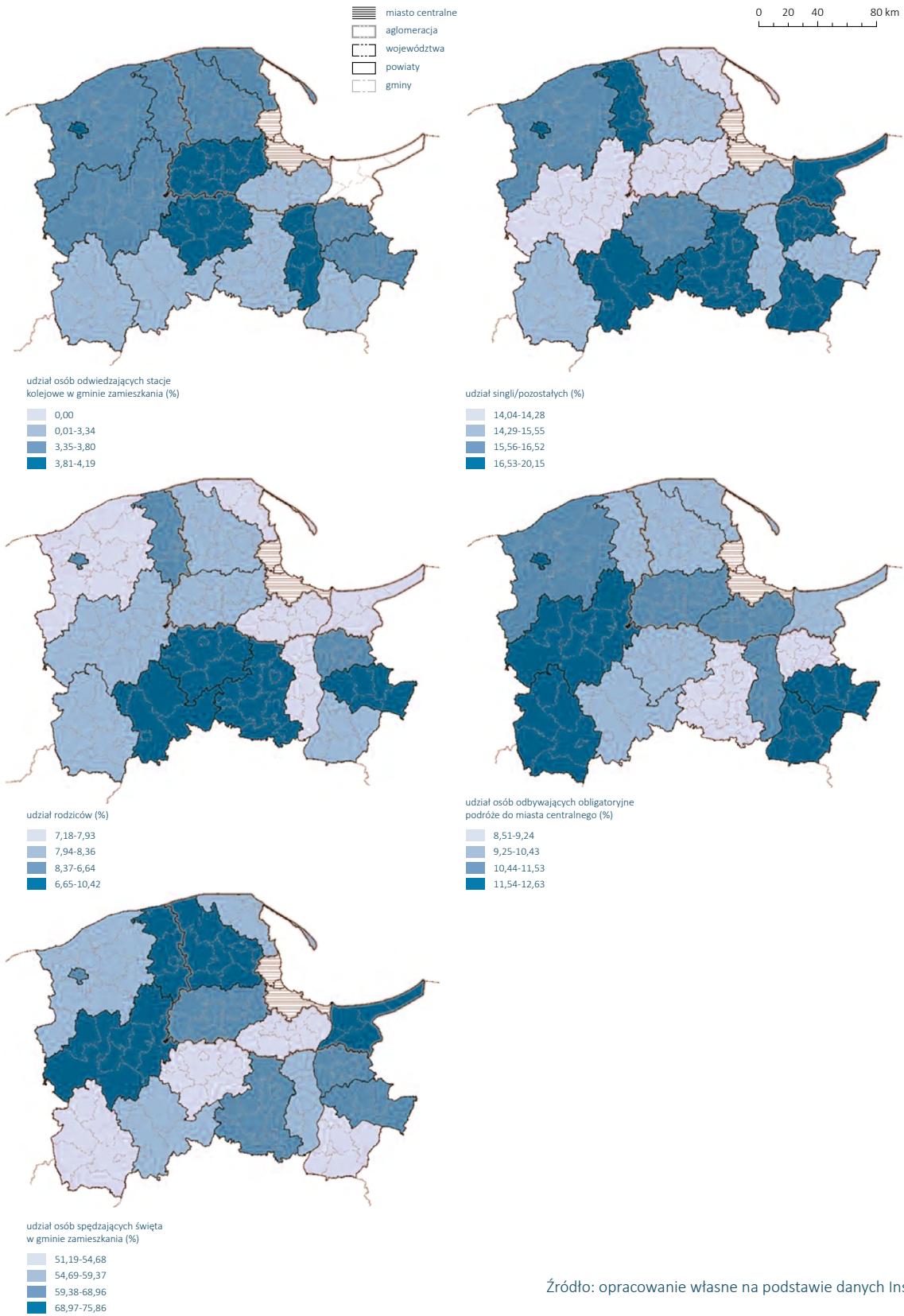

udział osób odwiedzających galerie handlowe (%)

udział osób odwiedzających stacje kolejowe w mieście centralnym (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Pomimo zaprezentowanej wcześniej charakterystyki demograficznej emigrantów z aglomeracji trójmiejskiej obserwuje się bardzo mały udział migrantów będących rodzicami (zaledwie 8,87% emigrantów z Trójmiasta i 12,72% migrantów z pozostałych części aglomeracji jest rodzicem). Wspomniany bardzo mały udział rodziców może świadczyć o różnej procedurze zbierania danych, co uniemożliwia bezpośrednie odniesienie. Niemniej możliwe jest porównanie udziału rodziców w grupie migrantów z udziałem rodziców w ogóle społeczności (obydwa zestawy danych zostały pozyskane tą samą techniką). Porównanie to wskazuje na większy odsetek rodziców w grupie emigrantów z Trójmiasta względem jego ogółu społeczności (8,12%). Jednocześnie w grupie emigrantów z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej jest obserwowany mniejszy odsetek rodziców niż w ogóle populacji tego agregatu przestrzennego (12,94%). Rodzice stanowią większy udział imigrantów do powiatów sąsiadujących na południu z aglomeracją (powiaty: starogardzki, kościerski i chojnicki). Należy zauważyć, że generalnie zróżnicowanie przestrzenne w tym zakresie nie wykazuje, poza wymienionymi przypadkami, wyraźnych prawidłowości.

Znacznie więcej osób żyjących samotnie (singli, wdów i wdowców itp.) opuściło Trójmiasto (17,18%) niż jego obszar funkcjonalny (10,74%). Oznacza to, że bycie singlem sprzyja decyzji o emigracji, gdyż w ogóle społeczności Trójmiasta obserwuje się 15,51-procentowy udział tej grupy, a w powiatach ziemskich badanej aglomeracji ich udział wynosi 10,08%.

Zdecydowana większość emigrantów z Trójmiasta odwiedza centra handlowe. Średnio niemal 75 na 100 imigrantów z badanej aglomeracji osiedlających się w województwie pomorskim odwiedza centra handlowe. Najrzadziej centra są odwiedzane przez imigrantów zasiedlających powiaty: bytowski (62,3%), kwidzyński (63%), ziemski słupski (60,7%) i tczewski (62,9%). Najczęściej centra handlowe odwiedzają imigranci osiedlający się w powiatach: chojnickim (88,5%), gdańskim (89,8%) i puckim (89,3%).

Spośród emigrantów z Trójmiasta 29,6% odwiedza miejsca kultu religijnego i ich udział jest zdecydowanie mniejszy od udziału osób o podobnych zachowaniach emigrujących z pozostałych obszarów aglomeracji trójmiejskiej (34%). Generalnie zarówno z Trójmiasta, jak i powiatów ziemskich je okalających częściej emigrują osoby rzadziej odwiedzające miejsca kultu religijnego, chociaż różnice są niewielkie*. Najmniejszy udział

---

* Udziały osób odwiedzających miejsca kultu religijnego w ogóle społeczności Trójmiasta wynoszą 30,4% i 35,9% w ogóle mieszkańców powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej.

imigrantów z Trójmiasta odwiedzających miejsca kultu religijnego obserwuje się w powiatach: ziemskim słupskim oraz puckim i chojnickim.

Nieco mniejsze udziały migrantów z Trójmiasta odwiedzają instytucje kultury. Z dużą dozą ostrożności można wskazać, że w rejonach imigracji, w których osiedlają się mieszkańcy rzadziej korzystający z miejsc kultu religijnego, dostrzega się nieco większe udziały osób korzystających z instytucji kultury.

Migranci zdecydowanie częściej korzystali z obiektów sportowych zlokalizowanych w powiecie nowego miejsca zamieszkania niż w metropolii. Przy czym dostrzega się zdecydowanie większe przywiązanie do obiektów sportowych w metropolii emigrantów z Trójmiasta (15,5% odwiedziło te objekty) względem pozostałych powiatów aglomeracji (2,9%). Większa grupa emigrantów z Trójmiasta korzystała z aplikacji sportowych (29,7%) względem emigrantów z pozostałej części aglomeracji (21,5%) (ryc. 92).

W przypadku zarówno Trójmiasta, jak i powiatów ziemskich jego aglomeracji mamy do czynienia z większym udziałem osób spędzających święta na miejscu w grupie emigrantów (kolejno: 63,5% i 60,3%) niżli w ogóle społeczności (57,9% i 55,9%). ■

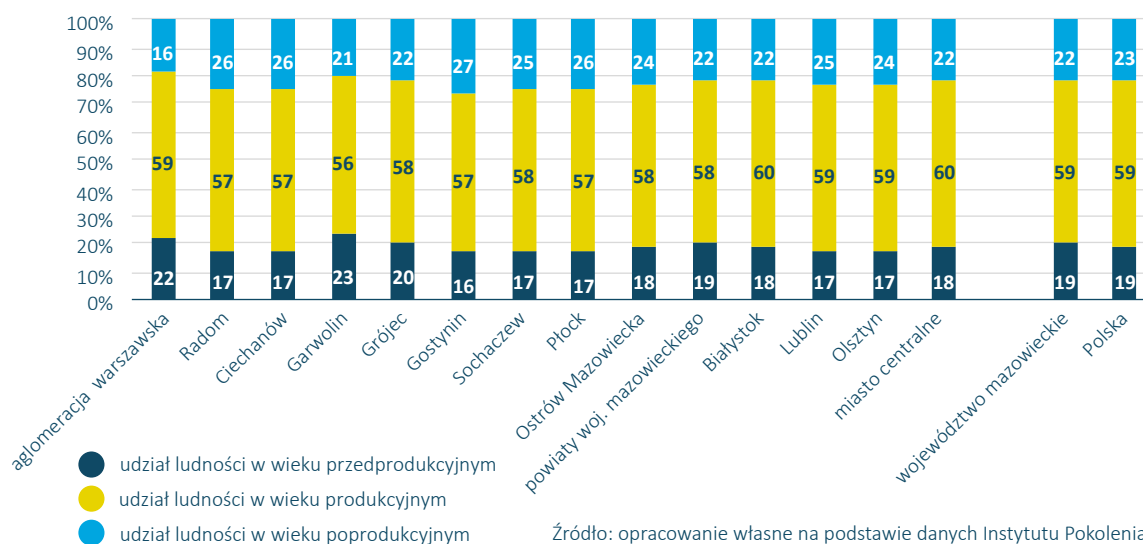
8 Atraktory – wybrane cechy społeczno-gospodarcze

8.1. Charakterystyka społeczno-demograficzna

Większość imigrantów (z aglomeracji warszawskiej i/lub miasta centralnego) w badanym okresie migrowała do gmin położonych poza aglomeracją warszawską. Rozpatrując pojedyncze gminy, poza Warszawą, największa liczba osób migruje z badanego obszaru do Radomia i Ciechanowa, Garwolina, Grójca, Sochaczewa, Płocka i Ostrowi Mazowieckiej.

Według danych NSP 2021 w województwie mazowieckim mieszkają 5 512 794 osoby, z tego 41,07% w powiatach położonych poza aglomeracją, 33,8% – w samej Warszawie i 25,13% – w gminach aglomeracji warszawskiej. W granicach województwa mazowieckiego największym pod względem liczby ludności miastem, do którego migrują ludzie z analizowanego obszaru, jest Warszawa. Na kolejnym miejscu pod tym względem jest Radom (199 904 mieszkańców). Ponadto mieszkańcy aglomeracji warszawskiej na kie-

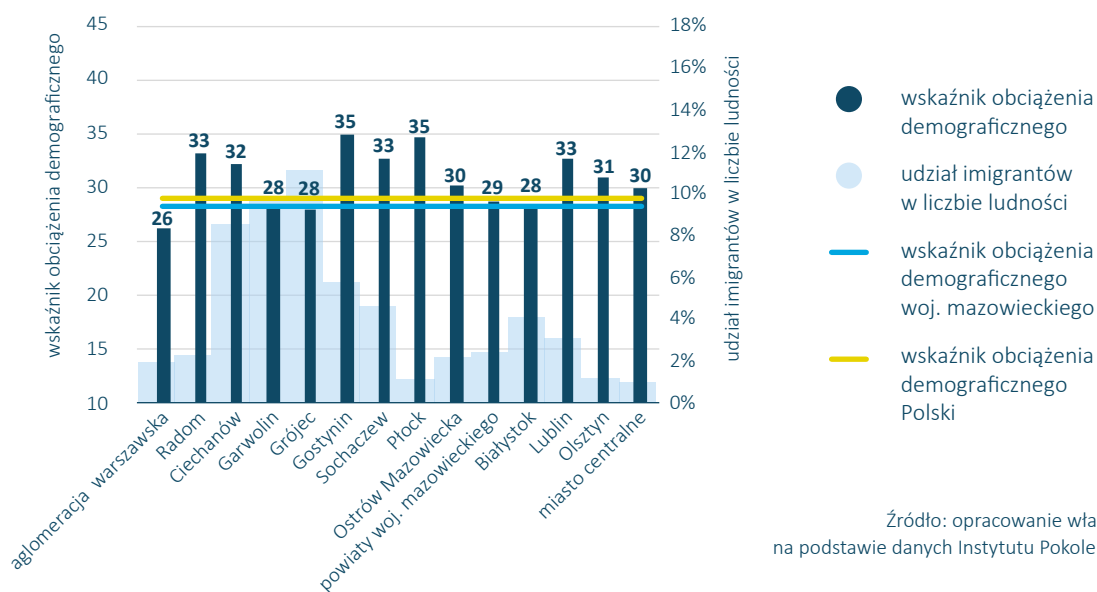
Ryc. 93. Ludność według ekonomicznych grup wieku dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

runek migracji wybierają również Lublin (332 852 mieszkańców), Białystok (293 413) i Olsztyn (169 251). Przy analizie liczby ludności według ekonomicznych grup wieku (według danych NSP 2021) w przypadku województwa mazowieckiego udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 19,4%, w wieku produkcyjnym – 58,97%, a poprodukcyjnym – 21,63% (jest to sytuacja korzystniejsza niż w przypadku całej Polski, gdzie udziały te wynoszą odpowiednio: 18,45%, 59,05% i 22,5%) (ryc. 93).

Większym udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym (w stosunku do innych badanych obszarów) cechują się gminy aglomeracji warszawskiej – 21,86%, a przy tym znacznie mniejszym niż w przypadku województwa udziałem osób w wieku poprodukcyjnym (19,55%). W przypadku pojedynczych miast najkorzystniejsza sytuacja pod tym względem jest w Garwolinie (małym mieście, w którym liczba mieszkańców wynosi 17 296) – udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 22,68%, a poprodukcyjnym – 21,22% – oraz Grójcu (gminie miejsko-wiejskiej, w której liczba ludności wynosi 26 232) – udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 20,31%, a poprodukcyjnym – 21,54%. W Gostyninie odnotowano natomiast najniższy w analizowanej grupie udział ludności młodej (w wieku przedprodukcyjnym – 16,13%), przy jednoczesnym większym odsetku ludności w starszym wieku – 26,93% (ryc. 93).

Ryc. 94. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

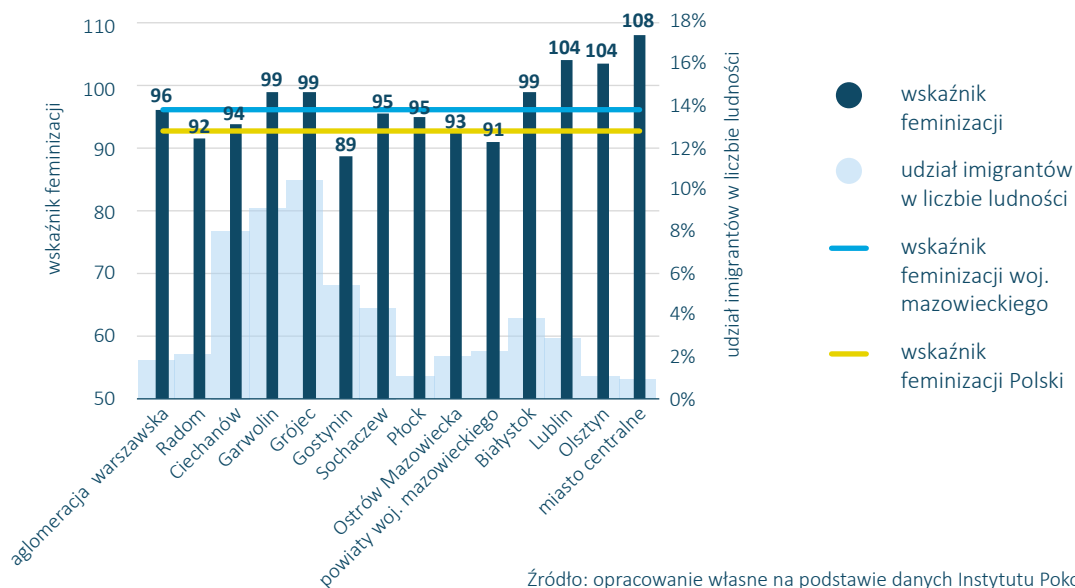

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi dla województwa mazowieckiego wynosi 28,2 (porównywalnie z całą Polską – 28,9), mniejszy odnotowano w przypadku gmin aglomeracji warszawskiej – 26,17. Podobne wartości, zbliżone do średniej dla województwa, odnotowano również w przypadku gminy Garwolin (28,2) i Grójec (28) (ryc. 94).

Ponadto należy zauważyć, że gminy, do których migrują ludzie z badanego obszaru, cechują się przewagą mężczyzn w wieku 18–35 lat nad liczbą kobiet. Wyjątek w tym zakresie stanowią Warszawa, Olsztyn i Lublin, czyli większe miasta (ryc. 95). Wskaźnik feminizacji w grupie wiekowej 18–35 lat dla Polski wynosi 92,63, a dla województwa mazowieckiego – 96,1. Zatem w przypadku analizowanych ośrodków (do których migrują ludzie z aglomeracji warszawskiej i/lub miasta centralnego) wartości tej cechy są zbliżone do wartości dla Polski, wyjątkiem są tylko trzy ośrodki miejskie – Warszawa, Lublin i Olsztyn.

Ryc. 95. Wskaźnik feminizacji (w grupie wiekowej 18–35 lat) dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin

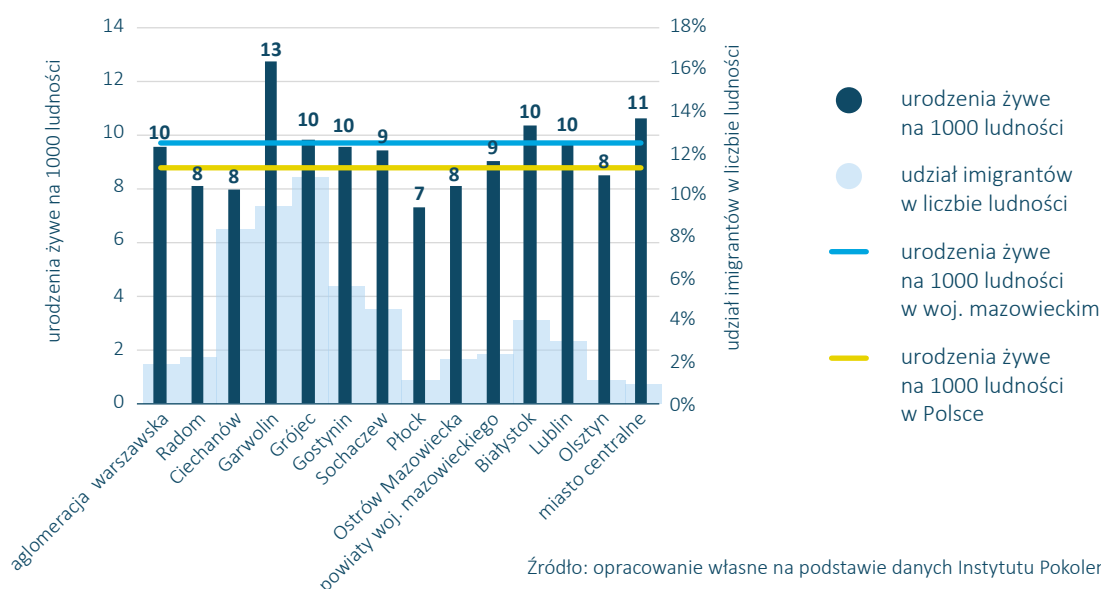

Liczba urodzeń żywych to ważna informacja w kontekście badania zachowań prokreacyjnych ludności (Sojka, 2011). Najwięcej urodzeń żywych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców zaobserwowano w 2021 r. w Garwolinie (małym mieście) – 12,78. Jest to

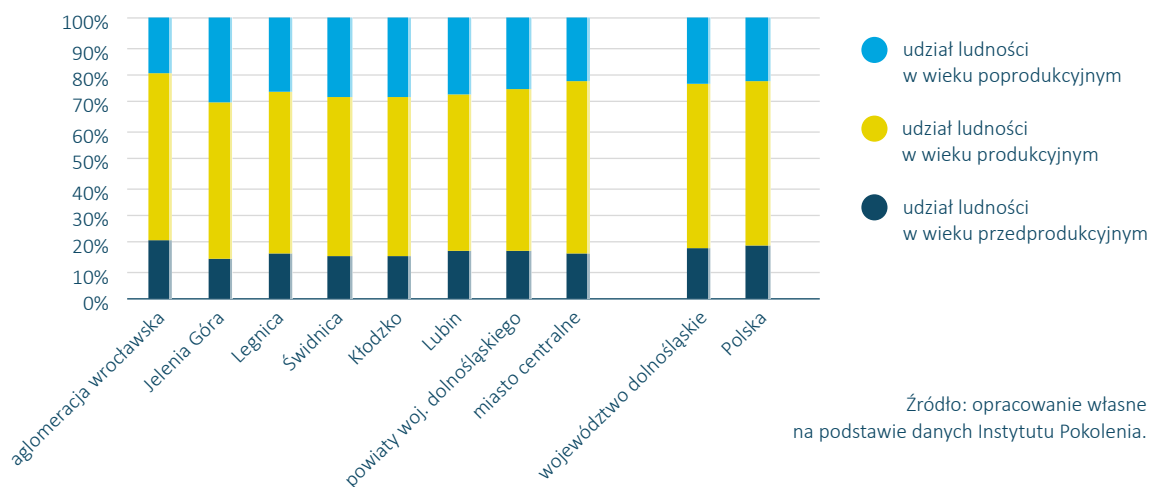
wartość znacznie wyższa niż w przypadku województwa mazowieckiego – 9,78 i całej Polski – 8,73 (ryc. 96). Wartości tego współczynnika powyżej 10 obserwuje się również w przypadku Warszawy i Białegostoku (ryc. 96).

Ryc. 96. Urodzenia żywe na 1000 ludności dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin

W przypadku województwa dolnośląskiego sytuacja wygląda inaczej. Największa liczba imigracji (z aglomeracji wrocławskiej i/lub miasta centralnego) jest obserwowana do gmin aglomeracji wrocławskiej (w stosunku do pozostałych gmin tego województwa). Z kolei analizując pojedyncze gminy, poza Wrocławiem, dużo osób w badanym okresie zdecydowało się na imigrację do Jeleniej Góry (miasta powiatowego). Według danych NSP 2021 w województwie dolnośląskim mieszka 2 897 737 osób, z tego 54,92% w powiatach położonych poza aglomeracją, 23,27% – w samym Wrocławiu i 21,81% – w gminach aglomeracji wrocławskiej. W granicach województwa dolnośląskiego największym pod względem liczby ludności miastem, do którego migrują ludzie z analizowanego obszaru, jest Wrocław. Na kolejnym miejscu pod tym względem jest Jelenia Góra (76 570 mieszkańców). Przy analizie liczby ludności według ekonomicznych grup wieku w przypadku województwa dolnośląskiego udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 17,32%, w wieku produkcyjnym – 59,16%, a poprodukcyjnym – 23,52% (jest to sytuacja mniej korzystna niż w przypadku całej Polski, gdzie udziały te wynoszą odpowiednio: 18,45%, 59,05% i 22,5%) (ryc. 97).

Ryc. 97. Ludność według ekonomicznych grup wieku dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

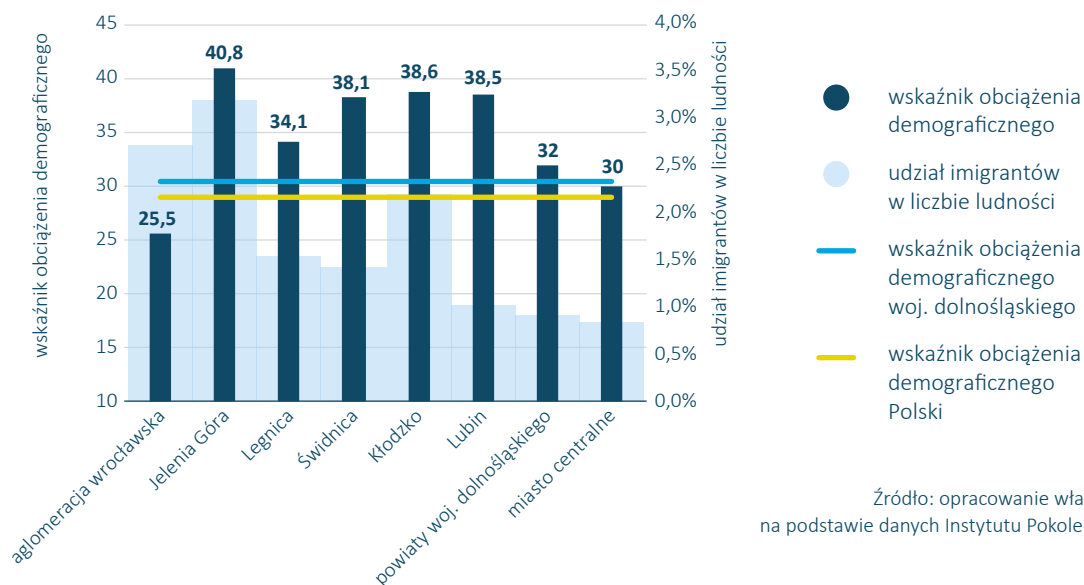
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Więszym udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym (w stosunku do średniej dla całego województwa) cechują się gminy aglomeracji wrocławskiej (20,72%), a przy tym znacznie mniejszym niż w przypadku województwa udziałem osób w wieku poprodukcyjnym – 19,81% (wartość tej cechy dla województwa dolnośląskiego wynosi 23,52%). W przypadku pojedynczych miast najkorzystniejsza sytuacja pod tym względem jest w Lubinie (średnim mieście, w którym liczba mieszkańców wynosi 69 267) – udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 16,82%, a poprodukcyjnym – 27,75%. Najbardziej niekorzystna sytuacja jest natomiast w Jeleniej Górze, gdzie odnotowano niewielki udział ludności młodej (w wieku przedprodukcyjnym – 14,19%) przy jednoczesnym bardzo wysokim odsetku ludności w starszym wieku – 29,99% (ryc. 97).

Z kolei współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi dla województwa dolnośląskiego wynosi 30,3 (jest wyższy niż jego wartość dla całej Polski – 28,9). Jego znacznie niższą wartość odnotowano jedynie w przypadku gmin aglomeracji wrocławskiej – 25,51. Wartości zbliżone do średniej dla województwa odnotowano w przypadku Wrocławia (29,8) i powiatów województwa dolnośląskiego położonych poza aglomeracją (31,95) (ryc. 98).

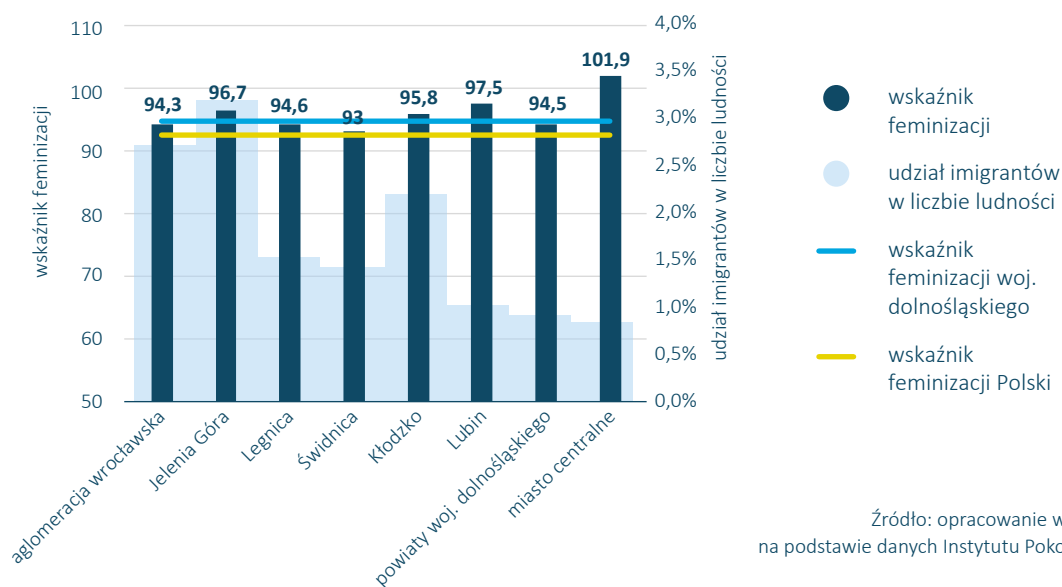
W przypadku tego województwa wskaźnik feminizacji jest najwyższy w samym Wrocławiu, gdzie liczba kobiet w wieku 18–35 lat przeważa nad liczbą mężczyzn w tym wieku (wskaźnik ten wynosi 101,87). W przypadku pozostałych analizowanych obszarów liczba kobiet w badanym przedziale wiekowym jest niższa niż liczba mężczyzn (ryc. 99). Wartość tego wskaźnika dla całego województwa dolnośląskiego wynosi 94,72.

Ryc. 98. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 99. Wskaźnik feminizacji (w grupie wiekowej 18–35 lat) dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

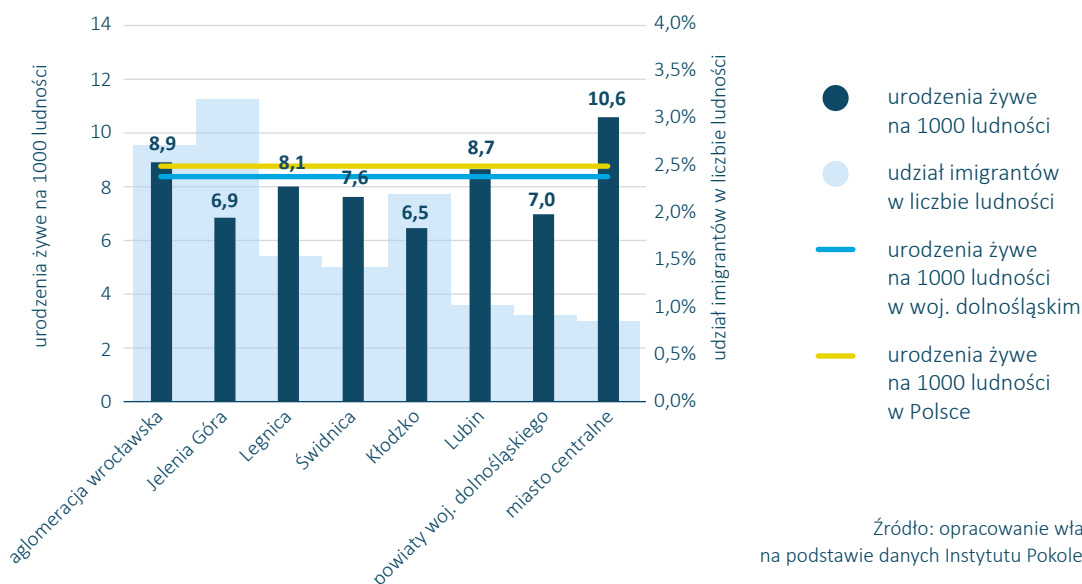

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

W przypadku województwa dolnośląskiego najwięcej urodzeń żywych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców obserwowano w 2021 roku w mieście centralnym – 10,62. Jest to wartość wyższa niż w przypadku województwa dolnośląskiego – 8,42 i całej Polski –

8,73. Wartości tego współczynnika powyżej średniej dla województwa obserwuje się również w przypadku gmin aglomeracji wrocławskiej i Lubina (średniej wielkości miasta) (ryc. 100).

Ryc. 100. Urodzenia żywe na 1000 ludności dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

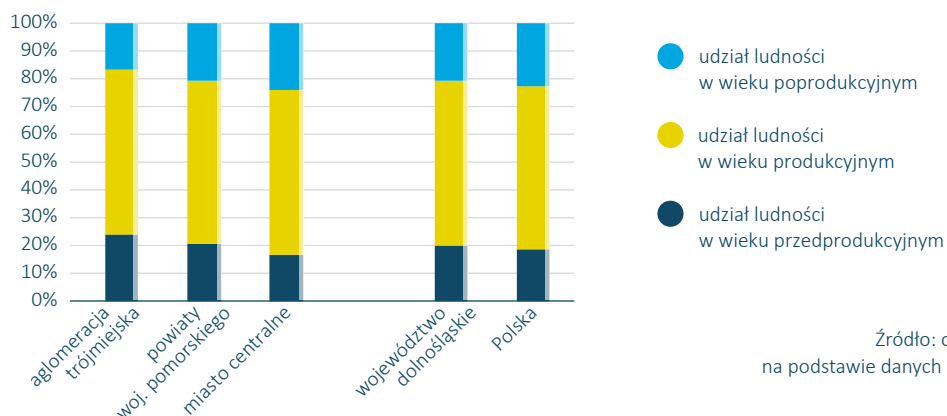

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

W przypadku aglomeracji trójmiejskiej najwięcej osób migrowało z „obwarzanka” do Trójmiasta oraz z Trójmiasta do pozostałych gmin aglomeracji trójmiejskiej. Według danych NSP 2021 w województwie pomorskim mieszka 2 358 726 osób, z tego 40,98% w powiatach położonych poza aglomeracją, 32,38% – w samym Trójmieście i 26,64% – w gminach aglomeracji trójmiejskiej. Przy analizie liczby ludności według ekonomicznych grup wieku w przypadku województwa pomorskiego udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 19,81%, w wieku produkcyjnym – 59,29%, a poprodukcyjnym – 20,91% (jest to sytuacja korzystniejsza niż w przypadku całej Polski, gdzie udziały te wynoszą odpowiednio: 18,45%, 59,05% i 22,5%) (ryc. 101).

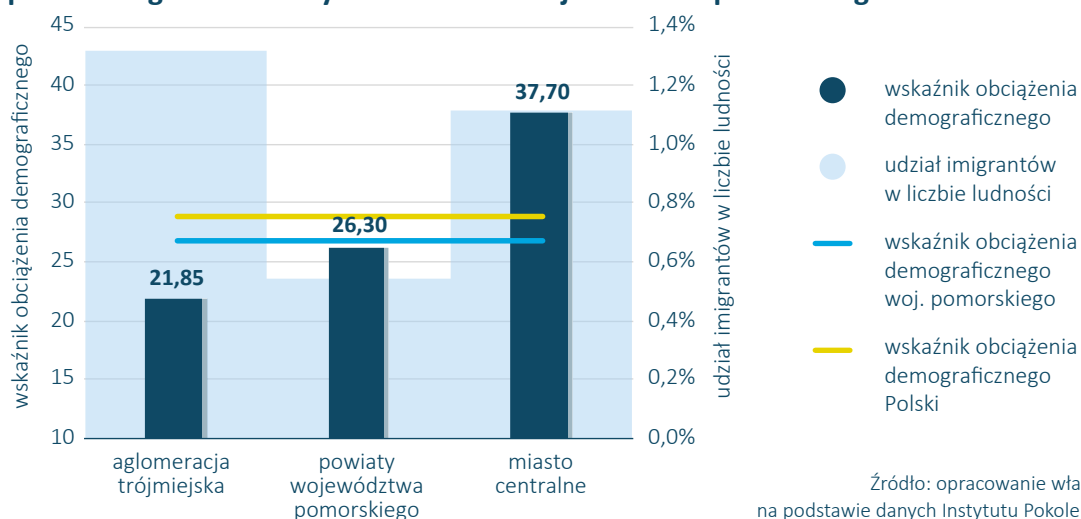
Z kolei współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi dla województwa pomorskiego wynosi 26,8 (jest niższy niż jego wartość dla całej Polski – 28,9). Jego najniższą wartość odnotowano w przypadku gmin aglomeracji trójmiejskiej – 21,85. Jego wartości zbliżone do średniej dla województwa odnotowano w przypadku powiatów województwa pomorskiego położonych poza aglomeracją (31,95). Z kolei Trójmiasto cechuje się bardzo wysokim współczynnikiem obciążenia demograficznego, znacznie przekraczającym średnią dla Polski (ryc. 102).

Ryc. 101. Ludność według ekonomicznych grup wieku dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle danych dla Polski i województwa pomorskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 102. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle danych dla Polski i województwa pomorskiego

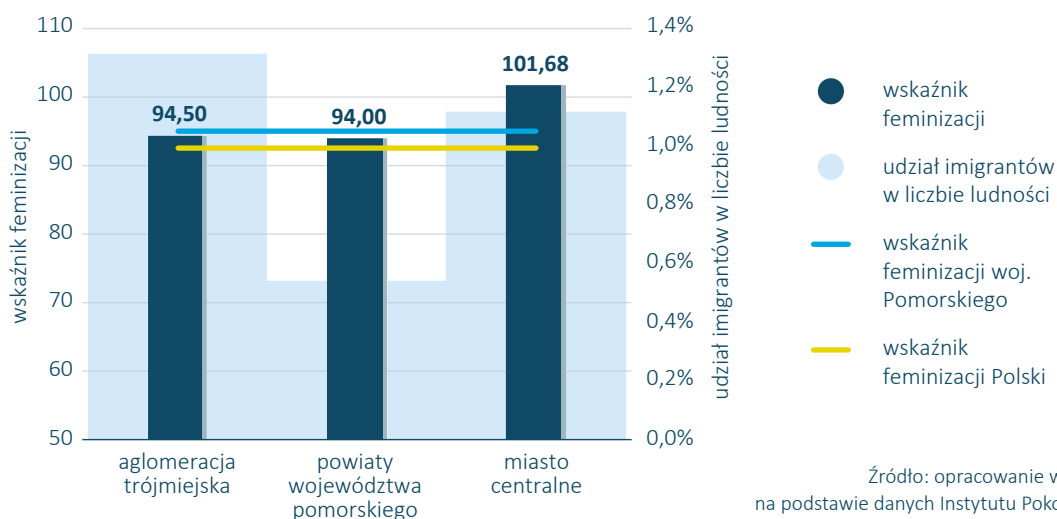

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

W przypadku tego województwa wskaźnik feminizacji jest najwyższy w Trójmieście, gdzie liczba kobiet w wieku 18–35 lat przeważa nad liczbą mężczyzn w tym wieku. W przypadku pozostałych analizowanych obszarów liczba kobiet w badanym przedziale wiekowym jest niższa niż liczba mężczyzn (ryc. 103). Wartość tego wskaźnika dla całego województwa pomorskiego wynosi 95,1 i jest ona wyższa niż w przypadku Polski.

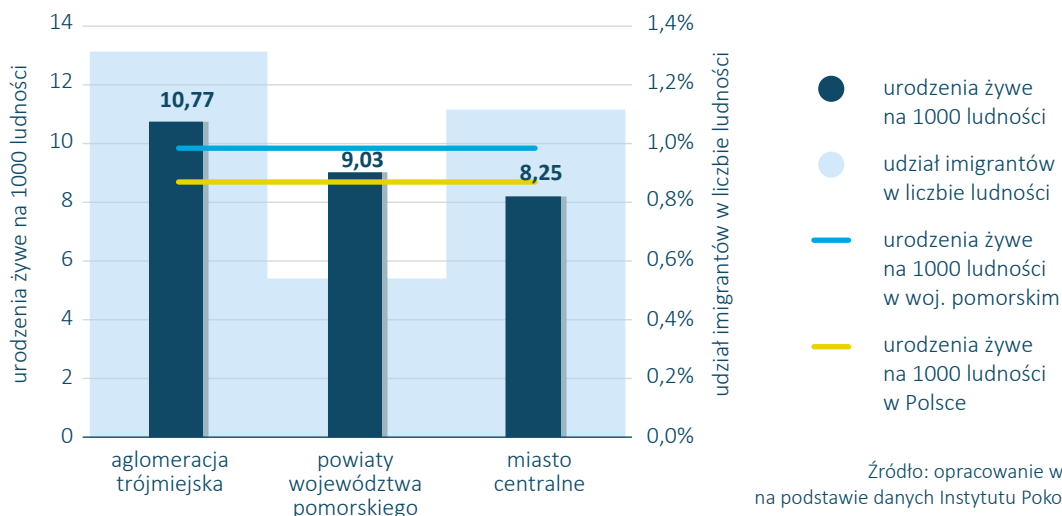
W przypadku województwa pomorskiego najwięcej urodzeń żywych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców obserwowano w 2021 roku w gminach aglomeracji trójmiejskiej – 10,77. Jest to wartość wyższa niż w przypadku województwa pomorskiego – 9,9 i całej Polski – 8,73. Najniższą wartość tego współczynnika odnotowano w Trójmieście – 8,25 (ryc. 104).

Ryc. 103. Wskaźnik feminizacji (w grupie wiekowej 18–35 lat) dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 104. Urodzenia żywe na 1000 ludności dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

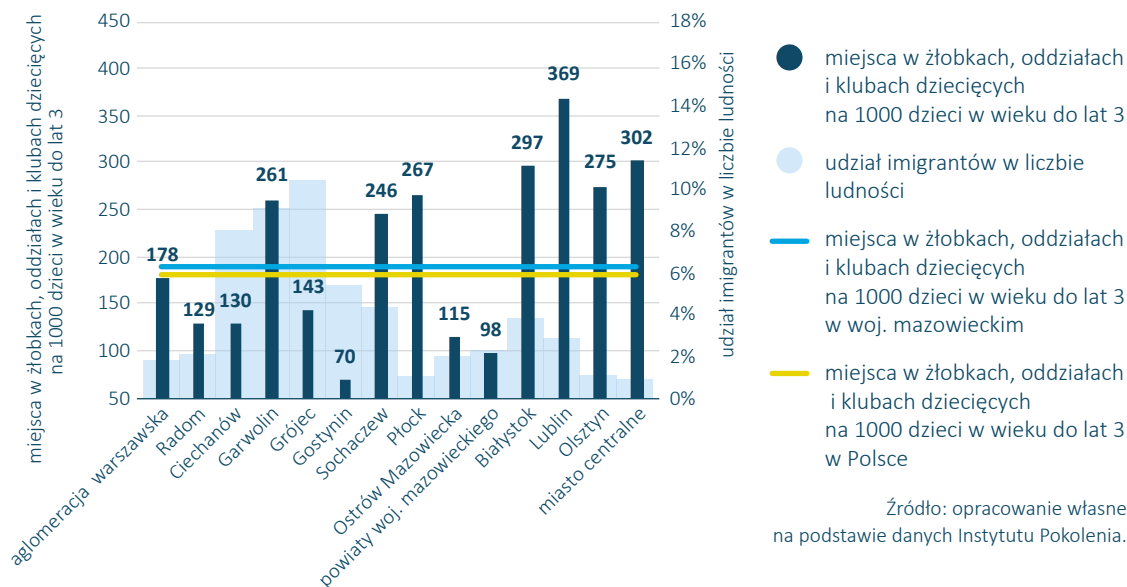

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

8.2. Infrastruktura społeczna

Tworzenie publicznych miejsc do opieki nad dziećmi to ważna inwestycja w kapitał ludzki i rynek pracy. Dostęp do tego typu usług wiąże się z wieloma korzyściami, w tym m.in. ze wzrostem udziału kobiet w rynku pracy, wzrostem dzietności, ze wspieraniem rozwoju społecznego i intelektualnego dzieci, w szczególności tych pochodzących z rodzin o niskim statusie społecznym i materialnym (Kłos, Szymańczak, 2013). Liczba miejsc w żłobkach, oddziałach dziecięcych i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 jest najwyższa w miastach dużych, do których migrują mieszkańcy aglomeracji warszawskiej i/lub miasta centralnego, tj. w Lublinie, Warszawie, Białymstoku, Olsztynie i Płocku. Ponadto wysokie wartości tego wskaźnika obserwuje się w Garwolinie (małym mieście) i Sochaczewie (średniej wielkości mieście). Najgorzej pod tym względem wypada Gostynin – 70 miejsc na 1000 dzieci w wieku do lat 3, przy wartości tego wskaźnika dla województwa mazowieckiego wynoszącej 189 i dla Polski – 182 (ryc. 105).

Ryc. 105. Miejsca w żłobkach, oddziałach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

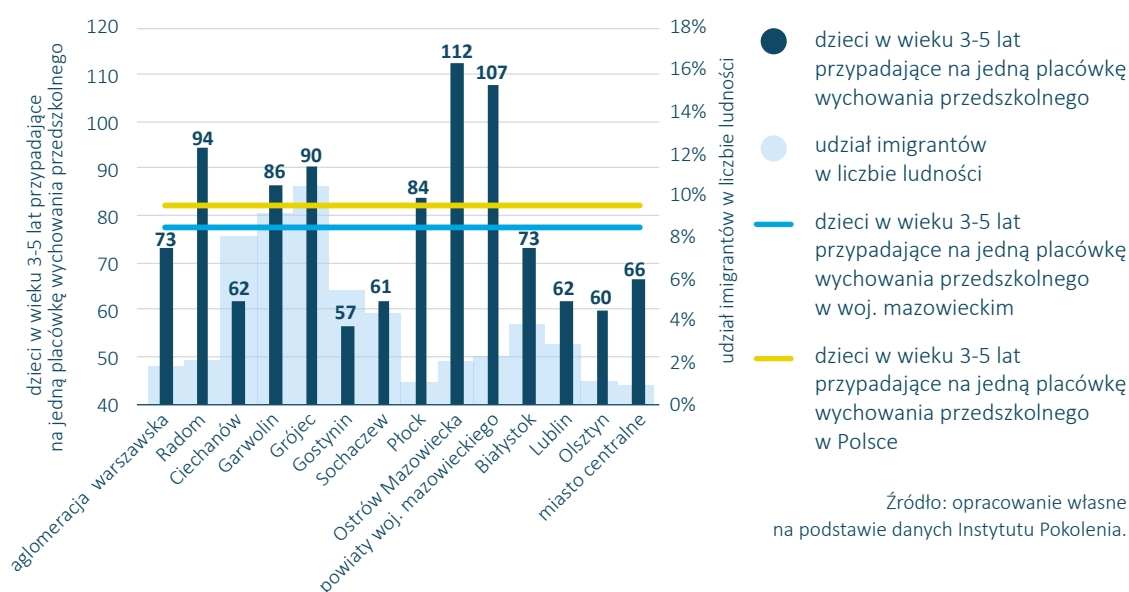

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Z kolei proces kształtowania i rozwoju kapitału ludzkiego rozpoczyna się w przedszkolu i jest kontynuowany na kolejnych szczeblach edukacji, a także w pracy zawodowej. Pra-

widłowe funkcjonowanie systemu oświaty jest bezpośrednio związane z dostępnością wszystkich szczebli kształcenia, zaczynając od przedszkoli (Feltynowski, 2014). Liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego jest najwyższa w Ostrowi Mazowieckiej i powiatach położonych poza aglomeracją warszawską. Najmniejszą liczbą dzieci w wieku 3–5 lat przypadającą na jedną placówkę wychowania przedszkolnego cechuje się Gostynin. Wartość tego wskaźnika dla województwa mazowieckiego wynosi 77,38, a dla Polski – 81,98 (ryc. 106). Należy mieć oczywiście świadomość pewnej ułomności tych danych – w dużych miastach placówki wychowania przedszkolnego z pewnością są większe od tych w mniejszych miejscowościach.

Ryc. 106. Liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

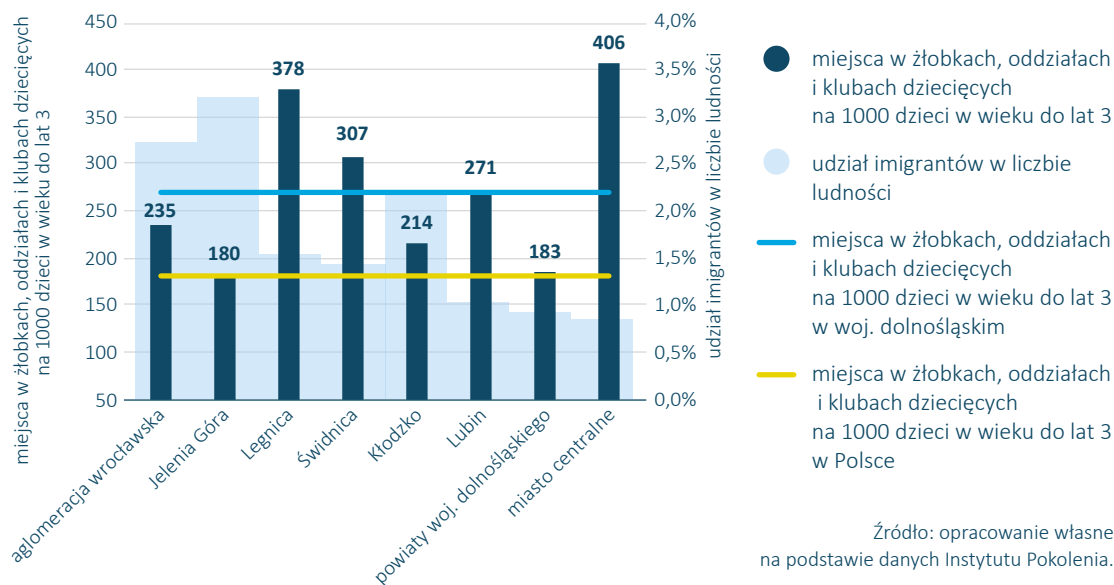

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Liczba miejsc w żłobkach, oddziałach dziecięcych i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 jest najwyższa w samym mieście centralnym, czyli we Wrocławiu. Ponadto wysokie wartości tego wskaźnika obserwuje się w przypadku średniej wielkości miast, do których migrują mieszkańcy aglomeracji wrocławskiej i miasta centralnego, w tym w Legnicy, Świdnicy i Lubinie. Najgorzej pod tym względem wypada Jelenia Góra – 180 miejsc na 1000 dzieci w wieku do lat 3, przy wartości tego wskaźnika dla województwa dolnośląskiego wynoszącej 269 i dla Polski – 182 (ryc. 107).

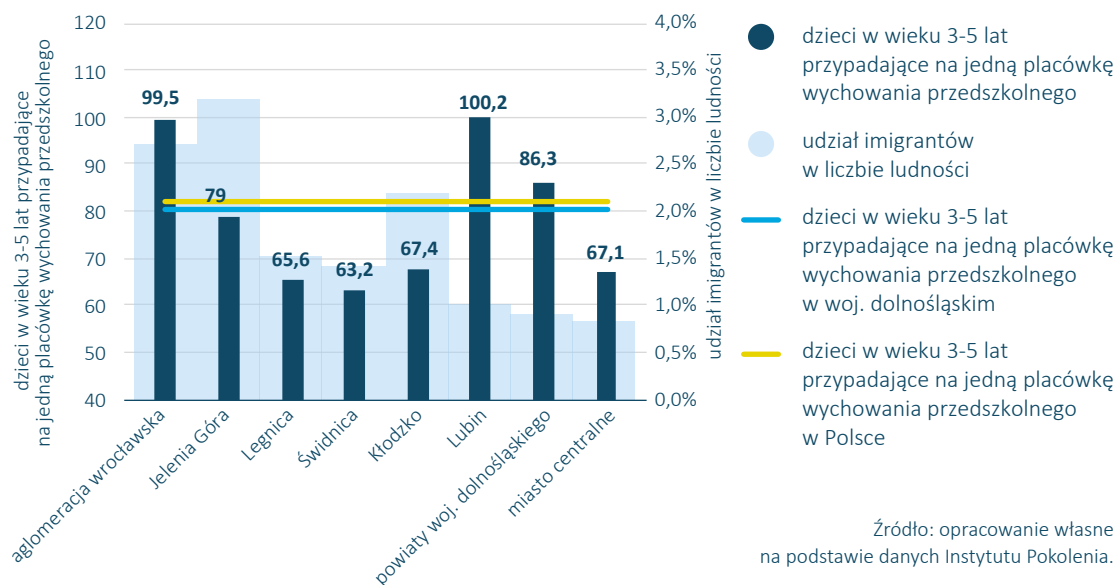

Ryc. 107. Miejsca w żłobkach, oddziałach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 108. Liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

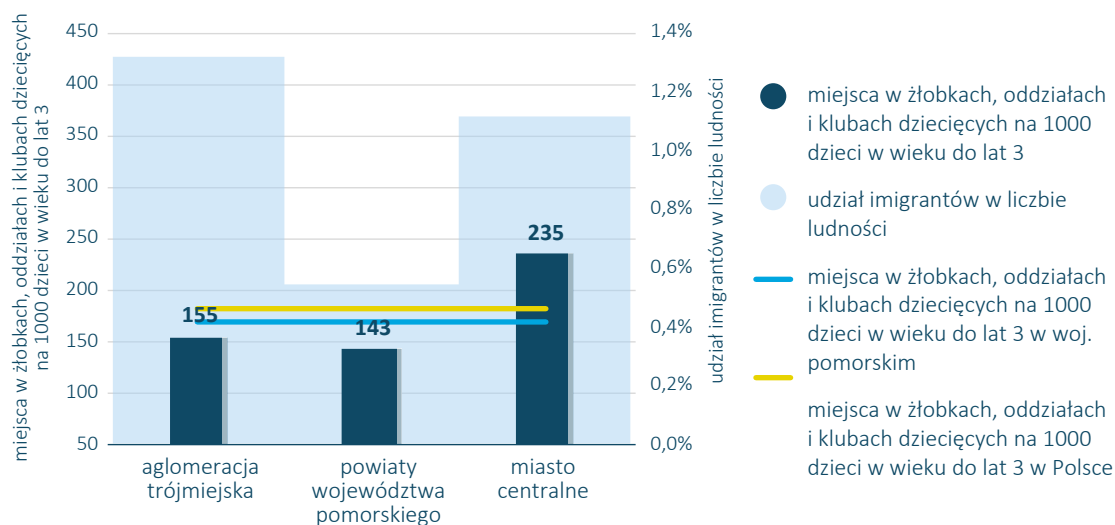

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego w przypadku analizowanych obszarów z województwa dolnośląskiego jest najwyższa w Lubinie. Najmniejszą liczbą dzieci w wieku 3–5 lat przypadającą na jedną placówkę wychowania przedszkolnego cechuje się Świdnica. Wartość tego wskaźnika dla województwa dolnośląskiego wynosi 80,61, a dla Polski – 81,98 (ryc. 108).

Liczba miejsc w żłobkach, oddziałach dziecięcych i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 jest najwyższa w Trójmieście. W gminach aglomeracji trójmiejskiej i powiatach województwa pomorskiego położonych poza aglomeracją sytuacja jest niekorzystna. Wartość tego wskaźnika osiąga odpowiednio: 155 i 142,58, przy wartości tego wskaźnika dla województwa pomorskiego wynoszącej 170 i dla Polski – 182 (ryc. 109).

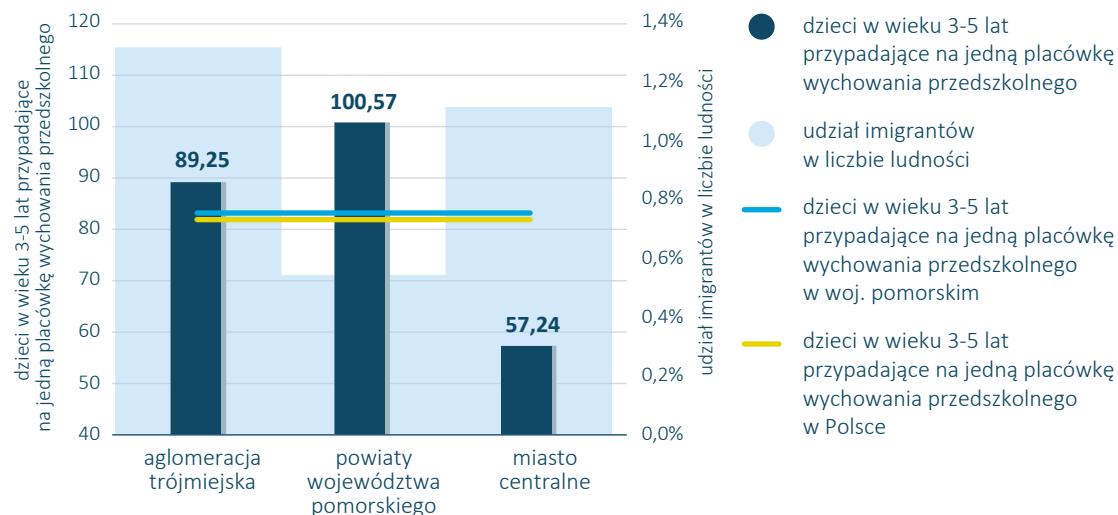
Ryc. 109. Liczba miejsc w żłobkach, oddziałach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego w przypadku analizowanych obszarów z województwa pomorskiego jest najwyższa w powiatach położonych poza aglomeracją. Najmniejsza liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego jest w Trójmieście. Wartość tego wskaźnika dla województwa pomorskiego wynosi 82,97, a dla Polski – 81,98 (ryc. 110).

Ryc. 110. Liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

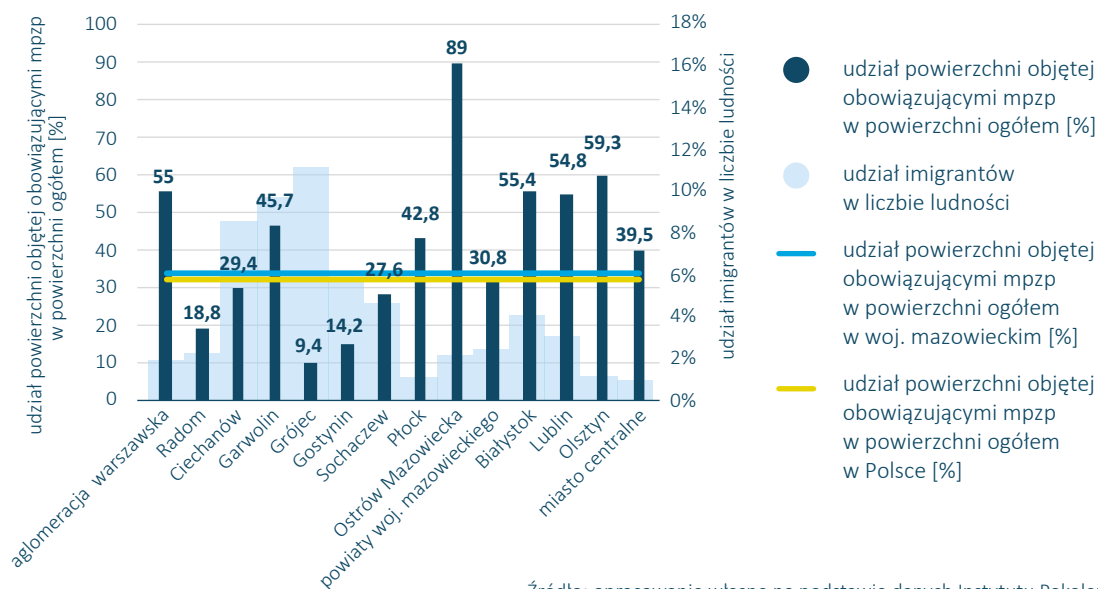

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

8.3. Planowanie przestrzenne

Jednym z podstawowych narzędzi realizacji rozwoju lokalnego przez samorzady jest planowanie zagospodarowania przestrzennego. Gmina w ramach zadań własnych powinna dążyć do zachowania ładu przestrzennego przez m.in. uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp) (Mroziak, 2015). Według stanu na 2021 rok największy odsetek pokrycia mpzp w grupie badanych obszarów odnotowano w średniej wielkości mieście – Ostrów Mazowiecka (89%). Złą sytuację zaobserwowano w gminach Grójec – 9,4% i Gostynin – 14,2% (ryc. 111), gdzie odsetek pokrycia mpzp jest najmniejszy w porównaniu z pozostałymi analizowanymi obszarami, przy średniej jego wartości dla województwa mazowieckiego wynoszącej 33,9% i dla Polski – 31,7%. Według Śleszyńskiego (2012b) największy udział pokrycia aktami prawa miejscowego można interpretować jako wskaźnik ładu przestrzennego w gminie w kontekście prawnym.

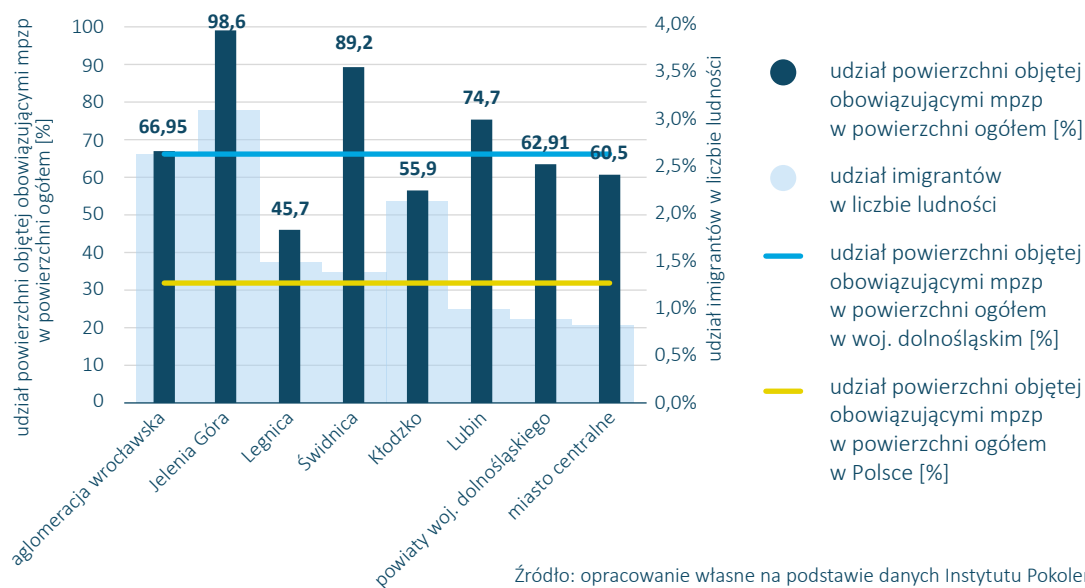
Ryc. 111. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp) w powierzchni ogółem dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

W przypadku województwa dolnośląskiego sytuacja wygląda pod tym względem zdecydowanie lepiej – tu średnia dla województwa wynosi 66,2% i jest ponad dwukrotnie większa od średniej dla Polski. Według stanu na 2021 rok największy odsetek mpzp odnotowano w średniej wielkości mieście – Jeleniej Górze (98,6%). Gorszą sytuację pod tym względem zaobserwowano w Legnicy – 45,7%, mimo tego jest to wartość i tak wyższa niż średnia dla Polski wynosząca 31,7% (ryc. 112).

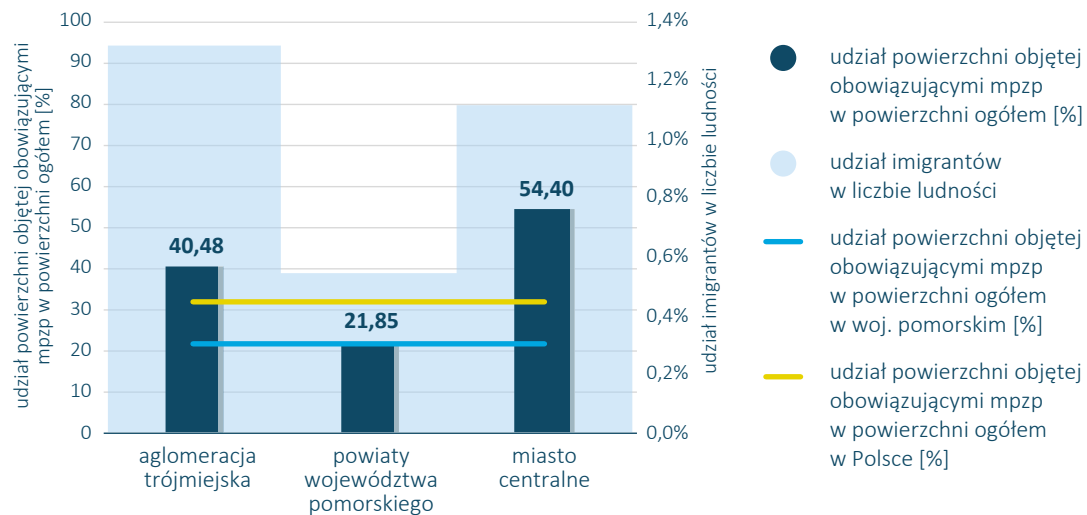
Ryc. 112. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp) w powierzchni ogółem dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Najgorsza sytuacja spośród wszystkich omawianych województw pod względem ładu przestrzennego (rozumianego w kontekście udziału mpzp w powierzchni gmin) jest w województwie pomorskim. Na tym obszarze udział mpzp wynosi średnio 21,8% i tylko w tym przypadku jest on niższy od średniej jego wartości dla Polski (31,7%). Najlepsza sytuacja pod tym względem jest w Trójmieście (ryc. 113).

Ryc. 113. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp) w powierzchni ogółem dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

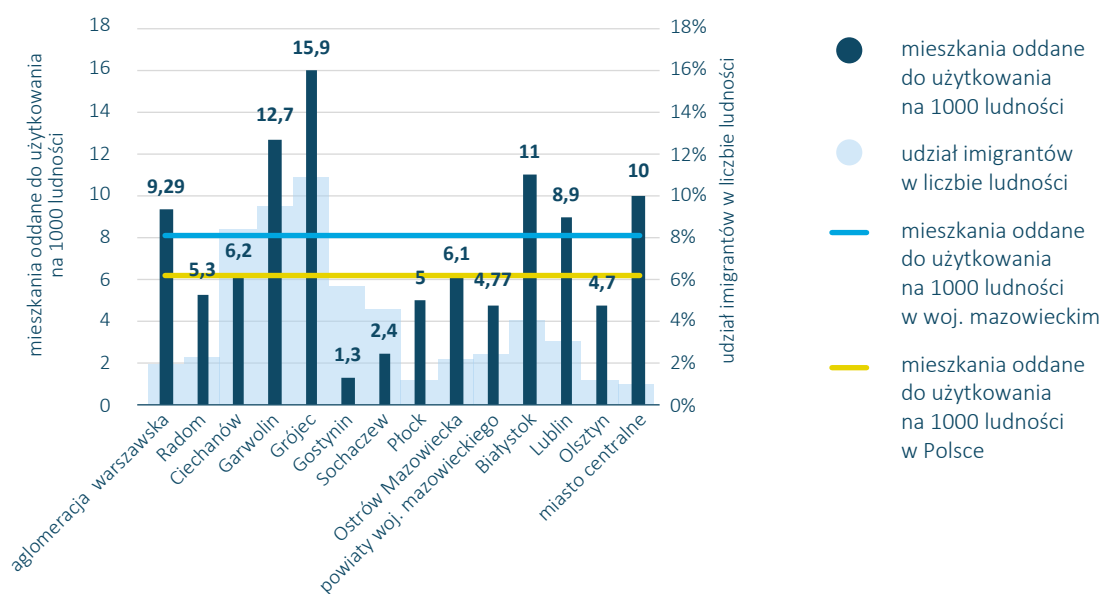

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

8.4. Gospodarka mieszkaniowa

Rozwój rynku mieszkaniowego na poziomie lokalnym jest uzależniony od sytuacji społeczno-gospodarczej danej gminy. Jej dobra kondycja ekonomiczna sprzyja większej liczbie mieszkań oddawanych do użytkowania, a sprawny system finansowania budownictwa i wysokie wynagrodzenia generują popyt na nowe mieszkania (Gdakowicz, Hozer, 2012). Największą liczbę mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności odnotowano w 2021 roku w gminie miejsko-wiejskiej Grójec oraz w małym mieście Garwolin. Wysokie wartości tego wskaźnika, powyżej średniej dla województwa mazowieckiego (8,2), osiągnęły również Warszawa (10) i gminy aglomeracji warszawskiej (9,29). Najgorsza sytuacja pod tym względem jest w Gostyninie (1,3) i Sochaczewie (2,4), gdzie wartości te są zdecydowanie niższe nawet od średniej dla Polski – 6,2 (ryc. 114).

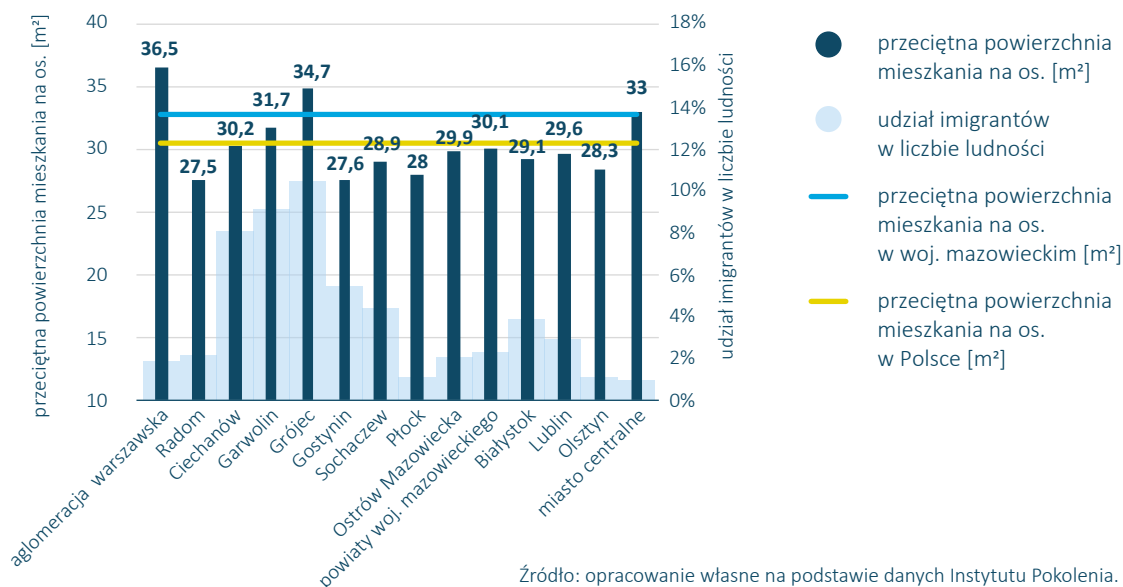
Ryc. 114. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Badania przeprowadzone m.in. przez Zoğala *et al.* (2020) wykazały, że podczas pandemii ludzie migrowali głównie z obszarów zatłoczonych do tych o niższym zagęszczeniu. Podczas pandemii mieszkania pełniły nie tylko swoje podstawowe funkcje – zapewniały schronienie – lecz także niejednokrotnie były miejscami nauki i pracy (Kwieciński, 2022). Dlatego w tej sytuacji powierzchnia mieszkań odgrywała istotną rolę. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w przypadku Polski w 2021 roku wynosiła 30,4 m², a dla województwa mazowieckiego – 32,7 m². Zdecydowanie lepsza sytuacja pod tym względem była w gminach aglomeracji warszawskiej (36,53 m²) oraz w gminie Grójec (34,7 m²). Najmniejsza przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę została odnotowana w przypadku Radomia – 27,5 m² (ryc. 115). Należy jednak zauważyć, że mieszkańcy aglomeracji warszawskiej i/lub Warszawy w badanym okresie migrowali głównie do powiatów położonych poza aglomeracją, gdzie powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę wynosi 30,09 m², zatem jest ona nieco niższa niż średnia dla województwa mazowieckiego oraz niższa niż średnia dla Polski (30,4 m²).

Ryc. 115. Przeciętna powierzchnia mieszkania na os. (m²) dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

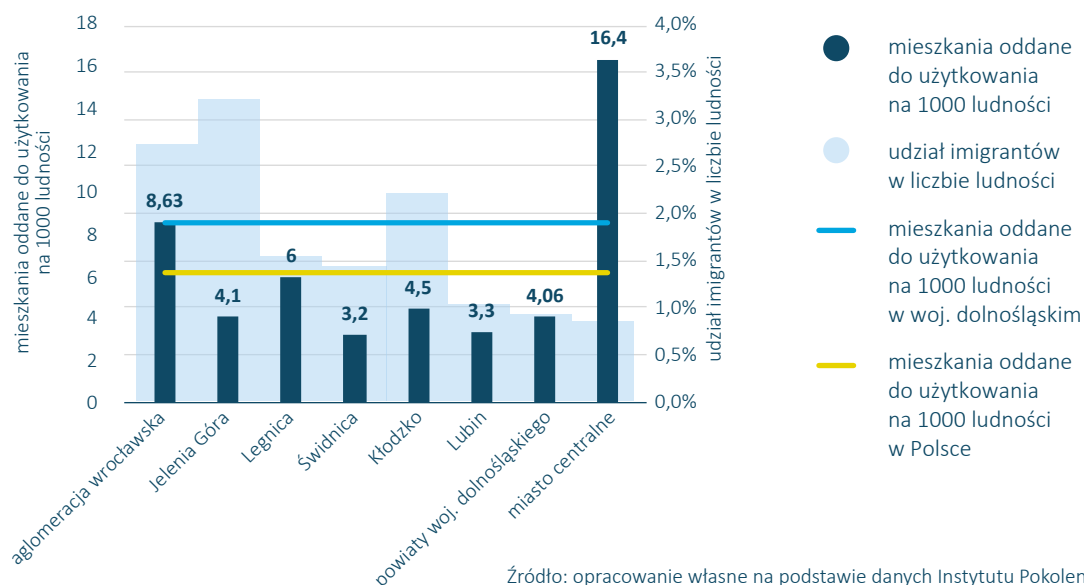

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

W przypadku badanych obszarów z województwa dolnośląskiego największą liczbę mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności odnotowano w 2021 roku w mieście centralnym. Wartość tego wskaźnika powyżej średniej dla województwa dolnośląskiego (8,6) osiągnęły również gminy aglomeracji wrocławskiej (8,63). Na pozostałych opisywanych obszarach wartości tego wskaźnika są niższe nie tylko od średniej dla województwa, lecz także od średniej dla Polski (ryc. 116).

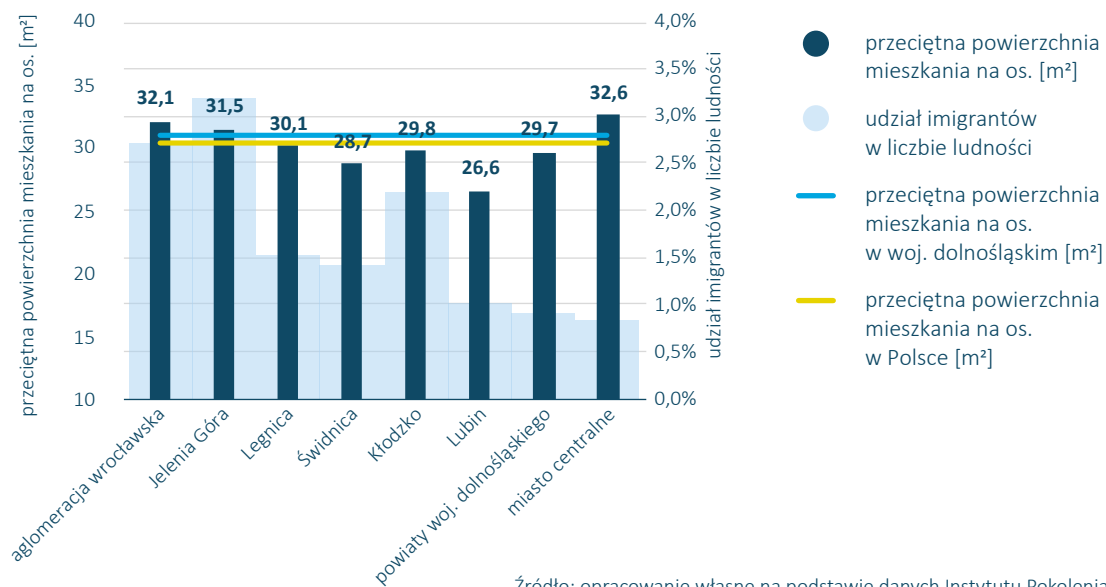
Ryc. 116. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

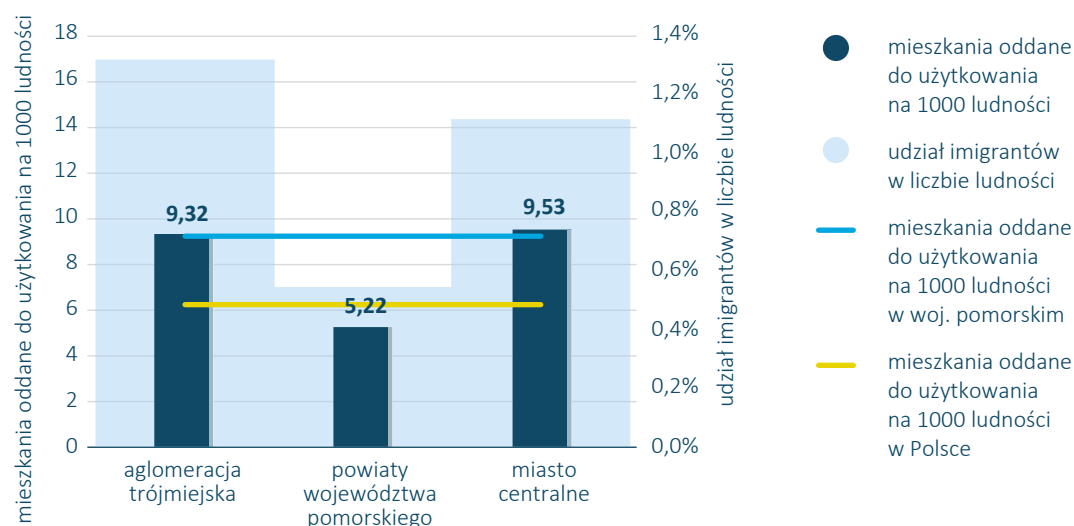
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w przypadku województwa dolnośląskiego wynosiła w 2021 roku 31,1 m², była ona zatem wyższa od średniej wartości dla Polski. Zdecydowanie najlepsza sytuacja pod tym względem była w mieście centralnym i w gminach aglomeracji wrocławskiej, do których migrowali mieszkańcy tej aglomeracji i/lub Wrocławia. Wartość omawianego wskaźnika powyżej średniej dla województwa uzyskała jeszcze Jelenia Góra (średniej wielkości miasto) (ryc. 117).

Ryc. 117. Przeciętna powierzchnia mieszkania na os. (m²) dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 118. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

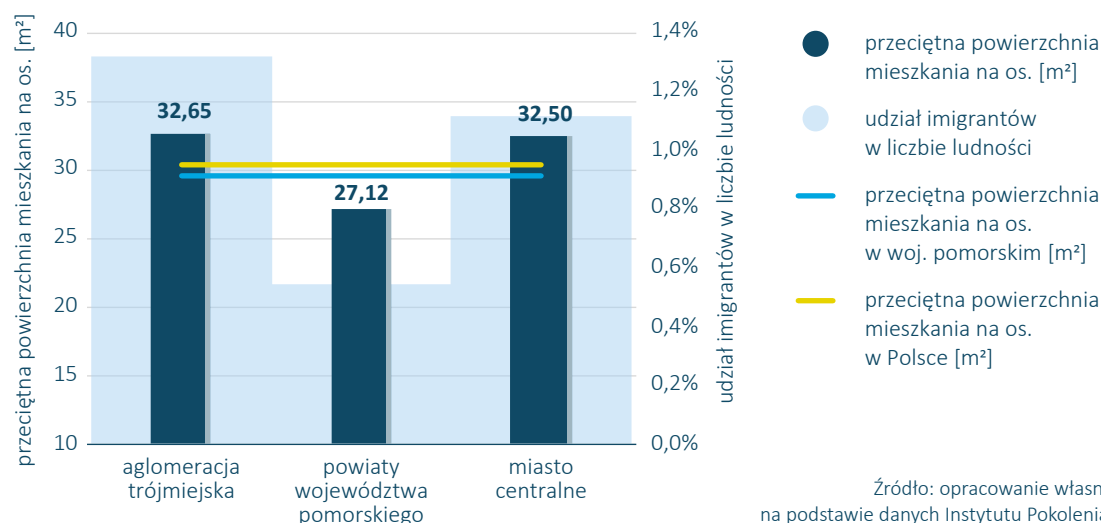

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

W przypadku badanych obszarów z województwa pomorskiego największą liczbę mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności odnotowano w 2021 roku w Trójmieście – 9,53. Ponadto w gminach aglomeracji trójmiejskiej wartość tego wskaźnika przekroczyła średnią dla województwa pomorskiego wynoszącą 9,2. W powiatach położonych poza aglomeracją wartości tego wskaźnika są niższe nie tylko od średniej dla województwa, lecz także od średniej dla Polski (ryc. 118).

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w przypadku województwa pomorskiego wynosiła w 2021 roku 29,5 m², była ona zatem mniejsza od wartości dla Polski. Przy czym w tym przypadku należy podkreślić, że na niekorzystną sytuację mają przede wszystkim wpływ powiaty położone poza aglomeracją. Zarówno bowiem w Trójmieście, jak i gminach aglomeracji trójmiejskiej wartość przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę przekracza jego średnią wartość dla Polski, a to właśnie do tych obszarów głównie migrowali ludzie w okresie pandemii (ryc. 119).

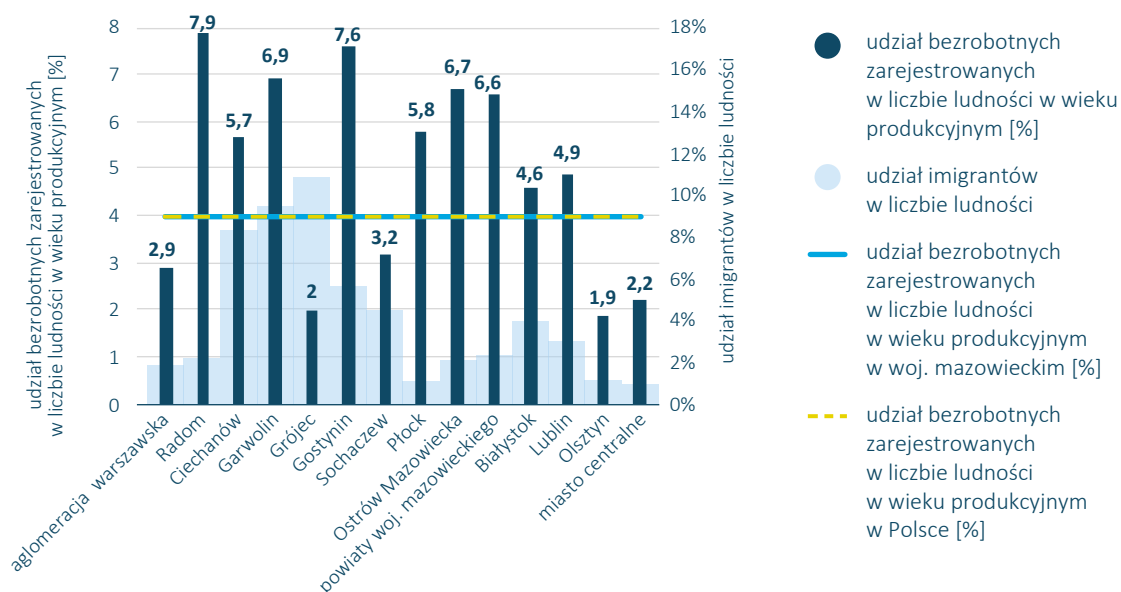
Ryc. 119. Przeciętna powierzchnia mieszkania na os. (m²) dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

8.5. Bezrobocie

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Polsce wynosi średnio 4%, czyli tyle samo co w województwie mazowieckim. W przypadku gmin cechujących się zdecydowanie najwyższą liczbą migrujących osób z aglomeracji warszawskiej i/lub miasta centralnego najniższe bezrobocie w 2021 roku odnotowano w Warszawie i gminach aglomeracji warszawskiej. W przypadku pojedynczych gmin (do których również migrują mieszkańcy badanego obszaru, choć w mniejszym stopniu) niskim bezrobociem cechują się gmina Grójec i miasto Olsztyn, a także Sochaczew – wartości tego współczynnika są w tych gminach niższe w porównaniu ze współczynnikiem dla województwa mazowieckiego i Polski (ryc. 120).

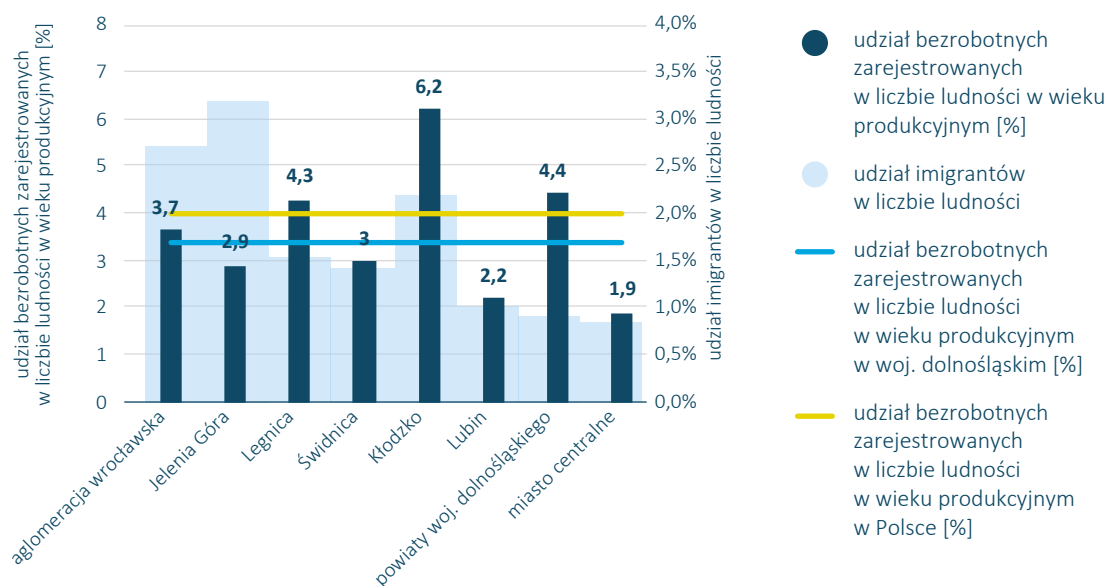
Ryc. 120. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w województwie dolnośląskim w 2021 roku wynosił 3,4% i był niższy od średniej dla Polski. Generalnie współczynnik ten osiąga wartości niższe od średniej dla Polski zarówno w przypadku Wrocławia, jak i gmin aglomeracji wrocławskiej, a także był on niższy w trzech badanych miastach, do których migrują ludzie z analizowanego obszaru, tj. w Lubinie, Świdnicy i Jeleniej Górze (ryc. 121).

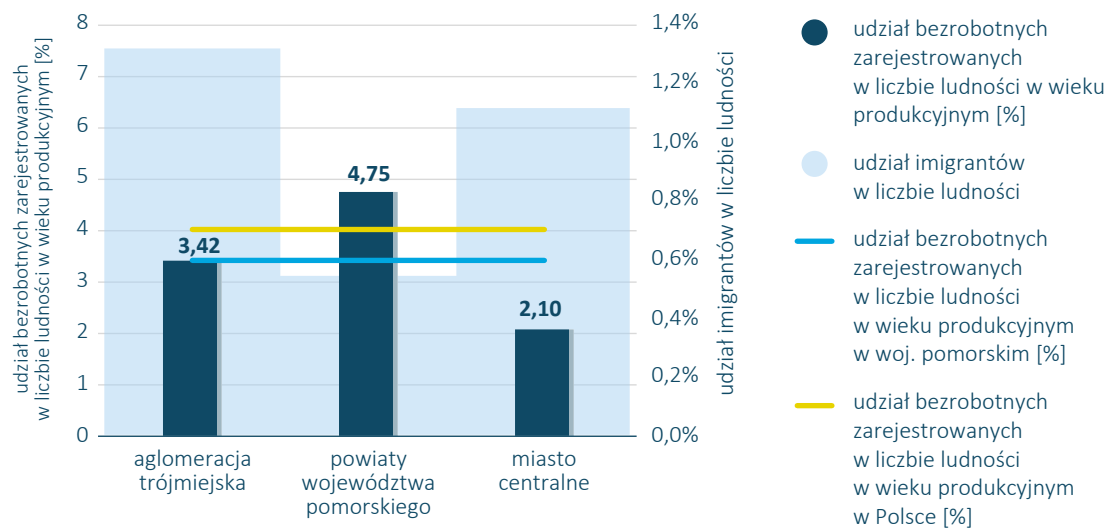
Ryc. 121. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w województwie pomorskim w 2021 roku wynosił 3,4% i był niższy od średniej dla Polski. Generalnie współczynnik ten osiąga wartości niższe od średniej dla Polski zarówno w przypadku Trójmiasta, jak i gmin aglomeracji trójmiejskiej. Nieco wyższą jego wartość odnotowano w powiatach województwa pomorskiego położonych poza aglomeracją, ale w przypadku tego obszaru liczba migrujących jest najwyższa tam, gdzie mamy do czynienia z najniższym współczynnikiem bezrobocia (ryc. 122).

Ryc. 122. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

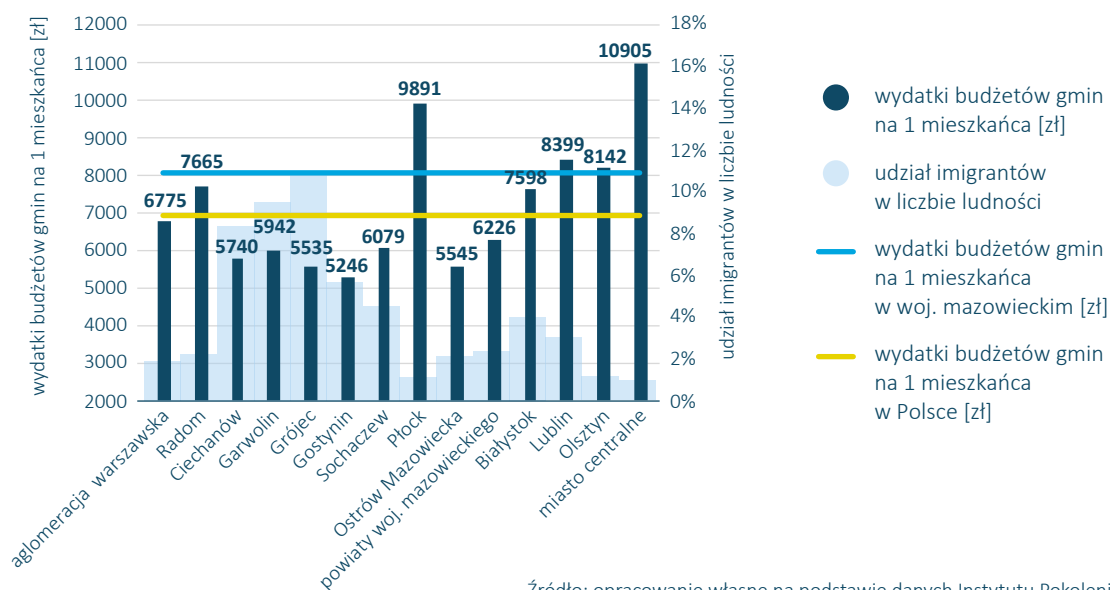

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

8.6. Wydatki budżetów gmin

Zasoby finansowe są niezbędne w działaniach podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Budżet jednostek samorządowych, rozumiany jako roczny plan dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tych jednostek, stanowi najważniejszy instrument władz w kształtowaniu polityki rozwoju danej jednostki. Wydatki budżetów gmin są wyrazem zadań przez nie realizowanych (Kusto, 2010). Średnia wielkość wydatków budżetów gmin na mieszkańca w Polsce wynosiła w 2021 roku 6870,12 zł, a w przypadku województwa mazowieckiego była ona zdecydowanie wyższa – 8012,28 zł. Najwyższe wartości wydatków w przeliczeniu na osobę odnotowano w największych miastach (spośród tych wziętych do analizy), tj. w Warszawie, Płocku, Lublinie i Olsztynie. Najniższe wartości w 2021 roku odnotowano w małym mieście Gostyninie (ryc. 123).

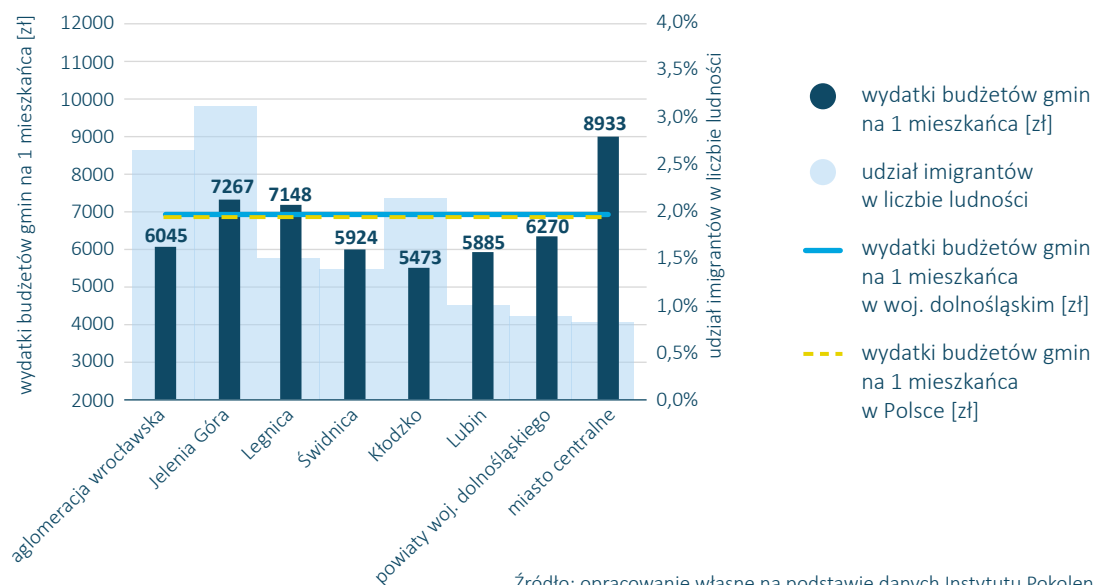
Ryc. 123. Wydatki budżetów gmin ogółem na 1 mieszkańca (w zł) dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Średnia wielkość wydatków budżetów gmin na mieszkańca w przypadku województwa dolnośląskiego w 2021 roku wynosiła 6894,39 zł i była tylko nieznacznie wyższa w porównaniu ze średnią wartością dla Polski. Najwyższą wartość wydatków w przeliczeniu na osobę odnotowano w przypadku Wrocławia. Ponadto wartościami wydatków budżetów gmin na 1 mieszkańca powyżej średniej dla Polski cechują się Jelenia Góra i Legnica (średniej wielkości miasta). Najniższe wartości tej cechy w 2021 roku odnotowano w Kłodzku (średniej wielkości mieście) (ryc. 124).

Ryc. 124. Wydatki budżetów gmin ogółem na 1 mieszkańca (w zł) dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

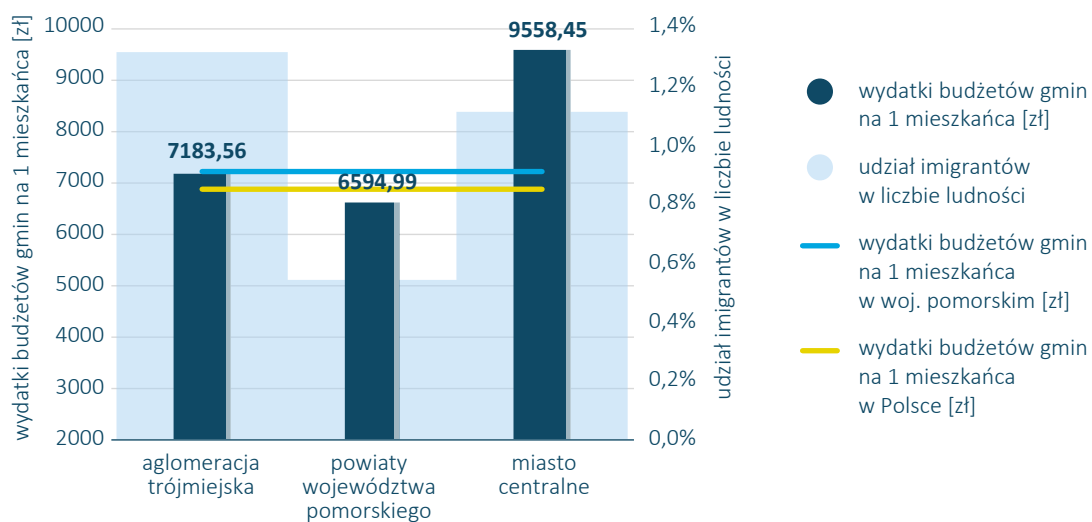

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Średnia wielkość wydatków budżetów gmin na mieszkańca w przypadku województwa pomorskiego w 2021 roku wynosiła 7212,29 zł i była wyższa w porównaniu ze średnią wartością dla Polski. Najwyższą wartość wydatków w przeliczeniu na osobę odnotowano w przypadku Trójmiasta i gmin aglomeracji trójmiejskiej. Najniższe wartości tej cechy w 2021 roku, wynoszące poniżej średniej krajowej, odnotowano w przypadku powiatów położonych poza aglomeracją trójmiejską (w granicach województwa pomorskiego) (ryc. 125).

Ryc. 125. Wydatki budżetów gmin ogółem na 1 mieszkańca (w zł) dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

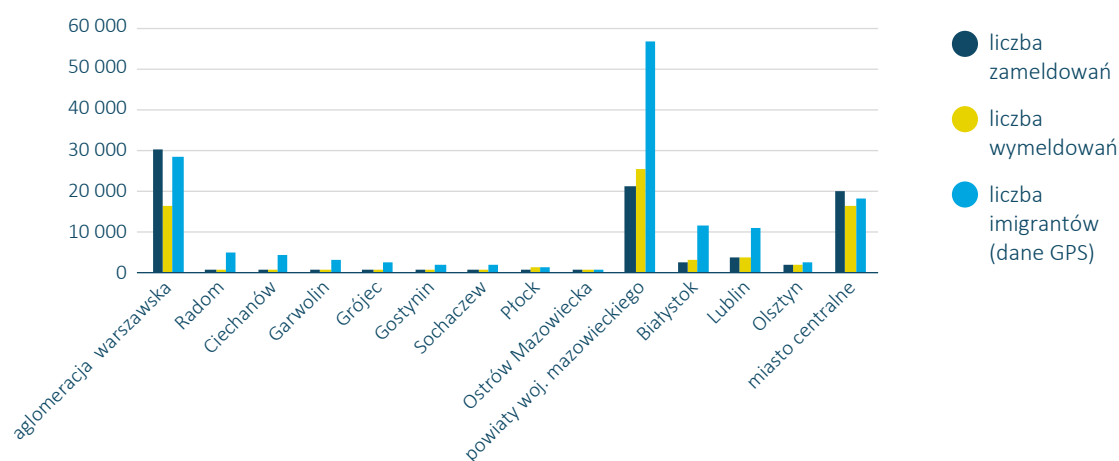

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

8.7. Migracje wewnętrzne

Analiza liczby zameldowań i wymeldowań w 2021 roku według danych GUS pokazała, że ich saldo jest dodatnie w przypadku całego województwa mazowieckiego, w tym miasta centralnego, gmin aglomeracji warszawskiej oraz w przypadku dwóch gmin, tj. Radomia i Grójca. W pozostałych przypadkach saldo było ujemne (dominowała liczba wymeldowań nad liczbą zameldowań) (ryc. 126).

Ryc. 126. Liczba zameldowań i wymeldowań w 2021 roku oraz imigrantów dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin

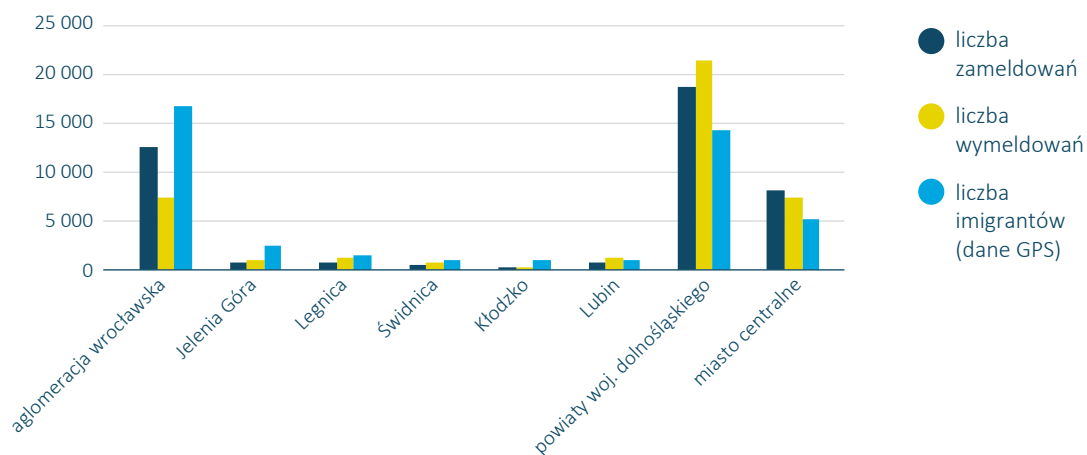

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia oraz danych GUS (2021).

Analiza liczby zameldowań i wymeldowań w 2021 roku pokazała, że również w przypadku województwa dolnośląskiego ich saldo jest dodatnie, w tym dla miasta centralnego i gmin aglomeracji wrocławskiej. W pozostałych przypadkach saldo było ujemne (dominowała liczba wymeldowań nad liczbą zameldowań) (ryc. 127).

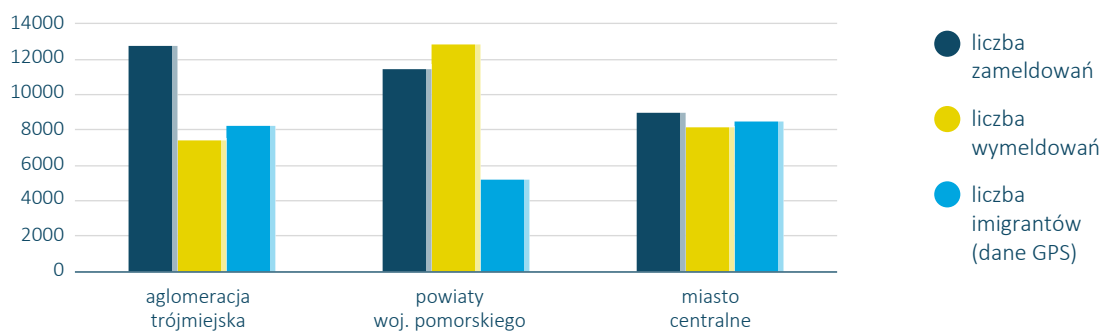
W przypadku województwa pomorskiego sytuacja jest podobna, tj. saldo jest dodatnie dla całego województwa, w tym dla Trójmiasta i gmin aglomeracji trójmiejskiej, a ujemne w przypadku powiatów położonych poza aglomeracją (ryc. 128). ■

Ryc. 127. Liczba zameldowań i wymeldowań w 2021 roku oraz imigrantów dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia oraz danych GUS (2021).

Ryc. 128. Liczba zameldowań i wymeldowań w 2021 roku oraz imigrantów dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia oraz danych GUS (2021).

9 Wnioski i rekomendacje

Celem badań było przyczynienie się do zrozumienia zjawiska migracji wewnętrznej w trzech dużych aglomeracjach w Polsce: warszawskiej, wrocławskiej i trójmiejskiej. Obrazowanie migracji z i do wymienionych ośrodków przeprowadzono dla lat 2020–2022, a więc od chwili pojawienia się pandemii COVID-19. Na drodze realizacji celu postawiono pytanie badawcze: Czy dotychczasowe trendy migracji ulegają zmianie polegającej na częstszych migracjach ludności z ośrodków centralnych i ich aglomeracji do mniejszych miejscowości położonych względem nich peryferyjnie? Celami szczegółowymi badania były: ukazanie skali zjawiska emigracji z wybranych aglomeracji do innych krajowych ośrodków oraz charakterystyka społeczno-demograficzna migrujących.

Aglomeracja warszawska wraz z miastem centralnym wyróżnia się pod względem sytuacji społeczno-gospodarczej na tle dwóch pozostałych aglomeracji. To z kolei ma również swoje odzwierciedlenie w charakterystyce procesów migracyjnych. Liczba emigrantów (z aglomeracji i/lub miasta centralnego) w przypadku aglomeracji warszawskiej (wraz z Warszawą) jest wyższa od tej dla powiatów położonych poza tym obszarem. Inna sytuacja jest w przypadku innych aglomeracji, gdzie najwięcej imigrantów obserwujemy w gminach powiatów ziemskich aglomeracji.

Informacje pozyskane z danych GPS zostały zestawione z tymi dostępnymi w GUS. Na tej podstawie stwierdzono, że o ile w przypadku aglomeracji warszawskiej (wraz z Warszawą) dotychczasowe trendy odnośnie do migracji uległy zmianie, widoczna jest bowiem emigracja poza ośrodek centralny i powiaty ziemskie aglomeracji, o tyle w przypadkach dwóch pozostałych aglomeracji nie dostrzega się tej tendencji. Wpływ na zmiany trendu obserwowanego w aglomeracji warszawskiej mogła mieć upowszechniająca się w dobie pandemii praca na odległość. Dowodem tego jest stosunkowo duży odsetek imigrantów osiedlających się na obszarze tego samego województwa (w którym znajduje się źródło emigracji), którzy wizytują centra biurowe w mieście centralnym, przy jednoczesnym niewielkim udziale imigrantów odbywających obowiązkowe podróże do miasta centralnego. Mieszkańcy aglomeracji w obliczu wspomnianej zmiany na rynku pracy chętniej wyprowadzają się poza obszary metropolitalne z uwagi na panujące tam niższe koszty życia, w tym koszty związane z zakupem i utrzymaniem mieszkań. W przypadku pozostałych aglomeracji nie jest możliwe jednoznaczne wskazanie, czy dotychczasowe trendy uległy odwróceniu. W badanym okresie zaobserwowano dość dużą grupę mi-

gracji do miast średnich bądź małych, które na tle pozostałych miejscowości (do których ludzie imigrują z badanych aglomeracji) cechują się dobrą sytuacją społeczno-gospodarczą. Nie jest to jednak grupa tak liczna, aby na tej podstawie uogólniać wyniki na całą zbiorowość tego typu ośrodków.

Każda z badanych aglomeracji cechuje się nieco inną charakterystyką społeczno-demograficzną migrantów. W Warszawie liczba kobiet przeważa nad liczbą mężczyzn, ale odnosząc to do struktury demograficznej migrantów, należy stwierdzić, że to w grupie mężczyzn jest większe prawdopodobieństwo podjęcia decyzji o emigracji. W Trójmieście wyjeżdżają częściej, względem innych badanych aglomeracji, dorosłe osoby młode (na początku kariery zawodowej) albo osoby w wieku 45 lat i więcej. Nie zmienia to jednak faktu, że w każdej z badanych aglomeracji na ogół wyjeżdżają osoby w wieku 30–44 lat.

W aglomeracji warszawskiej mieszka zdecydowanie najwięcej osób – dwukrotnie więcej niż w aglomeracji wrocławskiej i ponad dwukrotnie więcej niż w aglomeracji trójmiejskiej. Wskaźnik obciążenia demograficznego jest zdecydowanie najwyższy w Trójmieście, a najniższy – w aglomeracji trójmiejskiej. Podobnie jak w przypadku pozostałych aglomeracji liczba osób starszych ma większy udział w mieście centralnym niż w pozostałych gminach aglomeracji, przy czym te rozbieżności nie są aż tak duże jak w aglomeracji trójmiejskiej. W przypadku wszystkich aglomeracji liczba kobiet przeważa nad liczbą mężczyzn w miastach centralnych, sytuacja zaś jest odwrotna w pozostałych gminach. Z kolei liczba urodzeń żywych na 1000 osób jest taka sama dla Wrocławia i Warszawy. Ponadto w tych aglomeracjach w miastach centralnych jest ona wyższa niż w pozostałych gminach badanych obszarów. Odwrotną sytuację obserwuje się w przypadku aglomeracji trójmiejskiej i Trójmiasta. Największa liczba miejsc w żłobkach i innych instytucjach sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3 jest we Wrocławiu i w gminach jego aglomeracji, a najgorsza sytuacja pod tym względem jest w całej aglomeracji trójmiejskiej (w tym w Trójmieście). Sytuacja mieszkaniowa, w tym powierzchnia mieszkania na osobę, jest zbliżona pomiędzy miastem centralnym i aglomeracją w przypadku aglomeracji trójmiejskiej i wrocławskiej. Z kolei większe różnice obserwuje się pomiędzy Warszawą a aglomeracją warszawską (gdzie ta powierzchnia jest większa w gminach aglomeracji). To z kolei mógł być jeden z czynników zachęcających do wyprowadzki z Warszawy w czasie pandemii. Liczba mieszkań oddawana do użytkowania jest zdecydowanie najwyższa we Wrocławiu, choć w przypadku każdej omawianej aglomeracji jest ona wyższa w mieście centralnym w porównaniu z pozostałymi gminami aglomeracji.

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że rozkład migracji nie jest proporcjonalny do wielkości ośrodka. Ponadto nie wyjaśniają tego również ogólnodostępne dane o cechach społeczno-gospodarczych miast (wybieranych na cele migracji). Dlatego w badaniach na przyszłość proponuje się przeprowadzenie wywiadów pogłębionych (dobrowolnych i zanonimizowanych) z emigrantami, aby ustalić przyczyny ich migracji.

Ze względu na sposób agregacji danych nie można jednoznacznie wyciągnąć wniosków na temat określonych złożonych profili emigrantów z badanych ośrodków. Niemniej możliwe jest ukazanie cech i zestawienie ich z tłem ośrodka emigracji. Autorzy nie podejmują się prób wyjaśnienia takiej, a nie innej struktury emigrantów (tab. 8). ■

Tab. 8. Wybrane profile emigrantów na tle ogółu społeczności ośrodka emigracji

Profil Ośrodek emigracji	Udział emigrantów o bardzo dobrym i dobrym statusie materialnym	Udział rodziców w strukturze emigrantów	Udział osób odwiedzających miejsca kultury	Udział osób uprawiających sport	Udział osób odwiedzających instytucje kultury	Udział osób odwiedzających centra biurowe
Warszawa	+	-	+	-	-	-
powiaty ziemskie aglomeracji warszawskiej	+	-	+	-	-	-
Wrocław	+	-	+	-	+	-
powiaty ziemskie aglomeracji wrocławskiej	+	+	+	-	-	+
Trójmiasto	+	+	-	+	-	+
powiaty ziemskie aglomeracji trójmiejskiej	=	+	-	+	+	+

- + większy udział danej grupy w strukturze emigrantów względem społeczności ośrodka emigracji
- mniejszy udział danej grupy w strukturze emigrantów względem społeczności ośrodka emigracji
- = podobny udział danej grupy w strukturze emigrantów do struktury ogółu społeczności ośrodka emigracji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Spis literatury

- Van den Berg L. et al. (1982), *A Study of Growth and Decline*, Pergamon Press, Oxford.
- Bigoszewski K. (2012), *Rozwój gospodarczy aglomeracji warszawskiej i jej otoczenia regionalnego w latach 2000–2008*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, nr 120, s. 7–24.
- Blinnikov M., Shanin A., Sobolev N., Volkova L. (2006), *Gated communities of the Moscow green belt: newly segregated landscapes and the suburban Russian environment*, „GeoJournal”, nr 66, s. 65–81.
- Borowska-Stefańska M., Wiśniewski S. (2019), *Mobilność codzienna osób starszych w Łodzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Borowska-Stefańska M., Kowalski M., Kurzyk P., Sahebgharani A., Wiśniewski S. (2022), *Spatiotemporal Changeability of the Load of the Urban Road Transport System under Permanent and Short-Term Legal and Administrative Retail Restrictions*, „Sustainability”, t. 14, nr 9, s. 5137.
- Brown D., Schafft K.A. (2002), *Population deconcentration in Hungary during the post-socialist transition*, „Journal of Rural Studies”, nr 18, s. 233–244.
- CBOS, 2019, Komunikat z badań Nr 46/2019 „Preferowane i realizowane modele życia rodzinnego”.
- Dittrich-Wesbuer A., Föbker S., Osterhage F. (2008), *Demographic change and migration in city regions: Results from two German case studies*, „Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft”, nr 3(33), s. 315–350.
- Dolls M., Mehles J.C. (2021), *Wie beeinflusst die Corona-Pandemie die Wohnortpräferenzen? Evidenz aus einer großangelegten Umfrage in Deutschland*, „ifo Schnelldienst”, t. 74, nr 8, s. 28–31.
- Feltynowski M. (2014), *Dostępność systemu oświaty w województwie łódzkim w kontekście wzmacniania wartości kapitału ludzkiego w regionie*, [w:] *Kapitał ludzki w regionie łódzkim. Społeczeństwo, edukacja, przestrzeń*, red. Z. Przygodzki, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Gans P. (2017), *Urban population development in Germany (2000–2014): The contribution of migration by age and citizenship to reurbanisation*, „Comparative Population Studies”, nr 42, s. 319–352, <https://doi.org/10.12765/CPoS-2018-01en>.
- Gdakowicz A., Hozer J. (2012), *Analiza rozwoju rynków nieruchomości mieszkaniowych w wybranych miastach Polski z zastosowaniem metod taksonomicznych*, „Studia i Materiały Towarzystwa Naukowego Nieruchomości”, t. 20, nr 1, s. 123–133.
- Geyer H.S., Kontuly T.M. (1996), *Differential Urbanization: Integrating Spatial Models*, Arnold, London.
- Hall D.T. (1976), *Careers in Organizations*, Scott Foresman.
- Haslag P.H., Weagley D. (2022), *From LA to Boise: How migration has changed during the COVID-19 pandemic*, SSRN 3808326, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3808326>.
- Iglicka K., Olszewska O., Stachurski A., Żurawska J. (2005), *Dylematy polityki migracyjnej Polski*, Instytut Studiów Społecznych UW, Warszawa.
- Instytut Pokolenia (2022), *Jak gminną moc zmoczyć? Nowy model rozwoju wspólnoty na podstawie koncepcji 6 Obszarów Funkcjonowania Rodzin (6OFR)*, Warszawa.
- Jeffrey B., Walters C.E., Ainslie K.E.C., Eales O., Ciavarella C., Bhatia S., Riley S. (2020), *Anonymised and aggregated crowd level mobility data from mobile phones suggests that initial compliance with covid-19 social distancing interventions was high and geographically consistent across the UK*, „Wellcome Open Research”, nr 5, s. 1–10.

- Klaassen L.H., Molle W.T.M., Paelinck J.H.P. (red.) (1981), *Dynamics of Urban Development*, St Martin's Press, New York.
- Kłos B., Szymańczak J. (2016), *Realizacja ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2011–2014*, „Analizy BAS”, nr 1(137).
- Komornicki T., Wiśniewski R., Siłka P., Rosik P., Stępiak M. (2013), *Rynek pracy w województwie mazowieckim*, „Mazowsze. Studia regionalne”, nr 12, s. 9–10.
- Kossowski T.M., Motek P. (2021), *Zróżnicowanie i polaryzacja przestrzenna dochodów własnych gmin*, „Wiadomości Statystyczne”, t. 66, nr 8.
- Kusto B. (2010), *Sytuacja finansowa gmin o zróżnicowanym poziomie kapitału ludzkiego władz samorządowych*, „Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 81, s. 167–176.
- Kwieciński K. (2022), *Dom w czasie kwarantanny: słabości przestrzeni zamieszkania ujawnione podczas pandemii COVID-19*, „Housing Environment / Środowisko Mieszkania”, nr 41.
- Ladányi J., Szelényi I. (1998), *Class, ethnicity and urban restructuring in postcommunist Hungary*, [w:] *Social Change and Urban Restructuring in Central Europe*, red. G. Enyedi, Akadémiai Kiadó, Budapest, s. 67–86.
- Lewandowska-Gwarda K., Antczak E. (2015), *Migracje wewnętrzne w polskich miastach – analiza z wykorzystaniem przestrzennej dynamicznej metody przesunięć udziałów*, „Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych”, nr 39, s. 119–133.
- Łukaszevska-Bezulska J. (2022), *Stosunek do migracji w sytuacji kryzysowej – perspektywa społeczno-polityczna*, „Studia Politologiczne”, nr 65, s. 188–211.
- Marchetti C. (1994), *Anthropological invariants in travel behavior*, „Technological Forecasting and Social Change”, t. 47, nr 1, s. 75–88.
- Michalski W., Szafrńska E. (2000), *Wewnętrzne migracje stałe mieszkańców Łodzi w 1997 roku*, [w:] *Procesy i formy ruchliwości przestrzennej ludności w okresie przemian ustrojowych*, red. D. Szymańska, Wydawnictwo UMK, Toruń, s. 201–216.
- Mrozik K. (2015), *Miejsce plany zagospodarowania przestrzennego jako element monitoringu rozwoju lokalnego*, „Studia i Prace WNEiZ US”, t. 42, nr 2, s. 149–160.
- Narodowy Spis Powszechny 2021, Główny Urząd Statystyczny (dostęp: lipiec 2023).
- Nuissl H., Rink D. (2005), *The 'production' of the urban sprawl in eastern Germany as a phenomenon of post-socialist transformation*, „Cities”, t. 22, nr 2, s. 123–134.
- Ossowska L., Ziemińska A. (2010), *Kondycja finansowa gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa pomorskiego*, „Journal of Agribusiness and Rural Development”, t. 4, nr 18.
- Potrykowska A., Śleszyński P. (2001), *Mobilność przestrzenna ludności w aglomeracji warszawskiej (1990–1998)*, [w:] *Miasto postsocjalistyczne, organizacja przestrzeni miejskiej i jej przemiany – część II*, red. I. Jażdżewska, XIV Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 63–76.
- Ravbar M. (1997), *Slovene cities and suburbs in transformation*, „Acta Geographica Slovenica”, nr 37, s. 65–109.
- Ręklewski M. (2022), *Zastosowanie statystyki przestrzennej do analizy wynagrodzeń na poziomie powiatów*, „Wiadomości Statystyczne / The Polish Statistician”, t. 67, nr 1, s. 38–56.
- Sojka E. (2011), *Urodzenia i płodność kobiet w wybranych krajach Unii Europejskiej*, „Wiadomości Statystyczne / The Polish Statistician”, t. 56, nr 6, s. 49–66.

- Stawarz N., Rosenbaum-Feldbrügge M., Sander N., Sulak H., Knobloch V. (2022), *The impact of the COVID-19 pandemic on internal migration in Germany: A descriptive analysis*, „Population, Space and Place”, t. 28, nr 6, e2566.
- Szukalski P. (2010), *Starzenie się ludności Łodzi na tle największych polskich miast od początku XX wieku*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica”, nr 35, s. 103–125.
- Śleszyński P. (2012a), *Kierunki dojazdów do pracy*, „Wiadomości Statystyczne / The Polish Statistician”, nr 57(11), s. 59–75.
- Śleszyński P. (2012b), *Wskaźniki zagospodarowania i ładu przestrzennego. Propozycja autorska, [w:] Propozycje wskaźników do oceny i monitorowania zagospodarowania przestrzennego w gminach ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia ładu przestrzennego. Raport z prac wykonanych w etapie I i II*, IGIPZ PAN, Warszawa.
- Śleszyński P. (2016), *Współczesne i prognozowane uwarunkowania demograficzno-migracyjne w rozwoju miejskiego systemu osadniczego Polski*, „Konwersatorium Wiedzy o Mieście”, t. 29, nr 1, s. 97–106.
- Śleszyński P. (2020), *Koncepcja nowego wskaźnika atrakcyjności migracyjnej i jego zastosowania*, „Czasopismo Geograficzne”, nr 91(1–2), s. 37–58.
- Śleszyński P., Wiedermann K. (2020), *Studium szacunku liczby i struktury pracujących oraz bazy ekonomicznej miast w Polsce*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego”, t. 34, nr 4, s. 184–205.
- Sýkora L., Novák J. (2007), *A city in motion: time–space activity and mobility patterns of suburban inhabitants and the structuration of the spatial organization of Prague metropolitan area*, „Geografiska Annaler B”, t. 89, nr 2, s. 147–167.
- Tammaru T. (2001), *Suburban growth and suburbanisation under central planning: the case of soviet Estonia*, „Urban Studies”, nr 38, s. 1314–1357.
- Tammaru T., Kulu H., Kask I. (2004), *Urbanization, suburbanization and counter urbanization in Estonia*, „Eurasian Geography and Economics”, nr 45, s. 159–176.
- Timár J., Váradi D. (2001), *The uneven development of suburbanisation during transition in Hungary*, „European Urban and Regional Studies”, nr 8, s. 349–360.
- Wilk J., Pietrzak M.B. (2013), *Analiza migracji wewnętrznych w kontekście aspektów społeczno-gospodarczych – podejście dwuetapowe*, „Econometrics / Ekonometria. Advances in Applied Data Analytics”, nr 2, s. 62–73.
- Winiarczyk-Raźniak A., Raźniak P. (2012), *Migracje wewnętrzne ludności w polskich obszarach metropolitalnych u progu XXI wieku*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków.
- Zahavi Y. (1979), *The UMOT Project. Project no. DOT-RSPA-DPB, 2-79-3*, US Department of Transport, Washington.
- Zoğal V., Domènech A., Emekli G. (2020), *Stay at (Which) Home: Second Homes during and after the COVID-19 Pandemic*, „Journal of Tourism Futures”, September, <https://doi.org/10.1108/JTF-06-2020-0090>.

Spis rycin

- Ryc. 1. Położenie obszarów badań
- Ryc. 2. Gęstość zaludnienia według gmin w Polsce w 2021 roku
- Ryc. 3. Współczynnik feminizacji według gmin w Polsce w 2021 roku
- Ryc. 4. Obciążenie demograficzne według gmin w Polsce w 2021 roku
- Ryc. 5. Zmiana liczby ludności względem roku ubiegłego według gmin w Polsce w 2019 roku
- Ryc. 6. Liczba pracujących według gmin w Polsce w 2018 roku
- Ryc. 7. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zatrudniających 1000 i więcej pracowników według gmin w Polsce w 2018 roku
- Ryc. 8. Liczba osób dojeżdżających do pracy w Polsce w 2016 roku (wyłączono przemieszczenia poniżej 100 osób i trwające dłużej niż 120 minut przy założeniu, że środkiem transportu jest samochód osobowy)
- Ryc. 9. Zróżnicowanie przestrzenne wysokości miesięcznych wynagrodzeń według powiatów w Polsce w 2021 roku
- Ryc. 10. Dostępność transportowa samochodem z miast centralnych badanych aglomeracji
- Ryc. 11. Dochód własny gminy na mieszkańca według gmin w Polsce w 2021 roku
- Ryc. 12. Struktura kierunków emigracji krajowej z Warszawy
- Ryc. 13. Kierunki i natężenie migracji z Warszawy do gmin województwa mazowieckiego
- Ryc. 14. Wielkość migracji z Warszawy do gmin województwa mazowieckiego
- Ryc. 15. Emigracja krajowa z Warszawy według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 16. Struktura emigracji krajowej z Warszawy według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 17. Wielkość (górną mapą) i struktura (dolną mapą) emigracji krajowej z Warszawy poza województwo mazowieckie według rodzaju gminy
- Ryc. 18. Struktura emigracji krajowej poza województwo mazowieckie z całej aglomeracji warszawskiej, Warszawy i obszaru aglomeracji bez Warszawy według typów (kategorii) funkcjonalnych gmin
- Ryc. 19. Struktura migracji krajowej poza województwo mazowieckie z Warszawy według hierarchii osadniczej
- Ryc. 20. Struktura kierunków emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej
- Ryc. 21. Kierunki i natężenie migracji z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej do gmin województwa mazowieckiego
- Ryc. 22. Wielkość migracji z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej do gmin województwa mazowieckiego
- Ryc. 23. Emigracja krajowa z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 24. Struktura emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin

- Ryc. 25. Wielkość (górną mapą) i struktura (dolna mapa) emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji warszawskiej poza województwo mazowieckie według rodzaju gminy
- Ryc. 26. Struktura migracji krajowej poza województwo mazowieckie z Warszawy według hierarchii osadniczej
- Ryc. 27. Struktura kierunków emigracji krajowej z Wrocławia
- Ryc. 28. Kierunki i natężenie migracji z Wrocławia do gmin województwa dolnośląskiego
- Ryc. 29. Wielkość migracji z Wrocławia do gmin województwa dolnośląskiego
- Ryc. 30. Emigracja krajowa z Wrocławia według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 31. Struktura emigracji krajowej z Wrocławia według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 32. Wielkość (górną mapą) i struktura (dolna mapa) emigracji krajowej z Wrocławia poza województwo dolnośląskie według rodzaju gminy
- Ryc. 33. Struktura emigracji krajowej poza województwo dolnośląskie z całej aglomeracji wrocławskiej, Wrocławia i obszaru aglomeracji bez Wrocławia według typów (kategorii) funkcjonalnych gmin
- Ryc. 34. Struktura migracji krajowej poza województwo dolnośląskie z Wrocławia według hierarchii osadniczej
- Ryc. 35. Struktura kierunków emigracji krajowej z aglomeracji wrocławskiej bez Wrocławia
- Ryc. 36. Kierunki i natężenie migracji z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej do gmin województwa dolnośląskiego
- Ryc. 37. Wielkość migracji z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej do gmin województwa dolnośląskiego
- Ryc. 38. Emigracja krajowa z Wrocławia według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 39. Struktura emigracji krajowej z Wrocławia według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 40. Wielkość (górną mapą) i struktura (dolna mapa) emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej poza województwo dolnośląskie według rodzaju gminy
- Ryc. 41. Struktura migracji krajowej poza województwo dolnośląskie z powiatów ziemskich aglomeracji wrocławskiej według hierarchii osadniczej
- Ryc. 42. Struktura kierunków emigracji krajowej z Trójmiasta
- Ryc. 43. Kierunki i natężenie migracji z Trójmiasta do gmin województwa pomorskiego
- Ryc. 44. Wielkość migracji z Trójmiasta do gmin województwa pomorskiego
- Ryc. 45. Emigracja krajowa z Trójmiasta według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 46. Struktura emigracji krajowej z Trójmiasta według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 47. Struktura emigracji krajowej poza województwo pomorskie z całej aglomeracji trójmiejskiej, Trójmiasta i obszaru aglomeracji bez Trójmiasta według typów (kategorii) funkcjonalnych gmin
- Ryc. 48. Wielkość (górną mapą) i struktura (dolna mapa) emigracji krajowej z Trójmiasta poza województwo pomorskie według rodzaju gminy
- Ryc. 49. Struktura migracji krajowej poza województwo pomorskie z Trójmiasta według hierarchii osadniczej

- Ryc. 50. Struktura kierunków emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej
- Ryc. 51. Kierunki i natężenie migracji z aglomeracji trójmiejskiej (bez Trójmiasta) do gmin województwa pomorskiego
- Ryc. 52. Wielkość migracji z aglomeracji trójmiejskiej (bez Trójmiasta) do gmin województwa pomorskiego
- Ryc. 53. Emigracja krajowa z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 54. Struktura emigracji krajowej z powiatów ziemskich aglomeracji trójmiejskiej według GUS i danych GPS do poszczególnych rodzajów gmin
- Ryc. 55. Wielkość (górną mapą) i struktura (dolną mapą) emigracji krajowej z aglomeracji trójmiejskiej bez Trójmiasta poza województwo pomorskie według rodzaju gminy
- Ryc. 56. Struktura migracji krajowej poza województwo pomorskie z aglomeracji trójmiejskiej bez Trójmiasta według hierarchii osadniczej
- Ryc. 57. Struktura płci imigrantów z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą w wybranych miastach i typach powiatów
- Ryc. 58. Wielkość imigracji do powiatów województwa mazowieckiego z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą i jej struktura według płci
- Ryc. 59. Struktura płci osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji
- Ryc. 60. Struktura wieku emigrantów z Warszawy na etapach kariery zawodowej i wydajności pracy
A – stabilizacja wydajności pracy (sytuacja najbardziej typowa); B – dalszy wzrost wydajności (uruchomienie nowych stymulatorów, charakterystycznych dla środkowego etapu kariery); C – spadek wydajności pracy
- Ryc. 61. Struktura wieku imigrantów z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą w wybranych miastach i typach powiatów
- Ryc. 62. Wielkość imigracji do powiatów województwa mazowieckiego z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą i jej struktura według wieku
- Ryc. 63. Struktura wieku osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji
- Ryc. 64. Wielkość imigracji do powiatów województwa mazowieckiego z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą i jej struktura według statusu materialnego
- Ryc. 65. Struktura imigrantów według ich statusu materialnego z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą w wybranych miastach i typach powiatów
- Ryc. 66. Struktura statusu materialnego osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji
- Ryc. 67. Struktura narodowości osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji
- Ryc. 68. Wybrane charakterystyki społeczne i zachowań imigrantów z aglomeracji warszawskiej wraz z Warszawą w powiatach województwa mazowieckiego
- Ryc. 69. Struktura płci imigrantów z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem w wybranych miastach i typach powiatów
- Ryc. 70. Wielkość imigracji do powiatów województwa dolnośląskiego z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem i jej struktura według płci
- Ryc. 71. Struktura płci osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

- Ryc. 72. Struktura wieku emigrantów z Wrocławia na etapach kariery zawodowej i wydajności pracy
A – stabilizacja wydajności pracy (sytuacja najbardziej typowa); B – dalszy wzrost wydajności (uruchomienie nowych stymulatorów, charakterystycznych dla środkowego etapu kariery); C – spadek wydajności pracy
- Ryc. 73. Struktura wieku imigrantów z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem w wybranych miastach i typach powiatów
- Ryc. 74. Wielkość imigracji do powiatów województwa dolnośląskiego z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem i jej struktura według wieku
- Ryc. 75. Struktura wieku osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji
- Ryc. 76. Wielkość imigracji do powiatów województwa dolnośląskiego z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem i jej struktura według statusu materialnego
- Ryc. 77. Struktura imigrantów według ich statusu materialnego z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem w wybranych miastach i typach powiatów
- Ryc. 78. Struktura statusu materialnego osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji
- Ryc. 79. Struktura narodowości osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji
- Ryc. 80. Wybrane charakterystyki społeczne i zachowań imigrantów z aglomeracji wrocławskiej wraz z Wrocławiem w powiatach województwa dolnośląskiego
- Ryc. 81. Struktura płci imigrantów z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem w wybranych typach powiatów
- Ryc. 82. Wielkość imigracji do powiatów województwa pomorskiego z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem i jej struktura według płci
- Ryc. 83. Struktura płci osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji
- Ryc. 84. Struktura wieku emigrantów z Trójmiasta na etapach kariery zawodowej i wydajności pracy
A – stabilizacja wydajności pracy (sytuacja najbardziej typowa); B – dalszy wzrost wydajności (uruchomienie nowych stymulatorów, charakterystycznych dla środkowego etapu kariery); C – spadek wydajności pracy
- Ryc. 85. Struktura wieku imigrantów z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem w wybranych typach powiatów
- Ryc. 86. Wielkość imigracji do powiatów województwa pomorskiego z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem i jej struktura według wieku
- Ryc. 87. Struktura wieku osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji
- Ryc. 88. Wielkość imigracji do powiatów województwa pomorskiego z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem i jej struktura według statusu materialnego
- Ryc. 89. Struktura imigrantów według ich statusu materialnego z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem w wybranych typach powiatów
- Ryc. 90. Struktura statusu materialnego osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji
- Ryc. 91. Struktura narodowości osób emigrujących z analizowanych obszarów i zamieszkujących obszary emigracji

Ryc. 92. Wybrane charakterystyki społeczne i zachowań imigrantów z aglomeracji trójmiejskiej wraz z Trójmiastem w powiatach województwa pomorskiego

Ryc. 93. Ludność według ekonomicznych grup wieku dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Ryc. 94. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Ryc. 95. Wskaźnik feminizacji (w grupie wiekowej 18–35 lat) dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego

i wybranych gmin

Ryc. 96. Urodzenia żywe na 1000 ludności dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Pokolenia.

Ryc. 97. Ludność według ekonomicznych grup wieku dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 98. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 99. Wskaźnik feminizacji (w grupie wiekowej 18–35 lat) dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 100. Urodzenia żywe na 1000 ludności dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 101. Ludność według ekonomicznych grup wieku dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle danych dla Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 102. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle danych dla Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 103. Wskaźnik feminizacji (w grupie wiekowej 18–35 lat) dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle danych dla Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 104. Urodzenia żywe na 1000 ludności dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle danych dla Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 105. Miejsca w żłobkach, oddziałach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Ryc. 106. Liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Ryc. 107. Miejsca w żłobkach, oddziałach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 108. Liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 109. Liczba miejsc w żłobkach, oddziałach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 110. Liczba dzieci w wieku 3–5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 111. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp) w powierzchni ogółem dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Ryc. 112. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp) w powierzchni ogółem dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 113. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp) w powierzchni ogółem dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 114. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Ryc. 115. Przeciętna powierzchnia mieszkania na os. (m²) dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Ryc. 116. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 117. Przeciętna powierzchnia mieszkania na os. (m²) dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 118. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 119. Przeciętna powierzchnia mieszkania na os. (m²) dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 120. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Ryc. 121. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla gmin aglo-

meracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 122. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 123. Wydatki budżetów gmin ogółem na 1 mieszkańca (w zł) dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa mazowieckiego

Ryc. 124. Wydatki budżetów gmin ogółem na 1 mieszkańca (w zł) dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin na tle danych dla Polski i województwa dolnośląskiego

Ryc. 125. Wydatki budżetów gmin ogółem na 1 mieszkańca (w zł) dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego na tle Polski i województwa pomorskiego

Ryc. 126. Liczba zameldowań i wymeldowań w 2021 roku oraz imigrantów dla gmin aglomeracji warszawskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa mazowieckiego i wybranych gmin

Ryc. 127. Liczba zameldowań i wymeldowań w 2021 roku oraz imigrantów dla gmin aglomeracji wrocławskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa dolnośląskiego i wybranych gmin

Ryc. 128. Liczba zameldowań i wymeldowań w 2021 roku oraz imigrantów dla gmin aglomeracji trójmiejskiej, miasta centralnego, pozostałych powiatów województwa pomorskiego

Spis tabel

Tab. 1. Maksymalny wpływ na ograniczenie prędkości (gdzie 1 = 100%, czyli całkowite zatrzymanie ruchu) trzech cech opisujących w modelu stopień swobody ruchu na zmniejszenie prędkości na poszczególnych rodzajach dróg

Tab. 2. Podmioty gospodarki narodowej w badanych aglomeracjach i miastach centralnych według liczby pracujących w 2020 roku

Tab. 3. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto dla powiatów aglomeracji warszawskiej w 2021 roku

Tab. 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto dla powiatów aglomeracji wrocławskiej w 2021 roku

Tab. 5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto dla powiatów aglomeracji trójmiejskiej w 2021 roku

Tab. 6. Podstawowe charakterystyki ilościowe emigracji z badanych obszarów

Tab. 7. Wielkość emigracji z badanych aglomeracji do poszczególnych województw

Tab. 8. Wybrane profile emigrantów na tle ogółu społeczności ośrodka emigracji

Analizujemy, badamy, prognozujemy. Przygotowujemy badania, analizy i ekspertyzy w zakresie demografii w ujęciu polskim i międzynarodowym. W swoich działaniach uwzględniamy uwarunkowania społeczno-kulturowe zachodzących zjawisk. Wskazujemy kierunki zmian i inicjujemy działania, które mają za zadanie prowadzić do pozytywnych przemian w społeczeństwie.

Misją Instytutu POKOLENIA jest troska o naszą przyszłość. Człowiek, aby mógł wzrastać, rozwijać się emocjonalnie, społecznie i kulturowo, potrzebuje więzi. Miejscem, gdzie mogą się one tworzyć w sposób naturalny, powinna być rodzina – rozumiana szeroko, wielopokoleniowo. To właśnie w niej odnajdujemy cały przekrój społeczny.

Łącznikiem pomiędzy przeszłością a teraźniejszością są badania. Tylko sięgając w głąb, możemy lepiej poznać rzeczywistość i w konsekwencji wpływać na trendy demograficzne: pozytywne wzmocnić, a niekorzystne powstrzymać, czy nawet odwracać. Od nas zależy przyszłość. Wierzymy, że mamy na nią wpływ i możemy zbudować dobry świat dla kolejnych POKOLEŃ.

Chcemy, aby przeprowadzane przez instytut POKOLENIA analizy, przybliżyły nas do celu, jakim są szczęśliwe rodziny i dobrze rozwijające się społeczeństwo. Dbając o więzi rodzinne i międzyludzkie, zbudujemy POKOLENIA przyszłości.

Instytut POKOLENIA to państwowa jednostka budżetowa podległa Prezesowi Rady Ministrów.

instytutpokolenia.pl

Inwestycje dla Polski

Razem tworzymy praktyczne rozwiązania dla wspólnego sukcesu i bezpiecznej przyszłości.

Polski Fundusz Rozwoju to grupa instytucji finansowych i doradczych dla przedsiębiorców, samorządów i osób prywatnych inwestująca w zrównoważony rozwój społeczny i gospodarczy kraju.

PARTNER:

